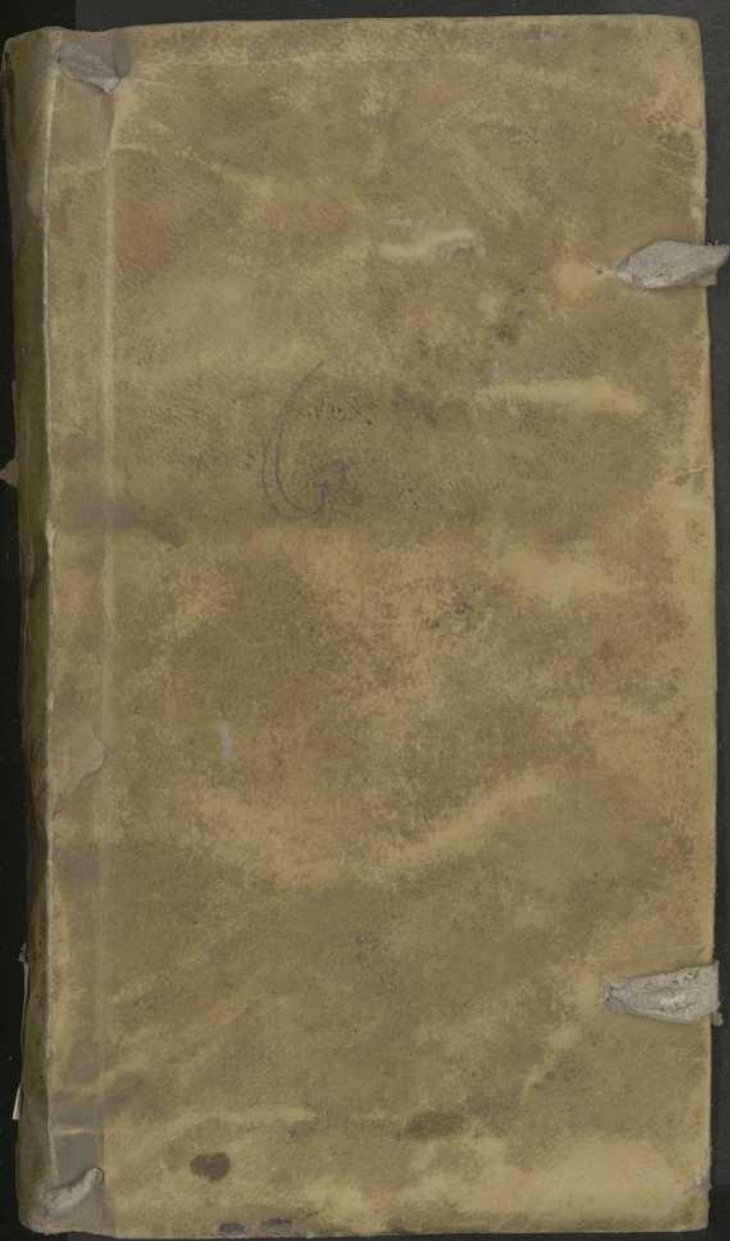
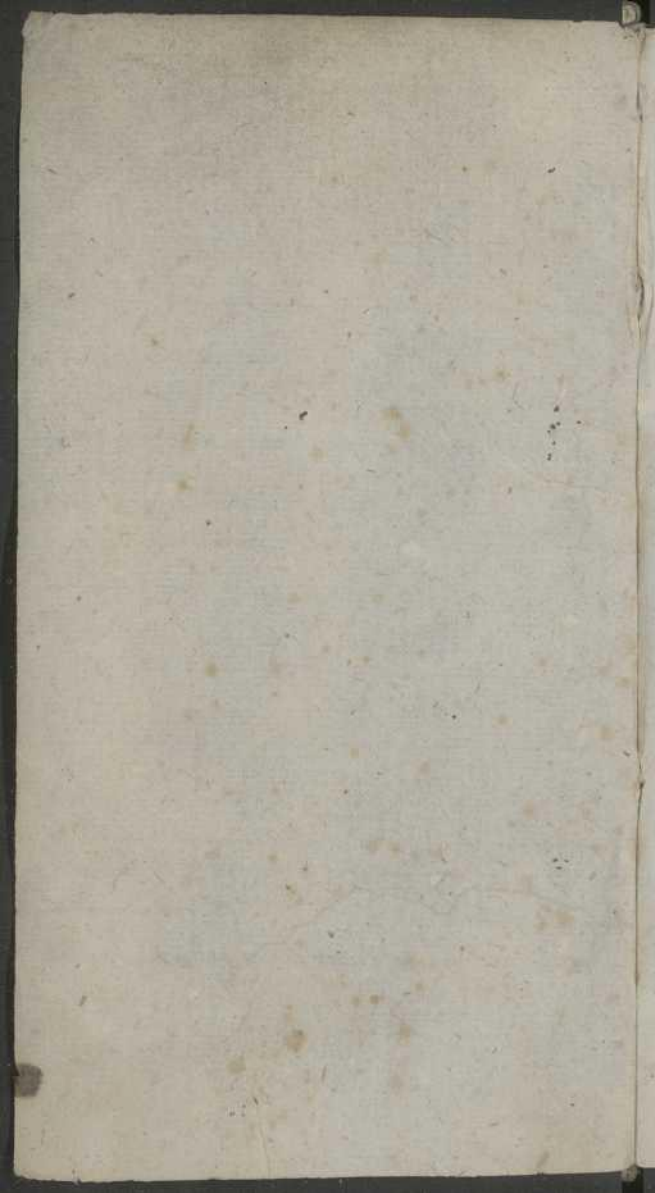

5531

45
—
262

MANUALE
THOMISTARUM,
S E U
BREVIS THEOLOGIÆ
CURSUS,

*In gratiam & commodum
Studentium*

EDITUS

AB ADM. REV. PATRE
F. JO. BAPTISTA GONET

Biterrensi, Ord. FF. Prædicatorum,
Provinciae Tolosanae, strictioris Observantiæ,
in Academia Burdigalensi
Antecessore.

Tomus Sextus.

PATAVII, MDCCXXIX.

Ex Typographia Seminarii.
Apud Joannem Manfrè.
Superiorum Permissu, & Privilegio.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

500 N. 5TH ST. N. Y. C.

1897

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

500 N. 5TH ST. N. Y. C.

1897

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

500 N. 5TH ST. N. Y. C.

1897

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

500 N. 5TH ST. N. Y. C.

3

TRACTATUS II.
DE
SACRAMENTIS
IN GENERE.

Postquam S. Doctor de Incarnationis Mysterio fufe differuit, convenienti ordine agit de Sacramentis, quæ (ut ipse ait in prologo libri 4. sententiarum ad Annibaldum) sunt quædam dominicæ Incarnationis reliquiæ, & quædam veluti vasa, Christi sanguinem continentia, nec non scaturigines aquæ spiritualis in vitam æternam salientis, ac demum fontes illi Salvatoris ab Isaia Propheta his verbis pronuntiati : *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Priusquam vero de quolibet novæ legis Sacramento singulatim agat, præmittit quæstiones aliquas de Sacramentis in genere, quorum declarat essentiam, necessitatem, effectus, & causas, de quibus etiam in hoc tractatu breviter, quantum fieri poterit, differemus.

CAPUT I.

Quidditas, seu essentia Sacramenti in genere.

Dico primo, Sacramentum esse essentialiter in genere signi. Est enim per se primo institutum ad significandam rem sacram. Unde Dionysius, & alii Patres appellant Sacramenta, sacra signa, & symbola; & Concilium Florentinum, ac Tridentinum non aliter explicant naturam Sacramentorum, præsertim veteris legis, quam quia significant rem sacram. Cum ergo aliquid possit dici sacrum tribus modis, nempe formaliter, effective, & significative: Sicut aliquid potest dici sanum tribus modis, nempe formaliter a sanitate, quæ est in animali; vel effective, a virtute cau-
sandi sanitatem, ut medicina, vel diæta; vel significative, inquantum est signum, & indicium ipsius sanitatis, ut urina, vel pulsus: Theologi hanc ultimam acceptio-
nem præcipue attendunt, & Sacramentum usurpant, prout signi sanctitatis habitudinem importat. Unde Sacramenta exigunt aliquam similitudinem externi signi cum operatione interna, quam significant. Quade causa Augustinus epist. ad Bonifacium ait: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Sic per aquam ablutio similitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptismus operatur: ideoque a Patribus Græcis Sacramenta vocari solent *συνήματα*, eo quod similis sint speciei, ac formæ cum re, quam significant.

Di-

Dices : Sacramentum est aliqua actio, vel res sensibilis; baptismus enim v.g. est ablutio aquæ elementaris: Ergo non est in genere signi, sed actionis, aut similibum.

Respondeo, Sacramentum esse actionem, vel rem sensibilem, institutam ad significandum rem sacram, ideoque importare de formali habitudinem signi, & de materiali tantum rationem actionis, vel rei sensibilis.

Instabis : Signum formaliter sumptum est ens rationis, mente confectum : Sed absurdum est dicere, quod Sacramenta sint entia rationis : Ergo & quod sint signa.

Respondeo, Signum, & quodlibet aliud concretum supponere pro materiali, in communi usu loquendi : Unde hæc propositio, *signum est ens rationis*, est omnino falsa : sicut & ista, *Sacramentum est ens rationis*, absolute prolata, falsa est; supponit enim Sacramentum pro materiali, quod est actio, vel res sensibilis. Dixi, *absolute prolata*, quia cum addito verum est dicere; Sacramentum est ens rationis, addendo scilicet de formali.

Dico secundo, Sacramentum non esse signum naturale, sed ad placitum, & ex institutione divina. Est enim signum sensibile gratiæ, & sanctitatis perfectæ, ut infra ostendemus : Sed nulla res sensibilis ex natura sua significat gratiam, cum illa sit forma supernaturalis : Ergo necesse est, quod hæc significatio ipsi ex beneplacito, & libera Dei institutione superveniat.

Dico tertio, de ratione Sacramenti esse, quod sit signum a Deo in Ecclesia permanentiter institutum. Cum enim Sacramenta sint signa, quibus in unum nomen religionis homines colliguntur, ut ait Augustinus,

sicut religio stabilis est, & permanens, ita & illa signa stabilia esse debent. Unde licet quando Christus insufflavisset in Apostolos dicens eis, *Accipite Spiritum Sanctum*, hæc cæremonia sensibilis fuerit instrumentum, quo Apostoli receperunt gratiam, & Spiritum Sanctum, non fuit tamen novæ legis Sacramentum, quia non fuit a Christo permanentiter in Ecclesia instituta ad significandum gratiam.

Dico tertio, de ratione Sacramenti esse, significare gratiam, non utcumque, sed practice, idest, in actuali usu Sacramenti suscipiendam. Nam signa speculativa rei sacræ, ut cruces, imagines, & alia hujusmodi, non sunt Sacramenta. Unde D. Thomas hic quæst. 60. artic. 2. docet, quod Sacramentum est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines: Ergo censet, Sacramentum esse signum practicum, & non pure speculativum gratiæ sanctificantis. Unde omnia veteris legis sacrificia non fuere Sacramenta; quia etsi gratiam vel postularent, vel a Christo donandam præsignarent, eam tamen practice minime conferebant. Similiter serpens æneus a Moyse jussu Dei in deserto elevatus, non fuit verum Sacramentum, tametsi rem sacram repræsentaret, nempe Christum crucifixum; quia non significabat Christum, ut actu sacramentem, seu sanctificantem; neque enim adhibebatur, ut aliquis sanctificationis effectus perciperetur ab his, qui tali signo utebantur, sed tantum, ut a moribus serpentum sanarentur, ut docet S. Thomas in 4. dist. 1. artic. 1. quæstiunc. 1. ad 3.

Dico quinto, Sacramenta ex genere suo significare rem sacram simpliciter, hoc est, gra-

gratiam sanctificantem, non vero sanctitatem imperfectam, seu legalem. Ita D. Thomas artic. citato ad 3. ubi asserit, ea solum esse Sacramenta, quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ, non vero quæ significant dispositionem ad illam. Ratio etiam id suadet: si enim ad rationem Sacramenti sufficeret quæcumque sanctitas imperfecta, qualis erat sanctitas legalis Judæorum, vel etiam quæcumque dispositio ad gratiam, innumera essent Sacramenta tum in nova, tum in veteri lege. Nam in nova lege prima tonsura est cæremonia sacra, per quam homo incipit dicari cultui divino, quæ proinde aliquam sanctitatem significat. Item aqua lustralis est etiam cæremonia sacra, aliquam homini, cui applicatur, conferens sanctitatem, inquantum delet peccata venialia. Similiter in lege veteri multæ erant cæremoniæ, quæ imperfectam, & legalem sanctitatem causabant, & significabant, ut colligitur ex illo ad Heb. 9. *Solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & iustitiis carnis*; & tamen nemo dicet, omnes illas cæremonias, ablutiones, & iustitias carnis fuisse Sacramenta.

Confirmatur: Si ad rationem Sacramenti sufficeret significatio cujuscunque sanctitatis imperfectæ, sicut potest Ecclesia propria autoritate cæremonias instituere, quæ conferant, & significant hujusmodi sanctitatem, ita posset propria autoritate Sacramenta instituere: & idem cum proportionem dicendum est de Synagoga: At hoc esse falsum constabit ex infra dicendis: Ergo, &c.

Dices: Sacramenta veteris legis non causabant gratiam, sed tantum sanctitatem legalem, & imperfectam, quæ erat propria

statui legis Mosaicæ : Ergo non est de ratione Sacramenti ut sic , significare perfectam sanctitatem, quæ sit per gratiam.

Respondeo negando Antecedens: licet enim Sacramenta veteris legis non haberent virtutem gratiæ productivam, sicut Sacramenta novæ, Deum tamen movebant, & moraliter excitabant ad eam dandam rite suscipientibus, quatenus erant signa Christi venturi, subindeque erant signa gratiæ, & perfectæ sanctitatis. De quo fusius tract. sequenti, cum agemus de circumcisione.

Ex dictis colligitur primo, sacramenta novæ, & veteris legis in ratione signi gratiæ univoce convenire, secus vero si considerentur ut causæ illius.

Prima pars patet. quamvis enim sacramenta novæ legis perfectiori modo significant gratiam, quam sacramenta veteris legis, hæc tamen inæqualitas non tollit univocationem; sicut a simili eam non impedit inæqualitas, sub qua homo, & equus participant rationem animalis. Adde, quod sicut religio vetus, & nova univoce conveniunt in ratione religionis; ita & sacramenta, quæ talium religionum sunt symbola, & veluti columnæ, ac exteriores protestationes, debent univoce, saltem ut sunt rei sacræ signa, convenire.

Quod vero si considerentur ut causæ illius, analogiæ tantum convenient, ex eo constat, quod Sacramenta novæ legis habent in se vim gratiæ productivam, ut patebit infra, cum agemus de causalitate Sacramentorum novæ legis: Sacramenta vero antiqua tali virtute carebant, unde ab Apostolo vacua, & egena elementa appellantur, Deumque solum moraliter excitabant ad conferendam gratiam ex

meritis Christi venturi, quem figurabant, aut repræsentabant: Sed causalitas vera, & metaphorica analogice tantum conveniunt: Ergo & Sacramenta novæ, & veteris legis, si in ratione causæ gratiæ considerentur. In quo sensu intelligendus est D. Thomas, dum ait in 4. distin. 1. quæst. 1. artic. 1. quæstiunc. 3. ad 5. *Sacramentum non dividitur in Sacramenta veteris, & novæ legis, sicut genus per species, sed sicut analogum per suas partes.*

Colligitur secundo, Sacramentum ut sic tria significare, nimirum passionem Christi, gratiam, & gloriam: nam, ut discurret S. Doctor hic artic. 3. Sacramentum est essentialiter signum nostræ sanctificationis: in illa autem tria possunt considerari, videlicet causa, a qua procedit, & hæc est passio Christi; forma, per quam fit, quæ est gratia sanctificans; & ultimus finis, ad quem ordinatur, qui est gloria, seu vita æterna: Ergo Sacramentum ut sic hæc tria significat, passionem Christi, gratiam, & gloriam. Principalius tamen significat gratiam, quia Sacramentum est per se primo institutum ad significandum causam formalem, & intrinsecam nostræ sanctificationis. Ex hoc infert D. Thomas ad finem corporis ejusdem articuli, Sacramenta novæ legis esse signa rememorativa, demonstrativa, & prognostica; rememorativa ejus, quod præcessit, scilicet passionis Christi; demonstrativa ejus, quod in nobis efficitur per passionem Christi, scilicet gratiæ; prognostica vero illius, quod in futurum expectatur, nimirum gloriæ. Unde in Officio, quod idem sanctus composuit, de Venerabili Eucharistiæ Sacramento, hæc canit Ecclesia: O

sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.

Colligitur tertio, Sacramentum recte definitum, *signum rei sacræ sanctificantis homines*. Nomine rei sacræ intelligendo gratiam habitualement, ut collatam in actuali usu Sacramenti. Nomine vero signi intelligendo signum a Deo institutum: quia cum sit solius Dei conferre gratiam, ut causæ principalis, illius est instituere signa, ejus collationem infallibiliter significantia. Intelligendo etiam signum in Ecclesia permanentiter institutum, quia juxta Augustinum lib. 19. contra Faustum cap. 11. Sacramenta sunt præcipuæ cæremoniæ, quibus populus Dei in unam religionem coalescit, & ab aliis distinguitur; ac proinde debent tandiu durare, quandiu perseverat forma religionis, propter quam instituta sunt.

C A P U T II.

*Partes intrinsecæ, & essentielles
Sacramentorum.*

DIco primo, Sacramenta constare aliquare sensibili.

Rationibus demonstrari non potest hæc veritas, quæ pendet ex sola Dei voluntate, sed congruentiis variis declaratur. Primam sumit D. Thomas ex suavi providentia Dei, quæ, ut ait Dionysius, se accommodat naturis rerum: Cum ergo connaturale sit homini ex cognitione rerum sensibilibum manuduci ad cognitionem spiritualium, fit inde, ut Deus.

con-

convenientissime elegerit res sensibiles in signa, & Sacramenta invisibilium. Unde egregie Nazianzenus orat. de baptismo: *Medicamentum partim corporale, partim spirituale aptissime convenit in eos aegrotos, quorum natura corpore, & spiritu continetur.* Et Chrysostomus homil. 62. in Matth. *Incorporea dona tibi Deus nuda tradidisset: Sed quoniam anima corpori conferta est, in rebus sensibilibus tibi præbet.* Secunda petitur ex sapientia, & omnipotentia Dei, quæ maxime splendent in eo, quod res sensibiles fiant remedia, & instrumenta salutis, cum tamen ut plurimum sint occasiones peccandi. Tertia sumitur ex quodam fine Sacramenti, scilicet ut fideles in unum Ecclesiæ visibilis corpus adunentur, & distinguantur a cæteris; designari enim non possunt membra corporis visibilis, nisi per signum visibile, aut sensibile.

Quæres, an ratio signi sensibilis ita sit essentialis Sacramento, ut omnino repugnet institui Sacramentum in aliqua re spiritali insensibili?

Respondeo affirmative, si sermo sit de Sacramentis pro hominibus institutis; cum omne signum ab homine, vel pro homine institutum, debeat esse sensibile. Unde signum pro hominibus institutum sic definitur ab Augustino lib. 2. de Doctrina Christiana: *Signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire.* Ex quo infert epist. 23. ad Bonifacium, quod si Sacramenta quandam similitudinem, seu repræsentationem earum rerum, quarum sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent, ut supra retulimus. Dixi, si sermo sit de Sacramentis pro

hominibus institutis, quia aliqui non improbabili-
 ter existimant, nullam esse repugnantiam, seu
 implicantiam, quod Deus pro Angelis Sacramen-
 tum aliquod instituat, consistens in aliqua illorum
 operatione; & quod elevet actum pure internum, v. g.
 adorationis, ad significandam, & causandam
 gratiam instrumentaliter; sicut ad patranda
 miracula potest uti interiori motu hominis tanquam
 instrumento, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 178. artic. 1. ad 1. Un-
 de signum universaliter sumptum, prout abstrahit a
 sensibili, & spiritali, angelico, & humano, debet
 sic definiri, vel describi: Signum est, quod mediante,
 vel præsupposita sui notitia, in alterius cognitionem
 deducit, siue prima illa cognitio pertineat ad
 sensum, siue ad intellectum.

Dico secundo: In Sacramentis novæ legis
 requiruntur verba proprie, vel improprie sumpta:
 in Sacramentis vero veteris legis non erat
 necessarium, quod rebus verba adderentur.

Prima pars est de fide, definita in Florentino
 in decreto unionis, ubi referuntur verba, quibus
 unumquodque Sacramentum novæ legis perficitur.
 Declaratur vero a S. Thoma hic art. 6. hoc discursu:
 Tripliciter considerari possunt Sacramenta novæ
 legis, nimirum ex parte causæ, quæ est Verbum
 incarnatum, ex parte hominis, qui est Sacramen-
 tum subiectum, & ex parte significationis
 Sacramentorum: & ex his tribus capitibus
 petunt perfici verbis simul, & rebus, ut cum
 illis singulis quandam habeant proportionem
 & conformitatem. Nam Christus componitur
 ex natura humana sensibili, & ex Verbo
 divino hypostatice illi unito. Homo etiam
 con-

constituitur ex corpore sensibili, & anima spiritali. Significatio tandem Sacramentalis perfectius fit per verba, quam per res sensibiles; habent enim verba principatum significandi, ut ait August. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 3.

Dixi vero, in Sacramentis novæ legis requiri verba proprie, vel improprie sumpta; quia in Sacramento pœnitentiæ, & matrimonii interdum sufficiunt nutus, aut alia signa, quæ suppleant vices verborum, & quæ æquivalent vocibus.

Secunda pars, quæ asserit in Sacramentis veteris legis non fuisse necessarium, quod rebus verba adderentur, probatur ex eo, quod rem præsentem clarius manifestamus, quam futuram: Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Christi venturi; ideoque non ita expresse significabant Christum, sicut Sacramenta novæ legis. Ergo necessarium non erat, quod in illis rebus adderentur verba, quæ (ut ex August. supra vidimus) inter homines obtinuerunt principatum significandi. Unde in veteri testamento, quando fit mentio sacramentorum, non præscribuntur verba, quibus perficiantur, ut Genes. 17. cum tractatur de ritu circumcisionis, & Exodi 12. cum præcipitur immolatio agni paschalis, & Levit. 8. cum mentio fit de ritu ordinationis.

Dico tertio sacramenta novæ legis constare rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma, & ut partibus intrinsecis, ac essentialibus.

Prima pars constat ex Florentino asserente Sacramenta novæ legis perfici rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma; & declaratur a D. Thoma hic artic. 7. hoc discursu.

Ma-

Materia est id, quod determinatur per aliud: sic enim in naturalibus materia determinatur per formam ad unum specie, puta hominem, vel leonem; & in artefactis figura est forma, quia determinat ad unum in specie artificiali, v. g. ad domum, vel cathedram: undecum res sensibiles in sacramentis per verba ad unum veluti artefactum, scilicet signum gratiæ, determinantur, necesse est, ut verba habeant rationem formæ, & res sensibiles se habeant per modum materiæ.

Dices: Materia, & forma debent esse simul in eis, quæ ex ipsis componuntur: Sed in sacramentis novæ legis res, & verba non necessario debent esse simul: Ergo sacramenta novæ legis non componuntur ex rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma. Minor probatur: nam in sacramento Baptismi v. g. res, scilicet ablutio, potest præcedere verba, & e contra verba possunt præcedere abluitionem.

Respondeo, licet in compositis substantialibus materia, & forma debeant esse simul simultate physica, in successivis tamen, & artificialibus, qualia sunt sacramenta, sufficere, quod sint simul simultate morali.

Secunda pars, quæ asserit, res, & verba in sacramentis novæ legis esse partes intrinsecas, & essentielles, hac ratione suadetur: Cum sacramenta sint essentialiter signa practica gratiæ, ea, quæ in sacramentis ex se simul, & necessario concurrunt ad significandam, & efficiendam gratiam, sunt partes illorum intrinsecæ, & essentielles: Atqui tam res, quam verba in sacramentis novæ legis simul, & necessario concurrunt ad
signi-

significandam, & causandam gratiam: Ergo sunt partes intrinsecæ, & essentielles sacramentorum novæ legis. Major constat, minor etiam videtur manifesta: nam sine rebus verba non significant practice gratiam, nec res sine verbis; ex his vero ambobus fit unum, quod significat, & infallibiliter gratiam causat.

Observandum tamen est, quod cum sacramentum Eucharistiæ non consistat in usu, sed in aliqua re permanente, nimirum in speciebus consecratis, ut continentibus Corpus, & Sanguinem Christi, materia, & forma non sunt intrinsecæ illius partes, nisi ut est in suo fieri, id est in actuali materiæ consecratione, non vero prout est in facto esse: nam dum gratia infunditur, & sacramentum sacra-
communione percipitur, verba dudum transierunt; unde non possunt cum speciebus Eucharisticis ad modum partium intrinsecarum constituere sacramentum permanens, ut magis declarabitur, cum de essentia sacramenti Eucharistiæ differemus.

Dico quarto, omnes materias, & formas sacramentorum esse a Deo, vel a Christo institutas, non tamen singulas quoad speciem, sed aliquas quoad genus tantum, determinandas quoad speciem ab Apostolis, vel Ecclesia.

Prima pars hujus assertionis est certa: nam ab eo materiæ, & formæ sacramentorum sunt determinatæ, a quo sunt sacramenta instituta; ille enim dicitur sacramenta instituere, qui materiam, & formam ipsorum instituit, quibus essentialiter constant: Atqui non alium sacramentorum authorem agnoscimus, quam vel Deum respectu veterum, vel Christum respectu novorum: Ergo omnes materiæ, &
for-

formæ sacramentorum fuerunt vel a Deo , vel a Christo institutæ. Quod magis patebit, cum materiam , & formam cujuslibet Sacramenti exponemus.

Secunda vero pars constat primo in Sacramento legis naturæ pro parvulis instituto, ad delendum peccatum originale, cujus nulla fuit certa materia, in specie a Deo determinata, sed tantum in genere, sub ratione signi sensibilis divini cultus, & religionis protestativi, ut infra patebit. Constat etiam in aliquibus novæ legis Sacramentis, præcipue in Sacramento Ordinis. Nam Ecclesia Græca pro materia in ordinibus sacris solam adhibet manuum impositionem, pro forma vero hæc verba: *Divina gratia, quæ infirma sanat, promovet hunc Subdiaconum in Diaconum, hunc Diaconum in Presbyterum.* Latina vero in Subdiaconatu pro materia adhibet traditionem calicis vacui, cum patena vacua, & libri Epistolarum, pro forma vero hæc verba: *Accipe librum Epistolarum, & potestatem eas legendi in Ecclesia Dei, &c.* In Diaconatu vero pro materia adhibetur traditio libri Evangeliorum, pro forma hæc verba: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, &c.* In Presbyteratu pro materia adhibet patenæ cum hostia, & calicis cum vino traditionem, & pro forma hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, &c.* Cum ergo Ecclesia non possit errare in materiis, & formis substantialibus Sacramentorum, modusque conferendi Ordines, quo Ecclesia Græca utitur, validus sit, & ab Ecclesia Romana approbatus, dicendum est, nullam materiam, vel formam in specie fuisse a Christo pro hoc Sacramento determinatam, sed tantum in genere, sub aliquo signo sensibili,

li, expressivo hujus potestatis, quæ per Ordinem traditur. De quo fufius, cum de Sacramento Ordinis.

C A P U T III.

De existentia, seu necessitate Sacramentorum.

CUM homo in quadruplici statu considerari possit, nimirum in statu innocentiae, in statu legis naturæ, in statu legis scriptæ, sive Mosaicæ, & post Christi adventum, seu in lege nova, & evangelica, existentia, seu necessitas Sacramentorum quoad omnes illos status investiganda est: nam quoad statum gloriæ, evidens est, illum non esse capacem Sacramentorum; quia ubi est veritas clara, omnium signorum umbra fugit.

Dico ergo primo: Nullum de facto institutum fuit Sacramentum in statu innocentiae.

Hæc conclusio certa videtur: tum quia nullum in Scriptura, vel Patribus institutionis Sacramentorum pro statu innocentiae extat vestigium: tum etiam, quia in illo brevissimo tempore, quo status innocentiae in primis parentibus duravit, vix potuit esse locus usui Sacramentorum. Sacramenta enim præcipue requiruntur ad perficiendum in gratia, & scientia homines: primi vero parentes perfecti creati sunt in utroque: Ergo in illo statu felicissimo, in quo creati sunt, nullis egebant sacramentis. Unde nec matrimonium Adæ cum Eva, nec lignum vitæ fuere vere, & proprie sacramenta: licet enim typum, & figuram rei sacræ gesserint, unionis scilicet Christi cum Ecclesia, & Sacramenti Eucharistiæ; tamen pro tunc non erant a Deo instituta

tuta ut signa practica gratiæ, & sanctificationis hominum. Unde cum Apostolus vocat matrimonium Adæ cum Eva, *magnum Sacramentum*, & cum Augustinus loquens de ligno vitæ, ait, quod Adamo erat in *lignis cæteris alimentum*, in isto Sacramentum, nomen Sacramenti in lata quadam acceptione usurpant, prout significat idem, quod mysterium.

Quæres, an si Adamus non peccasset, & ipse, ac posteris ejus in statu innocentiae perseverassent, fuissent a Deo instituta Sacramenta, ex vi præsentis decreti?

Respondeo negative: tum quia idem fuisset status innocentiae in Adamo perseverante, & in posteris ejus non peccantibus, ac de facto fuit, antequam Adamus peccaret: Ergo si nullum de facto institutum fuit Sacramentum in statu innocentiae ob hujus status perfectionem, nec ullum fuisset institutum, si status ille durasset. Tum etiam quia sicut, Adamo non peccante, Verbum minime incarnatum fuisset, ut Patres post Scripturas testantur; quia licet multæ a nobis proferri possint hujus adventus, etiam non existente peccato, convenientiæ; attamen quia præcipuus, & unus incarnationis finis, sacra in traditione expressus, una est a peccato redemptio, ideo Verbum, Adamo non peccante, incarnandum non fore asserimus: Ita in proposito, quia Sacramenta ex vi decreti, quod Deus de facto habuit, sunt quædam medicinæ spirituales, in remedium peccati a Christo Redemptore nostro, ac medico institutæ, ex vi illius non fuissent pro statu integritatis, & sanitatis ullatenus instituta, utpote pro tali statu omnino inutilia, & superflua; quia non est
opus

opus valentibus medico, sed iis, qui male habent. Unde Augustinus serm. 9. de verbis Apostoli: *Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla erit medicinæ causa.*

Dices primo: Quamvis in statu innocentiae non fuisset peccatum originale, tamen in eo poterant esse aliqua peccata actualia; nam primo parente non peccante, aliqui ex ejus descendantibus potuissent peccare: Ergo pro his, qui peccassent, institutum fuisset aliquod Sacramentum, quo gratiam amissam recuperassent.

Sed contra: Sacramenta ex sua institutione non sunt ordinata in remedium cujuscumque peccati, sed tantum peccati originalis, vel actualis ab originali provenientis: Cum enim ad hoc tantum sint instituta, ut merita Christi ad nos deferant, nobisque applicent, non sunt instituta nisi in remedium illius peccati, ad quod tollendum valent merita Christi, seu propter quod delendum Christus incarnatus, & mortuus est: Christus autem non est incarnatus, & mortuus, nisi in remedium peccati originalis, & actualis ab eo provenientis, ut præcedenti tractatu cap. 3. ostensum est: Ergo cum in statu innocentiae, Adamo non peccante, non fuisset peccatum originale, nec per consequens actuale ab originali proveniens, nullum ex vi præsentis decreti Sacramentum tunc existeret, tamen si aliqui ex Adæ posteris peccassent. Unde illi, qui peccassent, non recuperassent gratiam mediantebus Sacramentis, sed per actus charitatis, & contritionis, quos ob perfectiorem Dei cognitionem facilius in eo statu elicere potuissent, quam nos,

Dices secundo. Sacramentum Eucharistiæ
non

non est institutum in remedium peccati originalis, vel actualis, sed ad causandum augmentum gratiæ: Ergo saltem tale Sacramentum fuisset in statu innocentiae, si ille in Adamo, & posteris ejus perseverasset.

Sed contra primo: Eucharistia supponit Christum venturum in carne passibili; quia ipsum ut talem continet, saltem ex modo, quo fuit instituta, ex vi præsentis decreti: Ergo cum adventus Christi in carne passibili dependeat a peccato, ut omnes fatentur, ipsa etiam Eucharistia non potest non præsupponere peccatum, saltem ex modo, quo fuit instituta, & ex vi præsentis decreti.

Contra secundo: Eucharistia in ratione sacrificii incruenti instituta est ad repræsentandum cruentum sacrificium crucis: Ergo instituta est propter Christum in cruce mortuum, & ex suppositione peccati. Item in ratione Sacramenti instituta est per modum cibi spiritualis: Sicut ergo alimentum corporale maxime necessarium est ad conservandam, & reparandam substantiam, quæ deperditur ex calore naturali; ita præcipue institutus est cibus ille spiritualis ad conservandam, & reparandam gratiam, quæ deperditur ex ardore concupiscentiæ ex peccato originali relictæ. Unde Eucharistia non solum instituta est per modum cibi, sed etiam per modum medicinæ præservativæ, ad succurrendum nostræ fragilitati, & a frequenti lapsu nos præservandum. Nec obest, quod illa sit Sacramentum vivorum, & ad augendam gratiam instituta fuerit. Non enim est instituta ad augendam gratiam, seu justitiam originalem, sed gratiam regenerativam, vel sanativam, quæ nobis primo per Sacramentum baptismi,
vel

vel pœnitentiæ confertur.

Dico secundo, in lege naturę fuisse aliquod remedium pro parvulorum justificatione a Deo institutum, illudque fuisse verum Sacramentum.

Prima pars est certa. Deus enim habet voluntatem salvandi omnes homines, quæ non solum adultos, sed etiam parvulos comprehendit, ut docet Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. & constat ex eo, quod alias Christus omnium parvulorum redemptor non esset; cum illius redemptio non excedat objective voluntatem generalem, quam Deus habet de salute hominum, utpote ex illa imperata: At per illam voluntatem præparantur omnibus media ad salutem sufficientia, juxta singulorum capacitatem, alioquin vera, & sincera non esset. Unde D. Thomas in 1. dist. 46. art. 1. ait, quod *hujus voluntatis effectus est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita*: Ergo debuit Deus in quacunque lege, & statu naturæ sufficiens remedium pro parvulorum salute, & justificatione, seu emundatione a peccato originali præparare. Unde Author de Cardinalibus Christi operibus apud Cyprianum: *Sane originale peccatum, quod a primis parentibus in totam generis hujus successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari*. Et Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 9. *Non est credendum, ante datam circumcisionem, famulos Dei (quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi) nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis: quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluit*.

Se-

Secunda vero pars, quæ asserit remedium illud pro parvulorum justificatione, in lege naturæ a Deo institutum, fuisse verum Sacramentum, sic ostenditur: Remedium illud fuit externum, sensibile, & non pure internum, & spirituale: Ergo fuit verum Sacramentum. Consequentia patet: ad veram enim rationem Sacramenti sufficit, ut sit signum sensibile, & practicum gratiæ sanctificantis. Antecedens vero, in quo est difficultas, probatur multipliciter. Primo, quia oportebat remedium illud legis naturæ parvulis applicari, ut ipsi consequerentur salutem: non est autem conveniens applicatio inter homines, & modo humano, si fiat per actum pure internum, & non externa aliqua operatione. Secundo, parvuli, dum justificabantur in lege naturæ, adunabantur Ecclesiæ fidelium: Sed in nullum religionis nomen adunantur homines sine sacramentorum visibilium consortio, ut ait Augustinus: Ergo remedium illud, quo parvuli in lege naturæ justificabantur, erat externum, & sensibile, & non pure internum, & spirituale. Tertio, Ecclesia semper fuit visibilis: Ergo & id, quo parvuli in lege naturæ fiebant membra Ecclesiæ. Quarto, remedio legis naturæ pro justificatione parvulorum successit in lege scripta circumcisio, & in lege nova baptismus: Ergo sicut ista remedia sunt externa, & sensibilia, ita & illud sensibile fuit. Demum, congruum est, ut quemadmodum Christus homines redemit non sola operatione divina, aut interiori, sed sensibili, & exteriori effusione sanguinis, & morte crucis; ita & homines constantes corpore, & spiritu non sanctificentur sine signo aliquo sensibili, quo fidem profiteantur

ex-

exteriorius in Christum Salvatorem. Unde remedium illud, quo parvuli in statu legis naturæ justificabantur, erat actus aliquis externus, protestativus fidei Messiae venturi. Sicut enim Deus decrevit nullum adultum absque propria fide in Christum salvare, juxta illud Actor. 4. *Nec enim aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri:* ita nec ullum puerum justificare absque parentum, vel alterius fide in Christum.

Porro tale signum protestativum fidei de Messia venturo non fuit a Deo determinatum in specie, sed tantum in genere, relinquendo illud in specie, & individuo determinandum ab ipso applicante: Tum quia hoc congruum fuit illi statui, in quo Deus absque ulla lege positiva, per solum interiorum instinctum gratiæ, & privatæ revelationis, homines ad salutem dirigebat. Tum etiam, quia ad veram rationem Sacramenti sufficit, ut sit practicum signum gratiæ, a Deo quoad genericam tantum rationem institutum, ut patet de materia calicis, quæ non est hoc, vel illud vinum in specie determinatum, sed vinum de vite in genere; & de materia matrimonii, quæ non est contractus his, vel illis circumstantiis vestitus, sed legitimus, quibuscunque conditionibus firmatus. Ordo etiam, ut supra dicebamus, non fuit a Christo in certa, & determinata materia, vel forma institutus, sed tantum in genere, sub ratione signi expressivi potestatis, quæ per Ordinem traditur.

Dico tertio, in lege naturæ fuisse pro adultis aliquod Sacramentum ad delenda peccata actualia. Hæc assertio colligitur ex dictis
in

in præcedenti : debuit enim divina providentia non minus aliquod remedium ad tollenda peccata actualia, quam ad tollendum peccatum originale præparare ; cum habeat voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, sive parvulos, sive adultos, & per talem voluntatem salutis media, seu remedia hominibus præparentur : Sed remedium ad delenda peccata actualia in lege naturæ institutum non minus debuit esse sensibile, quam remedium ad tollendum peccatum originale, in eadem lege institutum ; cum rationes, quæ hoc probant de uno, id etiam suadeant de alio : Ergo in lege naturæ fuit aliquod remedium sensibile ad tollenda peccata actualia, subindeque aliquod sacramentum, in remedium peccatorum actualium pro adultis institutum. Unde D. Thomas in 4. dist. 1. qu. 1. art. 2. quæstiunc. 3. ad 2. *Ante legem scriptam erant quædam Sacramenta necessitatis, sicut illud fidei Sacramentum, quod ordinabatur ad deletionem originalis peccati, & similiter pœnitentiæ, quæ ordinabatur ad deletionem actualis.*

Adverte tamen, Sacramentum ad delenda peccata actualia in lege naturæ institutum non fuisse ejusdem rationis, ac illud, quod in lege gratiæ a Christo institutum est ; non enim fiebat eodem modo, nimirum per vocalem peccatorum confessionem apud Sacerdotes ; quia cæremoniæ in lege naturæ, & in lege Mosaica, in remissionem peccatorum actualium ordinatæ, erant diversæ rationis a nostris.

Dico quarto, multa fuisse Sacramenta in lege Mosaica. Patet ex Florentino in decreto, & Tridentino sess. 7. can. 2. ubi de Sacramentis

veteris legis tanquam de pluribus loquuntur, eaque in plurali *Sacramenta* appellant. Ea ad quatuor reducit S. Thomas 1. 2. quæst. 105. art. 5. ad Circumcisionem, cui successit Baptismus; Agnum Paschalem, qui fuit figura Eucharistiæ; Purificationes, quibus respondet Pœnitentia; Consecrationem Pontificis, & Sacerdotum, quibus respondet Ordo. Confirmationi autem, & Extremæ Uñctioni nullum respondit in veteri lege; eo quod primum est Sacramentum plenitudinis gratiæ, quæ est propria legis Evangelicæ, secundum est immediata præparatio ad gloriam, cujus aditus in veteri lege erat clausus. Matrimonium vero in lege veteri non fuit Sacramentum, quia nondum facta erat conjunctio humanitatis cum Verbo, cujus est symbolum, sed fuit tantum in officium naturæ: unde tunc dabatur libellus repudii.

Dico ultimo, in nova lege septem esse Sacramenta a Christo instituta. Definitur hæc veritas in Conciliis Florentino, & Tridentino; & illustratur hoc discursu D. Thomæ hic quæst. 65. ar. 1. Sacramenta sunt signa, quibus significatur perfectio vitæ spiritualis: Est autem conformitas quædam vitæ spiritualis cum corporali: Unde sicut homo perficitur corporaliter in ordine ad se, & in ordine ad communitatem; ita & in vita spirituali. Porro in ordine ad se perficitur quadrupliciter, primo per generationem, secundo per augmentationem, tertio per nutritionem, quarto per remotionem impedimentorum vitæ, puta ægritudinis, vel languoris ex morbo relictæ. In ordine autem ad communitatem perficitur dupliciter, primo accipiendo potesta-

tem regendi multitudinem , & exercendi actus publicos , secundo per propagationem. Similiter ergo in vita spiritali perficitur septem Sacramentis : primo regeneratur per Baptismum , secundo roboratur per Confirmationem , tertio nutritur per Eucharistiam , quarto sanatur a peccatis per Pœnitentiam , quinto liberatur a reliquiis peccatorum per Extremam Uctionem , sexto accipit potestatem exercendi actus publicos , & hierarchicos per Ordinem , denique per Matrimonium disponitur ad propagationem secundum legem Dei , & Christi.

C A P U T IV.

De gratia Sacramentali.

DUO sunt effectus Sacramentorum ; unus primarius , & principalis , qui est gratia ; alter secundarius , & minus principalis , nempe character , qui per Baptismum , Confirmationem , & Ordinem producit : de primo agemus in hoc capite , de altero in sequenti.

§. I.

Duo præmittuntur , quæ apud omnes Catholicos sunt certa.

IN primis dogma fidei est , novæ legis Sacramenta nedum fidem , qua gratia producat , excitare , sed etiam illam causare . Definitur enim hæc veritas in Florentino in decreto unionis , ubi dicitur , per hoc veteris legis sacramenta a nostris differre , quod *illa non causabant gratiam , sed eam solum per passionem Christi dandam*

dam figurabant : nostra vero continent gratiam , & illam digne suscipientibus conferunt . Idem tradit Tridentinum sess. 6. can. 6. & 8. Plura sunt etiam Patrum testimonia in ejusdem veritatis confirmationem , quæ infra , cum de modo , quo Sacramenta novæ legis causant gratiam , commodius expendentur . Fundamentum est divina institutio revelatione manifestata . Congruentia est , ut certius , efficacius , & facilius adhiberetur salutis nostræ remedium , soluto per passionem Christi redemptionis nostræ pretio . Addo , quod si sacramenta novæ legis habent tantum excitare fidem , non vero conferre gratiam , qua justificamur , frustra Baptisma conferretur parvulis , qui actus fidei incapaces sunt ; sed adstantibus potius deberet conferri , quia isti fidei excitatione fructum perciperent hujus sacramenti .

Est etiam de fide certum , sacramenta novæ legis esse causas gratiæ ex opere operato . Hoc enim definitur in Tridentino citato , his verbis : *Si quis dixerit , per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam , anathema sit .* Ratio etiam suffragatur : Causare gratiam ex opere operato , est causare illam ex vi operis jam facti , & peracti a Christo , non vero ex merito illa conficientis , vel dantis , vel recipientis : At sacramenta novæ legis causant gratiam non ex merito administrantis , vel suscipientis , sed ex merito passionis Christi jam peractæ , & ex virtute , & efficacia a Christo ipsis communicata : Ergo illam causant ex opere operato . Addo , quod conferunt gratiam , vel nulla dispositione requisita in subiecto , ut in parvulis ,

lis, vel si aliquam requirunt, ut in adultis, gratiam non conferunt juxta proportionem dispositionis; sive quia talis dispositio ad gratiam non sufficit, ut attritio ad gratiam culpæ remissivam; sive quia non sufficit ad tantam, quanta virtute sacramenti confertur; plus enim gratiæ confertur justo attrito per sacramentum pœnitentiæ, quam conferretur sine illo. Nec est quod hæretici hunc modum loquendi, quo utuntur Scholastici ad explicandam sacramentorum energiam, tanquam barbarum, & inusitatum irrideant, ac fugillent. Nam, ut ait Augustinus in Psal. 138. *Melius est, ut nos reprehendant Grammatici, quam ut non intelligant populi.* Præterquam quod Innocentius III. de sacro altaris mysterio lib. 3. cap. 5. hunc loquendi modum usurpavit ante omnes Scholasticos: ait enim: *Quamvis igitur opus operans aliquando sit immundum, semper tamen opus operatum est mundum.*

Hæc sunt certa, & indubitata apud omnes Catholicos: sed est gravis difficultas, & celebris controversia circa modum, quo sacramenta novæ legis producant gratiam, an instrumentaliter physice, vel moraliter tantum, quam §. sequenti resolvemus.

§. II.

Causalitas Physica Sacramentorum novæ legis statuitur.

Illa potest in primis ostendi ex SS. Patribus, qui ut Sacramentorum novæ legis efficientiam, & causalitatem explicent, variis utuntur similitudinibus, quæ causalitatem plusquam moralem designant:
nam

nam S. Leo ait, Baptisma se habere ad instar uteri Virginalis, ex quo natus est Christus: Chrysostomus ad instar matricis, seu vulvæ, in qua homo concipitur: Gregorius Nyssenus ad instar seminis, ex quo generatur: Cyrillus Alexandrinus ad instar aquæ ferventis, quæ ab igne calefacta non minus urit, quam ipse ignis. Demum S. Thomas hic quæst. 62. art. 1. docet, quod sicut securis facit lectum, ita Sacramentum gratiam efficit: si autem SS. Patres non agnoscerent in sacramentis causalitatem physicam, & realem, sed duntaxat moralem, & metaphoricam, tam magnificis exemplis uti non deberent, sed aliis diversæ rationis, puta chirographi, sigilli, & crumenæ pecunia plenæ, quibus utuntur Adversarii. Verba SS. Patrum brevitatis causa hic non referimus, quia videri poterunt in Clypeo nostro, ubi illa fusc expendimus.

Confirmatur: SS. Patres docent, Sacramenta operari per virtutem sibi intrinsicam, a Spiritu Sancto derivatam, quam S. Augustinus serm. de Epiphan. dicit esse subtiliorem rore, qui occultas vitæ causas pertransit, & penetrat universa latibula conscientiæ: & Tertullianus lib. de baptismo asserit, eam in sacramentis combibi: *supervenit*, inquit, *Spiritus de cælis*, & *aquis* (Baptismi) *superest*, *sanctificans eas de semetipso*, & *ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt*. D. Thomas hic art. 3. docet, eam esse *fluentem*, & *incompletam*: At hæc solum de virtute physica verificari possunt, non vero de morali: cum enim ista sit merum ens rationis, vel denominatio extrinseca, quis dicat eam esse rore subtiliorem, in aqua baptismali com-

bibi, seu imbibere, habere esse fluens, & incompletum? Ergo SS. Patres virtutem physicam gratiæ productivam in Sacramentis novæ legis agnoscunt.

Confirmatur amplius ex Augustino tract. 80. in Joannem, sic exclamante: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* si autem Sacramenta novæ legis moraliter tantum concurrerent ad gratiæ productionem, & hominum sanctificationem, essentque solum veluti signa, & chirographa Deum moraliter moventia, & excitantia ad gratiæ productionem, absurda prorsus, & inepta, ac puerilis esset talis exclamatio, & admiratio: hoc enim commune, & usitatum est apud homines, ut in virtute chirographi, vel sigilli regii in cera impressi, & aliorum signorum sensibilibus conferantur officia, dignitates, pecuniæ, & aliæ res magni momenti: Ergo juxta mentem, & doctrinam Augustini sacramenta novæ legis instrumentaliter physice concurrunt ad causandam gratiam. Unde Catechismus Romanus, jussu Pii V. editus, parte 2. de Sacram. in gen. c. 1. hanc magni Augustini admirationem ponderans, hæc scribit: *Quo pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Augustini sententia celebratum est, aqua corpus tangat, & cor abluat, id quidem humana ratione, & intelligentia comprehendere non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem suapte natura ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem Sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt.* Quibus verbis in primis clarissime

ex-

exprimitur efficientia realis, & physica Sacramentorum : Secundo declaratur, hanc sententiam non esse rejiciendam, ex eo quod non ita facile percipitur, sicut ea, quæ causalitatem duntaxat moralem eis attribuit. Tertio ad illam suadendam locum Augustini jam laudatum adducit. Denique rationem reddens, cur hæc efficientia Sacramentorum lumine naturali non ita facile possit intelligi, dicit hoc ideo esse, quia nulla res sensibilis, sua natura, ea vi prædita est, ut penetrare ad animam queat : quæ ratio, ut evidens est, solum valet de instrumento physico, cum instrumenta moralia nullo modo debeant contingere subjectum, in quo effectus causæ principalis producitur.

Potest insuper eadem veritas multiplici ratione suaderi. Prima sic potest proponi : Sacramenta novæ legis vere, & proprie efficiunt gratiam Sacramentalem, ut instrumenta divinæ virtutis, eamque nobiliori, & perfectiori modo causant, quam Sacramenta vetera : At neutrum erit verum, si eam causent tantum moraliter : Ergo in Sacramentis novæ legis physica causalitas admittenda est. Major patet, minor quoad primam partem sic ostenditur : Causalitas moralis non est vera, & propria efficientia, sed impropria tantum, & metaphorica, magisque pertinet ad genus causæ finalis, quam efficientis ; fit enim per ostensionem bonitatis, quæ convenientia sua alicujus voluntatem alliciat ad aliquid dandum, vel agendum, ut docent Philosophi : Ergo si Sacramenta novæ legis non physice, sed duntaxat moraliter causent gratiam sacramentalem, non vere, & proprie eam efficient, sed improprie tantum, &

metaphorice; subindeque non erunt vera, & propria instrumenta Dei, vel Christi ad illam causandam, cum instrumentum verum, & proprium ad genus causæ efficientis pertineat.

Probatur etiam minor, quantum ad secundam partem: Causalitas moralis non defuit Sacramentis veteris legis: cum enim essent signa, & figuræ passionis Christi futuræ, cujus intuitu Deus in antiqua lege conferebat gratiam, vim quandam moralem habebant movendi, & excitandi Deum ad conferendam gratiam antiquis Patribus, ob passionem, & merita Christi futura: Ergo si Sacramentis novæ legis nulla alia virtus tribuatur, quam vis illa moralis, excitativa, manifestum est, ea non elevari supra Sacramenta vetera, nec ab illis differre, quantum ad modum causandi, sed tantum ex parte rei causatæ, majoris scilicet, & abundantioris gratiæ, quam causant Sacramenta novæ legis, quatenus significant passionem Christi præteritam, quam Sacramenta vetera repræsentabant solum ut futuram.

Nec valet, si dicas, Sacramenta antiqua non contulisse gratiam præsentem, vel ex opere operato, sicut præstant Sacramenta novæ legis. Nam præterquam quod plures id negant de circumcissione, hoc dato, non apparet differentia a Conciliis tradita ex parte causalitatis Sacramentorum, videlicet ex eo, quod antiqua simpliciter, & absolute non causarent, nostra vero simpliciter, & absolute efficiant gratiam; & ut arguit D. Thomas qu. 27. de verit. art. 4. quod nunc gratia detur ex opere operato, hoc pertinet ad conditionem temporis, non ad Sacramentorum efficaciam præcise: unde si eadem, quæ nunc, olim

lim fuissent Sacramenta, gratiam non contulissent ex opere operato; & contra si nunc essent Sacramenta antiqua, conferrent gratiam ex opere operato: Ergo cum Concilia prærogativam Sacramentorum novæ legis agnoscant ex eorum causalitate, necesse est, ut non ex gratia collata ex opere operato pensetur, sed ex modo operandi realiter, & physice.

Secunda ratio insinuat a D. Thoma quodlibet. 12. art. 15. his verbis: *Sicut caro Christi habuit virtutem instrumentalem ad facienda miracula, propter conjunctionem ad Verbum, ita & Sacramenta per continuationem ad Christum crucifixum, & passum: Sed caro Christi ex conjunctione ad Verbum habuit virtutem instrumentalem physicam ad patranda miracula, ut in tractatu de Incarnatione ostendimus: Ergo virtus instrumentalis physica gratiæ productiva Sacramentis novæ legis denegari non debet.*

Tertia ratio sumitur ex forma Sacramentorum, quæ proprie, & rigoroſe vera non erit, si sola causalitas moralis in eis agnoscat, præcipue forma Sacramenti pœnitentiæ, quæ est per modum sententiæ judicialis. Judex enim per seipsum reum absolvit, non alterum movet, & inducit ad absolvendum: Causa autem moralis instrumentalis aliud non habet, quam movere, & inducere causam principalem ad operandum: Ergo vera proprie, & rigoroſe non erit forma pœnitentiæ ex sola causalitate morali.

Demum suaderi potest eadem veritas hoc discursu: Causalitas physica Sacramentis novæ legis denegari non debet, si ea possibilis sit, nullamque contradictionem involvat:

Sed illa est possibilis, & nullam implicat contradictionem: Ergo non debet negari Sacramentis novæ legis. Major patet: tum quia conferre physice gratiam facit ad maiorem dignitatem Sacramentorum, & ostensionem omnipotentiae Dei: tum etiam, quia admissa huiusmodi causalitate, cum omni proprietate explicantur Patrum, & Conciliorum loca, & differentia Sacramentorum utriusque legis, & quomodo nova veteribus antecellunt. Salvatur etiam iusta proportio, & conformitas in instrumentis nostræ salutis, nempe in humanitate Christi, & Sacramentis, quæ se habent ad modum instrumenti conjuncti, & separati, & sicut manus, & baculus. Minor vero, præterquamquod ex solutione objectionum patebit, potest hoc exemplo declarari. Ignis tartareus, quamvis corporeus sit, elevatur tamen ad producendum effectum spirituale, scilicet verum dolorem, demonibus, & animabus damnatis impressum, ut in tractatu de Angelis ostensum est: quidni ergo poterit Sacramentum corporeum a Deo motum, & elevatum, gratiam sanctificantem instrumentaliter physice efficere, ut serviat divinæ bonitati, sicut ignis servit divinæ iustitiæ? Sicut ergo Augustinus ait lib. 21. de civit. c. 10. ignem inferni torquere Dæmones *miris, sed veris modis*: ita similiter dicere possumus, Sacramenta novæ legis producere gratiam, & sanctificare animas miro, sed vero modo, nempe instrumentaliter physice, ut supra ex Catechismo Romano declaravimus.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo: Causalitas physica est impossibilis in Sacramentis novæ legis: Ergo non debet admitti. Consequentia patet, Antecedens probatur primo: Res corporea nequit physice producere rem spirituales: Sed Sacramentum est corporeum, gratia spiritualis: Ergo repugnat, Sacramentum physice producere gratiam. Si dicas, Sacramentum corporeum elevari virtute divina ad producendam gratiam: Contra est: Velenim hæc virtus est spiritualis, vel corporea: Si corporea, manet improporionata: Si spiritualis, non potest recipi in subiecto corporeo: nam sicut accidens corporeum non recipitur in substantia spirituali, ita nec spirituale in subiecto corporeo. Secundo probatur Antecedens: Quod non est, non potest aliquid physice producere: Sed quando Sacramenta gratiam operantur, nihil sunt: Ergo eam physice causare nequeunt. Major patet, minor probatur. Gratia non confertur nisi in instanti extrinsece terminativo verborum, & actionis Sacramentalis; quia in illo præcise habent completam significationem, & consequenter ultimam perfectionem in esse Sacramenti, ante quam non possunt causare: Sed in hoc instanti Sacramenta nihil sunt; jam enim transiit actio Sacramentalis, & successiva prolatio verborum: Ergo quando Sacramenta gratiam operantur, nihil sunt.

Confirmatur: Sacramentum fide suscep-

ptum causat gratiam, recedente fictione : Atqui jam diu desiit, cum recedit fictio : Ergo & quando causat gratiam.

Respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem dico cum S. Thoma hic quæst. 62. art. 4. ad 1. esse in Sacramento virtutem spirituales, quæ cum sit qualitas incompleta, & transiens, recipi potest in subiecto corporeo : Sic enim anima rationalis, quia est forma incompleta, recipitur in corpore. Disparitas autem est inter accidens spirituale, & corporeum; accidens enim corporeum exigit subiectum extensum, nec recipitur in substantia, nisi mediante quantitate; & idcirco in subiecto spirituali recipi nequit. Accidens autem spirituale incompletum, & transiens, cum magis sit propter terminum, quam propter subiectum, non debet ita subiecto proportionari; unde potest supernaturaliter recipi in subiecto corporeo.

Instabis, & dices: Cum omne accidens habeat existentiam a subiecto, in quo recipitur, si accidens spirituale recipiatur in subiecto corporeo, ejus existentia erit corporea: Sed hoc repugnat, cum existentia debeat esse proportionata subiecto, quod aequat: Ergo & illud.

Respondeo negando sequelam Majoris: Licet enim accidens spirituale recipiatur in subiecto corporeo, in eo tamen non recipitur, quatenus corporeum est formaliter, sed quatenus est ens, & substantia creata; quia non recipitur in eo, nisi ratione potentiae obedientialis passivæ, quæ competit rebus creatis sub ratione generali entis, & substantię create, non vero præcise sub ratione corporis: Unde licet ratione hujus potentiae accidens

dens spirituale recipiatur in subiecto corporeo, non oportet tamen ejus existentiam esse corpoream.

Ad secundam probationem principalis antecedentis respondeo. distinguendo Majorem dupliciter: Quod non est, nec immediate antea fuit, non potest aliquid physice producere, concedo Majorem: quod non est, sed immediate antea fuit, subdistinguo Majorem, illamque concedo de his, quæ agunt ut quod, & sunt entia permanentia; nego autem de entibus successivis, & quæ agunt tantum ut quo: hæc enim est natura actionis successivæ, ut si per eam producaturs terminus, ille non existat, donec ipsa actio successiva desierit; ut patet in communi doctrina Thomistarum de alteratione, quæ immediate disponit materiam ad introductionem formæ substantialis; quandiu enim durat alteratio, non ponitur forma, sed resultat in ultimo instanti terminativo illius, in quo verum est dicere, nunc primo non est alteratio, & immediate antea erat. Sic etiam ubi permanens non acquiritur per motum localem, quoadusque motus ille sit perfectus, scilicet in instanti extrinsece terminativo illius, in quo est verum dicere, nunc non est motus localis, & immediate antea erat. Cum ergo actiones Sacramentales sint successive, & assumantur tanquam causalitates ministrorum applicantium Sacramenta, non debet gratia Sacramentalis produci, quando illæ actiones sunt, sed quando verum est dicere, quod immediate antea erant.

Secundo aliter distinguo majorem: Quod non est, nec in se, nec in sua virtute, non potest aliquid physice producere, concedo
Ma-

Majorem: quod non est in se, est tamen in sua virtute, nego majorem. In illo autem instanti extrinsece terminativo motus Sacramentalis remanet virtus ipsius, quia remanet terminus per illam productus, in quo recipitur virtus productiva gratiæ: hujusmodi vero terminus est ultimum mutatum esse, quod mensuratur illo instanti extrinsece terminativo motus. Unde

Ad confirmationem dico, quod quando Sacramenta non imprimentia characterem, sicut suscepta, producant gratiam recedente post aliquod tempus fictione, in illo casu extraordinario per accidens illam physice non causant, sed tantum moraliter: quia in tali casu nec sunt, nec immediate antea fuerunt; nec remanent in se, aut in sua virtute. Dixi, Sacramenta non imprimentia characterem; quia si sermo sit de his, quæ characterem imprimunt, probabiliter dici potest, ea, recedente fictione, physice gratiam producere; quia licet quando recedit fictio, non sint in se formaliter, sunt tamen in sua virtute, nimirum characterem, qui tunc a Deo elevatur ad causandam gratiam. Ita expresse docet S. Thomas in 4. dist. 4. qu. 3. art. 2. quæstiunc. 3. his verbis: *In Baptismo imprimitur character, qui est immediata causa disponens ad gratiam: & ideo cum fictio non auferat characterem, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character, qui est præsens in anima, incipit habere effectum suum; & ita Baptismus recedente fictione effectum suum consequitur.*

Objicies secundo. Passio Christi, cum jam transierit, non causat physice gratiam in hominibus, qui justificantur, sed moraliter tan-

tantum, & meritorie: Ergo & Sacramenta novæ legis, quæ totam vim operandi, & causandi ab illa habent.

Respondeo primo, negando Antecedens: nam dato, quod passio Christi, ut erat in fieri, moraliter solum, & meritorie in hominibus gratiam causaverit, negari tamen non potest, in via D. Thomæ, illam, ut est in facto esse, id est humanitatem Christi, ex eo quod sit passa in cruce, & vulneribus affecta, quorum cicatrices adhuc in ea remanent, physice operari: est enim instrumentum conjunctum divinitatis, quo Verbum Divinum utitur ad causandam physice gratiam, Sacramentum autem est instrumentum separatum: sicut manus est instrumentum conjunctum hominis, baculus separatum.

Respondeo secundo, dato Antecedenti, negando consequentiam; nihil enim vetat, quod causa moralis utatur instrumento physico; ut mandans, vel consulens homicidium utitur ministro, qui realiter, & physice occidit hominem. Potuit ergo Christus per suam passionem mereri virtutem divinam gratiæ productivam derivari in Sacramenta novæ legis, per quam physice operentur.

Objicies tertio: Omne instrumentum physicum debet ex se habere actionem præviam, per quam dispositive operetur ad effectum principalis agentis, ut docent nostri Thomistæ in Philosophia: Atqui Sacramenta non habent hanc actionem præviam dispositivam; quia cum sint corporea, non possunt viribus propriis ad effectum Dei, scilicet gratiam, dispositive operari: Ergo non sunt instrumenta physica.

Re-

Respondeo, omne instrumentum physicum debere quidem habere ex se actionem præviam; in eo tamen differre instrumenta supernaturalia a naturalibus, quod ista debent semper habere actionem præviam, per quam dispositive operentur ad effectum principalis agentis; ad illa vero sufficit actio prævia, per quam fiant elevabilia, seu ultimo capacia, & disposita ad recipiendam Dei motionem, nec requiritur, quod talis actio producat in subiecto aliquid disponens ad gratiam, vel alium effectum supernaturalem; in hoc enim Deus differt ab agentibus naturalibus, quod ista, dum assumunt instrumenta, utuntur tantum iis, quæ habent actionem præviam proportionatam effectui principalis agentis, seu producentem in subiecto aliquid disponens ad huiusmodi effectum: faber enim v. g. non utitur penicillo ad faciendum scamnum, sed serra, vel securi; quia ista ex se habent vim ad faciendam ligni divisionem, quæ est dispositio ad formam scamni: Deus vero, quia est agens infinitæ virtutis, non eligit semper talia instrumenta, sed indifferenter utitur qualibet creatura, quamvis actio ejus prævia effectui producendo sit improporcionata. Nego igitur, in Sacramentis novæ legis non reperiri actionem præviam modo explicato: aqua enim Baptismatis v. g. corpus abluit, ut cor mundet: Sacerdos verba profert, ut animum sanet: Sacra Unctio corpus linit, ut animum roboret: & sic de cæteris.

Obicies ultimo: De ratione instrumenti physici est, quod immediate contingat subiectum, in quo debet produci effectus causæ principalis: Sed Sacramenta non semper hoc habent: tum quia sæpe localiter distant

stant ab homine, qui illa recipit: tum etiam, quia cum sint corporea, non possunt tangere immediate animam rationalem, in qua producit gratia: Ergo non sunt instrumenta physica ad ejus productionem.

Respondeo primo, dato quod instrumenta naturalia, vel artificialia debeant immediate contingere subjectum, in quo effectus causæ principalis producit; instrumenta tamen divinæ virtutis, qualia sunt Sacramenta, possunt agere in distans; quia Deus, qui est causa principalis gratiæ, & miraculorum, omnibus rebus intime præsens est.

Respondeo secundo, distinguendo Majorem: De ratione instrumenti physici est, quod immediate contingat subjectum, &c. contactu suppositi, seu rei, nego Majorem: contactu virtutis, & causalitatis, concedo Majorem. Sacramenta autem tangunt immediate animam rationalem, contactu virtutis, & causalitatis, quamvis non immediate suppositi: Sicut D. Thomas supra q. 48. art. 6. ad 2. docet de passione Christi: ait enim, quod *passio Christi, licet sit corporalis, habet tamen spirituales virtutes ex divinitate unita, & ideo per spirituales contactum efficaciam sortitur.*

§. IV.

Quam gratiam causent Sacramenta novæ legis, An primam, vel secundam?

Duplicem distinguunt Theologi gratiam sanctificantem, primam, & secundam. Illa prima dicitur, quæ primum infunditur subjecto nondum habenti ullum gradum

dum gratiæ sanctificantis , atque adeo existenti in peccato mortali . Ea vero appellatur secunda , quæ advenit subjecto jam grato, & sanctificato, seu quæ priorem supponit , & auget . Duo pariter ab illis distinguuntur solent Sacramentorum genera: alia mortuorum , alia vivorum . Sacramenta mortuorum ea dicuntur , quæ pro mortuis spiritualiter, morte scilicet peccati , instituta sunt, Baptismus nimirum, & Pœnitentia , quæ mortuos per peccatum originale , vel actuale vivificant . Sacramenta vero vivorum ea sunt , quæ vitam spiritualem supponunt in anima, & ad eam perficiendam ordinantur, & sunt alia quinque. His præmissis,

Dico primo, Sacramenta mortuorum per se primo causare primam gratiam, Sacramenta vero vivorum per se primo causare secundam .

Probatur breviter: Illud dicitur per se primo convenire Sacramentis, quod eis convenit ex vi suæ institutionis: Sed Sacramentis mortuorum ex vi suæ institutionis convenit causare primam gratiam: Ergo per se primo eam causant. Major patet, Minor probatur. Sacramenta mortuorum per se instituta sunt ad delendum peccatum mortale, originale, vel actuale: At non delentur illa peccata per secundam gratiam, sed per primam: sicut enim secunda gratia necessario præsupponit primam, quia nihil aliud est, quam ipsius augmentum; ita præsupponit peccatum mortale deletum, utpote impossibile cum prima gratia: Ergo Sacramenta mortuorum ad causandam primam gratiam per se instituta sunt. Ex quo probata manet secunda pars assertionis. Sacramenta enim vi-

vorum instituta sunt per se primo, non ad causandam primam vitam simpliciter, sed ad eam perficiendam; sicut in naturalibus præter generationem viventium datur nutritio, & augmentatio: Ergo Sacramenta vivorum per se primo non causant primam gratiam, sed ejus augmentum, quod secunda gratia appellatur.

Dico secundo: Sacramenta mortuorum secundario producunt secundam gratiam, & Sacramenta vivorum primam.

Prima pars patet in pœnitente, qui accedit ad Sacramentum contritus, & virtute contritionis justificatur: ille enim non recipit per Sacramentum primam gratiam, cum eam aliunde, vi scilicet contritionis, habuerit; nihilominus aliquam recipit. Nam Sacramentum non est respectu ejus otiosum, cum Tridentinum definiat, Sacramenta causare gratiam non ponentibus obicem: Ergo recipit secundam gratiam, seu primæ gratiæ augmentum, ex opere operato, virtute Sacramenti pœnitentiæ. Idem cum proportionem dicendum est de eo, qui contritus accedit ad Sacramentum Baptismi.

Secunda vero pars, quam negant aliqui recentiores, manifeste docetur a S. Thoma infra q. 72. art. 7. ad 3. & q. 79. art. 3. & in 4. dist. 23. qu. 1. art. 2. in his enim locis, quæ in Clypeo nostro legi possunt, asserit, Sacramenta Confirmationis, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis interdum conferre primam gratiam.

Ratio etiam id suadet. Sæpe enim accidit, quod ægrotus morti proximus nequeat aliud Sacramentum suscipere, quam Extremam Unctionem, & in illis angustiis difficillimum sit

fit elicere contritionem : Ergo credendum est, clementiam divinam instituisse, & ordinasse, ut hoc Sacramentum tunc illi subveniat, & per accidens primam gratiam conferat. Unde dicitur Jacobi 5. *Si in peccatis est, remittentur ei.* Quæ conditionalis, *si in peccatis est*, non potest intelligi de reliquiis peccatorum, cum illæ indubitanter reperiantur in infirmo, sed solum de peccatis actualibus, quæ per accidens ex vi Sacramenti Extremæ Unctionis remittuntur ei, si antea de illis attritionem habuerit. Idem dicendum de Eucharistia, quæ Christum continet omnis gratiæ fontem; nam si quis ad illam accedat, existimans bona fide se esse de peccatis contritum, vel ab illis absolutum, cum tamen de illis re vera solam attritionem habeat; vel ex malitia Sacerdotis, aut ex defectu jurisdictionis in illo ab illis absolutus non fuerit, ex vi hujus Sacramenti recipit per accidens primam gratiam, per quam talia peccata delentur. Unde Ecclesia in aliqua collecta petit, quod illud sit *ablutio scelerum*: & D. Augustinus relatus in jure de consecrat. dist. 2. cap. *Invitat*, ait, quod *cum manducatur Christus, mortuos vivificat*; quia nimirum interdum per accidens confert primam gratiam, quæ est spiritualis vita animæ.

Dices: Cibus, quantumcumque applicetur mortuo, non potest ei vitam restituere. Ergo nec Sacramentum Eucharistiæ, quod est per modum cibi spiritualis, applicatum animæ per peccatum mortuæ, potest illam vivificare, eique conferre primam gratiam, quæ est prima animæ vita.

Sed facile respondetur, cibum quidem materiale, qui convertitur in substantiam aliti, esse incapacem vitam restituere; cibum

bum tamen spiritualem Eucharistiæ, qui est vita per essentiam, & qui alitum potest in se convertere, posse etiam hominem mortuum morte peccati, sed tamen de eo attritum, attritione, quam bona fide credit esse contritionem, vivificare: præsertim cum homo ille non sit mortuus, quin possit aliquem actum vitæ supernaturalis, licet imperfectum, exercere, manducando cibum illum cum fide, & reverentia.

Quæres, quid addat gratia Sacramentalis supra gratiam habitualement?

Respondeo eam addere jus ad specialia auxilia ad actiones Sacramentales exercendas necessaria, non vero solum ipsa auxilia. Gratia enim Sacramentalis confertur in susceptione Sacramenti: At in susceptione Sacramenti non conferuntur semper talia auxilia, sed solum eo tempore, quo illa necessaria sunt ad actiones Sacramentales exercendas; jus vero morale ad illa habenda, quando erunt necessaria, actu confertur, cum suscipitur sacramentum: Ergo in tali jure, non vero in ipsis auxiliis, gratia sacramentalis consistit. Ex quo intelliges, quod licet Deus nusquam desit auxilio, saltem sufficienti, ad exercenda opera, ad quæ tenemur, eo quod numquam impossibilia præcipiat; speciali tamen titulo adest illis, qui sacramenta suscipiunt, ratione scilicet juris specialis, quod ipsis gratia sacramentalis tribuit ad auxilia pro actibus specialibus sacramentorum necessaria.

Si autem quæras, ad quæ auxilia gratia cuilibet sacramento propria tribuat jus? Respondeo, gratiam sacramentalem Baptismi dare jus ad auxilia, quibus homo juvetur ad recte, & religiose suscipienda alia sacramen-
ta.

ra, quod est proprius finis Baptismi. Gratia sacramentalis Confirmationis dat jus ad auxilia, quibus homo constanter fidem profiteatur; cum ad professionem fidei constanter exercendam, tanquam ad suum finem, Confirmatio ordinetur. Gratia sacramentalis Eucharistiæ dat jus ad auxilia necessaria ad actus charitatis, & devotionis, quibus anima spiritualiter nutritur, quæ nutritio est specialis finis Eucharistiæ. Gratia sacramentalis Pœnitentiæ dat jus ad auxilia ad satisfaciendum Deo pro peccatis præteritis, & ad evitanda futura. Gratia sacramentalis Extremæ Unctionis confert jus ad specialia auxilia ad mitigandum languorem ex morbo, & afflictione corporis proveniente, & ad vincendas Dæmonum tentationes, quæ in articulo mortis gravissimæ sunt. Gratia sacramentalis Ordinis dat jus ad auxilia pro bono usu officii suscepti necessaria. Demum gratia sacramentalis Matrimonii dat jus ad auxilia ad frænandam carnis libidinem, ad fidelitatem conjugalem servandam, curamque de prole habendam.

C A P U T V.

De Characterè Sacramentali.

EXplicata gratia sacramentali, quæ est primarius sacramentorum effectus, superest, ut de secundo illorum effectus, nimirum characterè sacramentali, breviter hic differamus. Sed priusquam de illo agamus, ejusque quidditatem, & subjectum exponamus, unum tanquam de fide certum, & ab
omni-

omnibus Catholicis admissum supponendum est, nimirum quædam sacramenta novæ legis, nempe Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, imprimere characterem, non vero alia. Nam prima pars hujus suppositionis definitur in Concilio Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 9. ubi sic dicitur: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima, &c. anathema sit.*

Ratio etiam id suadet: Character enim, ut infra dicemus, est quædam spiritualis potestas, qua homo deputatur ad agendum, vel ad recipiendum ea, quæ pertinent ad cultum Sacerdotii Christi: Sed per sacramentum Confirmationis, & Ordinis homo deputatur ad agendum aliquid pertinens ad Sacerdotium Christi, nimirum ad propugnandam ejus fidem, vel ad sacramenta aliis tradenda; per sacramentum vero Baptismi recipit potestatem recipiendi alia sacramenta, quapropter Baptismus omnium sacramentorum janua dicitur: Ergo per hæc tria sacramenta character imprimitur.

Quod vero per alia quatuor novæ legis sacramenta non imprimatur, præterquam quod in prædicto Concilio hoc expresse dicitur, potest ex analogia rerum spiritualium cum naturalibus declarari. Sicut enim apud homines illi solum insigniuntur characterem, qui cooptantur familiæ Principis, vel ad militiam destinantur, aut ad aliquod officium publicum, non vero omnes illi, qui in mensa Regis comedunt, vel ipsi reconciliantur: ita quia Baptismus est introitus in familiam Christi, Confirmatio cooptatio in militiam ejus, Or-
do

do assumptio ad officium sacrum , & Ecclesiæ ministerium , idcirco in his tribus sacramentis imprimitur character , non vero in aliis.

Hoc præmisso , gravis difficultas , & celebris controversia est inter Theologos , quid sit talis character , in tribus illis sacramentis impressus , seu ad quam speciem qualitatis reducatur , an ad habitum , vel ad potentiam ? Suarez enim , & plerique ex Recentioribus asserunt , illum esse habitum ; e contra vero D. Thomas , & ejus Discipuli , illum ad secundam speciem qualitatis , nimirum potentiam , pertinere docent .

§. I.

Sententia D. Thomæ præfertur.

DIco igitur , characterem Sacramentalem non esse habitum , sed reduci ad potentiam .

Probatur conclusio triplici ratione . Prima est : habitus intenduntur , & remittuntur , ac contrariis destruuntur : Sed character sacramentalis nec intenditur , nec remittitur , nec ullo contrario destruitur , cum indelebilis sit , ut infra dicemus : Ergo non est habitus , sed potentia .

Secunda sic potest proponi : Nullus est habitus indifferens ad bene , vel male operandum , sed omnis determinatur ad bene , vel male : Atqui character est indifferens ad bene , vel male operandum , ut constat in Sacerdote , qui characterē Sacerdotali utitur ad consecrandum ex bono , vel malo fine : Ergo character non est habitus , sed potentia , quæ perficit subjectum in ordine ad operationem
ab-

absolute, & indifferenter, sive bene, sive male, ut patet in voluntate, quæ est principium volitionis nedum virtuosæ, sed etiam vitiosæ. Major continet differentiam essentialem potentiæ ab habitu, quam tradit Philosophus 2. Ethic. cap. 5. & 5. Metaph. text. 25. & patet inductive in omnibus. Virtus enim moralis definitur a S. Augustino, & aliis, *Bona qualitas mentis, qua nemo male utitur.* Id etiam apparet in virtute intellectuali, scientia, & arte, vel similibus; nam qui scientia utitur, bene semper discurrit: E contra vero habitus vitiosi nunquam bene operantur, nec concurrunt ad actum bonum. Hujus ratio est, quia habitus datur, ut determinet potentiam ad modum operandi bene, vel male, potentiæ autem destinantur ad simpliciter, & absolute agendum. Hanc rationem insinuat S. Thomas hic art. 2. in argumento, *sed contra*, ubi sic discurrit: *Nullus habitus est, qui se possit ad bene, vel male habere: character autem ad utrumque se habet, utuntur enim eo quidam bene, alii vero male, quod in habitibus non contingit, nam habitu virtutis nullus utitur male, & habitu malitiæ nullus bene.*

Dices, characterem esse determinatum ad bonum, scilicet cultum divinum. Sed contra: Quamvis character bonum objectum habeat, scilicet cultum divinum, subiectum tamen indeterminatum relinquit ad hoc, ut illo bene, vel male uti possit: Ergo non est habitus, sed potentia. Consequentia patet: discrimen enim inter habitum, & potentiam non sumitur ex eo, quod habitus inclinet ad bonum objectum, potentia vero respiciat objectum, quod indifferenter se habet ad bonitatem, & malitiam;

tiam; omnis enim potentia bonum obiectum habet, ut patet in intellectu, voluntate, visu, &c. sed ex eo quod habitus respicit bonum, aut malum determinate ex parte subjecti; nam bonum, vel malum facit habentem, & importat rationem convenientis, vel disconvenientis ad ipsum subjectum: Potentia vero dicit indifferentiam ex parte subjecti, quia illud non determinat secundum rationem boni, vel mali, convenientis, vel disconvenientis.

Tertia ratio, quam habet S. Doctor in corpore ejusdem articuli, potest sic breviter proponi. Qualitas, qua subjectum fit realiter, & physice potens ad aliquid recipiendum, vel operandum, reducit ad potentiam receptivam, vel operativam: Sed per characterem sacramentalem homo fit realiter, & physice potens ad aliquid recipiendum, vel operandum: Ergo reducit ad potentiam. Major constat, minor probatur ex Catechismo Romano de sacramentis in genere §. penultimo, ubi sic dicitur: *Character hoc præstat, ut apti ad aliquid recipiendum, vel peragendum efficiamur.*

Ratio quoque suffragatur. Character enim non est merum signum, sicut est insigne magistratus, nec est sola potestas moralis, ut potestas Judicis, vel Prætoris, sed est qualitas realis, & physica, per quam elevatur homo ad ea, quæ sunt divini cultus, exercenda; nam sine characterе baptismali non possunt valide recipi alia Sacramenta, hoc est alii characteres, vel gratia sacramentalis non recipiuntur connaturaliter nisi hoc præsupposito characterе subjectum disponente realiter, & physice; quapropter baptismus omnium sacra-

cramentorum janua appellatur. Character vero Sacerdotalis est potestas realis, & physica conficiendi Eucharistiæ Sacramentum, hoc est instrumentaliter producendi Corpus Christi, gratiam, & characteres aliorum Ordinum. Character quoque aliorum Ordinum inferiorum dat potestatem exercendi munia hierarchica. Tandem character Confirmationis est potestas profiten- di fidem Christi firmiter, & constanter, producendo aliquem vigorem in actibus voluntatis, vel aliis, aut saltem dirigendo, & movendo alias potentias ad hanc fidei protestationem.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo: Si qua potentia ratio conveniret characteri Baptismi, maxime ratio potentia passiva, seu receptiva aliorum sacramentorum, vel characteris ab aliis sacramentis producti: Sed character Baptismi non est potentia passiva, seu receptiva aliorum sacramentorum, neque characteris ab aliis sacramentis producti: Ergo ratio potentia passiva, seu receptiva illi non convenit. Major patet ex dictis in tertia probatione, minor vero sic ostenditur. In primis enim quod character Baptismi non sit potentia ad alia sacramenta recipienda, videtur manifestum: nam illa, cum sint quid sensibile, & sensibili actione perficiantur, recipiuntur in corpore; character vero Baptismi, cum sit quid spirituale, non recipitur in corpore, sed in anima, vel in aliqua ex ejus potentiis, nimirum in intellectu practico, ut infra dicemus. Quod ve-

ro non sit potentia ad recipiendos characteres, ab aliis sacramentis, Confirmatione scilicet, & Ordine productos, non minus certum videtur: quia characteres Confirmationis, & Ordinis non in characterе Baptismi, sed in ipsa anima immediate recipiuntur; si enim character ipse Baptismi absque præcedentis characteris apparatu recipitur, quidni etiam alii characteres in potentia animæ obedienciali recipi poterunt absque prævia baptismalis characteris dispositione?

Respondeo, concessa majori, negando minorem, quoad utramque partem; character enim Baptismi est potentia aliorum sacramentorum receptiva, cum nullum, nisi eo præhabito, valide suscipi queat. Ad probationem in contrarium dicendum, quod licet sacramenta recipiantur in corpore, quasi naturaliter, seu ut entitates corporeæ, medio tamen characterе Baptismi, in illo recipiuntur sacramentaliter, seu ut actiones sacramentales sunt: nam sicut ad efficienda sacramenta non solum inquantum actiones naturales sunt, v. g. ablutionem, aut unctionem, sed etiam inquantum sacramentales, & productivæ gratiæ, indiget homo potentia quadam activa supernaturali; ita ut recipiat in se sacramenta sacramentaliter, seu ut validæ actiones sacramentales sunt, requiritur character Baptismi; constat enim, quod si datur Confirmatio, vel Ordo homini non baptizato, non fit sacramentum, nec sacramentaliter in eo recipiuntur actiones, quibus tale sacramentum confertur.

Ad probationem vero secundæ partis minoris dico, ad rationem potentiæ passivæ non esse necessarium, quod in se recipiat
for.

formam, vel actum, ad quem ordinatur, sed sufficere, quod reddat subiectum capax illius, & disponat ipsum ad ejus receptionem: gravitas enim in terra est potentia passiva ad motum deorsum, ut docet D. Thomas 5. Metaphys. lect. 14. & tamen non recipit motum illum in seipsa, sed solum terram capacem reddit ad illum recipiendum. Item molities, licet sigilli figuram non recipiat, quia tamen ceram reddit ad recipiendum sigillum idoneam, ab Aristotele cap. de qualitate sub specie potentiæ passivæ collocatur. Quidni ergo pariter character baptismalis, licet in se aliorum sacramentorum characteres proprie non recipiat, cum tamen hominem disponat ad eorum receptionem, non habebit rationem potentiæ passivæ respectu illorum? Neque obstat, quod additur, nempe baptismi characterem immediate in anima recipi absque prævi characteris dispositione. Hinc enim non recte infertur, idem esse de aliorum sacramentorum characteribus: ad recipiendam enim primam dispositionem non requiritur alia dispositio, alioquin daretur processus in infinitum; lapsusque fundamentalis aliis subternitur, sed nulli innititur; & similiter baptismus, quia est novæ creaturæ nativitas, nihil aliud in ordine supernaturali supponit, tamen ipse cæteris præsupponatur.

Objicies secundo: Si character Confirmationis esset potentia activa, hoc illi conveniret per ordinem ad aliquem actum, qui non potest esse alius, quam propugnatio fidei ex officio: sed per ordinem ad hunc actum non potest habere rationem potentiæ: Ergo potentia activa non est. Major constat, minor probatur. Character Confirmationis non

est simpliciter necessarius, ut quis possit profiteri, & propugnare fidem ex officio: ad hoc enim sufficit extrinseca deputatio, adjunctis virtutibus fidei, religionis, & fortitudinis, quæ eliciunt actus ad propugnandam fidem necesarios: Ergo character Confirmationis non potest esse potentia ad propugnandam fidem ex officio.

Respondeo, concessa majori, negando minorem, & ad ejus probationem, nego Antecedens; ut enim homo possit profiteri, & propugnare fidem ex officio, & tanquam miles Christi, non sufficit extrinseca deputatio, ut in humanis: sed requiritur insuper alicujus characteris, & potestatis supernaturalis impressio: hoc enim inter Deum, & homines discrimen reperitur, quod homines deputando aliquem ad aliquod officium, non ipsum intrinsece mutant, nec dant ipsi qualitatem aliquam, per quam reddatur idoneus ad illud exercendum, sed illam præsupponunt: Deus vero non supponit in suis ministris talem idoneitatem, sed illam facit, eosque eligendo ad ministeria sui cultus, simul dat potentiam ad illa exercenda per impressionem alicujus qualitatis supernaturalis, quam characterem appellamus. Sicut licet amicitia inter homines non ponat aliquid intrinsecum in personis, quæ amantur, amor tamen divinus formam aliquam, & qualitatem supernaturalem, nimirum gratiam sanctificantem, in anima producit, nec supponit, sed ponit bonitatem in rebus.

Ad illud, quod additur de virtutibus infusis fidei, religionis, & fortitudinis, dicendum, virtutes illas respicere actus ad propugnandam fidem necesarios, ut habent boni.

bonitatem moralem intra proprium obiectum, atque adeo determinate sub ratione boni; subindeque præter illas requiri characterem Confirmationis ad propugnandam fidem sub ratione indifferentis, & abstrahendo a bene, vel male moraliter.

Objicies tertio: Character Ordinis in simplici Sacerdote non potest valide conferre Confirmationem, nec minores Ordines; & tamen, adjuncta dispensatione Pontificis, id potest: Ergo non est potentia physica ad efficiendos actus sacramentales; dispensatio enim Pontificis non potest conferre potentiam physicam, sed duntaxat moralem.

Respondeo, concesso Antecedenti, negando consequentiam. Non enim repugnat potentiam physicam sacramentalem, & supernaturalem pendere quoad validitatem actus a conditione morali, puta commissione, sive collatione jurisdictionis, ut constat in Sacerdote, qui licet per characterem Sacerdotalem habeat potentiam physicam instrumentalem ad absolvendum a peccatis, & producendam gratiam in anima pœnitentis; illa tamen pendet in sui exercitio a conditione quadam morali, nimirum a jurisdictione, & approbatione, sine quibus non potest valide absolvere. Aliæ objectiones in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videri possunt.

§. III.

Quodnam sit subjectum proximum, & immediatum characteris sacramentalis?

DUranda ponit illum in potentia executiva Ministri, qua applicat materiam,

riam, & formam sacramentorum, ut in manu applicante materiam, & in lingua proferente verba. Suarez existimat illum recipi immediate in substantia animæ, Scotus in voluntate, D. Thomas, & ejus Discipuli in intellectu, non speculativo, sed practico. Unde

Dico primo: Potentia executiva non est proximum, & immediatum subjectum characteris sacramentalis; ille enim est signum spirituale, ac indelebile, ut infra dicemus: Non igitur esse potest in potentia organica, quæ corporea est, & corruptibilis. Nec valet, si dicas, characterem ordinari ad perficiendam potentiam executivam, ad rectam Sacramenti administrationem, subindeque in ea residere. Ars enim ordinatur ad perficiendas potentias executrices, & nihilominus est in anima, vel in intellectu practico.

Dico secundo, characterem non esse immediate in essentia animæ, sed in aliqua ex ejus potentiis. Cum enim character sit potentia activa, ut §. 1. declaravimus, subjectum immediatum ipsius debet esse immediate operativum: Atqui substantia animæ non est immediate operativa, sed mediantibus potentiis: Ergo character non est immediate in essentia animæ, sed in aliqua ex ejus potentiis.

Dices. Potentiæ naturales immediate in anima recipiuntur: Ergo & supernaturales, cum quibus character annumeratur. Sed nego consequentiam, & paritatem: Tum quia potentiæ naturales non præsupponunt aliam potentiam, sed dimanant ab ipsa anima, tanquam propriæ ipsius virtutes: Tum etiam, quia potentiæ naturales non
ele.

elevant suum subjectum ad operandum , subindeque non debent præsupponere ipsum esse proxime activum , cujus oppositum competit potentiæ supernaturali .

Dico tertio . Subjectum proximum , & immediatum characteris non est voluntas , sed intellectus , non speculativus , sed practicus .

Probatur : Cum character per se primo ordinetur ad actus divini cultus , quibus fit protestatio fidei , debet habere pro subjecto immediato illam potentiam , in qua immediate subjectatur habitus fidei : Sed habitus fidei immediate subjectatur in intellectu : Ergo & character . Addo , quod S. Dionysius de Eccles. hierarchia cap. 2. docet , characterem esse quoddam lumen , quo illuminamur , & configuramur Christo : Lumen autem non pertinet ad voluntatem , quæ est potentia cæca , sed ad intellectum , qui est potentia cognoscitiva ,

Dixi vero , characterem sacramentalem residere in intellectu practico , non speculativo : Tum quia actus characteris tendit extra intellectum , non enim datur ad simplicem cognitionem veritatis , sed cultum Dei exteriorem efficit : Tum etiam , quia illa potentia in homine debet esse subjectum immediatum characteris sacramentalis , quæ suo actu , ut elevato per characterem , alias potentias movet , & dirigit ad actiones ad cultum Dei pertinentes : Sed intellectus practicus est talis potentia , utpote quæ per actum imperii sibi proprium cæteras potentias , & facultates dirigit , movet , & applicat ad operandum , ut in Tractatu de actibus humanis ostendimus : Ergo character sacramentalis

immediate residet in intellectu practico.

Quæres, an character sacramentalis in Christo fuerit? Ratio dubitandi est, quia Christo data fuit omnis potestas in cœlo, & in terra, ut dicitur Matth. ultimo: Ergo cum character sit aliqua potestas spiritalis, videtur quod in Christo fuerit. Nihilominus communiter docent Theologi, in Christo non fuisse characterem sacramentalem; quia licet sit quædam potestas spiritalis, est tamen diminuta, & ab alio participata: in Christo autem est tota potestatis plenitudo, & Sacerdotium supremum, ac sempiternum. Addo, quod notari characterem est proprium ovium, servorum, militum, ac membrorum: Sed Christus, etiam ut homo, est pastor, Dominus, dux, & caput: Ergo characterem insigniri non debuit; sed Christiani, utpote ejus oves, servi, milites, ac membra, per characterem ipsi configurari debent. Unde Basilii orat. 13. Catechumenos, ut Baptismum sine mora reciperent, his verbis hortabatur: *Quarum, nostrarum, an adversarii partium sis, nemo te noverit, nisi signatum sit super te lumen vultus divini. Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dicēs: Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præterit, in non signatis vero primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus furibus facile patebit: ovis item absque nota insidiis protinus est obnoxia.*

§. IV.

An character sit indelebilis, & incorruptibilis ex natura sua?

Respondeo affirmative, quoad utramque partem. In primis enim quod sit indelebilis, saltem pro præsenti statu, & vita, de fide certum est; cum hoc a Conciliis Florentino, & Tridentino definitum fuerit, & colligitur a posteriori ex eo, quod tria sacramenta, quæ characterem imprimunt, iterari non possunt, non alia ratione, quam quia characterem imprimunt indelebilem; si enim deleri posset, iterum imprimendus esset, iterando Sacramentum.

Secundam partem, nempe quod character ex natura sit incorruptibilis, docet D. Thomas hic artic. 5. & probatur ex eo, quod character nullum ex natura sua habet contrarium, per quod corrumpatur: non enim habet contrarium physicum, cum non sit habitus, sed potentia; neque morale, nempe peccatum, cum imprimatur homini in peccato mortali existenti (ut patet in eo, qui fide ad Sacramentum Baptismi accedit) & in hæreticis, ac sceleratis remaneat: Ergo ab intrinseco, & ex natura sua incorruptibilis est. Consequentia patet, anima enim rationalis, & Angeli, ex natura sua dicuntur immortales, & incorruptibiles, quia non componuntur ex partibus sibi invicem pugnantibus, nec ullum habent contrarium, a quo destruantur. Quod enim annihilari possint a Deo, per suspensionem concursus conservativi, nihil refert. Est enim hoc miraculosum, præter-

naturale, & extrinsecum, quia potius con-
naturaliter exigunt conservari, ut in Tra-
ctatu de Angelis declaravimus. Idem
cum proportionem de charactere dicendum
est.

Dices : Gratia est perfectior charactere,
& tamen potest in hac vita amitti, & cor-
rumpi : Ergo & character. Sed nego con-
sequentiam, & paritatem, ob duplicem ra-
tionem discriminis. Prima est, quia gratia
habet contrarium, scilicet peccatum, non
vero character. Secunda, quia gratia, cum
sit habitus, & qualitas completa, recipitur
in anima juxta modum convenientem, &
connaturalem illius, subindeque dependen-
ter ab actibus liberis voluntatis, tanquam
dispositionibus, a quibus dependet in fieri,
& conservari; character vero est virtus in-
strumentaria, derivata a Deo solo, ut causa
principali, a quo proinde solo dependet in
fieri, & conservari.

Ex his colligitur, characterem indelebili-
ter inesse animæ in vita etiam futura; cum
neque in futura vita habeat contrarium, a
quo deleri possit, & alioquin Deus rem se-
mel conditam nunquam corrumpat, nisi
exigentibus causis secundis. Unde si bap-
tizatus, aut ordinatus vita functus revivisce-
ret, non posset rebaptizari, nec reordinari,
& consecrando sacramenta conficeret, ut
docet S. Thomas ad Roman. 7. lect. 1. & ad
Hebræos 11. lect. 7.

Dices. Cessante fine cessare debent ea,
quæ sunt ad finem : Sed finis characteris,
scilicet administratio, vel receptio Sacra-
mentorum, cultusque exterior, cessabit post
hanc vitam : Ergo & character.

Respondeo, præter hunc finem characte-
ris

ris esse alium, nempe distinctionem fidelium ab infidelibus, quæ distinctio debet manere in alia vita, in bonis ad gloriam, & in malis ad ignominiam: *Sicut militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt, ad gloriam, in his vero, qui victi sunt, ad poenam, ut ait S. Doct. hic ar. 5. ad 3.*

CAPUT VI.

De institutore Sacramentorum.

DUO ex Sacramentis novæ legis, nempe Confirmationem, & Extremam Unctionem, fuisse ab Apostolis instituta, censuere plures ex antiquis Theologis: sed modo communis, ac certa est Scholasticorum sententia, Christum omnia novæ legis instituisse Sacramenta; sic enim definitur in Trident. sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit, omnia Sacramenta novæ legis non fuisse a Christo Jesu Domino nostro instituta, anathema sit.* Neque potest explicari Concilium de mediata institutione, quatenus instituendorum Sacramentorum Ecclesiæ, vel Apostolis contulit potestatem. Tum quia Sacra Synodus sess. 14. cap. 1. docet, Extremam Unctionem a Christo Domino fuisse institutam, & a D. Jacobo duntaxat promulgatam. Tum etiam, quia idem similiter asserere potuisset de caeremoniis, & Sacramentalibus ab Ecclesia potestate sibi a Christo data institutis, cujus oppositum tradit sess. 21. cap. 1.

Favent etiam SS. Patres, præsertim Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 4. ubi sic ait: *Auther*
Sa-

Sacramentorum quis est nisi Dominus Jesus ?
 Nec desunt plures congruentiæ ex D. Thoma
 desumptæ hic art. 4. in solutione argumen-
 torum. Prima est, ne fideles spem ponerent
 in homine, si per eum gratiam sanctificantem
 obtinerent. Unde Augustin. tract. 8. in Joan.
*Potuit Christus Jesus, si voluisset, tradere po-
 testatem alicui servo, ut daret Baptismum tan-
 quam vice sua, & transferret a se baptizandi
 potestatem. Hoc noluit, ideo ut in illo spes es-
 set baptizatorum, a quo se baptizatos agnosce-
 rent.* Secunda, ne inter fideles divisio orire-
 tur, sicut olim inter eos, qui dicebant, *Ego
 sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cepha,*
 1. ad Corint. 1. Tertia est, cum sacramenta
 sint prima Ecclesiæ fundamenta, ab illo de-
 buerunt omnia institui, qui fundavit imme-
 diate Ecclesiam: At solus Christus est ca-
 put, & fundator Ecclesiæ: Ergo ille solus
 omnia novæ legis Sacramenta immediate
 instituit. Hac de causa Paulus 1. Corint.
 4. se, aliosque Coapostolos, *ministros Chri-
 sti, & dispensatores mysteriorum Dei* ap-
 pellat.

Dices: In lege naturæ homines institue-
 bant Sacramenta ex commissione divina: Er-
 go a fortiori in lege nova debuit committi
 Apostolis, vel Ecclesiæ universali. Antece-
 dens probatur: aliud non est instituere Sacra-
 mentum, quam rem sensibilem eligere, &
 determinare ad significandam gratiam: Sed
 id præstiterunt homines in lege naturæ, ut con-
 stat ex dictis supra c. 2. Ergo in lege naturæ in-
 stituerunt Sacramenta ex commissione Dei.

Respondeo primo, negando Antecedens;
 & ad ejus probationem dico, aliud esse insti-
 tuere Sacramentum, & determinare materiam
 Sacramenti. Ad primum enim requiritur, ut
 insti-

institutor det rebus sensibilibus virtutem significandi practice gratiam ; ad secundum sufficit , quod ex pluribus unum eligatur , cui Deus det vim , & efficaciam significandi practice gratiam : unde quia istud solum præstiterunt homines in lege naturæ , non instituerunt sacramenta ex commissione Dei .

Respondeo secundo , dato Antecedenti , negando consequentiam , & paritatem , ob maiorem præstantiam , & efficaciam Sacramentorum novæ legis supra Sacramenta legis naturæ , & Mosaicæ .

Querunt hic Theologi , an potestas ministerialis instituendi Sacramenta , & potestas excellentiæ , quæ fuit in Christo , homini puro communicari potuerit ? Respondeo affirmative quoad utramque partem . In primis enim quoad potestatem ministerialem videtur manifestum ; tum ob authoritatem Augustini supra adductam , qua asserit , potuisse Christum Jesum , si voluisset , tradere potestatem alicui servo , ut daret Baptismum tanquam vice sua ; tum etiam , quia potuit Deus committere puro homini non modo ut certa signa statueret , sed etiam illis , non quidem primaria potestate , sed delegata , efficaciam daret significandi practice gratiam : quo casu licet primus author Sacramenti esset Deus , secundarius tamen , & delegatus esset homo ille , cuius signo Deus tantam efficaciam daret .

Quod vero Deus potuerit etiam potestatem excellentiæ , quæ fuit in Christo , Sacramenta instituendi , homini puro communicare , sic ostenditur . Potestas excellentiæ convenit Christo , inquantum capiti totius Ecclesiæ : Sed Deus , de potentia absoluta , ipsum hominem constituere potuit caput totius

Eccle-

Ecclesiæ, ejusque gratiam, & opera ad justificationem aliorum hominum ordinare: sicut de facto Adamus fuit constitutus caput non solum naturale, sed etiam morale totius humani generis, quantum ad transmissionem justitiæ originalis, vel privationis illius in posteros, ut in tractatu de peccatis ostensum est: Ergo potuit Deus potestatem excellentiæ, quæ fuit in Christo, ad instituenda Sacramenta, puro homini communicare: non tamen cum ea eminentia, & perfectione, qua fuit in Christo; nam Christus, ut homo, est instrumentum conjunctum divinitati; alii vero ministri, quibus Deus potestatem excellentiæ communicaret, essent illius instrumenta separata. Ideo potestas excellentiæ in Christo infinitam dignitatem suæ personæ connotabat, ratione cujus erat principium meriti, & satisfactionis infiniti valoris; quod puro homini competere nequit, ut in Tractatu de Incarnatione declaravimus.

C A P U T VII.

De Ministro Sacramentorum.

Certum est, solos homines viatores esse ordinarios novæ legis Sacramentorum ministros, quod colligit D. Th. hic ar. 7. ex his verbis Apostoli ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum.* Expresse vero S. Chrysost. id docet l. 3. de Sacerdotio dicens: *His, qui terram incolunt, atque in ea versantur, commissum est, ut ea, quæ in cælis sunt, dispensent: iis datum est,*

ut

ut potestatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit. Ratio etiam suffragatur: cum enim Sacramenta rebus, & verbis sensibilibus constent, illos duntaxat congruit esse Sacramentorum ministros, qui sensibilibus, & vitaliter loqui possunt. Rursum cum solis viatoribus Sacramenta recipere concessum sit, illa etiam ministrare solis est viatoribus peculiare, de lege Dei ordinaria.

Nihilominus de potentia, & lege extraordinaria Angeli possunt Sacramenta conficere, & administrare; cum virtus divina nulli signo, nullique ministro alligata sit; unde eos ex speciali dispensatione Episcopos ordinasse, & Eucharistiam distribuisse, & templa consecrasse, variis historiarum Ecclesiasticarum monumentis proditum est, ut in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videre est. Idem a fortiori de hominibus comprehensoribus, & sanctis in cælo existentibus dici debet, propter characterem, quem indelebiter in cælis retinent. Quin imo post resurrectionem, reassumpto corpore, nihil vetat, quin possint fieri ordinarii Sacramentorum ministri; nihil enim desiderabitur eorum, quæ Sacramentum requirit ex sua institutione; siquidem erunt homines constantes corpore, & anima cum characterem indelebili. Nullum tamen post resurrectionem erit Sacramentum, quia immutabilis erit status hominum, & gratiæ, ita ut nec acquiri possit deperdita, nec acquisita augeri.

Hæc fere apud omnes sunt certa, sed dubitari potest, qualis intentio ad validitatem Sacramenti in ministro requiratur? Multiplex enim distinguitur intentio; alia est interpreta-

tativa, & in causa: alia formalis, & in effectu: alia absoluta, alia conditionata: alia actualis, alia virtualis, alia habitualis.

Primo certum est, interpretativam, & in causa non sufficere, sed requiri formalem; unde non consecraret Sacerdos, qui prævidens se in ebrietate prolaturum verba consecratoria, voluntarie se inebriaret, & in ebrietate proferret verba consecratoria super certam materiam. Secus vero est in suscipiente Sacramentum, in quo intentio interpretativa, & in causa sufficit; quia nimirum recipiens se habet per modum patientis, ministrans vero, vel conficiens, per modum agentis: major autem in agente, quam in patiente libertas, & advertentia requiritur; unde si quis ante somnum, vel ebrietatem baptismum desideret, & postea dormiens, aut ebrius baptizetur, recipit Sacramentum.

Secundo certum est, ad validitatem Sacramenti requiri intentionem absolutam, nec sufficere conditionatam, nisi quæ statim transeat in absolutam. Primum patet: intentio enim, quæ ad Sacramentum requiritur, debet esse efficax, & operativa: quia debet esse principium operativum actionis Sacramentalis: at sola intentio absoluta est efficax, & operativa, cum conditionalis nihil ponat in esse. Secundum constat, quia intentio conditionata, quæ posita conditione transit in absolutam, æquivalet absolutæ. Unde si quis intendat absolvere pœnitentem, si accedat, & confiteatur, & postea eundem pœnitentem confessum absolvat, vere absolvit.

Tertio certum est, quod sicut actualis intentio necessaria non est ad conficiendum sacramentum, eo quod illam semper habere

moraliter sit impossibile; ita habitualis non sufficit, quia illa non est principium proximum actionis sacramentalis, cum possit esse in dormiente: est igitur necessaria, & sufficit virtualis, quæ perseveret in aliqua externa actione a ministro imperata, & directa ad opus sacramentale exequendum, & nondum moraliter revocata per temporis interruptionem.

Dices, D. Thomam hic art. 8. ad 3. manifeste docere oppositum; ait enim, quod *licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habituales, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti.*

Respondeo, æquivocationem latere in hoc vocabulo. Nam apud veteres Theologos, & Canonistas sumitur intentio habitualis pro virtuali, ut constat ex D. Bonaventura in 2. sent. dist. 41. ar. 1. q. 3. in solutione 6. argumenti, ubi habituales relationem ad Deum sufficere operi meritorio asserit, & subdit, *habituales relationem dici, non quod habeat charitatem, per quam sit habilis ad referendum; sed quia in primordio illius operationis, vel alterius, ad quam illa consequenter se habet, intentionem habet ad Deum directam.* Ubi Doctor Seraphicus manifeste relationem habituales ad Deum pro virtuali usurpat, quæ propterea dici habitualis potest, quia per modum alicujus habitus perseverat, licet actum præcedentem supponat. In eodem sensu locutus est Doctor Angelicus, cum dixit, intentionem habituales ad perfectionem Sacramenti sufficere. Nisi forte velis emendandum esse codicem, & per negligentiam Typographi vocem illam *virtualis*, pro *habituali* mutatam esse: cujus mutationis manifestum indicium est, quod
exem-

exemplaria quædam anni 1540. intentionem *virtualem* legunt, non vero *habitualement*, ut recte observavit P. Nicolai in Scholiis ad art. 8. hujus quæstionis, & in additionibus ad Raynerium, verbo *Baptismus*, cap. 1. §. 8.

His præmissis, de quibus nulla, aut parva est inter Theologos controversia, tres difficultates circa ordinarium sacramentorum ministrum supersunt hic resolvendæ. Prima est, an ad valorem sacramenti sufficiat in ministro intentio faciendi solum actum externum, id est serio proferendi verba, & adhibendi materiam sacramenti: vel requiratur insuper intentio faciendi illum, ut sacramentalem, seu ut est cæremonia sacra a Christo instituta. Primum sufficere docent Catharinus, Salmeronius, Scribonius, Pasqualigus, & alii: Alterum ad valorem sacramenti requiri, alii communiter censent Theologi.

Secunda difficultas est, an ad valorem Sacramenti requirantur in ministro fides, & sanctitas; subindeque infideles, & peccatores valide Sacramenta conficere, vel conferre nequeant? Nam olim D. Cyprianus in Africa cum octoginta quinque Episcopis, & cum pluribus aliis Firmilianus in Asia, asseruerunt non esse vera Sacramenta ab Hæreticis, & Schismaticis collata. Donatistæ vero addiderunt, non solum hæreticos, sed etiam fideles iniquos, & peccatores valide Sacramenta non conficere. Quam hæresim in tantum auxit Wiclephus, ut dixerit, nonnisi prædestinatos conferre gratiam per Sacramenta.

Tertia difficultas est, utrum ministri in peccato mortali ministrantes semper peccent mortaliter?

§. I.

Resolutio primæ difficultatis.

PRO resolutione primæ difficultatis diligenter observandum est, duplicem posse dari intentionem conficiendi, vel ministrandi Sacramentum: Aliam explicitam, & particularem; qua quis expresse, & quasi in actu signato intendat conficere, vel ministrare Sacramenta: Aliam implicitam, & generalem, qua scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia; in hac enim generali intentione implicite includitur intentio particularis conficiendi, vel administrandi sacramentum, seu faciendi actum externum ut sacramentalem. Hoc præsupposito,

Dico primo, ad validitatem Sacramenti requiri in ministro intentionem conficiendi formaliter Sacramentum, seu faciendi actum externum ut sacramentalem; non quidem expressam, & in particulari, sed implicitam, ac generalem, nempe faciendi, quod facit Ecclesia.

Probatur primo ex Tridentino sess. 7. can. 11. in quo sic habetur: *Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit*: Sed quod facit Ecclesia, non solum est apponere materiam, & verba exterius proferre, hoc enim extra Ecclesiam a pagano fieri potest, sed his cæremoniam iacram, seu sacramentum conficere: Ergo ex Tridentino, ad valorem Sacramenti necessaria est in ministro intentio faciendi Sacramentum formaliter.

Confirmatur: Idem Concilium sess. 14. cap. 6. & can. 9. definit, pœnitentem non manere absolutum, nec perfici Sacramentum, *si Sacerdotis animus serio agendi, & vere absolvendi desit*: Ergo ex Tridentino, ultra exteriorem prolationem verborum, serio quoad exterius factam, ad valorem absolutionis requiritur in Sacerdote interior animus, seu intentio absolvendi a peccatis, & perficiendi Sacramentum. Idque ratio suadet: Sacerdos enim absolvendo profert sententiam ut Judex, & peccata remittit: At sententia a Iudice prolata sine interiori intentione valida non est, neque debitum remittitur sine interiori intentione remittendi: Ergo ad valorem absolutionis requiritur in Sacerdote intentio absolvendi a peccatis, & perficiendi Sacramentum pœnitentiæ.

Probatur secundo conclusio ratione D. Thomæ hic art. 8. Actio indifferens ad multa debet determinari ad unum, saltem ex intentione agentis, ut hoc unum determinate agat, vel significet: Atqui actio Sacramenti indifferens est ad plura efficienda, vel significanda; ut ablutio exterior potest ordinari ad solam munditiem externam, vel ad sanitatem corporis, vel ad ludum, vel ad sacramentum baptismi: Ergo ut reipsa potius sit sacramentum, quam externa mundatio, vel ludus, aut actio prophana, debet ex intentione agentis, implicita saltem, & generali, determinate ordinari ad efficiendum sacramentum. Nec sufficit intentio Christi, vel Ecclesiæ: cum enim (ut ait S. Doctor ibidem in resp. ad 1.) Christus utatur ministro libero, & rationali, non censetur aliquid determinare intendere, nisi quatenus hoc ipsum deliberate

rate

rate minister intendit ; alioquin quoties Sacerdos proferret verba consecrationis , præsentem panem , vel vinum consecraret , etsi solum talia verba legere , vel recitare intenderet , quod est absurdum . Unde ibidem subdit , quod requiritur in ministro intentio , qua intendat *facere , quod facit Christus , & Ecclesia* , quod est habere intentionem implicitam , & generalem conficiendi Sacramentum , seu facere actum exteriorem ut sacramentalem , ut ex supra dictis patet .

Tertio probatur conclusio alia ratione : Eadem requiritur intentio in ministrante , ac in recipiente baptismum ; imo cum recipiens se habeat per modum patientis , ministrans vero per modum agentis , expressior , & perfectior videtur requiri in isto , quam in illo intentio ad valorem sacramenti , ut supra annotavimus : Sed in suscipiente baptismum ad valorem Sacramenti requiritur intentio recipiendi Sacramentum , ut expresse docet Sanctus Thomas infra quæst. 68. art. 7. Unde ibidem in resp. ad 2. ait , quod *si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum , esset rebaptizandus* : Ergo ut valide conferatur , requiritur in ministrante intentio conficiendi sacramentum , & non sufficit intentio faciendi solum actum externum .

Objicies primo : Athanasius adhuc puer alios parvulos per jocum baptizavit , & baptismum approbavit Alexander Patriarcha Alexandrinus , illumque iterare noluit . Item Genesius mimus in theatro coram Diocletiano ab alio mimo fuit baptizatus , & tamen validū fuit baptisma : Ergo ad valorē baptismi non requiritur intentio conficiendi Sacramentū , sed sufficit intentio faciendi solum actum externum .

Re-

Respondeo, concesso Antecedenti, distinguendo consequens : Ad valorem baptismi non requiritur intentio conficiendi Sacramentum, expressa, & in actu signato, concedo; implicita, generalis, & in actu exercito, nego. Licet enim Athanasius ludendo alios parvulos baptizaverit, quia tamen tunc habuit intentionem faciendi id, quod fieri viderat in Ecclesia, habuit intentionem implicitam, & generalem conficiendi Sacramentum baptismi. Idem dicendum de mimo, qui S. Genesium baptizavit; ille enim tunc habuit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia Christianorum, quamvis hoc ulterius ordinaret ad jocum, & derisum Christianæ religionis; subindeque vere illum baptizavit: Sicut Sacerdos, qui vult baptizare propter lucrum, vel consecrare ad maleficium peragendum, vere baptizat, & consecrat: quia licet tunc ad finem malum actiones illas Sacramentales ordinet, revera tamen intendit facere, quod facit Ecclesia Catholica, subindeque habet intentionem implicitam, & generalem conficiendi Sacramentum, quæ ad ejus valorem sufficit, ut in conclusione nostra diximus.

Objicies secundo celebre testimonium Augustini lib. 7. de baptismo cap. 53. ubi ait, *nihil referre ad integritatem Sacramenti, quod veraciter, vel fallaciter ipsum tradant ministri*. Respondeo, S. Doctorem ibi loqui de fallacia quantum ad fidem contra Donatistas, solumque intendere, quod minister existens in Ecclesia Catholica, vel in quacumque alia, quæ vera Ecclesia existimatur, valide ministrat Sacramentum, quamvis erranter ipse existimet, in tali Ecclesia nullum esse verum Sacramentum, Unde statim subdit: *Non dubito*

bito etiam illos habere baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia.

Possunt etiam objici plura D. Thomæ testimonia, quibus manifeste videtur docere, ad valorem Sacramenti non requiri in ministro intentionem faciendi sacramentum formaliter. Verum hæc intelligenda sunt, & explicanda de intentione explicita, & in particulari, quæ ad valorem Sacramenti non est necessaria: non tamen excludit S. Doctor intentionem implicitam, & generalem faciendi Sacramentum formaliter, hoc est intentionem faciendi, quod facit Christus, & Ecclesia, in qua intentio faciendi Sacramentum formaliter, & implicite continetur. Hanc enim ad Sacramenti valorem esse necessariam, expresse docet hic art. 8. ad 2. ubi ait, in ministro requiri intentionem, *qua intendat facere quod facit Christus, & Ecclesia*. Aliæ objectiones in Clypeo Theologiæ Thomisticæ videri poterunt.

§. II.

Resolutio secundæ difficultatis.

Dico secundo, per malos ministros, etiam hæreticos, & Schismaticos, valide Sacramenta confici, & ministrari. Conclusio est certa de fide, & definita in variis Conciliis, Carthaginensi primo contra Donatistas, Constantiensi contra Joannem Hus, & Vicleff, & in Tridentino contra Lutheranos. Rationem convenientissimam affert D. Thomas: Deus est causa principalis Sacramentorum, minister autem solum instrumentalis: Atqui effectus assimilatur potius causæ prin-

cipali, quam instrumentali, nec a bonitate, vel malitia morali instrumenti dependet, sed a motione, & virtute causæ principalis: Ergo sive bonus sit, sive malus minister, verum conficit, vel ministrat Sacramentum, si debitam materiam, & formam adhibeat. Unde Augustinus lib. 5. de baptismo cap. 29. *Sive Judæus, sive Paulus baptizet, Christus peccatum lavat, absolvit, & delet.*

Potest hæc veritas variis exemplis, quibus utuntur SS. Patres, illustrari. Ut semen fructificet, nihil refert, quod lotis, aut sordidis manibus seminetur. Nihil refert, an sigillum sit ferreum, vel aureum, ut in cera figuram imprimat suam. Nihil refert, utrum fistula, per quam transit aqua, argentea sit, vel plumbea, aut lutea. Demum ut medicus conferat sanitatem, nihil refert, an ipse sit sanus, vel æger. Ita pariter ut Sacramenta effectum conferant suum, impertinens est fides, vel sanctitas ministri; cum ille propter hæresim, vel impietatem conficiendorum Sacramentorum potestatem, quæ in caractere indelebili sita est, non amittat.

Objices primo: Canone 49. Apostolorum dicitur rebaptizari oportere eos, qui apud hæreticos baptizati sunt. Et in Concilio Nicæno 1. can. 19. jubentur Paulianistæ rebaptizari: At si hæretici vera Sacramenta conficerent, qui ab illis baptizati sunt, non deberent rebaptizari: Ergo, &c.

Respondeo juberi in Concilio Nicæno Paulianistas rebaptizari, eo quod non fuissent baptizati in nomine Spiritus Sancti. Similiter can. 49. Apostolorum dicitur oportere rebaptizari eos, qui ab hæreticis

Baptizati sunt, quia illi hæretici vera forma non utebantur in baptismo. Unde ex his, & similibus locis solum inferri potest, hæreticos vera Sacramenta non conficere, quando debitam materiam, vel formam non adhibent.

Objicies secundo. Christus non tradidit sacramenta nisi Ecclesiæ: Sed hæretici, & Judæi, alique infideles sunt omnino extra Ecclesiam: Ergo ab illis nulla possunt Sacramenta confici, vel ministrari.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem; hæretici enim sunt membra Ecclesiæ, quamvis mortua, ejusque potestati subjiciuntur: Judæi vero, & alii infideles, etsi ratione suæ personæ sint extra Ecclesiam, & illius potestati non subjiciantur, tamen eo ipso quod volunt vera sacramenta conficere, ministerium exercent Ecclesiæ proprium, & ipsius ministros in hac operatione sponte se exhibent, subindeque aliquo modo ad illam pertinent.

§. III.

Resolutio tertiæ difficultatis.

Dico tertio, Ministros speciali consecratione ad conficienda sacramenta destinatos, qui & ministri solemnitatis dicuntur, ea in statu peccati mortalis conficientes, vel administrantes peccare mortaliter; secus vero ministros necessitatis, non consecratos.

Prima pars hujus assertionis probatur ratione D. Thomæ: Cum ministri solemnitatis sint peculiari consecratione deputati ad conficienda, & ministranda sacramenta, debent in sanctitate sese conformare Deo, & Christo,

quorum sunt ministri, juxta illud Levit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum*; & ipsis Sacramentis, quæ sunt actiones quædam sanctæ, & speciali quadam sanctificatione Deo consecratæ: unde si cum immunditia peccati mortalis ea pertractent, graviter peccant, & sacrilegii crimen incurrunt. Ex quo probata manet secunda pars: Ille enim, qui non ministrat, vel conficit ex officio Sacramentum, sed ut minister necessitatis, hoc non præstat exhibendo se ministrum Christi, & Ecclesiæ, sed solum subvenit necessitati patientis: Ergo non obligatur ad se conformandum in sanctitate Deo, & Christo, ut auctori Sacramentorum, nec ipsis Sacramentis; subindeque, quamvis ea in statu peccati mortalis conficiat, vel administret, non peccat mortaliter.

Ad pleniorē hujus conclusionis intelligentiam, & plurium casuum conscientiarum resolutionem, cum Cajetano hic ar. 6. observandum est, ad hoc ut minister Sacramentorum peccet mortaliter in exercitio sui ministerii, oportet, quod agat ut minister consecratus, seu ex officio, & quod actio sit factiva Sacramenti, vel saltem Sacramentalis, id est ad conficiendum sacramentum ordinata, vel distributiva Sacramenti jam facti: ita ut si alterum horum defuerit, peccatum mortale in exercitio ministerii sacri non committatur. Ex qua doctrina Cajetani

Colligitur primo, non peccare Sacerdotem malum baptizando sine solemnitate, urgente necessitate; quia tunc non agit ut minister consecratus, sed se habet ad instar laici.

Colligitur secundo, contrahentes matrimonium in peccato mortali peccare quidem mortaliter, quia sine debita dispositione recipiunt

piunt sacramentum, non tamen quia illud administrant; ad tale enim sacramentum ministrandum specialem consecrationem non habent. Neque obest, quod non sit alius propinquior minister hujus Sacramenti, ac proinde videantur ministri ex officio: nam ad ministrum ex officio hoc non sufficit, sed requiritur insuper, quod ad hoc speciali consecratione deputatus sit.

Colligitur tertio, Confirmatum, publice, & coram tyranno confitentem fidem in peccato mortali, non peccare mortaliter; quia licet per Confirmationem detur ipsi potestas, & specialis gratia ad sic proficendum, hæc tamen professio non est actio factiva Sacramenti, vel Sacramentalis.

Colligitur quarto, Sacerdotem celebrantem in peccato mortali duplex peccatum committere, alterum quia conficit Sacramentum, alterum quia illud recipit; sicut Laici indigne recipientes hoc sacramentum peccant mortaliter, & fiunt sacrilegi.

Colligitur quinto, ministrare Eucharistiam in peccato mortali esse peccatum mortale. Licet enim hæc actio non sit factiva Sacramenti, est tamen distributiva illius, subindeque aliquo modo Sacramentalis.

Colligitur sexto, Sacerdotem in peccato mortali audientem confessiones peccare mortaliter; quia tunc operatur ex officio Sacerdotali, & gerit vices Christi.

Colligitur septimo, probabilius esse peccare mortaliter Diaconos, & Subdiaconos solemniter sua officia exercentes in peccato mortali; licet enim actiones, quas tunc exercent, non sint Sacramenta, sunt tamen sacramentales, utpote respicientes sacramentum Eucharistiæ, & ad ipsum prope accedentes.

Colligitur octavo, Episcopus Chrisma
& Oleum infirmorum in mortali peccato
consecrantes peccare mortaliter; cum hu-
jusmodi actiones sint sacramentales, utpo-
te ad confectionem sacramenti proxime
ordinatæ. Non tamen cum in statu pecca-
ti mortalis benedicunt templa, vasa, sa-
cras vestes, Virgines Deo dicatas, vel Ab-
batissas; nam actiones istæ nec sacramen-
ta, nec sacramentales sunt, nec ad Epi-
scopum pertinent de jure divino, sed so-
lum de jure Ecclesiastico.

Colligitur nono, non peccare mortaliter
concionatorem, qui in peccato mortali
prædicat; cum prædicatio non sit actio sa-
cramentalis, & possit Laico committi.
Supponitur tamen peccatum esse occultum,
nam si sit publicum, peccat mortaliter,
ratione scandali.

TRACTATUS III.

D E

B A P T I S M O,

E T

CONFIRMATIONE.

Xplicatis his, quæ septem novæ le-
gis Sacramentis communia sunt,
progredimur ad singulorum in
particulari expositionem, & pri-
mo agimus de Sacramento Baptis-
mi, quod naturæ ordine primum est, veluti
re-

De Baptismo, & Confirmatione. 79
regeneratio in Christo, & prima nativitas spiritalis. Unde egregie Augustinus tract. 11. in Joan. *Due sunt nativitates, una de terra, alia de cœlo; una de carne, alia de spiritu; una de mortalitate, alia de eternitate; una de masculo, & fœmina; alia de Deo, & Ecclesia: illa facit filios carnis, hæc spiritus; illa filios mortis, hæc resurrectionis; illa filios sæculi, hæc filios Dei; illa filios iræ, hæc filios misericordiæ; ac per hoc illa peccato originali obligatos, ista omni vinculo peccati liberatos.*

CAPUT I.

Quo tempore Baptisma fuerit a Christo institutum?

Aliqui existimant Christum instituisse Sacramentum baptismi, cum dixit Nicodemus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Alii ejus institutionem in illud tempus rejiciunt, quo Christus in cœlum ascensurus Discipulis dixit Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Sed longe probabilius est opinio D. Thomæ hic qu. 66. ar. 2. docentis, baptismum fuisse a Christo institutum eo die, quo a Joanne in Jordane baptizatus est. Et sane illum ante Christi mortem, & resurrectionem fuisse institutum, aperte ex Scriptura colligitur. Cum enim legamus Joan. 3. & 4. Christum ante suam passionem per Discipulos baptizasse, nulla est ratio negandi illum fuisse baptismum Christi, subindeque ante ipsius passionem institutum; non enim probabile est, Discipulos Christi baptizasse baptismo Joannis: tum quia discipuli Joannis contra illud baptisma murmurantes, apud Joannem conquesti sunt, ut narratur Joan. 3.

quod utique non fecissent, sed potius gaudere debuissent, si baptismum Joannis Christi discipuli administrassent. Tum etiam, quia discipuli Joannis ira moti, quod discipuli Christi baptizarent, hanc rem ad suum magistrum deferentes, non dicunt, quod Discipuli Christi baptizent, sed quod Christus baptizet; quia nimirum (ut notavit Cyrillus lib. 2. in Joan. cap. 57.) quamvis ipsi discipuli baptizarent, ut expresse dicitur Joan. 4. id tamen non præstabant virtute, & nomine proprio, sed Christi, qui proinde per eos baptizare dicebatur: quod dici non potuisset, si illi nomine, & baptismo Joannis baptizassent; quia tunc potius dicere debuissent, quod Joannes per Apostolos baptizaret; ille enim dicitur per alios baptizare, in cujus nomine baptizatur.

Accedit congruentia, cur hoc Sacramentum institui debuerit ante passionem; quia cum sit janua ad alia Sacramenta, & sine illo, juxta legem a Christo statutam, nequeant aliorum Sacramentorum effectus participari, congruum fuit, ut instituere-
tur ante Eucharistiam, & Ordinem. Unde cum hæc duo sacramenta ante passionem Christi instituta fuerint, nimirum in ultima cœna, ut definitur in Tridentino sess. 22. can. 2. manifestum est, etiam sacramentum baptismi ante passionem Christi fuisse institutum. Sicut in antiqua lege circumcisio, cui successit baptismus, fuit instituta ante omnia alia sacramenta.

Quod vero baptismus institutus fuerit, quando Christus in Jordane baptizatus est, probat D. Thomas hic art. 2. hoc discursu: Tunc videtur aliquod sacramentum institutum, quando virtutem suos producendi effectus accepit: Sed hanc virtutem habere cœpit baptisma, quan-

De Baptismo, & Confirmatione. Si
quando Christus fuit baptizatus, ut docent
SS. Patres, præsertim Augustinus, & Am-
brosius: ille enim serm. 36. de tempore sic
ait: *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex*
eo omnium peccata abluit aqua. Iste vero
lib. 2. in Lucam cap. ultimo hæc scribit:
Baptizatus est ergo Dominus, non mundari
volens, sed mundare aquas, ut ablute per
carnem Christi, quæ peccatum non cognove-
rat, baptismatis jus haberent: Ergo vim re-
generandi, & sanctificandi habuit baptis-
mus, quando Christus in Jordane baptiza-
tus est.

Non desunt etiam congruentiæ: tunc e-
nim affuit tota Trinitas sensibilibus signis,
scilicet Pater in voce, Filius in humana
natura, & Spiritus Sanctus sub specie co-
lumbæ, ut simul cum materia baptismi e-
jus forma, in nomine Trinitatis proferen-
da, designaretur: Item cœli aperti sunt,
ut præcipuus baptismi effectus, qui est a-
pertio regni cœlestis, declararetur. Unde
Augustinus lib. de mirabilibus Scripturæ cap.
5. ait, apparuisse columbam, & cœlum a-
pertum fuisse, *ut baptismi Sacramentum quid*
valeret, ostenderet. Itaque juxta hanc sen-
tentiam, institutio baptismi facta est anno
35. imperii Tyberii Cæsaris, ætatis Christi
anno circiter trigesimo, & ut communiter
creditur, die sexta Januarii, qua Epipha-
niam celebramus. Unde S. Maximus homil.
1. Epiphaniæ: Sicut relatu paternæ traditio-
nis instruimur, ferunt hodie Christum Domi-
num, suscepto a Joanne baptisate, conse-
crasse fluentia Jordanis, suumque simul purifi-
casse Baptistam.

CAPUT II.

Quo tempore cœpit obligatio baptismi?

Varia sunt etiam circa hoc auctorum placita: quidam enim, quorum meminit D. Bernardus epist. 77. olim existimabant, quod baptismi præceptum ab eo tempore cœperit, quo Christus dixit Nicodemus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. Sed hæc sententia communiter rejicitur. Primo, quia Christus habebat tunc colloquium privatum cum Nicodemus: præceptum autem baptismi non debuit dari in colloquio privato, sed publico. Secundo, quia baptismus non fuit in præcepto toto illo tempore, quo vigebat lex circumcisionis: Lex autem circumcisionis vigebat toto tempore antecedente mortem, & passionem Christi, quia lex Moysis usque ad passionem Christi duravit; non fuit enim adæquate, & perfecte impleta, antequam Christus jam expiraturus diceret, *Consummatum est*. Tertio, quia tunc solum baptismus cœpit esse in præcepto, quando cœpit habere totam suam perfectionem; quandiu enim illa caruit, tandiu præcipi non debuit: Sed ante Christi mortem, & resurrectionem baptismus totam suam perfectionem non habuit; cum una ex perfectionibus baptismi sit, ut nos configuret morti, & resurrectioni Christi, ut docet Apostolus ad Roman. 6. Ergo non fuit in præcepto ante mortem, & resurrectionem Christi. Unde Judæi de doctrina Christi instructi, ante ejus passionem, licet tenerentur credere in Christum, non tamen susci-

De Baptismo, & Confirmatione. 83
scipere baptismum, nec legem evangelicam profiteri, quia illa nondum obligabat.

Alii sunt, qui docent obligationem baptismi incoeptisse in triduo mortis Christi. Sed hæc sententia confutata manet ex jam dictis; tum quia solum post resurrectionem baptismus coepit habere totam suam perfectionem, & completam significationem; tum etiam, quia solum post resurrectionem Christus legem baptismi promulgavit, ut constabit ex infra dicendis.

Dices. Joan. 19. Christus jam moriturus protulit illa verba, *Consummatum est*, quibus significavit opus nostræ redemptionis esse omnino completum: subindeque veterem legem totaliter extinctam. Ergo tunc coepit obligatio præceptorum legis novæ, ex quibus primum est de baptismo.

Respondeo, verba illa Christi referri quidem ad ejus mortem, sed non ut præcisam a resurrectione ipsius, sed ut ipsam includit. Sicut enim nostra justificatio est unus motus duos terminos includens, nempe terminum a quo, qui est recessus a peccato, & terminum ad quem, qui est accessus ad gratiam; ita mors Christi, & ejus resurrectio integrant unicum motum nostræ redemptionis, & salutis, habentem duos terminos, videlicet Christi mortem, qua destructum est peccatum, tanquam terminum a quo, & resurrectionem, qua consummata est vita spiritualis, tanquam terminum ad quem.

Alii censent obligationem baptismi non incoeptisse usque ad diem Pentecostes, in quo sufficienter lex Evangelica promulgata est: Sed verior, & probabilior est eorum sententia, qui asserunt, obligationem baptismi in-

cēpisse statim post passionem, & resurrectionem Christi, quando nimirum Christus apprensens discipulis dixit illis Matth. ultimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. cum enim baptismus sit fundamentum totius legis Evangelicæ, ejus obligatio cēpit, statim atque lex evangelica cēpit obligare: Sed lex Evangelica cēpit obligare statim post Christi resurrectionem: Ergo & baptismi pręceptum. Minor probatur: lex Evangelica cēpit obligare, statim ac Mosaica fuit extincta, illius enim generatio debuit esse ex corruptione istius: Sed lex Mosaica fuit penitus extincta quoad omnem suam vim in morte, & resurrectione Christi: Ergo lex Evangelica cēpit obligare statim post mortem, & resurrectionem Christi. Major patet, Minor probatur ex D. Th. 1. 2. qu. 103. a. 3. ad 2. ubi sic ait: „ Mysterium redemptionis humani generis completum fuit in passione Christi, „ unde tunc Dominus dixit, consummatum „ est, ut habetur Joan. 19. & ideo tunc totaliter debuerunt cessare legalia, quasi jam „ veritate eorum consummata. In cujus signum in passione Christi velum templi legitur esse scissum Matth. 27. „ Addo, quod in sacrificio mortis Christi, agni immaculati, Sacerdotium Aaron in Sacerdotium Christi translatum est: *translato autem Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat*, ut ait Apostolus ad Hebræos 7. Hæc (ut supra declaravimus) intelligenda sunt de morte Christi, ut conjuncta ejus resurrectioni, in qua Christus vitam immortalem, & indefectibilem reassumens, implevit illam Davidis prophetiam: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*.

Dices. Apostoli, post resurrectionem Christi

Christi, circumcisionem, & alios legales ritus frequentarunt, ut ex Actis ipsorum liquet: imo ipse Paulus, legis gratiæ magnificus prædicator, Timotheum circumcidit, ut legitur Actuum 16. Ergo non statim a passione, & resurrectione Christi urgere cœpit legis novæ, & baptismatis obligatio. Præsertim, quia lex ante sufficientem promulgationem non obligat: lex autem Evangelica, & præceptum baptismi, quod est illius fundamentum, non fuere ante prædicationem Evangelii sufficienter promulgata, nec promulgari debuere, nisi completis religionis Christi mysteriis, ascensione nimirum, & missione Spiritus Sancti, sacro die Pentecostes peracta.

Respondeo, quod licet legalia post Christi mortem, & resurrectionem cessaverint, ea tamen Apostoli aliquandiu licite retinere potuerunt, ex speciali Spiritus Sancti instinctu, non ad observandas cæremonias legis, sed ne Judæos paternarum traditionum æmulatores exasperarent, & ne Judæorum ritus ex se abominabiles crederentur, si non secus ac Gentilium cæremoniæ, subito abigerentur, & *ad hoc ut posset coalescere unio Gentilium, & Judæorum, simul habitantium*, ut ait S. Thomas 1. 2. qu. 103. art. 4. ad 3. Aliam egregiam congruentiam affert D. Augustinus epist. 19. ad Hieronymum, ubi ait, quod sicut homines mortuos servari aliquandiu ante sepulturam consuetum est; ita legalia, quæ ut viva post Christi mortem servari non poterant, recte ut mortua usque ad Evangelii publicationem servata sunt, ut cum honore mortua mater synagoga sepeliretur.

Quod

Quod vero subditur, legem baptismi non fuisse sufficienter a Christi resurrectionis tempore promulgatam, probat quidem excusatos fuisse eos, qui hujus legis promulgationem a Christo factam, ipsa die resurrectionis suæ, cum dixit Apostolis, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* ignoraverunt, sed non convincit eos, qui talis legis fuerunt conscii, ab ejus obligatione fuisse immunes.

CAPUT III.

*Materia remota, & proxima
Baptismi.*

MAteriam remotam baptismi esse aquam, innumera Scripturæ testimonia aperte declarant. Plures etiam solent afferri congruentiæ, desumptæ ex analogia, & similitudine, quæ inter proprietates aquæ, & hujus Sacramenti effectus reperitur. In primis enim sicut aqua sordes extergit corporis, ita gratia baptismatis sordes abluit animarum, juxta illud Ezechiel. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & munda-
bimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Hanc congruentiam egregie explicat Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte 6. cap. 14. his verbis: *In solo elemento aque Sacramentum Baptismi consecrari institutum est, quia hæc sola plenam habet, ac perfectam mundationem. Alii liquores omnes aqua purificantur, & si quid alio quolibet liquore tactum fuerit, aqua abluatur, ut emundetur; propterea in aqua sola Sacramentum emundationis consistit.*

Secundo, sicut aqua refrigerat, & caloris

ardores temperat; ita baptismi gratia passionum æstus, & concupiscentiæ flammæ si non exstinguit plane, saltem moderatur, & mitigat. Unde Catechismus Romanus titulo de baptismo num. 10. *Quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic baptismo cupiditatis ardor magna ex parte restinguitur.*

Tertio, sicut aqua est principium generationis rerum viventium, ita baptismus est Sacramentum regenerationis, quo fideles vitam supernaturalem recipiunt, & spiritaliter renascuntur. Unde Tertullianus lib. de baptismo Christianos *pisciculos* appellat. Nos *pisciculi* (inquit) *in aqua nascimur, nec aliter quam in aqua permanendo salvi sumus.* Hinc etiam Leo Papa Serm. 4. comparat baptismum utero virginali: *Omni homini renascenti (ait) aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui replevit & Virginem.* Augustinus vero ultra progreditur, nam Serm. 36. de tempore, baptismum aliquo modo virginali utero præfert, his verbis: *Pene majori munere, quam Maria, unda ditata est. Illa enim sibi tantum meruit castitatem, ista nobis contulit sanctificationem: illa meruit castitatem, meruit ne peccaret, ista ut peccata purgaret: illa propria delicta a se repudiat, ista in se per Dei gratiam aliena condonat: illi est collata virginitas, isti est donata fecunditas: illa unum procreavit, & pura est; ista generavit plures, & virgo est: illa præter Christum nescit alium filium, ista cum Christo mater est populorum.*

Demum aqua (ut ait S. Doctor hic ar. 3.) ratione suæ communitalis, & abundantie est convenienti materia necessitati hujus Sacramen-

ei, potest enim ubique de facili haberi. Eoque alludere videtur D. Petrus Actor. 10. dum ait: Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi? &c. Ex quo intelliges, quam turpiter erraverint Seleuciani, & Jacobitæ, qui ex his verbis Matth. c. 3. Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne, male intellectis inferebant, materiam baptismi non esse aquam, sed ignem; unde ad baptizandos pueros adustionem quandam in fronte, vel in genis eorum imprimebant. Hæc enim verba de igne metaphorico, idest virtute baptismi, per gratiam, & charitatem corda purgante, & peccatorum rubiginem instar ignis absumente, intelligenda sunt.

Porro cum diximus, aquam esse materiam hujus Sacramenti, hoc debet intelligi de aqua simplici, seu elementari, nec ita mixta, uti solvatur ejus natura, & species. Unde omnes aquæ artificiales, seu humores, & succi e floribus, vel plantis expressi, aquei etiam humores, ut sudor, saliva, lacrymæ, & omnes liquores diversæ speciei ab aqua, ut lac, oleum, vinum, non sunt materia idonea hujus Sacramenti. Nec refert, quod Stephanus II. in rescripto ad Monachos Britannici monasterii cap. 21. dicat: *Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adscribitur culpa; infantes sic permaneant in baptismo.* Nam vel rescriptum illud non est authenticum, vel inepte constructum, ut recte observavit P. Nicolai in Scholiis ad art. 3. q. 66. ubi legendus est.

Ex dictis constat, materiam proximam baptismi esse ablutionem: materia enim proxima nihil aliud est, quam usus, seu applicatio
ma-

materiæ remotæ: Sed ablutio est usus, seu applicatio aquæ, quæ est materia remota baptismi: Ergo ablutio est ejus materia proxima. Quanta autem, & qualis debeat esse ablutio, ut ad Sacramentum sufficiat, omnes conveniunt, eam quantitatem sufficere, qua moraliter homo possit diei ablutus, sive fiat per immersionem baptizandi in aquam, sive per asperfusionem aquæ, hoc enim nihil refert ad validitatem Sacramenti. Unde non foret baptizatus, qui tantum in vestibus ablueretur, vel in solis capillis, aut unguibus, vel in minima parte corporis, puta extremitate digiti; quia hæc non sufficiunt ad denominandum hominem ablutum; sed ablutio fieri debet in aliqua parte notabili corporis, præsertim in capite, quia est pars potissima, in qua vigent omnes sensus: quapropter qui extra necessitatis articulum, relicto capite, aliam partem ablueret, peccaret mortaliter; quia in re gravi contra communem Ecclesiæ consuetudinem ageret.

Ex dictis intelliges, Tertullianum in libro de Baptismo cap. 19. non immerito dixisse, *nunquam sine aqua Christum esse*, cum præcipua religionis nostræ mysteria elemento aquæ peracta sint. *Siquidem & ipse Christus aqua tingitur: prima rudimenta potestatis suæ vocatus ad nuptias aqua auspicatur; cum sermonem facit, sitientes ad aquam invitat sempiternam; cum de agape docet, aquæ calicem fratri oblatum inter opera dilectionis præbat; apud puteum vires resumit; super aquam incedit, libenter transfretat, aquam discumbentibus ministrat; perseverat testimonium baptismi usque ad passionem, cum deditur in crucem, aqua intervenit, sciunt Pilati manus;*
cum

cum vulneratur, aqua de vulnere prorumpit, scit lancea militis. Nec minus aquas amat, se Spiritus Sanctus visus est, cum ab ipso rerum exordio, puritate elementi huius delectatus, aquam uti propriam sedem, aut instar triumphalis currus, quo veheretur, elegit. Tunc (inquit idem Author cap. 4. ejusdem libri) terra erat invisibilis, & incomposita; tenebræ totæ adhuc sine cultu siderum; informis, & tristis abyssus; terra imparata, & cælum rude; solus liquor semper materia perfecta, læta, simplex, de suo pura, dignum vectaculum Deo subiciebat. Unde cum Christus ad ripam Jordanis baptizatus est, tunc (addit idem Tertullianus) ille Sanctissimus Spiritus libens a Patre descendit super baptismi aquas, & tanquam pristinam sedem recognoscens, conquiescit, columbæ figura delapsus.

CAPUT IV.

Forma Baptismi.

Certum est, formam baptismi in his verbis consistere: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita enim definitur in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 4. & colligitur ex verbis Christi Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Congruentiam assignat D. Thomas hic art. 5. ex eo, quod valde convenit, ut in forma baptismi ejus causa exprimat, non solum ministerialis, quæ Sacramentum perficit, sed etiam principalis, a qua tota virtus Sacramenti derivatur: forma autem præfata & ministrum exprimit,
cum

cum dicitur, *Ego te baptizo*, & causam præcipuam designat, cum additur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ad-
do, quod congruum fuit, in Sacramento
fidei exprimi præcipuum ejus objectum,
quod est Trinitas personarum; in Sacra-
mento regenerationis designari Trinitatem,
a qua initium nostræ conditionis accepi-
mus; ac denique proponi finem ultimum,
& objectum præcipuum nostræ beatitudinis
in Sacramento, quod est initium nostræ
justificationis, & tendentiæ in beatitudi-
nem supernaturalem.

Porro circa hanc formam duæ sunt diffi-
cultates breviter hic resolvende. Prima est, an
baptismus, in nomine Genitoris, & Geniti, &
Procedentis ab utroque, sit validus? Ratio
dubitandi est, quia hæc nomina videntur es-
se synonyma cum nominibus Patris, Filii, &
Spiritus Sancti, idemque formaliter signifi-
care. Unde Ecclesia has Divinas Personas
sub primis, vel secundis nominibus indiffe-
renter invocatur, & laudat: Ergo baptismus
in nomine Genitoris, Geniti, & Proceden-
tis ab utroque videtur validus. Nihilomi-
nus sententia negans videtur verior, ac pro-
babilior, probaturque ex opposito fundamen-
to: falsum enim est, quod hæc nomina syn-
onyma sint, & idem significantia; nam hoc
nomen Pater significat subsistentiam primæ
personæ, seu relationem, qua constituitur
in ratione talis personæ; Genitor autem non
significat subsistentiam, seu relationem, sed
actum notionalem, qui est veluti fundamen-
tum ipsius subsistentiæ, seu relationis, quo
Personæ Divinæ non constituuntur formaliter,
ut in Tractatu de Trinitate ostendimus.
Unde S. Thomas in 4. ad Annib. dist. 3. qu. u-
nica,

nica, art. 2. ad 4. *Dicendum, quod genitor, cum sit nomen verbale, non significat personam, ut hypostasim subsistentem, sed magis per modum actus: unde si dicatur, in nomine Genitoris, & Geniti non erit baptismus.* Quo nihil clarius, & expressius dici potest. Quamvis ergo possit quis extra Sacramentum invocare Trinitatem sub nominibus Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab utroque, & de facto Ecclesia sub nominibus illis eam sæpe invocet, & laudet, non tamen uti licet in Sacramento baptismi: quia incertum est, an hæc nomina sint omnino synonyma cum nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & probabilius est quod non: in rebus autem moralibus, præcipue in materia Sacramentorum, non licet sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliori.

Secunda difficultas est, an baptismus in nomine Christi validus sit? Ratio dubitandi est, quia Actuum 8. viri, & mulieres dicuntur in nomine Jesu Christi baptizati. Unde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum postulantium quid esset agendum de illis, qui a quodam Judæo baptizati fuerant, respondet, ut refertur de consecr. dist. 4. c. „ A quodam Judæo: Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Actibus Apostolorum legitur) baptizati sunt (unum quippe idem est, ut ait S. Ambrosius) rebaptizari non debent: „ Ergo potest conferri baptismus in solo nomine Christi.

Nihilominus sententia negativa tenenda est: licet enim valde probabile sit, quod ait S. Thomas hic art. 6. ad 1. nimirum quod „ ex „ speciali Christi revelatione, Apostoli in „ primitiva Ecclesia in nomine Christi bapti-

„ zabant, ut nomen Christi, quod erat odio-
„ sum Judæis, & Gentilibus, honorabile red-
„ deretur per hoc, quod ad ejus invocatio-
„ nem Spiritus Sanctus dabatur in baptis-
„ mo. „ hancque sententiam probabilem ef-
se indicat Catechismus Romanus capitul. de
baptismo: Nihilominus postea, cessante cau-
sa talis dispensationis, & Christi nomine per
totum orbem diffuso, & a Judæis, ac Gen-
tilibus agnito, baptisma in solo nomine Chri-
sti collatum fuit invalidum. Nec refert,
quod Nicolaus citatus existimaverit, quod
adhuc suo tempore duraret talis dispensatio,
subindeque valeret baptismus in solo no-
mine Christi collatus, ut valebat tempori-
bus Apostolorum, & in exordio nascentis
Ecclesiæ. Hoc enim (ut ajunt Soto, & Syl-
vius) tanquam privatus Doctor tenuit, pu-
tans hanc esse Ambrosii, quem citat, senten-
tiam. Vel dici potest, ipsum, dum ait ba-
ptismum in nomine Sanctæ Trinitatis, vel
in nomine Christi valere, non excludere
trium personarum expressionem, cum eam
non excludat ipse Ambrosius, quem citat:
nam in libro de Sacramentis cap. 7. refert
ad singulas immersiones solitum fuisse suo
tempore interrogari catechumenum: *Cre-
dis in Patrem?* in prima: in secunda vero,
Credis in Filium? in tertia: *Credis in Spi-
ritum Sanctum.*

C A P U T V.

Minister Baptismi.

Duplex est Baptismi minister, alter or-
dinarius, & ex officio, alter extraordi-
narius, & in casu necessitatis. Primus est so-
lus

lus Sacerdos, ad quem pertinet cum solemnitate, & ex officio baptismum ministrare, ut definitur in Florentino in decreto Eugenii. Cum enim soli Sacerdotes habeant potestatem in Corpus Christi naturale, in venerabili Eucharistiæ Sacramento conficiendum, illi etiam soli habent potestatem in mysticum Ecclesiæ corpus, ejusque membra; subindeque ad illos solos pertinet, alios in Christi familiam inducere, & recipere, aliisque Ecclesiæ membris per baptismum incorporare. Diaconus tamen, ex speciali commissione Sacerdotis, vel Episcopi, solemniter baptizare potest, ut constat de Philippo Diacono, qui ab Apostolis ad baptizandum, & prædicandum missus est Act. cap. 8. unde in Pontificali Romano in ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare; quod evidens argumentum est, illum, ex vi suæ ordinationis, accipere facultatem baptizandi solemniter, ex commissione Sacerdotis, vel Episcopi. Non potest tamen talis commissio ei dari, nisi ob magnam necessitatem, vel Ecclesiæ utilitatem, puta si non essent Sacerdotes, qui possent solemniter baptizare; quæ necessitas, aut Ecclesiæ utilitas vix potest nunc reperiri, ob multitudinem Sacerdotum. Illud etiam observandum est, quod cum antiqui Patres, Tertullianus lib. de baptismo, Hieronymus dialogo adversus Luciferianos, docent, Sacerdotem non posse sine commissione Episcopi solemniter baptizare, vel loquuntur de baptismo, qui certis anni diebus solemnæ cæremonia consueverat in primitiva Ecclesia ab Episcopo celebrari, puta in vigilia Paschatis, vel Pentecostes: vel loquuntur de simplici Sacerdote, qui licet in
sua

sua ordinatione baptizandi receperit potestatem, ut eam tamen ad praxim reducat, jurisdictione eget, ab Episcopo, vel illo, cui Episcopus commiserit, qualis est Parochus, sibi concessa.

Quantum ad ministrum necessitatis, Florentinum in prædicto Eugenii decreto sic habet: *In casu necessitatis non solum Sacerdos, vel etiam Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus, & hæreticus, baptizare possunt.* Ratio autem, cur quicumque homo ad hoc Sacramentum ministrandum sufficiat, præter Christi institutionem, & beneplacitum, est maxima necessitas hujus Sacramenti, ob quam etiam Christus voluit ejus materiam esse aquam, quæ ubique de facili haberi potest. Unde S. Thomas hic art. 5. ait, quod *sicut ex parte materie, quantum ad necessitatem Sacramenti, sufficit quæcumque vera, & naturalis aqua; ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo.*

Neque obest responsum Gregorii II. scribentis Bonifacio, baptizatos a paganis quibusdam esse rebaptizandos. Supponit enim, ab illis, utpote mysteriorum fidei ignaris, non fuisse adhibita omnia ad Sacramentum necessaria. Non obstat etiam, quod D. Augustinus de hac quæstione dubitaverit, eamque indecisam reliquerit lib. 2. contra epistolam Parmeniani. Hoc enim fuit postea ab Ecclesia determinatum, præsertim a Nicolao Papa in Canone, *A quodam Judeo*, de consecrat. dist. 4. imo & ab ipso Augustino variis in locis, & in ipsomet libro citato, ubi sic de baptismo loquitur: *Etsi nulla necessitate usurpetur, & a quolibet cuilibet detur, non potest dici non datum, quamvis recte dici possit illicite datum.*

Licet autem in casu necessitatis quilibet idoneus sit hujus Sacramenti minister, & a tam necessarij Sacramenti administratione nemo etiam infidelis excludatur, debet in hoc tamen debitus ordo servari, ita ut minus dignus cedat digniori, ut non baptizatus baptizato, fœmina viro (nisi pudoris causa deceat fœminam potius quam virum baptizare infantem nondum editum) non clericus clerico, reliqui clerici Sacerdoti. Difficultas tamen est, & controversia inter Theologos, an hunc ordinem invertere sit mortale? Respondeo esse mortale, quando hic ordo non servatur erga Sacerdotem, cui ex officio incumbit hoc Sacramentum ministrare, aut erga Diaconum, cui ex commissione Sacerdotis hoc ipsum competit: secus vero quando non servatur in aliis; licet enim in hoc aliqua indecentia reperiatur, est tamen levis, & ideo solum venialis.

Quæres, an, si duo ministri ad aliquem baptizandum partialiter concurrerent, ita ut unus ablueret, & alter formam proferret, validum esset baptisma? Respondeo negative, contra Cajetanum, & Marsilium, quia in tali casu non verificaretur forma baptismi; ille enim, qui solum proferret verba, in veritate dicere non posset: *Ego te baptizo*, quia revera non ablueret: Ergo hujusmodi baptisma foret invalidum. Unde D. Thomas hic q. 66. art. 5. ad 4., si convenirent duo, quorum unus esset mûtus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actum, non possent ambo simul baptizare, uno dicente verba, & alio exercente actum.

Dices primo. In Sacramento pœnitentiæ, & matrimonij materia adhibetur ab uno, & forma

ma ab alio : Ergo idem fieri poterit in Sacramento baptismi. Sed nego consequentiam, & paritatem : nam Sacramentum penitentiae est institutum per modum iudicii, in quo oportet reum, & iudicem distinguere, & confessionem fieri a reo, absolutionem vero a iudice. Matrimonium vero se habet per modum contractus mutuae traditionis, & acceptationis, quæ non possunt inter unam, & eandem personam reperiri.

Dices secundo. Si plures ministri simul abluerent, & verba proferrent, omnes vere baptizarent, ut docet D. Thomas hic art. 6. & constat exemplo Sacerdotum eandem hostiam simul in die ordinationis consecrantium : Ergo pluralitas ministrorum non impedit valorem Sacramenti baptismi.

Respondeo tunc solum pluralitatem ministrorum reddere Sacramentum baptismi invalidum, cum veritatem formæ destruunt : in casu autem, quo plures ministri per modum causæ totalis simul abluerent, & verba proferrent, veritas formæ baptismi subsisteret, quia quilibet revera ablueret, & baptizaret : secus vero, si plures partialiter concurrerent ad aliquem baptizandum, ita ut unus ablueret, & alter formam proferret ; iste enim in veritate dicere non posset, *Ego te baptizo*, sed aliquid falsum diceret.

C A P U T VI.

Subiectum Baptismi.

Certum est, omnes tam parvulos, quam adultos, cujuscunque sexus, esse capaces baptismi : nam omnes illi possunt per baptismum regenerari in Christo, qui pecca-

tum originale per naturalem generationem contrahunt : nam *sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur*, ut dicitur 1. Corinth. 15. Atqui omnes contrahunt peccatum originale ex Adamo : Ergo possunt quoque omnes regenerari in Christo per Sacramentum baptismi . Imo licet aliquis speciali privilegio esset sanctificatus in utero matris, nihilominus esset capax baptismi, & baptizari deberet; quia deberet ingredi in Ecclesiam visibilem per baptismum, & fieri capax reliquorum Sacramentorum . Unde S. Thomas in 4. dist. 6. qu. 1. art. 1. questionc. 3. ait, quod *sanctificatus in utero debet baptizari propter tres rationes . Primo, propter acquirendum characterem, quo annumeretur in populo Dei, & quasi deputetur ad percipienda divina Sacramenta . Secundo, ut per baptismi perceptionem passioni Christi etiam corporaliter conformetur . Tercio, propter bonum obedientie, quia preceptum de baptismo omnibus datum est, & ab omnibus impleri debet, nisi articulus necessitatis Sacramentum excludat .*

Dices, formam baptismi non posse de tali subiecto verificari; illa enim significat ablutionem non tantum materiale, sed etiam spirituale a peccato originali : Sed ille, qui esset sanctificatus in utero matris, non posset spiritualiter mundari per baptismum a peccato originali, cum per sanctificationem in utero ab illo jam esset mundatus : Ergo non posset forma baptismi de eo verificari.

Respondeo primo, hoc argumentum nimis probare : probat enim non posse conferri baptismum adulto, qui per actum charitatis, vel contritionis a peccatis mundatus esset, quia de illo non posset forma baptismi verificari.

Respon-

Respondeo secundo, negando Antecedens, & ad ejus probationem dico, quod sicut hæc verba, *Ego absolvo te a peccatis tuis*, quæ sunt forma Sacramenti penitentiae, non aliud significant, nisi ego impertior tibi gratiam remissivam peccatorum, seu quæ de se potens est ad solvenda peccatorum vincula, si subiectum illis inveniatur ligatum: ita pariter hæc verba, *Ego te baptizo*, quæ sunt forma Sacramenti baptismi, nihil aliud essentialiter significant, quam infusionem gratiæ sanctificantis, quæ de se valet ad peccatum originale, & actuale delendum, si ea in subiecto inveniatur. Unde sicut in Sacramento Pœnitentiæ prædicta verba, *Ego absolvo te a peccatis tuis*, verificantur, quamvis pœnitens solum peccata jam confessa, & remissa, quibus proinde non ligatur, confiteatur: ita pariter in Sacramento baptismi, hæc verba, *Ego te baptizo*, vera sunt, quamvis ille, qui baptizatur, in utero matris fuerit sanctificatus, & a peccato originali mundatus.

Ex his constat, pueros esse capaces baptismi, antequam perveniant ad usum rationis; cum enim statim ac ex utero matris infans excluditur, sit capax salutis, habere debet aliquod medium ad illam consequendam, quod in nova lege nullum aliud datur, quam baptismus, ut constabit ex dicendis capite sequenti, ubi de necessitate baptismi. Confirmatur: In lege naturæ statim ac infans ex utero matris excluditur, erat capax Sacramenti ab originali emundantis; & in lege Mosaica, quando ob periculum mortis non poterat expectari octavus dies, ut circumcideretur infans, applicabatur illi Sacramentum legis naturæ;

Ergo multo magis in lege nova , in qua propter passionem Christi exhibitam gratia est uberior, & universalior, potest applicari baptismus parvulo, statim ac ex utero matris excluditur. Unde in Concilio Millevitano secundo can. 2. *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema sit.* Et Tridentinum sess. 5. can. 4. anathema imprecatur iis, qui contendunt neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua baptizatus est Christus.

Hinc colligitur, nullam in parvulis requiri dispositionem ad valorem baptismi. Sicut enim illi possunt absque propria voluntate labem originalem contrahere, ita poterunt absque propria voluntate, & dispositione labis ejusdem emundationem accipere. Unde quando Christus Matth. & Marci ultimo, iis baptismum conferri præcipit, qui crediderint, & suam fuerint legem edocti, hoc de baptismo adultorum intelligendum est, ut explicant SS. Patres.

Si autem quæras, quæ in adulto dispositiones requirantur, ad hoc ut valide, & licite, seu cum fructu recipiat Sacramentum baptismi?

Respondeo in primis requiri ad ejus valorem voluntarium consensum, quo velit baptismum suscipere: cum enim baptismus sit quædam fidei professio, propter quod dicitur Sacramentum fidei, sicut nemo recipit fidem, nisi volens, & consentiens, ita nec Sacramentum baptismi. Addo, quod in susceptione baptismi contrahitur obligatio Christi legem, ejusque religionem amplectendi, adeo ut baptizatus possit cogi ab Ecclesia ad suam fidem servandam, & ad obediendum ejus præceptis: Sed adultus talem obli-

De Baptismo, & Confirmatione. 101
obligationem contrahere nequit, nisi velit,
& consentiat: Ergo nec valide baptismum
suscipere. Nec placet aliquorum sententia
existimantium ad valorem baptismi in adul-
to sufficere, quod ad illum mere negative,
seu indifferenter se habeat, illi non consen-
tendo, nec dissentiendo. Hæc enim indis-
ferentia, seu negativa permissio non sufficit
ad fidem suscipiendam, & ad contrahendam
obligationem legem Christi, ejusque religio-
nem amplectendi. Unde Augustinus relatus
can. *Cum a multis de consecrat. dist. 4. ait,*
neminem renasci ex aqua, & Spiritu Sancto,
nisi volentem: qui autem ad baptismum me-
re negative, & indifferenter se habet, non
est volens, ut patet: Ergo ex aqua, & Spi-
ritu Sancto non renascitur, subindeque va-
lidum sacramentum non suscipit. Unde D.
Thomas hic quæst. 68. artic. 7. dicit, quod
si adulto deesset intentio recipiendi Sacramen-
tum, esset rebaptizandus. Requiritur ergo
ad valorem baptismi positivus consensus,
formalis, vel saltem virtualis, aut inter-
pretativus. Unde si quis in vigilia existens
habuerit intentionem suscipiendi baptismum,
& postea, non mutata tali intentione,
dormiens baptizetur, vere baptizatus erit,
ut determinavit Innocentius III. in cap.
Majores de baptismo. Si quis etiam, me-
tu cadente in constantem virum, permit-
tat se baptizari, verum suscipit Sacramen-
tum, ut ibidem definivit idem Pontifex,
& expresse docet D. Thomas in 4. dist. 6.
quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. his verbis:
Si sit coactio inducens, sicut minis, vel fla-
gellis, ita quod baptizatus potius eligat ba-
p-tismum suscipere, quam talia pati, tunc su-
scipit Sacramentum, sed non rem Sacramen-

21. Ratio etiam suffragatur: ea enim, quæ sunt ex metu, licet sint involuntaria secundum quid, sunt tamen simpliciter voluntaria; sicut qui metu tempestatis projicit merces in mare, vult absolute eas projicere, quamvis secundum quid, & sub conditione vellet eas retinere: Ergo consensus ex gravi metu elicitus sufficit ad baptismum, licet non sufficiat ad matrimonium: matrimonium enim cum non solum habeat rationem Sacramenti, sed insuper sit contractus civilis, subjicitur juri civili, quod determinavit, matrimonium factum ex metu cadente in constantem virum irritum esse.

Secundo, ut adulti licite, & cum fructu baptizentur, requiritur necessarius actus fidei, ut docet D. Thomas hic quæst. 68. art. 8. & constat ex verbis illis Christi Matth. 28. *Si quis crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et ex verbis illis Philippi ad Eunuchum Act. 8. *Si credis in toto corde, licet.* Tridentinum quoque sess. 6. c. 6. recensendo dispositiones ad justificationem sive per baptismum, sive aliter consequendam, actum fidei primo loco enumerat. De quo in materia de justificatione.

Tertio in illis adultis, qui peccaverunt mortaliter ante baptismum, ut cum fructu tale Sacramentum suscipiant, necessarius est aliquis dolor de peccatis commissis. Paulus enim ad Rom. 6. docet omni qui baptizatur moriendum esse peccato: & Petrus magnæ illi multitudini, quæ ab illo postulaverat, quid faciendum esset ad dignæ, & fructuose recipiendum baptismum, respondit Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Et cap. 3. *Pœnite mini, & convertimini, ut deleantur pec-*

peccata vestra. Unde Augustinus lib. de vera, & falsa pœnitentia cap. 8. Baptismus (inquit) sine pœnitentia nunquam profuit eis, qui peccarunt spontanee.

Si vero quæras, quinam debeat esse ille dolor? respondeo, ad baptismum cum fructu recipiendum sufficere solam attritionem, nec requiri perfectam contritionem. Ut enim ostendamus in Tractatu de pœnitentia, sufficit attritio in Sacramento pœnitentiæ: Ergo & in baptismo, qui æque agit ex opere operato, neque minus est efficax ad delenda peccata, quam pœnitentia. Unde D. Thomas in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. ad 5. *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas; quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Ratio etiam id suadet: nam si ad baptisma semper requireretur in adultis vera contritio, illud nunquam eis conferret primam gratiam; subindeque non esset Sacramentum mortuorum, sed vivorum, & nunquam esset in adultis regeneratio; supponeret enim semper vitam gratiæ, & regenerationem factam per actum contritionis, quæ per se, & citra usum Sacramenti habet viam salvandæ, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 4. Sed de hoc fusius in tractatu de pœnitentia cap. 4. §. 4.

Quæres, an liceat infidelium infantes, invitis parentibus, baptizare?

Respondeo non licere baptizare filios infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt Ecclesiæ, seu principibus Christianis vel Ecclesiasticis, invitis eorum parentibus, bene tamen filios infidelium, qui sunt vera eorum mancipia, quales sunt filii Turca-

rum, & Maurorum, qui iusto bello servi sunt Christianorum.

Prima pars hujus resolutionis, quæ est contra Scotum, docetur expresse a D. Thoma hic quæst. 68. artic. 10. & 2. 2. quæst. 10. articul. 12. ubi hanc rationem insinuat: Si pueri infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt Ecclesiæ, vel principibus Christianis, invitis eorum parentibus baptizarentur, vel fieret injuria Sacramento, vel ipsis parentibus: Aut enim tales infantes baptizati relinquerentur sub cura parentum, atque hoc modo esset fere moralis certitudo, quod cum ad adultam ætatem pervenirent, propter affectum erga parentes, aut ignorantiam mysteriorum fidei, cum magna religionis, & Sacramenti injuria a suscepta fide apostatarent: Aut statim subtraherentur a potestate parentum: hoc autem est contra naturale jus, quod parentes habent erga suos filios: Sunt enim filii ratione naturalis generationis pars parentum, unde naturali jure eos habent sub propria potestate. Quod jus paternum noluit Christus per legem baptismi violari, ut a posteriori constat ex eo, quod nunquam Ecclesia curavit baptizari parvulos, invitis parentibus infidelibus, qui erant sub potestate principum Christianorum, Constantini Magni, Theodosii, & aliorum, qui libentissime hoc fecissent, si judicassent id licite fieri posse, imo & ad hoc obligari, ut existimat Scotus. Et nunc Summi Pontifices non curant infantes Judæorum, quorum parentes multi subsunt potestati civili Ecclesiæ, baptizari, sed permittunt eos circumcidi.

Ex hoc discursu colligitur, quod si puer infidelium prævidetur statim absque ulla spe vi-

tæ moriturus, baptizari potest: nam in eo casu neque fit injuria Sacramento, quia talis infans periculo apostasiæ non exponitur; neque parentibus, quandoquidem ille non eripitur eis per baptismum, sed per mortem.

Quod vero liceat baptizare, invitis parentibus, filios eorum infidelium, qui sunt vere servi, seu mancipia, sive emptitia, sive jure belli, constat, tum ex continua praxi; filii enim Turcarum, & Maurorum, qui justo bello servi fiunt Christianorum, contra parentum voluntatem baptizantur a dominis: tum etiam, quia tales servi subsunt dominio reali una cum filiis, ita ut possit dominus pro suo libito eos vel apud se retinere, vel aliis vendere, vel etiam a se invicem separare: facta autem illa separatione, cessat periculum apostasiæ respectu parvulorum, & injuria respectu parentum; cum illi priventur dominio, & jure paterno, quod habent in filios, ratione servitutis juxta pœna jure gentium introductæ, ad redimendam vitam, qua privati debebant, justo bello capti.

Neque huic resolutioni, & doctrinæ contrariatur D. Thomas hic artic. 10. ad 2. & 2. quæst. 10. articul. 12. ad 3. ut nobis objicit quidam Recentior in sua Theologia mentis, & cordis pagina 377. Nam his locis S. Doctor loquitur de filiis infidelium, qui subsunt Principibus Christianis subjectione, & servitute duntaxat civili, & politica, non vero de his, qui sunt vera eorum mancipia, ut legenti patebit. Nec verum est, quod prædictus Author ibidem asserit, nempe Judæos esse vera Principum Christianorum mancipia, eo quod in mortem Domini nequiter conspi-

rarint ; cum illi non possint eos pro libito occidere, aut vendere, & in quoscumque usus voluerint applicare, sicut Dominus potest facere de mancipio ; nec hanc auctoritatem, & potestatem ullus Christianus princeps sibi unquam arrogaverit. Unde quando S. Thomas hic quæst. 68. artic. 10. ad 2. ait, Judæos esse servos Principum, loquitur tantum de servitute civili, & politica ; addit enim eos esse *servos Principum servitute civili, quæ non excludit ordinem juris naturalis*. Quod repetit 2. 2. quæst. 10. artic. 12. ad 3. Eodemque modo intelligendus est Innocentius III. in cap. *Est Judæos extra, de Judæis, & Saracenis*. Unde neuter contradicit nostræ sententiæ, sed potius eam astringit ; cum in prima parte nostræ resolutionis dixerimus, non licere, invitis parentibus, baptizare filios eorum infidelium, qui politice tantum, & civiliter subsunt principibus Christianis.

C A P U T VII.

Necessitas Baptismi.

CAjetanus hic quæst. 68. articulo 2. docet, deficiente opportunitate baptizandi parvulos, votum baptismi a parentibus, vel ab aliis conceptum eis sufficere ad salutem, præcipue cum aliquo signo exteriori. Quod ibidem sic explicat, „ Debet „ in tali casu parens signo crucis infan- „ tem cum invocatione Trinitatis muni- „ re, sicque Deo offerre morientem, in „ nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et super articul. 11. ejusdem quæstionis hæc scri-

scribit: „ In articulo undecimo occurrit scri-
bendum, & consequenter dicendum (sub
correctione tamen) parvulos in maternis
uteris periclitantes posse salvari per Sa-
cramentum baptismi, non in re, sed in vo-
to susceptum, cum aliqua benedictione pro-
lis, seu oblatione ipsius ad Deum, cum
invocatione Trinitatis. „ In eandem sen-
tentiam inclinat Joannes Gerson, Cancellarius
Parisiensis, in serm. de nativitate B. Vir-
ginis, habito in Concilio Constantiensi,
& Gabriel in 4. dist. 4. quæst. 2. artic. 3. du-
bio 2. & nonnullos Recentiores eam existi-
mare probabilem testantur Serra hic artic.
2. & Caramuel in Theologia fundamentali
cap. 7. fundam. 64. Cæteri tamen Theologi
illam ut erroneam rejiciunt: quia Joan. 3. la-
ta fuit hæc lex generalis a Christo: „ Nisi
„ quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu San-
„ cto, non potest introire in regnum Dei:
quando vero constat de lege generali, nisi
constet etiam de privilegio derogante, nul-
lum censetur hujusmodi privilegium: Sed
non constat nobis de privilegio illo Cajetani,
derogante legi generali baptismi: imo potius
oppositum ex traditione Ecclesiæ, ex Conci-
liis, & SS. Patribus colligitur: Ergo nullum,
& fictitium tale privilegium censi debet.
Minor probatur quantum ad singulas par-
tes. Et in primis, quod tale privilegium sit
contra traditionem Ecclesiæ, ex eo patet,
quod illa nunquam inter sua membra nu-
meravit infantes, qui baptismo fluminis, vel
sanguinis renati non essent in Christo, eisque
mortuis semper negavit sepulturam in loco
sacro. Unde Augustinus de origin. anim.
cap. 9. dicit „ neminem fieri membrum Christi
„ nisi vel baptismo in Christo, vel morte in

„ Christo. „ Quod vero repugnet Conciliis,
 constat ex Florentino in decreto Eugenii, ubi
 sic dicitur: „ Cum per primum hominem mors
 „ introierit in universos, nisi ex aqua, & Spiri-
 „ tu Sancto renascamur, non possumus, ut in-
 „ quit veritas, in regnum cælorum introire. „
 Et ex Trid. sess. 6. c. 4. ubi describens justifica-
 tionem impii, ait esse translationem a statu,
 in quo homo nascitur filius iræ, in statum gra-
 tiæ, & adoptionis filiorum Dei: „ quæ quidem
 „ translatio, post Euangelium promulgatum,
 „ sine lavacro regenerationis, aut ejus voto
 „ fieri non potest. „ Unde cum parvuli, ut-
 pote usu rationis carentes, non sint capaces
 voti, seu desiderii baptismi, manifestum
 est, eos, juxta Tridentinum, non posse si-
 ne actuali susceptione baptismi salvari. Idem
 passim docent SS. Patres. Ambrosius enim
 lib. 2. de Abraham cap. ultimo, explicans
 verba illa Christi, „ Nisi quis renatus fuerit,
 „ *subdit*: Utique nullum excipit, non in-
 „ fantem, non aliqua præventum necessita-
 „ te. *Augustinus lib. 1. de peccat. meritis c.*
 „ 27. Quoniam de ovibus ejus esse non inci-
 „ piunt parvuli, nisi per baptismum, profe-
 „ cto, si hoc non accipiunt, peribunt. *Et*
 „ *lib. 3. cap. 23.* Nulla ex arbitrio nostro salus
 „ æterna, præter baptismum Christi, pro-
 „ mittitur infantibus, quam non promittit
 „ Scriptura divina, humanis omnibus rationi-
 „ bus præferenda. *Item l. 3. de orig. animæ*: Noli
 „ credere, noli dicere, noli docere, infantes,
 „ antequam baptizentur, pervenire posse ad
 „ originalium peccatorum indulgentiam, si
 „ vis esse Catholicus. „ Demum S. Thomas
 hic q. 68. ar. 1. sic discurret: Non potest aliquis
 salvari sine eo, per quod homo incorpora-
 tur Christo, fitque ipsius membrum; nullus
 enim

enim potest salutem consequi, nisi per Christum, ac proinde nisi Christo incorporetur; quia sicut per unius hominis delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in justificationem, ut ait Apostolus ad Rom. 5. Sed homo per solum baptismum incorporatur Christo: Ergo sine baptismo nullus potest salutem consequi.

Objicies primo cum Cajetano: In antiqua lege, cum puer ante octavum diem, in quo solebat fieri circumcisio, periclitabatur, sufficiebat illi ad salutem remedium, seu Sacramentum in lege naturæ ordinatum pro salute parvulorum, nimirum fides parentum, aliquo signo exteriori, & sensibili manifestata, *quod enim* (inquit Gregorius) *apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides*: Ergo similiter, imo & a fortiori, poterit in lege Evangelica idem remedium adhiberi parvulis, quibus non potest applicari baptismus: alioquin in lege gratiæ esset arctata pro parvulis via salutis, & difficilior reddita, quam in lege naturæ, vel Mosaica; illique essent deterioris conditionis, quam isti.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia cum in lege Moyfis Deus prohibuisset circumcidi pueros ante octavum diem, necesse erat, ut illis ante illud tempus periclitantibus aliud remedium relinqueret applicandum, nimirum Sacramentum legis naturæ. Nunc vero quia sic Sacramentum baptismi instituit, ut non prohibuerit illud applicare parvulis, statim ac in lucem eduntur, non mirum est, quod nullum aliud remedium pro ipsis reliquerit. Nec propter

ea via salutis pro parvulis arctata est, & difficilior reddita, quam in lege naturæ, vel Mosaica: Tum quia plures infantes salvantur in lege Evangelica, toto orbe diffusa, quam in lege naturæ, aut Mosaica, quo tempore vera fides in paucis inveniebatur: Tum etiam, quia baptismus uberiores gratiam confert, & citius ad gloriam perducit: Tum denique, quia aqua, quæ est materia baptismi, est valde communis, & facilius est abluere, & quædam verba proferre, quam signo sensibili adungere actum fidei supernaturalis, qui requirebatur ad remedium legis naturæ. Addo, quod tunc non poterat tam multis subveniri parvulis, sicut modo; quia tunc non nisi a fidelibus Sacramentum pro parvulis institutum adhiberi poterat, nunc vero etiam ab hæreticis, paganis, & infidelibus baptisma administrari potest, ut cap. 5. ostensum est. Unde absolute, & per se loquendo, conditio parvulorum non est facta deterior, sed melior: licet per accidens, & secundum quid possit dici deterior respectu eorum, qui statim ab ortu ita subito moriuntur, ut nulla parentum diligentia possint baptismum recipere.

Objicies secundo. Si in lege Evangelica nulum daretur remedium pro salute parvulorum, quibus non potest applicari baptismus, sequeretur, quod voluntas antecedens, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, ad illos parvulos non se extenderet, subindeque quod talis voluntas non esset generalis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet: nam per voluntatem illam antecedentem Deus dat media sufficientia ad salutem; alioquin talis voluntas non esset vera,

ra, & sincera, sed fictitia, & simulatoria. Unde D. Thomas in 1. dist. 46. q. 1. a. 1. ait, quod *hujus voluntatis effectus est ordo in finem salutis, & promoventia in finem, omnibus communiter proposita, tam naturalia, quam gratuita*: Ergo si Deus in lege Evangelica nullum reliquerit remedium pro salute parvulorum, quibus non potest applicari baptisma, illi non comprehenduntur sub voluntate antecedente, qua vult omnes homines salvos fieri.

Vasquez hujus argumenti difficultate oppressus fatetur, voluntatem illam antecedentem, quam Deus habet de salute omnium, parvulos illos non comprehendere, subindeque Deum illis media ad salutem necessaria denegare: sed D. Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. docet expresse, eos sub tali voluntate comprehendendi: & constat ex eo, quod alias Christus omnium parvulorum redemptor non esset, cum illius redemptio non excedat objective voluntatem generalem, quam Deus habet de salute hominum, utpote ex illa imperata.

Melius ergo respondetur, negando sequelam Majoris. Ut enim voluntas antecedens, qua Deus omnium hominum salutem desiderat, & generalis Christi redemptio ad parvulos omnes extendatur, non requiritur, quod de facto omnibus contulerit medium, seu remedium, quo peccatum originale in ipsis deleri possit, sed sufficit, quod universaliter pro omnibus parvulis baptismus institutus fuerit, & omnibus oblatus, & preparatus, & per merita Christi quoad sufficientiam obtentus. Unde quando dicitur, quod Deus per voluntatem antecedentem, qua vult omnes homines salvos fieri, dat omnibus au-

xilia, & media ad salutem sufficientia, distinguendum est: si ly dare accipiat, prout significat idem, quod præparare, seu offerre in communi, concedendum est: si ly dare accipiat prout est correlativum ad accipere, & prout significat ipsam intrinsecam receptionem auxiliorum, vel actua-lem eorum applicationem, negandum. Non ergo eodem modo omnibus exhibentur media sufficientia ad salutem ex vi illius voluntatis antecedentis, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, sed diversimode. Nos autem diversitatem istam taliter extendimus, quod aliquibus de facto applicandus provideatur baptismus, illis scilicet, qui de facto lavacro regenerationis abluuntur; aliis solum ut proxime applicabilis per humanam diligentiam, illis videlicet, quibus ob negligentiam hominum non fuit applicatus; aliis denique nec ut applicatus, nec ut aliqua diligentia applicabilis, sed ut pro illis, quantum est ex parte Dei, institutus, & per merita Christi quoad sufficientiam obtentus, illis nimirum, qui in utero matris moriuntur, quibus nulla humana diligentia applicabilis est baptismus: tum quia non possunt subjici operationi ministrorum Ecclesiæ: tum quia baptismi non sunt capaces infantes nondum nati, renasci enim non potest nisi natus.

Dices. Si nullum detur in nova lege pro parvulis in utero materno morientibus remedium pro peccato originali, humana diligentia applicabile, sequitur, quod meritum Christi minus erit, quam Adami demeritum: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela majoris patet. Adamus enim, mediante propagatione seminali, de
facto

facto pueros illos in utero materno morientes inficit, eisque communicat maculam peccati originalis: Ergo si Christus nullum pro ipsis remedium in nova lege præparaverit, ad delendum illud peccatum, ejus meritum minus erit demerito Adami.

Respondeo hoc argumentum non solum probare, meritum Christi in actu secundo esse secundum quid, & quoad extensionem, seu applicationem inefficacius demerito Adami, quatenus scilicet hujus peccatum naturali propagatione in omnes de facto transfunditur, & meritum Christi iis tantum prodest, quibus per certa media ab eo instituta applicatur. Cum quo tamen stat, meritum Christi esse absolute efficacius in actu primo, & aliquo modo etiam in actu secundo, quatenus non tantum delet peccatum originale, sed etiam peccata actualia: item quatenus vi illius quibusdam conferuntur bona supernaturalia, longe majora iis, quæ Adami demerito fuerunt perita.

CAPUT VIII.

Effectus Baptismi.

TAm varii, ac mirabiles sunt hujus Sacramenti effectus, ut merito Tertullianus l. de baptis. cap. 3. exclamaverit: *Quot prodigia nature, quot privilegia gratiæ, quot solemnia disciplinæ, figuræ, præstrationes, preces, religionem aquæ ordinaverunt!* Primus, & præcipuus est remissio peccati originalis, & omnium actualium baptisma præ-

cedentium: per baptismum enim Christianus fit novus homo, creatus in Christo Jesu; subindeque nihil in eo remanet de vetustate peccati. Unde Augustinus lib. 1. de peccat. meritis cap. 15. *Generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solum originale, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.* Igitur per baptismum projiciuntur in profundum maris omnia peccata nostra, ut Michæas prædixerat: sicut olim in mari rubro immersi, & extincti sunt omnes Ægyptii. Quare Gregorius Magnus lib. 9. epist. 39. *Qui dicit peccata in baptismo funditis non dimitti, dicat, in mari rubro Ægyptios non veraciter mortuos.* Et D Bernardus serm. 39. in Cantica, eandem figuram, & similitudinem, seu analogiam baptismi cum mari rubro magis explicans, ait: *Ibi populus educus de Ægypto, hic homo de seculo: ibi prosternitur Pharao, hic Diabolus: ibi subvertuntur currus Pharaonis, hic carnalia, & secularia desideria, quæ militant adversus animam: obruuntur illi in fluctibus, isti in fletibus: marini illi, amari isti.*

Secundus baptismi effectus est totius pœnæ peccato debitæ plena remissio, absque satisfactione, subindeque patefactio aditus in regnum cælorum absque dilatione, si quis post baptismum sine novo peccato moriatur. De quo effectu Florentinum in decreto Eugenii sic habet: *Hujus Sacramenti effectus est remissio omnis culpe originalis, & actualis: omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim*
ad

ad regnum cælorum, & Dei visionem perveniunt. Similiter Ambrosius ad Rom. 11. Gratia Dei in baptismo gratis omnia condonat, & non querit gemitus, aut planctum, aut opus aliquod, nisi solam ex corde professionem. Ratio etiam suffragatur: nam Christus hoc Sacramentum instituit per modum generationis spiritualis: unde sicut in generatione corporali (juxta probabiliorem Aristotelis & D. Thomæ sententiam) fit resolutio usque ad materiam primam, ita ut nullum accidens, quod erat in corrupto, maneat in genito: ita & nullum accidens ad generationem spirituales pertinet debet remanere in homine per baptismum regenerato, sive quoad culpam, sive quoad pœnam. Unde Chrysost. hom. 24. in Joan. *In aqua baptismi tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde homo resurgit.*

Licet autem per baptismum liberetur homo ab omni reatu pœnæ pro culpa debitæ, per illum tamen penalitates hujus vitæ non auferuntur; experientia enim constat, in baptizatis remanere concupiscentiam, & fomitem peccati, eosque esse obnoxios fami, siti, morbis, doloribus, aliisque miseriis, quibus caput nostrum Christus obnoxius fuit usque ad resurrectionem suam, ut magis illi assimilentur, & ut major in eis sit corona, ex majoris pugne victoria. Unde August. in Ench. c. 66. *Videmus parvulos post lavacrum regenerationis diversorum malorum afflictione cruciari, ut intelligamus, totum, quod salutaribus agitur Sacramentis, magis ad spem futurorum bonorum, quam ad retentionem, vel adeptiōē præsentium pertinere.*

Tertius baptismi effectus est infusio gratiæ habitualis, & virtutum, ac donorum eam.

concomitantium . Ratio prioris est , quia peccatum originale consistit formaliter in privatione gratiæ habitualis , nobis in origine debitæ , ut in Tractatu de peccatis ostendimus : unde cum nequeat privatio a subiecto tolli , nisi per formam oppositam , non potest peccatum originale remitti , nisi per infusionem gratiæ habitualis . Ratio vero posterioris sumitur , tum ex eo quod virtutes infusæ sunt proprietates gratiæ habitualis , ab ea inseparabiles , ut in Tractatu de virtutibus demonstravimus : Tum etiam ex eo , quod baptismus est Sacramentum perfecte regenerativum hominis in Christo ; subindeque debet ea omnia conferre , quæ ad perfectam regenerationem in Christo requiruntur : Atqui ad hanc non solum requiritur gratia habitualis , quæ hominem transfert a statu peccati in statum adoptionis filiorum Dei , sed etiam ea , quæ eundem reddunt ab intrinseco potentem ad exercenda omnia ea opera , quæ sunt propria filiorum Dei : hæc autem sunt habitus supernaturales fidei , spei , & charitatis , & reliquarum virtutum moralium infusarum : Ergo hæc omnia per se confert baptismus . Unde Prosper de vocat. Gent. cap. 18. ait , *Originem veræ justitiæ in regenerationis Sacramento positam esse , ut , ubi homo renascitur , ibi etiam ipsarum virtutum veritas oriatur .*

Quartus effectus baptismi est jus ad auxilia fini suo proportionata , nempe ad sancte , & christiane vivendum , ut decet filios Dei adoptivos , Christique fratres , & regni cœlestis hæredes , juxta illud Leonis magni serm. 1. de Nativ. Christi : *Agnosce , o Christiane , dignitatem tuam , & divinæ consors factus naturæ , noli in veterem vilitatē degeneri conversatione redire .*

Quin.

Quintus est unio moralis cum Christo ut capite, ad participanda ipsius merita, in ordine ad generationem spiritualem. Nam ut discurrit S. Thomas hic art. 5. *Per baptismum aliquis incorporatur Christo, quasi membrum ipsius. Sicut autem a capite naturali derivatur ad membra sensus, & motus: ita a capite spirituali, quod est Christus, derivatur ad membra ejus sensus spiritualis, qui est per gratiae instinctum; unde Joan. 1. dicitur: Vidimus eum plenum gratiae, & veritatis, & de plenitudine ejus nos omnes accepimus. De hac unione loquitur Apostolus ad Galatas 3. dum ait: Qui cumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et ad Roman. 6. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem; ut, quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & in novitate vitae ambulemus.*

Sextus baptismi effectus est character. nam ut ait Florentinum in decreto Eugenii: *Tria sunt Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quae characterem, idest spirituale signum, imprimunt in anima, indelebile, unde in eadem persona non iterantur. Baptismus ergo iterari non potest. Primo, quia Christianus ea characteris ob signatione indelebili Deo æternum consecratus manet; res vero Deo semel consecrata, cum ex ipsa consecrationis natura perpetuo talis maneat, iterata consecratione non eget. Secundo, quia baptismus est quædam renascentia spiritualis; unde sicut nativitas carnalis unica est, ita unicum debet esse baptisma. Quare Augustinus tract. 11. in Joan. Quomodo uterus non potest repeti, sic nec baptismus. Tertio, quia baptismus est figura mortis, & resurrectionis*
Chri-

Christi : per illum enim morimur peccato , & resurgimus in novitatem vitæ , ut constat ex verbis Apostoli ad Roman. 6. supra relatis : Ergo sicut Christus semel tantum mortuus est , & resurrexit ; ita conveniens est , ut homo semel tantum baptizetur . Quarto , baptismus datur principaliter contra originale peccatum : Ergo sicut peccatum originale non iteratur , ita non debet iterari baptismus . E contra vero , quia pœnitentia est remedium contra peccata actualia , quæ sæpe committuntur , multoties iterari debet .

Præter hos baptismi effectus , Chrysostomus homil. ad Neophytos , cujus meminit D. Augustinus lib. 7. contra Julian. cap. 6. decem Baptismi dotes , seu privilegia recenset , his verbis : *Benedictus , qui fecit mirabilia solus , qui fecit universa , & convertit universa . Ecce libertatis serenitate perfruuntur , qui tenebantur paulo ante captivi ; & cives Ecclesiæ sunt , qui fuerunt in peregrinationis errore ; & justitiæ in sorte versantur , qui fuerunt in confusione peccati . Non enim tantum sunt liberi , sed & sancti ; non tantum sancti , sed & justii ; non solum justii , sed & filii ; non solum filii , sed & heredes ; non solum heredes , sed & fratres Christi ; nec tantum fratres Christi , sed & coheredes , & membra ; non tantum membra , sed & templum ; non tantum templum , sed & organa spiritus . Vide quot sint baptismatis largitates . Et nonnulli deputant celestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere , nos autem honores computavimus decem .*

CAPUT IX.

Baptismi reviviscentia.

Baptismus valide susceptus quoad substantiam, sed cum obice fictionis sive privativæ, sive positivæ, (id est ortæ ex voluntaria, & culpabili omissione dispositionis requisitæ, vel ex actuali affectu ad aliquod mortale) sublata per pœnitentiam fictione, reviviscit, id est eandem gratiam, ejusdemque gratiæ gradum baptizato confert, quem reipsa contulisset, si subjectum minime fictum, seu indispositum invenisset. Ita communiter docent Theologi, paucis exceptis.

Probatur primo ex Augustino de baptismo contra Donatistas lib. 1. cap. 12. ubi de baptismo in statu Schismatis, seu lethiferæ separationis ab Ecclesia, sic loquitur: *Qui tamen (baptismus in Schismate susceptus) tunc prodest ad remissionem peccatorum, cum quis reconciliatus unitati, sacrilegia dissensionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur. Sicut enim in illo, qui fictus accesserat, fit, ut non denuo baptizetur, sed ipsa pia correctione, & vera confessione purgetur, quod non posset sine baptismo, sed ut quod ante datum est, tunc valere incipiat ad salutem, cum illa fictio vera confessione recesserit. Et rursus lib. 3. cap. 13. Tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint, non ut jam dimissa retineantur, neque ut ille baptismus quasi alienus improbetur, aut alter tradatur, sed ut idem ipse, qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem. Idem docet Au-*
tor

Et or sermonis de passione Christi inter opera Cypriani, ait enim: *Licet indigni sint, qui accipiunt* (scilicet baptismum) *tamen ubi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri, aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum.*

Dices. Augustinus ibi rejicit effectum baptismi in Sacramentum reconciliationis: Ergo effectum baptismi fide suscepti non baptismati, sed pœnitentiæ attribuit; subindeque non existimat ipsum baptismum sublata fictione reviviscere. Sed nego consequentiam: nam solum iis locis Augustinus intendit, tunc solum fide, & indigno prodesse baptisma, cum Deo per pœnitentiam reconciliatur, & sincera conversione sanatur; quod non impedit, quominus tunc homini per pœnitentiam disposito, & positum obicem auferenti baptismus suum conferat effectum, & gratiam regenerantem imperiat; unde tunc utrique baptismatis, & pœnitentiæ Sacramento datur locus, ut constabit ex infra dicendis.

Probatur secundo ratione fundamentali: Quando quis fide suscipit baptismum, & postea cum attritione confiterur, sine dubio justificatur, & a peccato originali mundatur: Sed peccatum originale non potest tolli per Sacramentum pœnitentiæ, quod solum pro peccatis actualibus institutum est, sed duntaxat per sacramentum baptismi, quod institutum fuit in remedium peccati originalis: Ergo illud tunc tollitur per baptismum; subindeque baptismus, recedente fictione, reviviscit, seu producit suum effectum.

Confirmatur: Regeneratio, seu prima justificatio debet fieri per baptismum, in re, vel

vel in voto, ut colligitur ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, & ex Tridentino sess. 6. cap. 4. Sed in casu posito non potest fieri per novum baptisma in re, cum illud sit initerabile, nec per ejus votum, cum talis homo ante illud reipsa suscepit: Ergo debet fieri per reviviscentiam baptismi antea valide suscepti.

Confirmatur amplius ratione D. Thomæ hic quæst. 69. artic. 10. Quando causa est ex se productiva alicujus effectus, si impediatur, eum postea producit, amoto obice; sicut quia in generatione corporis gravis resultare debet motus deorsum, si motus ille impediatur, resultat postea, sublato impedimento: Atqui baptismus validus ex se postulat producere gratiam regenerantem: Ergo remota fictione, statim eam producit ex opere operato. Quomodo autem illam tum producat, an physice, vel solum moraliter, diximus in tractatu de Sacramentis in communi cap. 3. §. 3. unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem hic inutiliter repetamus.

Objicies primo: Ut baptismus recedente fictione revivisceret, seu produceret suum effectum, deberet peccatum originale delere: At hoc non præstat baptismus, sed pœnitentia: Ergo baptismus, recedente fictione, non reviviscit. Major patet, Minor probatur. Gratia per pœnitentiam collata prius infunditur, quam gratia baptismi; cum baptismus in nullum possit prorumpere effectum, nisi prius fictio, gratia per pœnitentiam impetrata, auferatur: Ergo cum quævis gratia sanctificans sit cum omni peccato mortali, sive originali, sive actuali, impossibilis, prius supponitur pec-

catum originale remissum per pœnitentiam, quam illud possit delere baptismus.

Respondeo, concessa Majore, negando Minorem, & ad ejus probationem, nego Majorem; gratia enim ab utroque Sacramento, baptismi, & pœnitentiæ in eodem reali momento proficiscitur, secundum diversas tamen rationes; nam ut regenerativa, est a baptismo; ut sanativa, a pœnitentia, mutuo sese juvantibus his duobus Sacramentis, non utroque independentem ab alio suum effectum operante, sed suum effectum sibi invicem permittente. Unde D. Thomas hic artic. 10. ad 2. *Ad baptismi effectum consequendum concurrit baptismus, & pœnitentia: Sed baptismus sicut causa per se agens, pœnitentia sicut causa per accidens, id est removens prohibens.* Ex quo intelliges, quod quando Sacramentum baptismi, recedente fictione per contritionem, vel per Sacramentum pœnitentiæ, incipit habere effectum suum, talis ordo reperitur. Prius natura pœnitentia tollit fictionem, quæ prioritas reducitur ad genus causæ materialis, & dispositivæ; tum quia recessus impedi-menti prius natura intelligitur, quam introductio formæ impeditæ; tum etiam quia recessus fictionis est quasi dispositio, ut baptismus habeat suum effectum. In secundo instanti naturæ baptismus remittit peccata, quæ fuerunt ante ipsum commissa: nam infusio gratiæ regenerantis intelligi nequit ante recessum originalis culpæ, & lethali-um culparum actualium. In tertio instanti naturæ baptismus justificat animam per gratiam regenerantem; quia gratia regenerans, quæ confertur per baptismum, prioritate naturæ præcedit gratiam sanan-tem,

rem, quæ per pœnitentiam infunditur. In quarto demum pœnitentia justificat hominem per gratiam sanantem; quia prius natura est generatio in vita spirituali per baptismum, quam sanatio per pœnitentiam.

Obicies secundo: Si recedente fictione baptismus suum sortiretur effectum, per gratiam baptismi remitterentur omnia omnino peccata actualia, sive illum antecedentia, sive concomitantia, sive subsequenta: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris videtur manifesta: gratia enim baptismi, cum totum hominem renovet, & in novam transferat creaturam, omnem etiam peccati maculam, huic perfectæ innovationi obstantem, pœnitentia tollit.

Hoc argumentum postulat, ut breviter hic declaremus, quæ peccata remittantur per baptismum, recedente fictione: illa autem sunt triplicis generis; aliqua enim baptismum fecte susceptum præcedunt, alia sunt, quæ in ipsa ejus susceptione committuntur, alia demum fiunt post ejus susceptionem. Quantum ad peccata primi generis, concedunt fere omnes, præter Scotum, Vasquem, ea, recedente fictione, per ipsum baptisma remitti, non vero per sacramentum pœnitentiæ; quia per istud sacramentum remittuntur tantum ea peccata, quæ cadunt sub jurisdictione Ecclesiæ: Peccata autem ante baptismum commissa sub jurisdictione Ecclesiæ non cadunt, sicut enim Ecclesia non habet potestatem, sive jurisdictionem super hominem nondum baptizatum, ita neque super peccata, quæ ante suum baptismum commisit. Ob eandem rationem multi existimant, peccata, quæ in ipsa baptismi susceptione

committuntur, non remitti per pœnitentiam, sed per baptismum, recedente fictione; quia ista pariter, cum sint peccata hominis nondum baptizati, non subduntur clavibus, & jurisdictioni Ecclesiæ. Et hæc sententia videtur valde probabilis, non solum ob rationem allegatam, sed etiam propter auctoritatem D. Thomæ, qui ei aperte videtur favere hic artic. 10. ad 2. ubi sic ait: *Fictio non removetur per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium, & etiam simul existentium cum ipso.*

Nec valet, si dicas, eo instanti, quo quis characterem, & baptismum recipit, esse vere Christianum, & subditum Ecclesiæ, subindeque peccatum eo instanti ab illo commissum subjici clavibus, & jurisdictioni illius; sicut quia eo instanti, quo Novitius emittit vota religionis, est vere religiosus, si in eodem instanti consentiat turpi cogitationi, committit sacrilegium. Non valet, inquam, nam licet eo instanti, quo quis baptismi Sacramentum suscipit, sit Christianus initiative, & in fieri, non tamen complete, & in facto esse; sicut in eo instanti, quo Novitius votum emittit, non est professus, nec religiosus complete, & in facto esse, sed tantum incomplete, & in fieri; unde si in eo instanti turpi cogitationi consentiat, non peccat peccato sacrilegii; quia non est adhuc persona sacra, & voto castitatis Deo dicata, sed solum in fieri, & tendentia ad illud.

Quantum ad peccata post baptismum fide susceptum commissa, nulla est difficultas; cum enim ea subjiciantur clavibus Ecclesiæ, manifestum est, ea non per baptismum, sed

sed per pœnitentiam remitti. Unde D. Thomas hic artic. 10. ad 3. *Effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia, vel præterita; & ideo, recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non per baptismum: unde non remittuntur quantum ad totum reatum (pœnæ) sicut peccata præcedentia baptismum.*

Dices. Licet Sacramentum pœnitentiæ non sit institutum ad delenda peccata non confessa, tamen per concomitantiam remittit etiam illa, quæ ex oblivione inculpabili non sunt confessa. Item licet Eucharistia non sit per se instituta ad delendum peccatum cum sola attritione, illud tamen interdum remittit per accidens in eo, qui existimans se esse contritum, accedit ad illud Sacramentum: Ergo similiter, licet baptismus non sit per se institutus ad remittenda peccata, quæ post ejus susceptionem committuntur, interdum tamen per accidens ea remittere poterit.

Respondeo, concesso Antecedenti, negando consequentiam: quia nullum Sacramentum habet vim ad remittenda peccata post ejus susceptionem commissa, neque directe, neque indirecte; sunt enim Sacramenta medicinæ curativæ præcedentium peccatorum, & præservativæ tantum respectu subsequantium. Unde nego paritatem, peccatum enim oblitum in confessione supponitur commissum ante susceptionem Sacramenti pœnitentiæ; & similiter Eucharistia non facit de attrito contritum, nisi respectu peccati ante susceptionem talis Sacramenti commissi.

Ex dictis colligitur, baptismum, recedente fictione, remittere non solum peccata

mortalia, sed etiam venialia, ante ejus receptionem, vel in actuali ejus susceptione commissa; quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam vere est regenerativa, ac si esset data in præsentia baptismi; & ideo, quantum est de se, omnino transmutat hominem, & delet omnem maculam vitæ præteritæ.

Quæres primo, quæ dispositio sufficiat ad tollendam fictionem, ut baptismus habeat effectum?

Respondeo, ad baptismi reviviscentiam in eo, qui accessit cum fictione mere privativa, (idest orta ex involuntaria, & inculpabili omissione dispositionis necessariæ) nec ullum postea mortale admisit, sufficere attritionem; quia eo casu nullus est obex efficaciz baptismi, præter meram carentiam dispositionis ab initio requisitæ; ac proinde hac dispositione posita, (quæ in baptismo non debet esse necessario contritio, sed sufficit sola attritio, ut cap. 6. declaravimus) baptismus operatur, sicut ab initio operatus fuisset. In eo vero, qui accessit cum fictione positiva, (id est cum actuali affectu ad aliquod peccatum mortale) requiritur contritio, vel attritio, cum Sacramento pœnitentiæ; quia peccatum illud non potest tolli in vi ipsius baptismi: Ergo ut tollatur, non sufficit sola attritio, sed necessario requiritur contritio, vel attritio, cum Sacramento pœnitentiæ. Consequentia patet, Antecedens probatur: cum talis fictio, & peccatum, ut suppono, continuetur etiam in illo instanti, in quo baptismus habere deberet suum effectum, (quod in sententia Thomistarum est instans extrinsece terminativum illius) subsequitur ipsum baptismum:

num: Sed peccata baptismum subsequenter, cum sint subiecta clavibus Ecclesiæ, non remittuntur ex vi baptismi, sed solum per contritionem includentem votum Sacramenti pœnitentiæ, vel per attritionem cum Sacramento: Ergo talis fictio, & peccatum non potest tolli, vel remitti ex vi ipsius baptismi, sed solum per contritionem, vel attritionem, cum Sacramento pœnitentiæ.

Quæres secundo, an alia Sacramenta fide suscepta, recedente fictione, producant suos effectus?

Respondeo, id videri certum non solum de baptismo, sed etiam de aliis duobus Sacramentis imprimantibus characterem, nimirum Ordine, & Confirmatione: quia cum illa Sacramenta sint initerabilia, est in illis specialis necessitas, quod sortiantur suum effectum, recedente fictione; alias enim qui fide illa suscipiunt, manerent in perpetuum privati effectui proprio illorum, & tamen deberent obire munia, ad quæ obligantur ex vi characteris, v. g. constanter profiteri fidem, & actus hierarchicos recte exercere, quod videtur inconveniens, & suavitati divinæ providentiæ plane repugnans.

Ob eandem rationem probabile videtur, & congruum, idem privilegium Extremæ Unctioni, & matrimonio convenire; quia licet hæc duo Sacramenta non sint simpliciter initerabilia, sicut ea, quæ imprimunt characterem, sunt tamen initerabilia secundum quid; matrimonium enim iterari non potest, vivente altero conjugē, nec Extrema Unctio, in eodem statu infirmitatis: Ergo ne ille, qui fide ad Sacramentum matrimonii accessit, toto tempore vi-

tæ careat gratia hujus Sacramenti, sibi maxime necessaria ad debite, & honeste vivendum in vinculo conjugali, & ne similiter infirmus, qui cum fictione Sacramentum Extremæ Unctionis recepit, in illa ultima lucta careat gratia Sacramentali, & jure ad specialia auxilia, ad vincendas vehementiores Dæmonum tentationes, quæ tunc occurrunt, maxime necessaria, videtur conveniens, quod etiam hæc duo Sacramenta, fide suscepta, reviviscant, & sublata fictione, suos operentur effectus.

Restat ergo solum difficultas de duobus aliis Sacramentis, Eucharistia nimirum, & Pœnitentia, an reviviscant, & sublata fictione, suos operentur effectus? De primo negat expresse D. Thomas in 4. dist. 4. qu. 3. art. 2. quæstiunc. 3. ad 3. de altero vero id affirmat ibidem dist. 17. qu. 3. art. 4. & habetur qu. 9. supplementi art. 1. ubi sic ait: *Confessio potest etiam esse in eo, qui non est contritus, qui potest peccata sua pandere Sacerdoti, & clavibus Ecclesiæ se subicere; & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet, sicut etiam in aliis Sacramentis est; unde non tenetur iterare confessionem qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.*

Hæc tamen resolutio, & doctrina displicet cuidam recentiori Thomistæ: unde dicit in sua Theologia mentis, & cordis, illam aliquo egere temperamento, & benigna interpretatione, ex eodem S. Doctore deprompta; & contra illam objicit primo, quod D. Thomas loco citato, ubi docuit, pœnitentiam, recedente fictione, producere suum effectum, subdit: *Sicut etiam est in aliis Sacramentis: Ergo censet universaliter omnia alia Sacramen-*

menta, subindeque etiam Eucharistiam, recedente fictione, reviviscere, & producere suos effectus. Secundo, Pœnitentia non est divino Eucharistiæ Sacramento efficacior: Ergo non debet illi concedi, quod isti denegatur, vel isti denegari, quod illi conceditur. Tertio, si verba D. Thomæ, prout sonant, & nude, ac superficie tenus acciperentur, sequeretur plane, confessionem sacrilegam, id est sine contritione, & novæ vitæ sincero proposito peractam non esse iterandam, sed suum recedente fictione effectum operaturam; quod & universæ S. Thomæ doctrinæ, & communi Theologorum sententiæ, atque ipsis Catholicæ pietatis sensibus repugnat.

Verum hæc nimis levia, ac frivola sunt, ut cogant nos a mente, & doctrina S. Doctoris recedere, vel eam falsa aliqua interpretatione emollire, vel dicere cum illo Recentiore, hæc a D. Thoma adhuc juniore scripta fuisse. Unde ad primum respondeo cum Melchiorre Cano, D. Thomam non dixisse, *in omnibus Sacramentis*, sed *in aliis Sacramentis*: quare solum vult, quod, præter pœnitentiam, alia quædam sint Sacramenta, quæ recedente fictione producant suum effectum; non tamen omnia, cum Eucharistiam nominatim excipiat loco a nobis citato.

Ad secundum, concesso Antecedente, nego consequentiam; hoc enim privilegium non denegatur Eucharistiæ ob defectum activitatis, perfectionis, vel excellentiæ, sed potius ob summam ejus perfectionem, & excellentiam, quæ exigit, ut homines cum maxima cautela, & diligentia ad illam accedant. Præterquam quod hoc inter Eucharistiam, & alia sacramenta versatur discrimen,

quod alia Sacramenta vel simpliciter, vel secundum quid sunt initerabilia, ut supra diximus, aut saltem omnino necessaria, ut pœnitentia, sine qua nullum peccatum post baptismum commissum potest remitti: Eucharistia vero nec est initerabilis simpliciter, sicut Sacramenta, quæ imprimunt characterem; nec secundum quid, sicut extrema unctio, & matrimonium; nec ita necessaria, sicut pœnitentia.

Ad tertium nego sequelam: nam D. Thomas loco citato non loquitur de confessione sacrilega, sed de confessione valida, sed informi; (quam dari posse in Tractatu de pœnitentia ostendemus) hæc enim non est iteranda, cum habeat omnia ad Sacramentum pœnitentiæ essentialiter requisita, & suum, recedente fictione, producat effectum.

C A P U T X.

De Baptismo Fluminis, & Sanguinis.

TRIA Baptismata distinguunt Theologi cum S. Thoma hic quæst. 66. artic. 11. fluminis, flaminis, & sanguinis. Baptismus fluminis est ordinarium baptismi Sacramentum, in aqua sub trita verborum forma peractum. Baptisma flaminis est perfecta in Deum conversio, includens votum baptismi. Baptismus sanguinis est martyrium pro Christo perpassum. Hæc tria baptismata non sunt tria Sacramenta; quia duo postrema non fiunt accedente verbo, sed vicem tantum Sacramenti supplendo per cordis contritionem, & sanguinis pro Christo effusionem: vel, ut loquitur glossa ordinaria, *quia sic mundatur homo a pec-*

De Baptismo, & Confirmatione. 131
catis per pœnitentiam, vel sanguinis effusionem, sicut per lavacrum. De baptismo fluminis capitibus præcedentibus differuimus: unde pauca nobis hic dicenda sunt de baptismo fluminis, & sanguinis.

Dico ergo primo, baptismum fluminis supplere defectum baptismi Sacramentalis, quoad peccatorum remissionem, & gratiæ infusionem, subindeque quoad pœnæ æternæ condonationem; non tamen semper quoad totius pœnæ temporalis relaxationem, & nunquam quoad characteris impressionem.

Prima pars probatur: Baptismus fluminis est perfecta contritio, vel dilectio, includens votum baptismi: Sed hæc remittit peccatum, & confert gratiam, ut definit Tridentinum sess. 14. cap. 4. Ergo & baptismus fluminis. Unde sess. 6. c. 4. ait, quod *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, post Euangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest.* Quibus supponit, justificationem, quæ remissionem peccatorum, & gratiæ infusionem importat, non solum fieri per baptismum fluminis, sed etiam fluminis, includens votum baptismi. Unde Actor. 10. Cornelius vir justus, ac timens Deum, alique, antequam baptizarentur, Spiritu Sancto repleti sunt: & Ambrosius de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus est, ait: *Quem regeneraturus eram, amisi: vixit tamen ille gratiam, quam poposcit, non amisit.* Hinc D. Bernardus epist. 77. expendens verba illa Salvatoris: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur,* advertit Christum non addidisse: *Qui baptizatus non fuerit,*

condemnabitur, ut significaretur, absque baptismo re suscepto posse quempiam baptismi voto in necessitate salvari. Unde S. Thom. hic qu. 68. art. 2. sic ait: „ Potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto; sicut „ cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo „ casu prævenitur morte, antequam baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali „ salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per „ dilectionem operante, per quam Deus interiorius hominem sanctificat, cujus potentia „ sacramentis visibilibus non alligatur. „ Ex quibus patet, regulam illam generalem, *Nisi quis renatus*, &c. intelligendam esse de baptismo vel in re, vel in voto. Similiter cum Patres interdum asserunt, non nisi suscepto baptismo peccata dimitti posse, vel loquuntur de eo, quod regulariter, & ordinatè fit, vel in eos invehuntur, qui data opportunitate baptismi recipere negligunt, velut liberius vitiis indulgeant, illud usque ad finem vitæ rejiciunt. Unde Augustinus lib. 4. de baptismo cap. 25. „ Conversio cordis potest quidem inesse non suscepto baptismo, sed contempto baptismo non potest: nec ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur.

Secunda pars negativa, quoad totius pœnæ temporalis relaxationem, manifesta est: sæpe enim contritio non attingit illum perfectionis gradum, quod contritus mereatur totius pœnæ temporalis condonationem. Cum enim condonatio pœnæ temporalis, in quam virtute justificationis commutatur æterna, in contritione fiat per modum condignæ satisfactionis, nec omnis contritio sit condigna, & adæquata satisfactio pro tota pœnæ tem-

temporali, non semper supplet vicem baptismi, quoad relaxationem totius pœnæ temporalis. Unde D. Thomas hic qu. 68. artic. 2. ad 2. „ Si quis catechumenus sit habens desiderium baptismi, talis decedens „ non statim pervenit ad vitam æternam, „ sed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipse tamen salvus erit sic quasi per ignem, ut dicitur 1. Corinth. 3. *Hinc Ambrosius de obitu Valentiniani*: Pio (inquit) „ requiem ejus poscamus affectu. Animam „ piam nostris oblationibus prosequamur.

Tertia denique pars, nempe quod baptismus flaminis non suppleat defectum baptismi sacramentalis, quoad impressionem characteris, constat ex eo, quod hic non imprimitur nisi a sacramento; alioquin sola contritione justificatus non teneretur, imo nec deberet baptismum suscipere, cum hoc suscipi non possit ab illo, qui characterem baptismi habet, est enim initerabile ratione characteris. Unde catechumeni per baptismum flaminis justificati tenentur baptismum sacramentalem suscipere, ut characterem recipiant, Ecclesiam ingrediantur, & fiant corporis ejus membra, & aliorum sacramentorum participes. Ideoque Actor. 10. illi, qui ante baptismum aquæ receperant abundanter Spiritum Sanctum, fuerunt tamen jussu Petri baptizati. Similiterque Martyres debent ante martyrii consummationem baptizari, si possint. Unde S. Romanus, statim pro Christo occidendus, S. Laurentium his verbis sollicitavit: *Festina me baptizare*. Imo si ad vitam revocarentur post martyrium, deberent baptizari; quia sicut baptismus flaminis non supplet defectum baptismi Sacramentalis, quoad impressionem characteris, ita

ita nec baptisma sanguinis, quod characterem quidem sacrum, & honorabilem imprimat in Martyrum membris, in quibus pro Christo vulnera acceperunt, sed non in eorum anima illud spirituale signaculum causat, quod est effectus proprius baptismi Sacramentalis.

Dico secundo, baptismum sanguinis, seu martyrium habere vim justificandi parvulos ex opere operato. Ita communiter docent Theologi cum S. Th. 2. 2. q. 124. ar. 1. & quodlib. 6. art. 6. & in 4. qu. 3. ar. 3. quaestiu. 3. ubi sic habet: *Sicut in baptismo aquæ liberatur homo ab omni culpa precedente, & pœna, ita in baptismo sanguinis. Et in resp. ad 1. Baptismus sanguinis non habet hoc tantum ex opere operantis, sed hoc habet ex imitatione passionis Christi: & ideo pueri, quamvis liberum arbitrium non habeant, si occidantur pro Christo, in suo sanguine baptizati salvantur.*

Patet etiam hæc veritas ex universali Ecclesiæ traditione, quæ indiscriminatim infantes omnes ab Herode propter Christum occisos semper coluit ut sanctos, & veros martyres, ut ostendit Baronius anno Christi 58. numer. 37. & insinuat Origenes homil. 3. in diversos, ubi ait: *Bene ergo, & secundum voluntatem Dei eorum memoriam SS. Patres celebrari mandarunt sempiternam in Ecclesiis, velut pro Domino morientium.* Cum enim hic Pater proximus vixerit tempori Apostolorum circa annum ducentesium, per SS. Patres alios intelligere non potuit, quam Apostolos, vel eorum immediatos successores. Si autem causa salutis horum infantium non fuisset sanguinis pro Christo effusio, sed sola circumcisio, cum hæc non fuerit omnibus appli-

applicata (nempe iis, qui ad octavum diem nondum pervenerant, vel qui erant Gentilium filii, qui simul cum Judæis habitabant) non potuisset Ecclesia omnes indiscriminatim ut sanctos colere, imo neque ut martyres venerari; siquidem eos non martyrium, sed sola circumcisio sanctos effecisset: Ergo baptismus sanguinis, seu martyrium habet vim justificandi parvulos ex opere operato.

Nec dici potest, infantes ab Herode occisos non virtute martyrii, sed ex speciali privilegio facto ipsorum personis, quod proinde ad alios extendi non debet, salvos factos fuisse. Nam totam causam salutis horum parvulorum SS. Patres referunt in mortem pro Christo passam, illamque comparant cum lavacro baptismi, qui ex se vim habet justificandi a peccatis. Ait enim Aug. l. 3. de symbolo ad Catechu. cap. 4. *Præstitit eis Christus, ut pro Christo morerentur: præstitit, ut sui sanguine ab originali peccato mundarentur.* Bernardus serm. in Natali Innocentium: *At vero de Innocentium coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter Martyres coronari, qui regeneratos in Christo non credit inter adoptionis filios numerari.* Et auctor de stella, & Magis, & nece Innocentium, inter opera Cypriani: *Hi nuper cruore lacteo loti, primitias baptismi martyrio consecrarunt, tradentes posteris formam, ubi necessitatis articulus exclusit moram, non minus ad lavacrum animæ sanguinem efficacem, quam sanctificatas verbis solemnibus aquas.*

Ex his colligitur primo, quæ de infantibus ab Herode occisis dicta sunt, dicenda esse de cæteris, qui ob similem causam occisi sunt, vel occidentur. Tum quia infantes ab Hero-

de

de propter Christum occisi non habuerunt ex speciali privilegio facto illorum personis, quod iustificati, & salvati fuerint per martyrium, ut jam ostendimus. Tum etiam, quia si potuit mors in odium Christi illis infantibus illata, eos absque circumcisione ab originali iustificare; ita pariter ab eodem originali absque baptismo poterit alios infantes iustificare. Nec refert, quod infantibus non videatur convenire illa Christi promissio Matth. 10. *Omnis, qui confitebitur me*, &c. Illi enim suo modo confitentur Christum, non lingua, sed sanguine, nec loquendo, sed moriendo, ut de sanctis Innocentibus canit Ecclesia.

Colligitur secundo, infantes, qui in utero cum ipsa matre propter Christum trucidantur, laureolam martyrii consequi, non minus ac eos, qui exclusi ab utero matris, pro Christo interficiuntur. Nec valet, si dicas, quod sicut infantes, qui in utero matris extinguuntur, non sunt capaces baptismi fluminis, ita nec baptismi sanguinis. Non enim eadem est ratio de isto baptismo, ac de alio: aqua enim non potest contingere infantem intra matris uterum clausum, sicut illum contingere potest mors propter Christum illata; illeque, licet non possit subjici operationi ministrorum Ecclesiae, bene tamen gladio, & ferro hostium Christi, vel Ecclesiae.

Dico tertio: Martyrium, etiam in adultis, inquantum est quaedam similitudo, & imitatio passionis Christi, ex singulari privilegio, & speciali promissione ipsius habet vim iustificandi, & conferendi primam gratiam ex opere operato, etiam secluso actu charitatis illud antecedente, vel imperante.

Pro-

Probatur prima pars ex SS. Patribus asserentibus martyrium succedere loco baptismi, eandemque, aut maiorem habere virtutem, & efficaciam ad abluenda peccata. Ita Clemens lib. 5. Constit. Apost. cap. 7. ubi sic ait:

„ Etsi catechumenus sit, lætus discedat; passio enim, quam pro Christo sustinet, cedit ei in veriore baptismum, &c. *Cyprianus epistol. 73.* Nunquid potest vis baptismi esse major, quam confessio, quam passio, ut quis coram hominibus Christum confiteatur, & suo sanguine baptizetur? *Augustinus 13. de civit. cap. 7.* Quicumque non percepto regenerationis lavacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Idem sub iisdem verbis habet Prosper in libro sententiarum sent. 149. Atqui baptismus justificat, & gratiam confert, non solum parvulis, sed etiam adultis, ex opere operato: Ergo & martyrium. Unde S. Thomas in 4. ad Annib. distinct. 4. q. unica, a. 4. ad 3. „ Baptismus sanguinis non habet supplere effectum baptismi fluminis ex opere operante, sicut obiciebatur, sed ex imitatione passionis Christi.

Confirmatur: Martyrium remittit omnem pœnam, idque ex opere operato: Ergo & omnem culpam. Consequentia patet: nulla enim est assignabilis ratio, cur primum potius, quam secundum tribuatur martyrio. Antecedens probatur ex Innocentio III. cap. cum *Marthæ* de celebrat. Missar. ubi ait: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*: Si autem non omnis pœna virtute martyrii remitteretur Martyri, posset Ecclesia pro Martyre orare, ut a pœna, quam in Purgatorio pate-

pateretur, liberaretur. Hanc vero totius pœnæ remissionem martyrîum ex opere operato conferre, ex eo constat, quod sæpe quoad acerbitem non est proportionatum pœnæ, quam Martyr ob peccata commissa promeruit; potest enim contingere, quod Martyr gravissima commiserit crimina, & ictu levissimo intereat, ut cum instantaneo capitis ictu mortem prius subit, quam sentiat, vel cum globulo tormenti bellici percussus brevissime moritur. Unde D. Thomas in 4. dist. 4. q. 3. art. 3. quæstiunc. 3. ad 2. causam huius virtutis, & efficaciz, quam habet martyrîum remittendi omnem pœnam, refert ad passionem Christi, cuius est imitatio, & similitudo: ait enim: *Quamvis illa pœna in se considerata non esset sufficiens ad liberandum ab omni pœna peccati, tamen relata ad causam passionis, accipit efficaciam a passione Christi, cui aliquis per talem pœnam conformatur; & ex hoc ab omni pœna abluere potest.*

Probatur secundo eadem pars: Martyrîum habet vim iustificandi parvulos ex opere operato, ut præcedenti conclusione ostendimus: Ergo & adultos. Consequentia patet; tum quia verba illa Christi, *Qui me confessus fuerit*, quibus gratia, aut vita æterna morientibus pro Christo promittitur, primario dicta sunt ad adultos, qui non solum opere, sicut infantes, sed etiam ore Christum confiteri possunt; tum etiam, quia vis salvandi parvulos non convenit martyrîo ex privilegio ætati concessio, sed morti; quia nimirum mors Martyris est realis imitatio passionis, & mortis Christi, ut docet D. Tho. locis supracitatis: Sed idem habet in adultis mors pro Christo tolerata, ut patet:

ret: Ergo si martyrrium habet vim iustificandi parvulos ex opere operato, illam etiam habet iustificandi adultos, subindeque illos reddendi de attritis contritos; sicut præstant Sacramenta baptismi, & pœnitentiæ: quod hoc exemplo declarari potest. Sit aliquis peccator, qui inopinato ad martyrrium statim rapiatur: conetur iste ad actum contritionis eliciendum, & illum non attingat, sed loco illius eliciat actum attritionis, ita tamen ut moraliter putet se eliciisse actum contritionis, nec illi per tempus liceat maiorem diligentiam adhibere, cum debeat tyranno de fide illum interroganti respondere, ejusque insultus sustinere, ac contra tormentorum vim, & mortis acerbicatem se munire. Quæro, an ille cum solo actu attritionis salvabitur, an non? Si primum, habetur intentum, nempe martyrrium ex attrito reddere martyrem contritum. Secundum difficile est creditu, nec divina clementia dignum; nam etsi iste non fecerit quantum potuit, fecit tamen quantum moraliter putavit se posse facere.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis, nimirum quod martyrrium in adultis habet vim iustificandi, etiam secluso actu charitatis illud antecedente, seu imperante. Si enim non iustificaret nisi ex vi actus charitatis ipsum imperantis, non iustificaret ex opere operato, sed operantis, neque haberet vim remittendi omne peccatum, in quantum est similitudo, & imitatio passionis Christi, sed in quantum est dilectio Dei; nec unquam seipso immediate culpam deleteret, sed per contritionem, vel charitatem deletam præsupponeret, subindeque nunquam redderet homi-

mi-

minem de attrito contritum, nec unquam causaret primam gratiam, sed tantum secundam; unde non vere diceretur a SS. Patribus succedere baptismo, ejusque vim, & efficaciam adæquare, vel antecellere. Demum si martyrium suam efficaciam justificandi a peccatis sortiretur a solo actu charitatis ipsum imperante, non distingueretur a baptismo flaminis; nam hic etiam vim justificandi a peccatis habet ab actu charitatis, vel contritionis.

Objicies primo contra primam partem tertiæ conclusionis: Si martyrium gratiam conferret ex opere operato, esset verum novæ legis Sacramentum; esset enim signum rei sacræ sanctificantis homines: Consequens est falsum, ut docet S. Thomas hic q. 66. art. 11. ad 2. Ergo & Antecedens.

Respondeo negando sequelam majoris: ut enim martyrium esset Sacramentum novæ legis, deberet esse a Christo institutum, ut conferret gratiam, quam significaret; at hoc ei non competit, ut docet D. Thomas loco citato. Insuper deberet esse remedium, quo homo via ordinaria uti posset, cum vellet, in suam utilitatem, & sanctificationem; quod etiam non convenire martyrio manifestum est. Item, ut haberet rationem veri Sacramenti, deberet esse instrumentum Dei ad causandam gratiam; quod etiam ei non competit: est enim solum conditio quædam, qua posita Deus infallibiliter confert gratiam, ratione suæ promissionis, & repræsentationis, seu imitationis passionis Christi præteritæ, vel futuræ. Quod addo, quia martyrium etiam in veteri lege gratiam ex opere operato conferebat pro fide, vel lege divina occumben-

tibus, quales fuerunt Machabæi, quorum martyrium Ecclesia Kalendis Augusti veneratur.

Obijcies secundo: Non potest assignari tempus, quo martyrium gratiam ex opere operato producat: nam quandiu vivit Martyr, nondum est martyrium, nondumque proinde gratiam producit: post mortem vero non est tempus conferendæ gratiæ idoneum, sed gloriæ, & mercedi retribuendæ destinatum, cum jam non sit amplius via, sed terminus: Ergo martyrium non confert gratiam ex opere operato.

Respondeo, martyrium gratiam conferre paulo ante mortem, quando Martyr, accepto lethali vulnere, non solum non potest amplius naturaliter vivere, sed nec sensibus, nec ratione uti; tunc enim moraliter censetur consummatum, nec potest martyr tunc gratiam martyrii perdere, cum non sit amplius in statu libere operandi, nec per consequens peccandi. Quod si post acceptum vulnus lethale divinitus mors impediretur, non propterea aureolam martyrii amitteret, ut constat de Beata Cæcilia, quæ accepto lethali vulnere, triduo supervixit; & de Beato Joanne Evangelista, qui in ferventis olei dolium immissus, illæsus exivit, & post multos annos animam efflavit, quem Ecclesia ut martyrem colit. Unde in casibus illis extraordinariis, & miraculosis Deus martyres illos adhuc in vita superstites in gratia confirmavit, subindeque illos reddidit impotentes ad peccandum, & ad perdendum aureolam martyrii; gratia enim martyrii, ob suam excellentiam, postulat confirmationem martyris in gratia. Nec refert, quod de quibusdam Chri-

stia

ilianis legamus, post devicta tormenta viris victos fuisse, & voluptate corruptos, quos dolor superare non potuit. Unde egregie Tertullianus: *Majus est vivere cum castitate, quam mori pro castitate.* Non refert, inquam, quia cum illi nullum adhuc lethale vulnus recepissent pro Christo, aureolam martyrii non obtinuerant, sicut illi, de quibus est sermo; unde non mirum, quod non fuerint confirmati in gratia, sicut isti.

Objicies tertio contra secundam partem ejusdem conclusionis. Apostolus 1. Corinth. 13. ait: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Quibus verbis aperte docet, martyrium nihil prorsus valere sine charitate. Unde S. Tho. hic quæst. 66. art. 12. ad 2. ait, quod *effusio sanguinis non habet rationem baptismatis, si sit sine charitate.* Ergo martyrium in adultis non habet vim iustificandi, secluso actu charitatis illud antecedente, seu imperante.

Respondeo, verba illa Apostoli, & S. Thomæ intelligenda esse de charitate, quæ vel antecedit martyrium, ut regulariter, & ordinarie contingit, vel quæ illud concomitatur: licet enim martyrium non semper a charitate imperante procedat, ut mox ostendemus, semper tamen illam invehit, & affert; quia in ipso, & per ipsum semper infunditur gratia, & charitas ab ea inseparabilis, & per consequens martyrium est semper cum charitate; & nunquam contingit, nec contingere potest, martyrem sine charitate mori.

Dices: D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 2. ad 2. expresse docet, martyrium esse actum elicitum a fortitudine, & imperatum a charitate, illamque

que ad actum martyrii inclinare, movere, & inducere: Sed charitas, quæ imperat, movet, & inclinat, est antecedens, & non pure concomitans: Ergo D. Thomas censet martyrium habere vim justificandi ab actu charitatis illud antecedente, seu imperante.

Respondeo, D. Thomam eo loco solum velle, martyrium regulariter, & ordinarie imperari a charitate, taleque imperium necessarium quidem esse, ut prompte, & delectabiliter martyrium aliquis sufferre possit, non tamen ut absolute illud sufferat, ut constet ex eodem S. Doctore quodlib. 4. art. 19. ubi sic habet: „ Hoc opus, quod est offerre „ se martyrem, vel etiam martyrium sufferre, „ potest facere non solum charitas perfecta, „ sed etiam imperfecta, & quod plus est, et- „ iam ille, qui caret charitate. Sed chari- „ tas perfecta hoc facit & prompte, & de- „ lectabiliter, sicut patet de Laurentio, & „ de Vincentio, qui in tormentis hilarita- „ tem ostenderunt: hoc autem non potest „ facere charitas imperfecta, vel etiam il- „ le qui charitate caret „ . Et certe quod non solum charitas, sed etiam aliæ virtutes martyrium imperare possint, & ad illud movere, ac inducere, constat ex eo quod Christus Matth. 10. versu 28. proponit metum gehennæ, tanquam motivum sufficiens ad tolerandum martyrium, dum ait: *Nolite time- re eos, qui occidunt corpus, &c. Sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* Et versu 32. proponit motivum spei gloriæ, dum dicit: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Unde quadraginta martyres, qui Sebastæ sub Lici- nio passi sunt, & in stagnum gelidum immissi,

ac frigore interempti, spe, & motivo gloriæ cœlestis, & præmii vitæ æternæ, acerbissimam mortem sustinuerunt, ut in eorum actis 9. Martii legitur. Addo, quod, si de essentia martyrii esset a charitate imperari, illud nunquam produceret primam gratiam, nec redderet de attrito contritum, nec justificaret ex opere operato, sed duntaxat ex opere operantis, nimirum ex vi actus charitatis ipsum imperantis, subindeque non haberet eandem vim, & efficaciam, quam habet baptismus; quæ falsa esse, & a Sanctorum Patrum mente, & doctrina penitus aliena, ex supra dictis manifestum est.

Consektaria præcedentis doctrine.

EX dictis colligitur primo, martyrium posse dupliciter considerari, nimirum in quantum est actus virtutis fortitudinis, imperatus a charitate, & quatenus est imitatio realis passionis Christi, & non repræsentativa solum, sicut baptismus fluminis. Primo modo confert gratiam ex opere operantis, secundo vero ex opere operato: decet enim Christum virtutem suæ passionis specialiter applicare ei, qui pro ipso moriendo, ejus passionem imitatur. Præterquam quod baptismus sanguinis est opus maxime arduum, & difficile, & multo præstantius baptismo fluminis, qui habet vim justificandi ex opere operato: nam ut eleganter ait Augustinus ad Fortunatum, comparans martyrium cum baptismo: *Baptizatus confitetur fidem suam coram Sacerdote, martyr coram persecutore. Ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine. Ille per impositionem manus Pontificis recipit Spi-*

Colligitur secundo, in iusto ad martyrium non requiri aliam dispositionem, quam liberam mortis acceptationem pro Christo; in peccatore vero præter acceptationem mortis requiri insuper, ut primam gratiam conferat ex opere operato, aliquam pœnitentiam, & dolorem supernaturalem de peccatis. Martyrium enim se habet ad instar baptismi: Atqui ad baptismum in iusto requiritur, & sufficit intentio, seu voluntas illum recipiendi; in peccatore vero, præter hunc liberum consensum, necessarius est insuper aliquis dolor de peccatis commissis, ut supra c. 6. ostendimus: Ergo & ad martyrium.

Colligitur tertio, ad effectum martyrii, quantum est ex vi dispositionis ad illum consequendum necessariae, non requiri in peccatore contritionem, sed sufficere attritionem supernaturalem: quia hæc sufficit ad baptismum, cui ex Patribus supra citatis non cedit martyrium quoad vim justificandi, & faciendi de attrito contritum. Dixi, quantum est ex vi dispositionis ad illum consequendum requisitæ, quia valde probabile est, aliunde peccatorem obligari ad eliciendum actum contritionis, vel saltem conari debere, & facere totum, quod in se est, ut illum eliciat: quia nimirum obligatur in mortis articulo adhibere media salutis, quam potest securissima, relictis incertis, ne alioqui se exponat periculo damni irreparabilis, ut faceret peccator cum sola attritione voluntarie, & advertenter mortem sustinens: si enim forte vera sit sententia negans martyrio vim justificandi ex privilegio sine

Tom. VI. G actu

actu charitatis, quam multi non contemnendæ authoritatis Theologi amplectuntur, non liberabit eum affirmantis probabilitas, aut bona fides. Præterquam quod præceptum dilectionis in articulo mortis obligare, plures existimant, de quo in tractatu de pœnitentia cap. 4. §. 2.

Colligitur quarto, mortem ex peste in obsequium languentium appetitam, quamvis sit eximium charitatis, & Christianæ patientiæ opus, non esse tamen verum, & proprie dictum martyrium. Nam verum martyrium est actus virtutis, quo aliquis contra persequentium impetus firmiter in iustitia, & veritate permanet, ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 124. articul. 1. Sed pii illi Christiani, qui grassante lue languentibus inserviunt, & in eorum obsequio moriuntur, mortem violentam a tyranno veritatem, aut iustitiam persequente non patiuntur, sed potius morti sponte se offerunt, ut infirmis opitulentur, & charitatem exercent: Ergo non sunt veri martyres.

Confirmatur: Verum martyrium tria habet privilegia cum baptismo communia, nempe justificationem ex opere operato, remissionem omnis culpæ, & pœnæ, & exemptionem a necessitate precum, & suffragiorum Ecclesiæ; & insuper habet aliud sibi speciale, nimirum quod si mater propter Christum occidatur, filius, quem gestat in utero, a peccato originali mundeatur: Sed mors ex peste in obsequium languentium appetita privilegiis illis non gaudet, ut constat præcipue de tertio, & quarto; Ecclesia enim orat, & Missæ sacrificium offert pro illis, qui inter ministrandum agris mortui sunt; & nullus Catholicorum

eorum unquam dixit, puerulo in utero matris, cum matre in obsequio illo immortua decedenti, peccatum originale remitti: Ergo talis mors non est verum, & proprie dictum martyrium, sed improprie tantum, & analogice. In quo sensu interdum SS. Patres religiosos, & alios Christianos, qui vitam austeram ducunt, & carnem cum concupiscentiis crucifigunt, Martyres appellant. Unde Augustinus serm. 150. de tempore: *Nemo dicat, quod temporibus nostris Martyrum certamina esse non possunt; habet enim & pax nostra Martyres suos; nam iracundiam mitigare, libidinem fugere, avaritiam contemnere, superbiam humiliare, pars magna martyrii est.* Et Gregorius magnus hom. 3. in Evang. *Quamvis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum; quia etsi carnis colla ferro non subicimus, spirituali tamen gladio carnis desideria trucidamus.*

C A P U T XI.

De Circumcisione, cui successit Baptismus.

TRibus potissimum de causis circumcisio instituta fuit. Prima, & principalis est, ut per eam peccatum originale tolleretur; & ideo fiebat in membro generationis, per quam tale peccatum contrahitur, & circulariter ad significandum quendam circulum peccati originalis, quod & a persona transit in naturam, & a natura transit in personam; nam in primo homine persona corrumpit naturam, in aliis autem natura personam. Ob eandem rationem pro masculis tantum, & non pro fœminis instituta est; quia solus vir, utpote caput mulie-

mulieris, & totius naturæ, fuit causa peccati originalis. Unde dicit Apostolus ad Roman. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum.* Et D. Thomas 1. 2. qu. 81. art. 4. & hic qu. 70. art. 2. ad 4. sic ait: *Peccatum originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre.*

Secunda ratio institutionis circumcissionis fuit diminutio carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membro illo viget, in quo fit circumcisio, propter abundantiam delectationis venereorum, ut ait S. Thomas hic quæst. 70. art. 3. ad 1. Unde Glossa in illud Genes. 17. *Circumcidetis carnem præputii vestri*, rationem istam subiungit: *Quia in hac parte est propagatio corruptionis, ut scilicet in eo membro circumcissus, in quo libido solet dominari, castitatem sibi servandam, & impudentiam rescindendam cognosceret.* Sicut ergo per circumcissionem tollebatur quædam particula carnis, alia maiore remanente; sic virtute illius tollebatur aliqua pars concupiscentiæ, altera remanente, non ipsa tota omnino rescabatur.

Tertio circumcisio instituta fuit in signum distinctionis populi Dei, scilicet ut populus fidelis, idest Judaicus, de quo Christus erat nasciturus, ab aliis populis infidelibus distingueretur: decebat enim, populum, de quo totius author sanctitatis nasciturus erat, aliquo signo speciali sanctificationis, idest circumcissione, ab aliis distingui. Unde solis Judæis, non vero Gentilibus, data est circumcisio. In quo circumcisio discrepabat a baptismo, quod non uni singulari genti, vel populo, sed omnibus omnino nationibus exhibetur; quia in se continet perfectionem

tionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri.* At vero *circumcisio* (inquit S. Thomas hic quæst. 70. art. 2. ad 3.) *non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam, ut futuram per Christum, ex Judæorum populo nasciturum; & ideo illi soli populo data est circumcisio.*

Illa non fuit instituta immediate post lapsum primi parentis, sed duntaxat circa tempus Abrahæ, seu tertia mundi ætate, quæ incœpit ab Abraham. Primo, quia cum Adam divinorum notitia plenissime esset instructus, eaque suos posteros imbuisset, non indigebat tunc temporis genus humanum determinatis fidei signis, quibus fideles ab infidelibus secernerentur, sed unusquisque ea signa ad libitum eligebat, quibus suum in Deum cultum, fidemque protestaretur. Secundo, quia recens morbus peccati originalis, cujus gravitas primo tempore nondum cognita erat, levem petebat medicinam, ne majorem ægrotus respueretur. Et ideo vel fidem solam, vel cum sacrificiis, & decimis, velut facilem, ac levio-rem medicinam, tunc adhiberi Deus voluit, sed postea in circumcissione gravio-rem; unde illam in prædictam mundi ætatem reservavit, in qua magis innotuit magnitudo morbi, & utilitas remedii. Tercio, quanto magis appropinquabat Salvatoris adventus, tanto expressiora signa salutis, & efficaciora remedia esse debuerunt, ex quibus nullum evidentius, vel expressius esse potest, quam circumcisio. Quarto, tempore Abrahæ dicitur idololatria incœpisse; & quia solus Abraham primus inter multos idololatras fidem tenuit, & se

ab infidelibus separavit, ideo in signum fidelitatis suæ, data fuit ei circumcisio, quam idcirco Apostolus *signaculum fidei* appellat. Demum tempore Abrahæ nefanda illa contra naturam peccata prodierunt, horrendaque flagitia, quæ Tertullianus *libidinum furias* appellat, & quæ non tam crimina, quam monstra dicenda sunt: unde tunc convenienter Sacramentum circumcisionis institutum est, velut cauterium quoddam, quo carnalis concupiscentia in omne obscœnitatis, ac turpitudinis genus diffluens cohiberetur.

Ex his colligitur, tres præcipuos fuisse circumcisionis effectus. Primus fuit remissio peccati originalis; fuit enim principaliter instituta in remedium hujus peccati, ut supra ostendimus. Unde Bernardus: *Quod aqua baptismi abluit, hoc petra circumcisionis abrasit*. Et Beda in homilia de circumcisione Domini: *Idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus præbebat, quod baptismus revelato gratiæ tempore agere consuevit*. Item Gregorius magnus lib. 4. moral. cap. 3. vel 2. ut in quibusdam exemplaribus annotatur: *Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis*.

Dices. Populus Israeliticus quadraginta annorum spatio, quo mansit in deserto, non fuit circumcissus: Ergo circumcisio non fuit Judæis necessaria ad tollendum peccatum originale; subindeque hujus peccati remissio non fuit primus, & præcipuus ejus effectus.

Re-

Respondeo cum D. Thoma hic art. 4. ad 3. cum populo illo in deserto per annos quadraginta commorante divinitus dispensatum fuisse, ut sine circumcisione salvi esse possent, & a peccato originali mundati, utendo remedio legis naturæ; hujusque dispensationis triplicem causam fuisse. Prima fuit, quia tunc castra Hebræorum movebant se ad motum columnæ ignis, & nubis, qui motus erat incertus; proindeque ignorantes, quando castra movenda essent, & contra hostes præliandum, sine gravi, & evidenti periculo circumcidi non poterant, cum ex circumcisione maximus dolor causaretur, qui eos reddidisset ad pugnandum inhabiles, ut contigit Sichimitis Genes. 34. Secunda fuit, quia non erat necesse, Judæos aliquod signum distinctionis tunc habere, quando seorsim ab aliis populis habitabant. Tertia causa dispensationis fuit, quia Deus voluit circumcisionem tunc differri, ut una generalis circumcisio fieret in terra promissionis, in signum, & figuram illius perfectæ circumcisionis, quæ erit in patria. Addit S. Doctor, quod videtur probabile, nullum eorum, qui in deserto nati sunt, & non circumcisi, fuisse mortuum, priusquam, jubente postea Josue, circumciderentur: quia ut Psal. 104. dicitur: *Non erat in tribubus eorum infirmus*: & Josue 5. solum dicitur, mortuos fuisse in deserto eos, qui exierant de Ægypto, qui omnes circumcisi erant. Si tamen aliqui incircumcisi mortui ibi sunt, idem dicendum de eis, ac de illis, qui ante institutionem circumcisionis moriebantur.

Secundus circumcisionis effectus fuit collatio gratiæ sanctificantis. cum enim peccatum originale consistat in privatione gra-

tiæ in origine debitæ, & nulla privatio possit tolli a subiecto, nisi per formam ipsi oppositam, manifestum est, quod in circumcissione, in qua remittebatur originale peccatum, gratia habitualis infundebatur. Unde S. Thomas supra qu. 62. art. 6. ad 3. & hic ar. 4. rejicit opinionem Magistri Sententiarum, & aliorum antiquorum dicentium, quod in circumcissione non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum. *Hoc enim (inquit) non potest esse, quia culpa non remittitur, nisi per gratiam, secundum illud ad Roman. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius.*

Tertius ejus effectus fuit diminutio, seu mitigatio concupiscentiæ carnalis; ad hunc enim effectum instituta fuit, ut supra ostendimus. Unde D. Thomas hic art. 4. refellit sententiam, quæ sibi juniore placuerat, affirmans circumcissione conferri gratiam, quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnem, quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendum mandata legis. Et subdit: *Hoc etiam aliquando mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet, hoc non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.*

Quæres, an circumcisio, & alia veteris legis Sacramenta haberent in se vim gratiæ productivam, sicut habent Sacramenta novæ legis? Respondeo, ea non habuisse virtutem physicam instrumentalem gratiæ productivam,

vam, quæ in sententia D. Thomæ, & Discipulorum ejus, competit Sacramentis novæ legis; ideoque vetera Sacramenta vocari ab Apostolo ad Galat. 4. *elementa infirmæ, & egenæ*; habuisse tamen vim quandam moralem excitantem Deum ad dandam gratiam rite ea suscipientibus: erant enim signa, & figuræ passionis Christi futuræ, cujus intuitu Deus gratiam in antiqua lege conferebat: a ratione autem signi vis excitandi moraliter inseparabilis est. Ad do, quod promissio habet moralem vim ad movendum eum, qui promisit, ut impleat promissa: Atqui circumcisio, & alia Sacramenta veteris legis fuerunt promissiones, seu signa, quibus Deus quasi in figuris promittebat Christum, & gratiam ex meritis ipsius dandam: unde Apostolus ad Roman. 11. ea vocat *repromissiones*, quia per illa Sacramenta id, quod Deus promiserat, continuo renovabat, repromittendo quotidie: Ergo circumcisioni, & aliis veteris legis Sacramentis non deerat vis moraliter excitativa, qua Deum ad conferendam gratiam, ad ipsorum præsentiam, moraliter excitabant. Ex quo intelliges, circumcisionem non causasse gratiam ex opere operato active, sicut Sacramenta novæ legis; (cum enim caruerit virtute gratiæ productiva, nullam potuit habere activitatem ad productionem gratiæ, nec active in eam influere, sed illam conferre parvulis, sicut modo baptismus) sed passive duntaxat; ad hoc enim sufficit, quod ad ejus positionem, & præsentiam Deus gratiam contulerit, absque ullo merito, vel dispositione suscipientis, intuitu passionis Christi futuræ, cujus circumcisio erat aliqua repræsentatio, seu figura. Unde S. Thomas in

4. dist. 1. q. 2. ar. 5. quæstiunc. 2. sic ait: *Quia non poterat puer natus, antequam haberet usum liberi arbitrii, se ad gratiam preparare, ne omnino sine religione relinqueretur, oportuit aliquod remedium dari, quod ex ipso opere operato peccatum ablueret, & tale remedium fuit circumcisio; & ideo ab omnibus conceditur, quod peccatum auferebat, sicut significabat ejus ablationem, & in hoc cum Sacramentis novæ legis quodammodo conveniebat, quia efficiebat id, quod figurabat.*

Nec obstat, quod idem S. Doctor hic qu. 70. art. 4. dicat, quod in circumcissione conferebatur gratia ex virtute fidei passionis Christi: non vult enim, quod gratia conferebatur ex virtute fidei, quatenus erat actus personæ, sed quatenus respiciebat objectum suum. Idque patet ex eo, quod in resp. ad 2. ait, quod sicut ante institutionem circumcissionis sola fides Christi futuri justificabat tam parvulos, quam adultos, ita etiam & circumcissione data: constat autem, quod in doctrina D. Thomæ ante circumcissionem fides parentum non justificabat parvulos, quatenus erat actus personæ, sed quatenus respiciebat suum objectum, ut expresse docet idem S. Doctor in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6. ad 2. his verbis. *Dicendum, quod fides aliena non juvabat, inquantum erat actus personæ, sed ex parte illa, qua respiciebat objectum suum, scilicet Christum, quod erat medicina totius naturæ, in quo habebat quandam similitudinem cum Sacramentis nostris, inquantum justificabat ex objecto, quasi ex opere operato, non autem ex opere operantis.*

Quæres secundo, an liceat nunc cum baptismo suscipere circumcissionem, non tanquam ceremoniam legalem, sed ex devotione imi-
tan-

tandi Christum, & ferendi in suo corpore idem vulnus, eundemque characterem, quem Christus in suo expressit; sicut faciunt Christiani Æthiopes, qui vulgo Abyssini dicuntur, ut refert Beyerlinck in Theatro vitæ humanæ tomo 2. verbo *Circumcisio*. Respondeo negative, quia conformitas ad Christum in illa corporali læsione nullam virtutis honestatem habet, neque in aliquem Christi honorem cedit, sed est cultus omnino superstitiosus, & vanus: alioquin liceret etiam sibi perforare manus, & pedes, ac latus, ad imitationem Christi. Unde D. Tho. in 4. dist. 1. q. 2. art. 5. quæst. 3. ad 3. ait, *non posse honestari usum circumcisionis ex quocumque fine honesto: quia ex prohibitione factus est malus, & actus malus non honestatur propter bonam intentionem*. Quare proposito hoc dubio a Patriarcha Æthiopiæ Sacræ Congregationi Inquisitionis, an scilicet Abyssinis liceat se circumcidere? habita est Congregatio Patrum Qualificatorum S. Officii die 30. Julii anno 1637. qui responderunt, *Non esse quocumque pretextu tolerandam circumcisionem, & Pastores debere corrigere subditos, quantum possunt, contumacesque arcendos esse a Communionem*. Ex quo constat, Ecclesiam Romanam ritum illum Abyssinorum nequaquam approbare, imo nec tolerare.

CAPUT XII.

De Sacramento Confirmationis.

Quinque de hoc Sacramento breviter hic explicanda sunt, nimirum ejus existentia, seu institutio, illius materia, forma, effectus, & minister.

§. I.

*Existentia, & institutio hujus
Sacramenti.*

Confirmatio sic dicta a primario ejus effectu, nempe spirituali corroboratione ad fidem intrepide profitendam, vocatur a SS. Patribus quoddam Baptismi complementum, non quod sine illa baptismus non sit perfectum, & completum Sacramentum, sed quia datur ad augmentum gratiæ, quod primam gratiam regenerativam, per baptismum collatam, complet, & perficit, ut explicat S. Doctor hic q. 72. art. 7. ad 2.

Illam esse verum novæ legis Sacramentum, non vero meram Ecclesiæ cæremoniam, aut inventum pure humanum a Romanis Pontificibus excogitatum, ut Lutherani, & Calvinistæ dicunt, constat primo ex Scriptura; dicitur enim Act. 8. Apostolos Spiritum Sanctum, idest gratiæ sanctificantis abundantiam, baptizatis contulisse per manuum impositionem: hæc enim manuum impositio, cum esset signum sensibile gratiæ sanctificantis in actuali exercitio ipsius conferendæ, non poterat non esse verum Sacramentum; & cum non fieret nisi post baptismum, & non nisi baptizatis adhiberetur, non poterat non distingui a baptismo.

Nec valet, quod dicunt hæretici, per illam manuum impositionem non datam fuisse gratiam gratum facientem, sed tantum gratias aliquas gratis datas, puta donum linguarum, vel donum Prophetiæ. Quod probant ex eo quod Actor. 19. dicatur, eos, quibus Paulus manus imposuerat, locutos fuisse linguis,

guis, & prophetasse. Non valet, inquam, tum quia Spiritus Sanctus non datur per collationem gratiæ gratis datæ, sed tantum per infusionem gratiæ sanctificantis: tum etiam, quia gratiæ gratis datæ in primitiva Ecclesia non conferebantur omnibus, sed aliquibus tantum, prout Ecclesiæ expediebat. unde Apostolus 1. Corinth. 12. *Nunquid omnes Prophetæ? Nunquid omnes loquuntur linguis?* &c. Sed donum Spiritus Sancti, de quo loco citato Scriptura loquitur, dabatur omnibus per manuum impositionem: Ergo tale donum erat gratia sanctificans, non vero aliqua gratia gratis data, licet interdum etiam quædam gratiæ gratis datæ, per talem manuum impositionem, una cum gratia sanctificante conferrentur.

Constat secundo eadem veritas ex SS. Patrum testimoniis. Dionysius enim in libro de Eccles. hierarc. expressam facit mentionem Sacramenti confirmationis. Nam c. 2. sic ait: *Baptizatum indutum alba veste ad Pontificem ducunt; ille divino, ac deifico prorsus unguento virum signat.* Et c. 4. *Ei (scilicet synaxi) finitimum est aliud Sacramentum, quod præceptores nostri unguenti mysterium nominant.* Ejus etiā meminit Clemens Romanus epist. 4. ubi hæc scribit: *Omni bus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, id est septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere; cum alioquin perfectus Christianus nequam esse possit is, qui hoc Sacramentum prætermiserit, ut a B. Petro accepimus, & ceteri Apostoli præcipiente Domino docuerunt.* Tertullianus de resurr. carnis c. 8. insinuans antiquam Ecclesiæ consuetudinem, quæ adultis Catechumenis rite præparatis tria Sacramenta eodem die

die conferebat, primo Baptismum, secundo Confirmationem, tertio Eucharistiam, de Baptismo sic ait. „ Caro abluitur, ut anima
 „ emaculetur. *De Confirmatione*: Caro ungi-
 „ tur, ut anima consecretur; caro signatur,
 „ ut anima muniatur; caro manus impositio-
 „ ne adumbratur, ut anima Spiritu illumine-
 „ tur. *De tertio, seu de Eucharistia subjungit*:
 „ Caro corpore Christi vescitur, ut mens de
 „ Deo saginetur: „ Quibus verbis tria, quæ
 in Sacramento Confirmationis (inter Baptis-
 mum, & Eucharistiam medio) reperiuntur,
 luculenter descripsit: nam in Confirmatione
 primo unguimur Chrismate; deinde signamur,
 quia forma hujus Sacramenti est, *signo te si-
 gno crucis, ungo te Chrismate salutis*. Demum
 in ea manuum impositione adumbramur.

His tribus Patribus antiquissimis tres alios adjungo, qui tertio, vel quarto sæculo floruerunt, nimirum Cyprianum, Cyrillum Hierosolymitanum, & Augustinum. Primus enim lib. 1. epist. ultima sic ait: „ Ungi quo-
 „ que necesse est eum, qui baptizatus est, ut
 „ accepto Chrismate, idest unctione, esse
 „ unctus Dei, & habere in se Christi gratiam
 „ possit. „ Secundus vero Catechesi 3. hæc
 habet: „ Unguento quidem visibili corpus
 „ inungitur, sancto vero, ac vivifico spiritu
 „ anima sanctificatur. „ Tertius demum lib.
 2. contra litteras Petiliani cap. 104. ita de
 hoc Sacramento loquitur: „ In hoc unguen-
 „ to Sacramentum Chrismatis vult inter-
 „ pretari, quod quidem in genere visibi-
 „ lium signaculorum sacrosanctum est, sic-
 „ ut ipse baptismus. *Et concludit*. Discer-
 „ ne ergo visibile sanctum Sacramentum,
 „ quod esse & in bonis, & in malis pot-
 „ est, illis ad præmium, istis ad vitium.

Nec

Nec dici potest cum hæreticis, hoc SS. Patres de Confirmatione locutos fuisse, ut de cæremonia ab Ecclesia instituta. Primo, quia expresse dicunt, per illam nobis dari gratiam, & Spiritum Sanctum: Ecclesia autem potestatem non habet instituendi signum collativum gratiæ, aut Spiritus Sancti. Secundo, quia nonnulli expresse asserunt, hujus Sacramenti usum ex ipsis Apostolis descendere. Tertio, quia aliqui hoc Sacramentum comparant cum Baptismo, eique præferunt, eo quod in Baptismo gratia, in Confirmatione plenitudo gratiæ donetur. Denique, quia aliqui expresse cæremoniam illam Sacramentum appellant. Unde Melchiades Papa in Epistol. ad Episcopos Hispaniæ, rogatus quodnam majus esset Sacramentum, Baptismus, an Confirmatio? respondet: *Scitote utrumque magnum esse Sacramentum.*

Ratio etiam suffragatur: nam ut discurret D. Thomas hic qu. 72. ar. 1. Sacramenta novæ legis ordinantur ad speciales gratiæ effectus; unde ubi necessarius est specialis effectus gratiæ, necessarium quoque est speciale Sacramentum, quod singularem illum gratiæ effectum producere natum sit; in vita autem spirituali, post regenerationem in Baptismo novis creaturis collatam, necessarium est spirituale augmentum, quo geniti in Christo plenum animi robur accipiant: Ergo & aliquod Sacramentum, quod tribuat tale robur, & augmentum, nimirum Confirmatio. Unde Melchiades Papa can. *Spiritus Sanctus*, de consecr. dist. 5. „ Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi „ salutifero descendit illapsu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Con- „ fir-

„firmatione augmentum præstat ad gra-
 „tiam. Et quia in hoc mundo tota ata-
 „te victuris, inter invisibiles hostes, &
 „pericula gradiendum est, in Baptismo re-
 „generamur ad vitam, post Baptismum
 „confirmamur ad pugnam; in Baptismo
 „abluimur, post Baptismum roboramur.

De tempore, quo hoc Sacramentum fuit
 a Christo institutum, inter Catholicos non
 constat: probabilior sententia asserit, illud
 institutum fuisse in nocte cœnæ, qua Chri-
 stus Apostolos instruxit de hoc, & aliis Sa-
 cramentis. Ita docet Catechismus Roma-
 nus cap. de confirm. & colligitur ex Fa-
 biano Papa Epist. 2. ubi hæc habet: *In il-
 la die Dominus Jesus, postquam cœnavit
 cum Discipulis suis, & lavit eorum pedes,
 sicut a SS. Apostolis prædecessores nostri ac-
 ceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma con-
 ficere docuit.* Atque hæc est ratio, cur Ec-
 clesia singulis annis, veteri combusto, no-
 vum Chrisma consecret in die cœnæ.

Quare veram non arbitror aliquorum sen-
 tentiam, qui docent hoc Sacramentum non
 fuisse institutum, nisi post resurrectionem,
 quando scilicet Christus dixit Apostolis Joan.
 10. *Accipite Spiritum Sanctum*; quia tunc eos
 fecit Episcopos, & dedit eis potestatem mini-
 strandi hoc Sacramentum. Cum enim essen-
 tia Sacramenti magis pensanda sit ex materia,
 ex qua intrinsece constituitur, quam ex mini-
 stro, qui extrinsece solum, & efficienter ad
 illud se habet, tunc potius dici debet institu-
 tum Sacramentum, cum materia ejus desi-
 gnatur, quam cum minister ejus instituitur.
 Unde Theologi communiter docent, Baptis-
 ma institutum fuisse, cum Christus in Jorda-
 ne baptizatus est; quia tunc ejus materiam

designavit ; licet tunc non fuerit data Apostolis potestas baptizandi, sed postea, ut colligitur ex cap. 4. Matthæi. Idem cum proportionem dicendum est de Sacramento Confirmationis, illud nimirum institutum fuisse in nocte cœnæ, (qua ejus materia, scilicet chrisma, designata est) ut suo tempore ab Apostolis administraretur.

§. II.

Materia, forma, & effectus hujus Sacramenti.

Materiam remotam Sacramenti confirmationis esse chrisma, seu oleum olivarum, admixtum balsamo, & ab Episcopo benedictum, constat ex Florentino in decreto Eugenii. Congruentiam affert D. Thomas hic ar. 2. ex eo quod oleum, ob suam pinguedinem, designat gratiæ plenitudinem, quæ in hoc Sacramento tribuitur, & balsamum, ratione suæ fragrantiae, & suavitatis, significat odorem bonæ famæ, quam fideles hoc Sacramento muniti in alios effundere debent, juxta illud Apostoli 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus.*

Nihilominus circa hujus Sacramenti materiam triplex est difficultas, & controversia inter Theologos. Prima est, an admixtio balsami cum oleo olivarum sit de essentia materiæ confirmationis, ita ut, vero balsamo non appposito, non fiat Sacramentum? Cajetanus enim, Soto, Navarrus, & plures alii existimant, solum oleum per se ad materiam Sacramenti hujus desiderari, balsamum vero ex præcepto duntaxat Ecclesiastico permisceri, sicut vino aqua in Sacramento Eucharistiæ
per-

permiscetur. Sed hæc sententia non videtur vera, nec in praxi probabilis; quia Florentinum in decreto citato hæc habet: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est chrisma, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientie, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ.* Ubi clare docere videtur, oleum, & balsamum æque pertinere ad materiam Confirmationis; unde cum constet oleum esse materiam essentialiter ipsius, idem de balsamo dicendum est.

Neque refert, si dicas, idem Concilium ibidem docuisse materiam calicis esse vinum aqua mixtum; & tamen certum est, mixtionem aquæ cum vino non esse de necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti. Non refert, inquam, Concilium enim loquens de materia calicis, non dicit esse vinum aqua mixtum, vel esse compositum ex vino, & aqua, sed esse vinum, cui aqua debet admisceri. At vero de chrismate docet esse confectum ex oleo, & balsamo.

Ex quo patet manifesta disparitas inter Sacramentum Confirmationis, & Eucharistiæ. Potest etiam impugnari Cajetani sententia ex eo quod Concilium ibidem doceat, materiam Confirmationis necessariam necessitate Sacramenti esse chrisma, quod prius longe ante docuerat Fabianus epist. 2. ad Episcopos Orientis, ubi Apostolos chrismatis confectio-nem a Domino accepisse, nobisque reliquisse testatur: Sed nomen chrismatis non solum oleum, sed oleum balsamo mixtum designat: Ergo materia Sacramenti confirmationis essentialiter constat ex oleo, & balsamo, vel ut loquitur S. Thomas in 4. dist. 7. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. *est oleum balsamatum.* Minor pro-

probatur ex SS. Patribus. Dionysius enim de Eccles. hierarc. cap. 4. loquens de chrismate, dicit illud componi ex re odorifera; quod de simplici oleo intelligi nequit, bene tamen de oleo cum balsamo, quod suavissimum odorem habet. Auctor de unctione chrismatis apud Cyprianum: *Hodie* (inquit), „ chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum regiae, ac Sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem. „ Item Gregorius magnus in illud Cant. 1. „ Botrus Cypri in vineis Engaddi, „ ait: In Engaddi balsamum gignitur, quo cum oleo pontificali benedictione chrisma efficitur. „ Unde Catechismus Romanus, explicans materiam confirmationis, sic ait: „ Hæc chrisma appellatur, quo nomine a Græcis accepto etsi prophani scriptores quodlibet unguenti genus significant, illi tamen, qui res divinas tradunt, communis loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, „ quod ex oleo, & balsamo solemniter Episcopi consecratione conficitur.

Nec refert, quod nonnulli ex SS. Patribus confirmationem, *Sacramentum olei* appellent: sumunt enim appellationem a maiori parte; quia nempe in chrismate multum est olei, balsami vero perparum. Non obstat etiam, quod Paulus III. Pius IV. & Gregorius XIII. permiserint, in consecratione chrismatis loco balsami Syriaci adhiberi Americanum; solum enim declararunt, Americanum esse verum balsamum, licet forte a Syriaco specie distinctum; sicut probabile est, vinum gallicum v. g. specie differre a Palæstino, & vinum album a rubro.

Dices. Innocentius III. cap. *Pastoralis*, de Sacramentis non iterandis rogatus, an confir-

firmatio iteranda esset in eo, qui per errorem non chrismate, sed oleo simplici fuerat delinitus? Respondet, *non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermisum* : Ergo supponit illud, quod omissum fuerat, nimirum unctionem chrismaticam, non esse essentiale; alias enim Sacramentum fuisset nullum, & consequenter denuo conferendum.

Respondeo, Pontificem ibi tantum velle, in illo casu non esse iterandam externam solemnitatem, cum qua solet hoc sacramentum administrari, ad vitandum scandalum, ut non obscure colligitur ex illa particula *caute* : non negare tamen, ea, quæ sunt de essentia, & necessitate hujus sacramenti, seu defectus substantiales esse supplendos, subindeque in occulto, privatim, & absque solemnitatem denuo adhibendam esse unctionem olei, & balsami, cum debita forma. Nec refert, quod ibidem eodem modo Pontifex respondet, supplendam esse manuum impositionem, quæ omissa fuerat in collatione Subdiaconatus, quæ tamen juxta multorum sententiam est tantum accidentalis. Nam ex hoc tantum colligitur, voluisse Pontificem, brevitatis causa, una responsione generali utrique interrogationi satisfacere; unicuique tamen modo proportionato, ut nimirum in uno sacramento suppleatur, quod omissum fuit substantiale, in alio, quod omissum fuit accidentale.

Secunda difficultas est, an ad valorem hujus sacramenti requiratur consecratio chrismatis ab Episcopo, saltem ut ab ordinario consecrante? Respondeo affirmative: ita enim colligitur ex Florentino, in prædicto decreto unionis, ubi disertis verbis ait, ma-
te.

teriam hujus sacramenti esse chrisma ab Episcopo benedictum. Idem fusius declarat Catechismus Romanus his verbis: „ Consecratur
„ autem chrisma solemnibus caeremoniis ab
„ Episcopo: ita enim Salvatorem nostrum docu-
„ cisse in extrema cœna, cum chrismatis fa-
„ ciendi rationem Apostolis commendaret,
„ Fabianus Pontifex, sanctitate, & martyrii
„ gloria clarissimus, tradidit. „ Et rationem
assignat, cur debeat materia benedictione con-
secrari: „ Quia in plerisque aliis Sacramentis
„ Christus ita eorum materiam instituit, ut
„ sanctitatem quoque illi tribuerit; non solum
„ enim aquam elementum baptismi esse vo-
„ luit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex
„ aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire
„ in regnum Dei; sed cum ipse baptizatus est,
„ effecit, ut ea deinceps vi sanctificandi præ-
„ dita esset. Quoniam igitur Dominus hanc
„ confirmationis materiam usu ipso, & tracta-
„ tione non sacravit, necessarium est, ut san-
„ ctis, & religiosis precationibus cōsecratur. „
Hac etiam ratione utitur S. Thomas hic ar. 3.

Sed gravior controversia superest, an sal-
tem per dispensationem Pontificis possit con-
secratio chrismatis simplici Sacerdoti com-
mitti, ut legitur a B. Gregorio commissa ali-
quando administratio confirmationis, quæ est
aliquid majus, quam consecratio chrismatis?
Dicendum tamen est, ne quidem ex commis-
sione Summi Pontificis posse simplicem Sa-
cerdotem chrisma conficere, multo minus ex
commissione Episcopi, ut sentit Ledesma.
Nam Fabianus Papa supra citatus testatur,
Christum in ultima cœna Apostolos docu-
isse chrisma conficere: Ergo sentit consecra-
tionem chrismatis jure divino pertinere ad
solos Episcopos, Apostolorum successores,
quod

quod etiam innuere videtur Catechismus Romanus ubi supra dicens: *Neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum pertinere potest*. Quibus verbis videtur omnino excludere omnem inferiorem Sacerdotem. Unde licet Florentinum in decreto unionis fateatur aliquando esse dispensatum, ut simplex Sacerdos confirmaret, addit tamen hoc debuisse facere chrismate per Episcopum benedicto; quod probabile argumentum est, supposuisse Concilium, hoc esse necessarium necessitate Sacramenti, subindeque Pontificem, vel Ecclesiam in hoc dispensare non posse. Nec valet in materia Sacramentorum argumentum a majori ad minus; nam simplex Sacerdos non potest consecrare altaria, nec ordinare Presbyteros, vel Episcopos, & tamen potest consecrare Corpus Christi, quod est aliquod majus. Præterquam quod sicut in naturalibus excellentius, & præstantius est producere materiam, quam totum compositum, quia materia non est producibilis nisi per creationem: ita majus videtur consecrare materiam confirmationis, quam Sacramentum ipsum ministrare; quia qui materiam conficit, ad modum creantis se habet, ideoque hoc summis Ecclesiæ Principibus, scilicet Episcopis, reservatur.

Tertia difficultas est, an unctio chrismatica ita sit de essentia, ac necessitate hujus Sacramenti, ut sine illa ejus effectus conferri nequeat? Ratio dubitandi, eaque gravissima, est, quia Apostoli in primitiva Ecclesia per solam manuum impositionem conferebant hoc Sacramentum, ut constat ex capite 8. & 19. Actuum Apostolorum: Ergo unctio chrismatica non est de ejus essentia.

Ut

Ut ab hac difficultate se expediant P. Sirmundus, & Cardinalis Bellarminus, diversis omnino viis procedunt. Primus enim in Antirrhético docet, chrismaticam unctionem non esse de essentia hujus Sacramenti, sed duntaxat cæremoniam quandam accidentalem, ad illius ornatum ab Ecclesia inventam, & nudæ manuum impositioni superadditam; subindeque illud ex dispensatione summi Pontificis posse per solam manuum impositionem conferri. Alter vero lib. 2. de confirm. cap. 9. e contra asserit, chrismaticam unctionem ita esse de essentia hujus Sacramenti, ut sine illa nunquam ministratum fuerit. Unde quando in Actibus Apostolorum legitur, Apostolos per manuum impositionem contulisse hoc Sacramentum, dicit hanc manuum impositionem fuisse chrismaticam, ac proinde eandem, quam nunc adhibent Episcopi. Sed utraque sententia falsa est. Prima quidem, quia cum materia remota hujus Sacramenti sit chrisma, ut asserit Florentinum, materia ejus proxima non potest esse alia, quam unctio chrismatica, ut infra dicemus: Sed id, quod habet rationem materiæ, sive proximæ, sive remotæ, in Sacramentis, est de illorum essentia, cum illa essentialiter consistat ex materia, & forma: Ergo unctio chrismatica est de essentia Sacramenti confirmationis, non vero cæremonia accidentalis ei superaddita, ut ait Sirmundus. Secunda vero, quia idem Florentinum ait, loco manus impositionis, quam adhibebant Apostoli, successisse in Ecclesia Confirmationem, hoc est chrismatis unctionem, aperte significans, aliam fuisse manus impositionem, quam tunc adhibebant Apo-
sto-

stoli, ab ea, quam nunc adhibet Ecclesia; alioqui dici non posset, loco illius nunc succedere chrismatis unctionem, cum nulla res proprie in sui locum succedat.

Melius ergo rationi dubitandi responde-
tur cum D. Thoma hic art. 2. ad 1. &
art. 4. ad 1. quod licet chrisma ex oleo,
& balsamo confectum sit materia hujus sa-
cramenti, a Christo in nocte cœnæ deter-
minata, & instituta; nihilominus in primi-
tiva Ecclesia Apostoli, ex ejusdem Christi
instinctu, ac dispensatione, hoc sacramen-
tum per solam manus impositionem, abs-
que chrismatis unctione, conferebant: cum
enim tunc Spiritus Sanctus super baptiza-
tos visibiliter descenderet, & interior un-
ctio evidenti illo Spiritus Sancti illapsu sa-
tis innotesceret, non erat necessaria ad il-
lam designandam aliqua unctio exterior,
& sensibilis, nempe chrismatis applicatio.
Aliunde vero, cum interdum plura homi-
num millia uno die baptizarentur, mos-
que tunc esset, ut baptizati statim confir-
marentur, congruum erat, ut dum Aposto-
lis in talia incumbentibus non vacabat sin-
gulos inungere, illos ab hac cura libera-
ret Christus, Spiritu Sancto ad solam ma-
nuum impositionem patenter veniente. Idem
docet Concilium Moguntinum anno 1549.
sub Paulo III. celebratum cap. 8. potestque
confirmari exemplo baptismi, cujus etsi per-
petua, ac stabilis forma instituta sit a Christo
cum expressa invocatione omnium Divina-
rum Personarum: ad celebritatem tamen no-
minis Jesu, tunc Judæis, & Gentilibus exosi,
instinctu, & dispensatione ejusdem Christi,
initio nascentis Ecclesiæ Apostoli baptiza-
bant in solo nomine Jesu, ut supra cap. 4.
osten-

ostendimus. Ita pariter, quamvis unctio chrismatica pro perpetua, ac stabili Confirmationis materia fuerit a Christo instituta, voluit tamen, ob rationes allegatas, initio nascentis Ecclesiæ dispensare cum Apostolis, ut per solam manuum impositionem sine unctioe chrismatica hoc sacramentum ministrarent.

Ex dictis facile colligitur, quæ sit materia proxima hujus sacramenti; cum enim materia proxima in sacramentis in usu consistentibus nihil aliud sit, quam applicatio materiæ remotæ, & materia remota hujus sacramenti sit chrisma, manifestum est, ejus materiam proximam esse chrismatis applicationem, seu unctionem chrismaticam, quæ, ut ait Florentinum, fieri debet in fronte, ubi verecundiæ sedes est, ne confirmandus Christi nomen confiteri erubescat. Debet etiam fieri in modum crucis, tum ut verificentur verba illa formæ, *Signo te signo crucis*, tum etiam, ut per hoc declaretur, Christianum non debere erubescere crucem Christi, quæ, secundum Apostolum, Judæis fuit scandalum, Gentibus autem stultitia: tum denique, quia, ut ait Tertullianus de resurrect. carnis cap. 8. *Non perficiuntur Sacramenta christianorum, nisi signo crucis*. Unde Leo Papa: *Crux omnium fons benedictionum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte*.

Quantum vero ad ejus formam, ea, quæ Ecclesia Romana utitur, in verbis istis consistit: *Consigna te signo crucis, & confirma te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. In qua forma tria designantur, quæ in hoc Sacramen-

to reperiuntur, nimirum signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est, robur spirituale, quod illi confertur, & causa conferens tale robur, scilicet Sanctissima Trinitas, quæ convenientissime in hoc Sacramento exprimitur; tum quia illud est perfectio Baptismi, qui fit expressa invocatione Trinitatis; tum etiam, quia in Confirmatione armatur Christi miles, ut inter alia mysteria Trinitatem profiteri non erubescat. Alia forma utitur Ecclesia Græca, nempe ista: *Signum doni Spiritus Sancti*, ut constat ex omnibus Græcorum Euchologiis. Unde cum hæc specie differat ab ea, qua Romana Ecclesia utitur, dicendum est, Christum non determinasse formam hujus sacramenti quoad speciem, sed solum quoad genus, & instituisse solum, quod celebraretur per aliqua verba, quæ ejus effectum significarent, ac reliquisse potestati Ecclesiæ verba illa determinare; unde orta est diversitas illa formarum, diversique ritus sacramentum istud ministrandi in Latina, & Græca Ecclesia. De quo fusius infra, cum de sacramento Ordinis.

Demum proprius hujus sacramenti effectus facile ex dictis colligitur: est enim augmentum gratiæ, quo homo roboratur ad profitendam fidem, & acquirit jus ad auxilia specialia pro illo actu constanter eliciendo. Etenim unctio, & consignatio, & hæc verba formæ, *Confirmo te*, significant, gratiam, quæ confertur ex vi hujus sacramenti, dari in ordine ad certamen, & luctam, roburque spirituale ad fidem constanter profitendam conferre. Unde dist. 5. de consecrat. refertur istud Urbani Papæ de.

De Baptismo, & Confirmatione. 171
decretum: Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum debent Spiritum Sanctum post baptismum accipere, ut sicut in fonte plenitudinem accepimus ad innocentiam, ita & confirmatione augmentum, & robur accipiamus ad pugnam. Præter hunc effectum sibi specialem causat Confirmatio alium, qui etiam a Baptismo, & Ordine producitur, nempe characterem, ratione cuius initerabilis est, sicut Baptismus, & Ordo. De quo tract. præcedenti, cap. 4.

§. III.

Minister hujus Sacramenti.

DE fide est, ordinarium hujus sacramenti ministrum esse solum Episcopum, ut definitur in Florentino in decreto unionis, & in Tridentino sess. 7. can. 3. de confirm. colligiturque ex Scriptura; nam Act. 8. dicuntur a Hierosolymis in Samariam missi Petrus, & Joannes, ad confirmandos eos, qui baptizati erant a Philippo Diacono: nulla autem potest reddi ratio, cur potius Apostoli, & non alii, vel ipse Philippus, qui eos baptizaverat, hoc Sacramentum contulerint, nisi quia soli Apostoli tunc erant Episcopi. Ergo ad Episcopos tantum, ut ad ordinarios ministros, spectat hoc munus baptizandos confirmandi. Unde Innoc. IV. in epist. ad Episc. Tusculanum Apostol. Sedis legatum in regno Cypri: *Soli Episcopi consignent chrismate in frontibus baptizatos, quia hujus unctio non debet nisi per Episcopum fieri: quoniam soli Apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam confirmatio, vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur.*

Congruentia est, tum quia per hoc sacramentum homo adscribitur in militiam Christi: in militiam autem adscribere non est cujuscunque, sed exercitus ducum, quales in exercitu Ecclesiastico sunt Episcopi, qui Apostolis succedunt: tum etiam, quia Confirmatio est perfectio, & consummatio baptismi; per eam enim baptizatus fit perfectus, & plenus Christianus, ut loquitur Urbanus I. in epist. ad omnes Christianos: Ergo illorum est hoc sacramentum ministrare, qui sunt in statu perfectionis acquisitionis, quales sunt soli Episcopi. Quam rationem illustrat D. Thomas hic ar. 11. ubi sic discurret: In quolibet opere ultima consummatio superiori artifice reservatur; sicut in constructione ædificii inferiores ministri præparant quidem materiam, dolant lapides, erudiunt ligna, cæmenta conficiunt, operis tamen absolutio, & domus ædificatæ forma ab architecto efficitur: Ergo fideles, qui sunt opus quoddam divinum, & Dei templum, juxta illud Apostoli 2. Corint. 3. *Dei ædificatio estis*, ab aliis quidem ministris in baptismo præparantur, sed a solis summis Sacerdotibus, qui Episcopi sunt, in Confirmatione perficiuntur, & consummantur.

Hoc apud omnes Catholicos est certum, sed difficultas est, & controversia inter Theologos, an simplices sacerdotes, ex Apostolicæ sedis dispensatione, possint esse extraordinarii Confirmationis ministri? Respondedo affirmative contra Durandum, Estium, Petrum Aurelium, & alios. Primo, quia in Florentino in decreto Eugenii sic habetur: *Legitur aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili, & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem, christ-*

chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum. Ubi sacrum Concilium non solum eam dispensationem factam recenset, sed eam etiam approbat, & ex rationabili causa processisse testatur. Secundo, quia dum Concilia Arausicanum 1. & 2. Toletanum 1. Florentinum, & Tridentinum docent, ordinarium ministrum hujus sacramenti esse Episcopum, tacite indicant extraordinarium posse esse alium. Tertio, quia B. Gregorius Magnus prohibuit Presbyteris Sardiniae, ne confirmarent: at cum intellexisset scandalum inde ortum, concessit illis confirmandi licentiam, ut testatur Baronius anno 504. & refertur in c. *Pervenit*, dist. 95. his verbis: „ Pervenit ad „ nos quosdam scandalizatos fuisse, quod „ Presbyteros chrismate ungere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem „ secundum usum veterem Ecclesiae nostrae „ fecimus: Sed si omnino hac de causa aliqui „ contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere valeant, concedimus. Unde „ *D. Thomas hic qu. 71. ar. 11. ad 1. sic ait:* „ Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quaedam, quae sunt „ superiorum Ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis „ concessit B. Gregorius Papa, quod simplices Sacerdotes hoc Sacramentum conferrent, quandiu scandalum tolleretur.

Quod vero aliqui dicunt, eo tempore omnes Sacerdotes fuisse Episcopos simul ordinatione, & consecratione, falsum est,

& prorsus improbabile . Nam longe ante tempora D. Gregorii Magni, simplices Sacerdotes cœperant esse distincti ab Episcopis tam ordinatione , quam jurisdictione , ut aperte colligitur ex Eusebio Papa epistol. 3. ad Episcopos Thusciae , & ex Melchiade epist. decretali ad Episcopos Hispaniae . Quod autem Estius , & Aurelius respondent , nimirum chrismaticam illam unctionem a D. Gregorio concessam non esse Sacramentum confirmationis, sed aliam cæremoniam Ecclesiasticam, est apertissime contra S. Thomam jam relatum, qui concessionem illam intellexit de sacramento Confirmationis . Videtur etiam esse contra Florentinum, quod agens de sacramento Confirmationis, disertissime ait, lege aliquando fuisse a Sede Apostolica dispensatum , ut Presbyteri illud administrarent , alluditque sine dubio ad illam dispensationem Gregorii Magni scriptis a seipso testatam , & relatum in iure canonico . Addo, quod si D. Gregorius cæremoniam tantum mutari concessit , cur tam stricte præcepit, ut , nisi in absentia, vel penuria Episcopi, ritus ille adhiberetur? cæremonia enim, etsi ritu diversa, modo pia sit, sive in præsentia, sive in absentia Episcopi , perinde fieri potest ; neque enim eadem sunt omnes Ecclesiarum cæremoniae .

Demum probatur eadem sententia ex eo, quod Arcudius, & alii referunt, hanc consuetudinem , ut Presbyteri confirmarent , (ex concessione videlicet Summi Pontificis tacita , vel expressa) viguisse in Ecclesia Græca diu ante schisma ; eamque Eugenium, & Concilium tacite approbasse . Nam sess. 25. cum Eugenius II. quæstiones Græcis proposuisset, inter quas sexta erat, *Cur non*
Epi-

Episcopi, sed Sacerdotes inungunt sacro Chrismate, cum hoc Pontificibus sit datum? addit in fine Concilium: *Hec a Latinis objecta Mitylenensis Præsul legitime, & secundum Canones omnia dissolvit, præterquam duo, videlicet separationem matrimonii quoad vinculum, & creationem Patriarchæ extra Constantinopolim.* Ergo tacite Eugenius cum Concilio approbavit ritum Græcorum confirmandi per Presbyteros, quæ consuetudo quarto sæculo incæpit, ut ostendit Vericelli de Apostolicis missionibus tit. 7. quæst. 130. Quod vero illi Sedes Apostolica expresse, vel tacite consenserit, ibidem probat ex eo, quod Sedes Apostolica, antequam ab ea deficeret Oriens, annuatim chrisma mittere solita erat Constantinopolitanis, ut testatur Arcudius in concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 2. cap. 9. Unde non est verisimile, Romanum Pontificem a suis Apocrisariis non fuisse certioratum ejus moris Græcorum Presbyterorum confirmandi infantes: quare illi consensit vel expresse, vel tacite; nam facile potuisset tunc hoc eis prohibere: cum enim Constantinopolitani tantam reverentiam tunc deferrent Romanæ Ecclesiæ, ut ab ipsa singulis annis peterent sacrum chrisma, quod poterant Græci Episcopi ex Ordinis potestate ipsimet consecrare, quanto magis obsequentes fuissent, & abstinuissent Presbyteri a conferendo Sacramento Confirmationis, si hoc eis Romanus Pontifex prohibuisset? Sed voluit Sancta Sedes hoc eis indulgere, ut ita facilius a perniciofa consuetudine baptizandi in adulta ætate, quæ apud Græcos tunc vigeat, recederent, prout fecerunt.

Objicies primo, Innocentius III. cap. 4. *de consuetudine*, decernit, ut fideles potius careant sacramento Confirmationis, quam ut a Presbyteri illud accipiant: At si potuissent Presbyteri ex concessione summi Pontificis confirmare, id debuisset potius summus Pontifex ipsis concedere, quam privare fideles tam utili Sacramento, sine quo homines non sunt perfecte Christiani: Ergo non possunt Presbyteri ex commissione summi Pontificis sacramentum Confirmationis conferre.

Confirmatur: Eodem modo Pontifices loquuntur de administratione Confirmationis, atque de consecratione, & consecratione chrismatis, ut patet ex Leone magno Epistola 88. ubi sic ait: *Nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontem signare Presbyteris, & Chorepiscopis liceat: Quæ omnia solis deberi Pontificibus, auctoritate Canonum præcipitur*. Sed Presbyteri non possunt, etiam ex concessione, & dispensatione Apostolicæ Sedis, chrisma conficere, ut §. præcedenti ostendimus: Ergo nec Sacramentum Confirmationis administrare.

Ad objectionem respondeo, Innocentium III. aliquorum Presbyterorum præsumptionem coercere voluisse, qui abusu intolerabili potestatem confirmandi sibi arrogabant, etsi nullam haberent ad hoc sedis Apostolicæ concessionem, prætendentes id posse ex consuetudine. Ut ergo Pontifex consuetudinem illam priscis, & antiquis Ecclesiæ moribus repugnantem abrogaret, vel cohiberet, statuit satius esse Confirmationis sacramento ad salutem minime necessario aliquandiu carere, quam talem potestatem omnibus

in-

De Baptismo, & Confirmatione. 177
indiscriminatim, & pro quovis tempore
Sacerdotibus impertire.

Ad confirmationem respondeo, quod licet D. Leo Papa, & alii summi Pontifices interdum eodem modo loquantur in suis Decretalibus de administratione Confirmationis, atque de consecutione, & consecratione chrismatis; nihilominus, cum nunquam legatur simplici Sacerdoti conficiendi chrisma facta facultas, bene tamen administrandi Confirmationis sacramentum, urgens argumentum est, non posse simplicem Sacerdotem, etiam ex concessione Apostolicæ sedis, chrisma conficere, bene tamen sacramentum Confirmationis chrismate ab Episcopo consecrato administrare.

Objicies secundo: Non potest perfici sacramentum sine ministro instituto a Christo: Sed minister confirmationis a Christo institutus est solus Episcopus, ut definitur in Florentino, & Tridentino supra citatis: Ergo a solo Episcopo potest hoc sacramentum conferri.

Confirmatur: Dum Episcopus confirmat, id non præstat præcise ratione potestatis jurisdictionis, quam habet in suam diocesim, sed ratione potestatis ordinis, characteri suo divinitus alligatæ; alioquin potestatem confirmandi posset suis Vicariis generalibus, quibus jurisdictionem suam tribuit, impertire. Ergo quicumque characteri Episcopali caret, caret etiam potestate confirmandi illi essentialiter annexa.

Ad objectionem respondeo, ministrum quidem ordinarium Confirmationis a Christo institutum esse solum Episcopum, simplicem tamen Sacerdotē, ex eadem Christi institutione,

esse illius ministrum extraordinarium in casu necessitatis, & supposita commissione Summi Pontificis, cui cum Christus commiserit regimen totius Ecclesiæ, consequenter dedit illi potestatem providendi de idoneo ministro Confirmationis in aliquibus casibus extraordinariis, in quibus Episcopus adesse non potest ad illud Sacramentum ministrandum. Unde ad confirmationem dico, Episcopum ut ministrum ordinarium confirmare, ratione characteris sui Episcopalis, Sacerdotem vero ut ministrum extraordinarium, & a summo Pontifice commissum id præstare, ratione sui characteris Sacerdotalis, dependenter tamen a concessione, seu dispensatione sedis Apostolicæ: licet enim potestas Ordinis ad confirmandum non dependeat a potestate jurisdictionis, quando est perfecta, & completa, qualis est potestas Episcopalis; dependet tamen a suprema jurisdictionis potestate in summo Pontifice existente, quando est, sicut potestas simplicis Sacerdotis, incompleta ad illum effectum. Unde in simplici Sacerdote potestas Ordinis ad confirmandum non solum characterem sacerdotalem importat, sed insuper connotat summi Pontificis concessionem, subindeque supremam jurisdictionem in eo, ut in capite totius Ecclesiæ existentem. Ex quo intelliges, non posse simplicem Sacerdotem ex commissione Episcopi confirmare; quia quæ spectant ad regimen totius Ecclesiæ, (ut providere de idoneo ministro confirmationis in aliquibus casibus extraordinariis, in quibus Episcopus confirmare non potest) soli summo Pontifici competunt. Unde nullibi legitur Presbyteros ex Episcopi iussu-

fio-

sione , vel dispensatione confirmasse , sed tantum ex summi Pontificis privilegio. Intelliges etiam , non posse Pontificem conferre Diacono facultatem confirmandi ; quia talis potestas necessario supponit , vel requirit characterem Episcopalem , vel saltem Sacerdotalem : operatio enim sacramentalis in corpus Christi mysticum procedere debet ab habente potestatem in corpus Christi verum , quam Diaconus non habet , cum non possit corpus Christi consecrare. Unde D. Thomas in 4. dist. 3. qu. 2. ar. 1. quæstiunc. 3. „ Promo-
„ vere ad illas perfectiones , quæ non respi-
„ ciunt corpus Domini verum , sed solum
„ corpus mysticum , potest a Papa , qui ha-
„ bet plenitudinem potestatis Pontificalis ,
„ committi Sacerdoti , qui habet actum sum-
„ mum super corpus Domini verum ; non
„ autem Diacono , vel alicui inferiori ,
„ qui non habet perficere corpus Domini
„ verum .

TRACTATUS IV.

D E

AUGUSTISSIMO

EUCHARISTIÆ

SACRAMENTO.

Sicut in veteri testamento Agnus Paschalis habuit rationem Sacramenti , & Sacrificii , ita & in nova lege Eucharistia utramque sortitur rationem ; cum non solum instituta sit in animarum salutem , ut cõ-

tera Sacramenta, sed etiam ad peculiarem Dei cultum ordinata, quo modo habet rationem Sacrificii. Illam sub utraque ratione in hoc tractatu considerabimus, & primo agemus de illa, ut habet rationem Sacramenti, deinde illam, ut est novæ legis sacrificium, contemplabimur, invocata prius hujus admirabilis Sacramenti, & incruenti Sacrificii gratia, verbis Divi Dionysii, qui c. 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, acturus de Eucharistia, sic præfatur: „O divinum penitus, san-
 „ ctumque mysterium, obducta tibi signan-
 „ tium operimenta signorum dignanter ope-
 „ riens nobis, palam, atque aperte luce-
 „ sce, nostrosque spirituales oculos singula-
 „ ri, & aperto tuæ lucis splendore imple.

C A P U T I.

*De existentia, essentia, unitate, necessitate,
 & institutione hujus Sacramenti.*

§. I.

Existentia, & essentia hujus Sacramenti.

Licet plures hæretici circa Eucharistiam erraverint, nullus tamen ex illis negavit eam esse verum novæ legis Sacramentum. Hoc enim Scripturæ, Concilia, & SS. Patres aperte tradunt, & ratio congrua, quam adducit S. Thomas hic qu. 74. ar. 1. facile suadet. Cum enim novæ legis Sacramenta (inquit) in eum finem sint instituta, ut eorum ope in spirituali vita subveniretur hominibus, & vita eorum spiritualis sit corporeæ similis: manifestum est, quod sicut ad vitam corpoream requiritur generatio, per
 quam

quam homo vitam accipit, & augmentum, quo perducitur ad perfectionem vitæ, & alimentum, quo conservatur in vita; sic ad vitam spiritualement, præter Baptismum, qui est spiritualis generatio, & Confirmationem, quæ est spirituale augmentum, oportuit esse Sacramentum Eucharistiæ, quæ est spirituale alimentum. Nec refert, quod in vita corporea augmentatio, & nutritio proveniant ab eodem alimento: non enim est exacta, & perfecta similitudo inter res corporeas, & spirituales; augmentum enim corporeum successive fit per multiplicem usum cibi, & potus; spirituale vero fit totum simul per Sacramentum confirmationis, quod idcirco iterari non potest. Item spirituale robur, quod datur in Confirmatione, non fit ad modum nutritionis, sed in modum unctionis athleticæ: unde conveniens fuit, ut præter Confirmationem, qua tale robur per chismaticam unctionem confertur, daretur cibus, & potus Eucharisticus, ad spiritualem refectionem. Addo, quod, licet hæc duo potuisset Christus unico Sacramento præstare, convenientius tamen fuit, ut non nisi duobus hos effectus tribueret: tum ut in ipsa Sacramentorum diversitate varietas, & multitudo effectuum gratiæ cognosceretur: tum etiam, ut hac Sacramentorum mirabili, & sapientissima varietate magis ab hominibus coleretur Deus.

Major difficultas est, in quo consistat Sacramenti hujus essentia. In primis enim Hæretici hujus temporis existimant, hoc Sacramentum non consistere in aliqua re permanente, sed in solo usu, seu sumptione; ita quod, sicut aqua in baptismo non habet ratio-

nem

nem Sacramenti, nisi quando actu applicatur, ita nec Eucharistia, nisi cum actu manducatur, non vero quando conservatur in pyxide. Hic error a Tridentino proscribitur sess. 13. can. 3. & cap. 3. ubi sic ait: *Illud in Eucharistia excellens, & singulare est, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est. Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod praebebat.* Quibus verbis sancta Synodus hanc rationem insinuat: Tunc aderat in nocte cœnæ corpus Christi, quando hæc verba ab eo prolata sunt: *Hoc est corpus meum*: alioquin ejus propositio fuisset falsa, & Christus mendacium protulisset: Sed antequam Apostoli manducassent corpus Christi, verba illa Christus protulit: Ergo ante usum, & summptionem hujus Sacramenti corpus Christi erat sub speciebus panis; subindeque tunc existerat Eucharistiæ Sacramentum.

Negant Minorem Calvinistæ, contendentes, verba illa, *Hoc est corpus meum*, non fuisse prolata ante actionem manducandi, sed inter manducandum, quod colligi putant ex serie verborum D. Matthæi cap. 26. ubi sic habetur: *Accipit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait, accipite, & comedite, Hoc est corpus meum.* Sed hoc facile refellitur, quia Christus Discipulos suos invitabat ad manducationem, eo quod cibus, quem manibus tenebat, esset corpus suum: Ergo prius fuit corpus Christi sub speciebus panis, quam manducarent Apostoli. Unde non debet hic attendi series verborum D. Matthæi;
(alio.

(alioquin ex textu Marci 14. *Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic est sanguis meus,* &c. sequeretur Corpus, & Sanguinem Christi solum esse in hoc Sacramento post usum, & sumptionem illius, quod nec ipsi quidem hæretici admittunt) sed solum debet attendi significatio, & sensus, quem ex constanti Ecclesiæ, & Patrum sensu constat esse hunc, ut significetur, Christum, dum panem adhuc manu tenebat, ante distributionem dixisse: *Hoc est corpus meum.*

Accedit auctoritas plurimorum Patrum, asserentium Eucharistiam asservari, & recondi in arculis, vel pyxidibus, domum asportari, a fidelibus secum deferri, ad collum suspendi, & similia, quæ illam esse quid permanens, aperte declarant. Tertullianus enim lib. 2. ad uxorem innuit fuisse olim moris, ut fideles Eucharistiam secum deferrent, quam opportuno tempore reciperent. Basilii in epist. ad Cæsariam Patriam testatur, Anachoretas, qui non poterant commode sæpius Ecclesiam frequentare, Eucharistiam secum in Eremum deferre. Cyprianus serm. de lapsis narrat, mulierem Eucharistiam domi in arcula sua conclusam indignis manibus tractare tentantem igne surgente subito fuisse deterritam. Ambrosius in orat. de obitu Satyri fratris sui cap. 7. scribit, eum in orario involutam Eucharistiæ particulam suspendisse ad collum suum in periculo naufragii, & eo auxilio fretum se dejecisse in mare, ac liberum ad litus evasisse. Justinus Martyr, qui vixit primo sæculo post Apostolos, in secunda Apologia prope finem scribit, post sacra peracta in Ecclesia Eucharistiam dari consuevisse

Dia-

Diaconis, deferendam ad absentes, qui impediti fuerant ex causa rationabili, ne celebrationi mysteriorum interessent. Demum S. Hieron. epist. ad Rustic. laudat S. Exuperium Episcopum Tolosanum, quod ob inopiam voluntariam cogereetur Christi Corpus in canistro portare. Verba ejus sunt: *Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, & sanguinem portat in vitro.* Quæ testimonia adeo expressa sunt, & manifesta, ut Calvinus fateri coactus sit, pro nobis stare exemplum veteris Ecclesiæ: *sed in re tanta (inquit) tutius est sequi veritatem*, ei scilicet, & aliis ejusmodi Apostatis revelatam, & prioribus sæculis Sanctis Patribus, ac toti Ecclesiæ occultatam.

Ratio etiam suffragatur: nam Eucharistiæ Sacramentum per modum cibi, & potus a Christo institutum est, juxta illud Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: Sed cibus, & potus sunt quid permanens, nec usus cibi, & potus, siue ejus sumptio de ipsius essentia censetur, sed est solum ipsius applicatio, seu conditio ad nutritionem requisita: Ergo similiter Sacramentum Eucharistiæ est quid permanens, & ejus sumptio, seu usus est tantum conditio requisita, ut virtus ejus habeat suum effectum, spirituales scilicet animæ refectio- nem. Nec refert, quod Baptismus, Confirmatio, & alia novæ legis Sacramenta in usu consistant. In hoc enim Eucharistia differt ab aliis novæ legis Sacramentis, quod continet rem sacram absolute, nempe corpus Christi; alia vero solum continent rem sacram in ordine ad aliud, nempe virtutem ad sanctificandum eos, quibus applicantur. Ex quo fit, quod Eucharistia per-

perficiatur in sola consecratione materiæ ,
alia vero in applicatione ad hominem sanctificandum.

Quantum ad Catholicos , qui universaliter tenent , hoc Sacramentum in aliqua re permanente consistere , difficultas , & controversia est inter illos , quid in Eucharistiæ habeat proprie , & essentialiter rationem Sacramenti , seu signi sensibilis gratiæ sanctificantis ? Multa enim in ea sunt , de quibus dubitari potest , an talis ratio eis conveniat , nempe verba consecrationis , actio transubstantiativa , seu conversiva panis , & vini in corpus , & sanguinem Christi , species continentes corpus , & sanguinem Christi , corpus , & sanguis Christi sub speciebus contenta ; demum sumptio Eucharistiæ , quæ vocatur usus illius . Quæritur ergo quid ex illis quinque habeat proprie , & essentialiter rationem Sacramenti in Eucharistiæ ?

Respondeo breviter , Sacramentum Eucharistiæ , ut Sacramentum est , seu signum sensibile gratiæ sanctificantis , consistere essentialiter in speciebus consecratis , connotatis tamen corpore , & sanguine Christi , sub eis contentis , ut causativis gratiæ nutritivæ , verbis consecratoriis , ipsaque consecratione , ut causa , vel actione , per quam efficitur , & ipso usu , seu sumptione , tanquam fine , ad quem ordinatur . In primis enim , quod nec verba consecrationis , nec ipsa consecratio , seu actio conversiva panis in corpus , & sanguinem Christi , nec usus , seu sumptio Eucharistiæ , non possint esse ipsum Eucharistiæ Sacramentum , nec partes essentielles , & intrinsecæ constitutivæ illius , manifestum est ; quia , ut jam ostendimus contra hæreticos , Sacramentum
Eucha-

Eucharistiæ consistit in aliqua re permanente, hæc vero entia successiva sunt. Præterquam quod verba consecrationis, & ipsa consecratio sunt causa, vel actio, per quam conficitur Eucharistia, seu fieri, & via ad Sacramentum: Sed causa, vel actio, per quam conficitur Sacramentum, non est ipsum Sacramentum, & via non est ratio constitutiva termini: Ergo Sacramentum Eucharistiæ non consistit essentialiter in verbis consecrationis, nec in ipsa consecratione, nec illa possunt esse partes intrinsecæ, & essentielles illius. Idem dicendum est de usu, seu sumptione: usus enim cibi non est ipse cibus, sed solum ejus applicatio; unde ante sumptionem Eucharistiæ, ac statim post consecrationem est integrum, & completum Eucharistiæ Sacramentum. Similiter evidens est, quod nec solæ species sacramentales, nec solum corpus, & sanguis Christi sub eis contenta, non sunt totum Eucharistiæ Sacramentum; quia solæ species, secluso corpore, & sanguine Christi, non possunt esse cibus spiritualis, & causa vitæ, ac nutritionis animæ; cum non habeant vim sanctificandi, & vivificandi, nisi a corpore, & sanguine Christi, quæ sub eis continentur. Ipsum vero Christi corpus, cum non sit sensibile, nisi ratione specierum, non potest se solo, & illis seclusis, habere rationem Sacramenti, seu signi sensibilis gratiæ sanctificantis. Debet ergo Sacramentum Eucharistiæ consistere vel in aggregato ex speciebus, & corpore, ac sanguine Christi, ut volunt plures ex recentioribus, vel, ut melius dicunt Thomistæ, in speciebus ut consecratis, & continentibus, ac connotantibus corpus, & sanguinem Christi. De illis enim
sic

sic consideratis verificatur quidquid est de ratione Sacramenti, nempe esse lignum sensibile gratiæ sanctificantis. Sunt enim de se sensibiles, ut constat: ratione vero corporis, & sanguinis Christi, quæ connotant, & continent, habent vim sanctificandi, & causandi gratiam, animam cibantem, ac reficientem. Unde Catechismus Romanus eam aperte tradit sententiam titulo de Euchar. num. 8. his verbis: *Diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & consecratio, frequenter vero & ipsum Domini corpus, & sanguis, qui in Eucharistia continetur, Sacramentum vocari consuevit, . . . Verum hæc omnia minus proprie Sacramenta dici perspicuum est. Ipse autem panis, & vini species veram, & absolutam hujus nominis rationem habent.*

Objicies primo: Florentinum in decreto Eugenii ait, Sacramenta novæ legis perfici rebus ut materia, & verbis ut forma: Ergo sicut in aliis sacramentis verba sunt forma intrinseca, & pars essentialis, ita & in Eucharistiæ sacramento verba consecrationis; præsertim cum per illa species determinantur ad significandam gratiam cibantem, sicut in baptismo aqua determinatur per verba ad significandam gratiam regenerantem.

Respondeo, verba Florentini intelligenda esse, & applicanda sacramentis novæ legis per distributionem accommodam; ita ut de illis, quæ in usu consistunt, possit dici ipsa intrinsece componi ex rebus, & verbis: de Eucharistia vero, quæ non consistit in usu, sed in re permanente, extrinsece tantum; quia in hoc sacramento verba consecrationis non
de-

determinant materiam, nisi extrinsece, & efficienter, quatenus eam in corpus, & sanguinem Christi convertunt; in baptismo vero, & aliis sacramentis in usu consistentibus verba intrinsece, & formaliter determinant materiam ad significandum gratiam sacramentalem, seu cuilibet sacramento propriam.

Objicies secundo: Sacramenta novę legis sunt signa practica, & effectiva gratiæ: Sed Eucharistia non causat gratiam, nisi in actuali usu, & sumptione: Ergo talis usus, & sumptio vel est ipsum Eucharistię sacramentum, vel saltem pars essentialis illius.

Respondeo, de ratione sacramenti non consistentis in usu, quale est Eucharistia, non esse, quod causet semper in actu secundo gratiam, sed sufficere, quod semper sit aptum eam causare, & de facto ipsam causet, positis requisitis, atque adeo posito usu, sive applicatione, tanquam conditione sine qua non. Unde usus non est pars intrinseca hujus sacramenti, sed duntaxat finis, ad quem ordinatur, subindeque extrinsecum illius connotatum.

Objicies tertio. SS. Patres dicunt Eucharistiam esse carnem Christi, vel corpus Christi, eamque esse spiritualem animę cibum: Sed hæc verificari nequeunt, nisi hoc sacramentum constet corpore Christi, tanquam parte intrinseca illud componente una cum speciebus: Ergo revera corpus Christi est pars hujus sacramenti, & non solum aliquid in eo contentum. Unde D. Tho. in 4. dist. 8. q. 1. ar. 1. quęstiunc. 1. ad 2. sic ait: *Ex speciebus, & corpore Christi fit unum Sacramentum.*

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem. Eucharistia enim a SS. Patribus
caro,

caro, vel corpus Christi appellatur per metonymiam, tribuendo contento nomen continentis, qui est frequentissimus modus loquendi. Similiter dicitur spiritualis animæ cibus, quia significat, & causat gratiam animam cibantem; quod non solum convenit corpori Christi, sed etiam speciebus consecratis, ut elevatis ad causandam gratiam; nam ratione hujus elevationis sunt cibus animæ, quo spiritualiter nutritur: quia tamen corpus Christi, utpote instrumentum Divinitati conjunctum, ad hanc nutritionem nobiliiori modo concurrit, animæ cibus simpliciter, & communiter appellatur. Ad D. Th. dicendum, quod, ut ex speciebus consecratis, & corpore Christi dicatur fieri unum Sacramentum, non requiritur, quod illa se habeant ad invicem per modum partium, vel extremorum componentium, sed sufficit, quod species consecratæ connotent corpus Christi, ut rem ab ipsis contentam, & significatam. Unde idem S. Doct. post verba in objectione relata, subdit: *Sicut in aliis Sacramentis ex elemento, & virtute quasi unum efficitur.* Virtus autem, per quam alia Sacramenta elevantur, non est Sacramentum, nec pars intrinseca componens illud, nec ad illud pertinet in recto, sed tantum in obliquo: Ergo & in Sacramento Eucharistiæ corpus Christi non se habet per modum partis intrinsece, sed solum per modum contenti, & significati a speciebus consecratis. Ex speciebus ergo in recto importatis, & corpore Christi in obliquo fit unum Sacramentum; eo quod species non possint habere rationem Sacramenti, nisi contineant ipsum corpus Christi; quia alias non significarent gratiam cibantem, cum non habeant eam significare, nisi ex determinatione
facta

facta per verba, quæ ut verificentur, debent species realiter continere corpus Christi.

Objicies quarto: Sacramentum Eucharistiæ secundum se est adorandum adoratione latriæ, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 5. Atqui species, etiam cum habitudine ad corpus Christi præsens considerata, non debent adorari cultu latriæ: quia, ut sæpe docet septima Synodus, hoc cultu Deus adorari debet: Ergo species consecrata, seu ut dicentes habitudinem ad corpus Christi præsens, non sunt ipsum Eucharistiæ Sacramentum, nec pro illo supponunt.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: cum enim species Sacramentales ex eo, quod contineant Christum, sint ei conjunctæ, obijciuntur adorandæ eodem actu, quo Christus adoratur: unde sicut qui adorat Verbum in carne, eodem actu adorat carnem ipsam; ita qui adorat Christum sub speciebus Eucharisticis, eadem adoratione adorat ipsas species. Quod ut melius percipiamur: Advertendum est, species Eucharisticas posse duobus modis adorari, vel simul cum ipso Christo, vel separatim ab illo, & præcise propter dignitatem, quam habent ex eo, quod ipsum contineant. Si adorentur simul cum Christo, quamvis res per se primo adorata sit Christus, concomitanter tamen, & quasi implicite, atque adeo eodem cultu, quo Christus, adorantur species illæ. Si vero adorentur ut distinctæ a Christo, fateor adorationem illam non esse latriæ perfectæ, sed hypodulæ; quia licet dignitas, quæ provenit in illis speciebus ex conjunctione ad Christum, sit major omni excellentia, & dignitate pure creata, & creabili, minor tamen est,

De Augustissimo Euchar. Sacram 191
est, quam dignitas Christi secundum se
considerati; & in hoc sensu debet explica-
ri septima Synodus.

Ex dictis colligitur primo, quod in Eu-
charistia species consecratæ, continentes
corpus, & sanguinem Christi, sunt Sacra-
mentum tantum; corpus autem, & sanguis
Christi sub illis contenta sunt res Sacramen-
ti, & Sacramentum simul; gratia vero san-
ctificans, res Sacramenti tantum. Ratio est,
quia species consecratæ significant tantum,
& non significantur. Corpus, & Sanguis
Christi significantur ipsis speciebus, & si-
gnificant gratiam. Gratia vero sanctificans
per modum alimenti spiritualis tantum si-
gnificatur, nec significat aliquid, quod sit
proprius hujus Sacramenti effectus; licet
significet gloriam, quæ est significatum
commune omnibus Sacramentis.

Colligitur secundo, Sacramentum Eucha-
ristiæ physice sumptum nihil aliud esse,
quam species panis, & vini consecratas,
sub præscripta verborum forma, ut realiter
continent Christum, ad causandam gratiam
cibantem animam: metaphysice vero con-
sideratum, esse Sacramentum novæ legis,
significans Christum, ut realiter conten-
tum sub ipsis speciebus, & gratiam ciban-
tem animam.

§. II.

Unitas hujus Sacramenti.

Certum est, Eucharistiæ Sacramentum, li-
cet constet duabus speciebus, & formis
partialibus, esse tamen unum specie atoma
Sacramentum, & non plura specie diversa: Ait
enim

enim Catechismus Romanus parte 2. cap. 4. *Licet duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura, sed unum tantum Eucharistiæ Sacramentum, Ecclesiæ auctoritate ducti, confitemur.* Verum difficultas est, unde sit unitas specifica hujus Sacramenti petenda? Aliqui enim illam sumunt ex unitate rei contentæ, quæ est Christus, alii ex unitate institutionis, alii ex unitate passionis Christi, quam significat, vel ex unione fidelium, quam causat. Sed melius S. Thomas eam ex unitate finis, ad quem ex institutione Christi ordinatur, venandam esse docet hic art. 2. ubi sic discurret: *Sacramentum Eucharistiæ ordinatur ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum; & ideo etiam ad integritatem hujus Sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud Joan. 6. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: Ergo hoc Sacramentum multa quidem est materialiter, sed unum formaliter, & perfective.* Quæ ratio illustrari potest exemplo Sacramenti Extremæ Unctionis. Nam sicut in extrema Unctione sunt plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, & tamen est unum Sacramentum, quia illa omnia ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, scilicet ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, & animam deprimunt: ita Sacramentum Eucharistiæ, licet constet duabus speciebus, & formis partialibus, censetur tamen esse unicum specie Sacra-

cramentum ; quia ordinatur ad unum finem , nimirum ad unam integram refectio-
nem spirituales.

Non minus certum videtur , Sacramentum
Eucharistiæ , licet unum specie , dividi ta-
men in plura numero Sacramenta , secun-
dum quod in diversis Ecclesiis , & Altari-
bus consecratur : cum enim tunc sint plures
materiæ , & plures formæ hujus Sacramenti ,
numero diversæ , non possunt non esse plura
Sacramenta , numero distincta . Sed difficul-
tas , & controversia est inter Theologos ,
unde tunc unitas , vel distinctio numerica
hujus Sacramenti desumenda sit ? Quidam
enim putant eam desumi ex unitate , & con-
tinuatione physica specierum , atque ita quot
fuerint species panis , & vini physice discon-
tinuatæ , tot esse numero Sacramenta . Alii
vero existimant eam petendam esse a conse-
cratione , per quam conficitur , ita ut unum
sit Sacramentum , quod unica consecratione
conficitur , plura vero numero Sacramenta ,
si diversis consecrationibus conficiantur . A-
lii demum asserunt , unitatem numericam
Eucharistiæ nec ex continuatione physica
specierum , nec ex unitate consecrationis
sumi debere , sed ex ordine ad unam sum-
ptionem . Et hæc sententia probabilior vi-
detur , quia Eucharistiæ Sacramentum est
institutum a Christo per modum convivii
spiritualis , quo reficitur anima , unde de illo
agendum est cum proportionem , & analogia ad
convivium materiale : Sed convivium ma-
teriale non habet suam unitatem numericam
a physica continuatione ciborum , cum plura
fercula inter se discontinua possint in eodem
convivio ministrari : nec ab actione , qua
præparatur , cum unica , vel pluribus actioni-

bus inter se discontinuis, & numero diversis præparari possit; sed a cibis, & ferculis, prout ordinantur ad unam refectionem: Ergo pariter unitas numerica Sacramenti Eucharistiæ non sumitur a continuatione physica specierum, nec ex unitate consecrationis, per quam conficitur, sed ex ordine ad unam numero refectionem, ad quam deservit. Quod ut magis declaretur, & illustretur

Advertendum est, duplicem esse constitutionem Sacramenti Eucharistiæ in esse individuali, unam incompletam, convenientem ei ex intentione saltem virtuali Sacerdotis consecrantis, per quam deputatur ad unam, vel plures refectiones: Alteram completam, qua consequenter ad talem intentionem idem sacramentum deservit de facto ad unam, vel plures refectiones. Unde licet Sacerdos consecret plures hostias in ordine ad plures refectiones, non habent tamen complete, sed tantum inchoative esse plura numero sacramenta, antequam in ipsa sumptione deserviant de facto pluribus refectionibus. Similiter si plures consecret in ordine ad unicam numero refectionem, inchoative tantum ex tunc erunt unicum numero sacramentum, complete vero in ipsa actuali, & unica sumptione. Sicut plura fercula pluribus refectionibus deputata, ex illa deputatione, inchoative tantum constituunt plura convivia; complete vero plura efficiunt, quando de facto pluribus refectionibus deserviunt; & e converso, quando plura fercula ad unam tantum refectionem deputantur, ex tali deputatione constituunt inchoative tantum unum convivium; complete vero, quando de facto ministrantur, & uni tantum refectioni deserviunt.

§. III.

Necessitas hujus Sacramenti.

Certum est, hoc sacramentum in re susceptum non esse necessarium necessitate mediæ ad salutem : nam parvuli sacris undis intincti, vel proprio sanguine baptizati salutem absque actuali Eucharistiæ perceptione obtinent, ut definit Tridentinum sess. 21. cap. 4. Sæpe etiam adulti in ea rerum serie constituuntur, in qua cœlesti hoc cibo pasci nequaquam possunt, ut qui tempestate jactati in aquis sepeliuntur, vel qui ad mortem damnantur, aut vomitum patiuntur, quibus Ecclesia non solet Eucharistiæ sacramentum porrigere, etiam in articulo mortis. Certum est etiam, votum, seu desiderium formale, & explicitum recipiendi sacramentum Eucharistiæ non esse de necessitate salutis. Votum enim alicujus rei est in supplementum illius, unde dicitur ejus vicarium; atque adeo non potest esse magis necessarium ad salutem, quam sit ipsa res, quæ desideratur: Ergo si Eucharistiæ actu suscepta non sit de necessitate salutis, ejus votum, seu desiderium formale, & explicitum non erit ad salutem simpliciter necessarium. Solum ergo difficultas est, & controversia inter Theologos, an saltem implicitum, & virtuale Eucharistiæ votum sit omnibus necessitate mediæ ad salutem necessarium? Hoc enim negant plures ex Recentioribus, affirmant vero Thomistæ cum S. Doctore hic art. 3. ubi sic ait: *Per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam; & ideo ex hoc ipso, quod pueri baptizantur, ad Eucharistiam ordinantur per Eccle-*

I 2 *siam;*

siam; & sic sicut ex fide Ecclesie credunt, sic ex fide Ecclesie desiderant Eucharistiam. Et quæst. 79. artic. 1. ad 1. Hoc Sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi, nec aliquis habet gratiam ante susceptionem hujus Sacramenti, vel nisi in aliquo voto ipsius; vel per seipsum, sicut adultis; vel voto Ecclesie, sicut parvulis.

Ratio etiam suffragatur. Baptismus enim, & pœnitentia sunt necessaria necessitate medii ad salutem: Sed in baptismo, & pœnitentia, aliisque Sacramentis includitur implicitè, virtualiter, & interpretative votum Eucharistiae: Ergo Sacramentum Eucharistiae, in voto saltem implicito, tacito, & interpretativo, est necessarium ad salutem necessitate medii. Major est certa, minor probatur. In volitione medii includitur, implicitè saltem, virtualiter, & interpretative, intentio finis, seu voluntas, & votum ipsius: Atqui Sacramentum Eucharistiae est finis baptismi, & pœnitentiae, aliorumque Sacramentorum: Ergo in baptismo, & pœnitentia, aliisque Sacramentis implicitè, virtualiter, & interpretative includitur votum Eucharistiae. Major patet, minor vero probatur a D. Thoma supra quæst. 65. art. 3. ubi sic discurre: „ Omnia alia Sa-
 „ cramenta ordinari videntur ad hoc Sa-
 „ cramentum (*Ecclesie*) sicut ad finem:
 „ manifestum est enim, quod Sacramen-
 „ tum Ordinis ordinatur ad Eucharistiae
 „ consecrationem, Sacramentum vero ba-
 „ ptismi ordinatur ad Eucharistiae rece-
 „ ptionem. In quo etiam perficitur ali-
 „ quis per confirmationem, ut non vere-
 „ tur se subtrahere a tali Sacramento: per
 „ pœnitentiam etiam, & extremam unctio-
 „ nem

„ nem præparatur homo ad digne sumentum corpus Christi. Matrimonium etiam, saltem sua significatione, attingit hoc Sacramentum, inquantum significat conjunctionem Christi, & Ecclesiæ, cuius unitas per Sacramentum Eucharistiæ figuratur: unde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

Confirmatur primo: Omnis res inclinatur ad suam perfectionem, & consummationem, tanquam in proprium finem: Sed Eucharistia est perfectio, & consummatio aliorum sacramentorum; quia gratia, quæ in illis confertur, habet nos unire Christo, quæ unio maxime perficitur, & consummatur per Eucharistiam. Unde Dionysius de Eccles. hierarchia cap. 3. ait, quod *non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinissimam Eucharistiam*. Ergo illa est finis aliorum Sacramentorum.

Confirmatur secundo: Cum Deus sit finis omnium creaturarum, id, in quo speciali modo inhabitat, habet rationem finis respectu aliorum: unde quia Deus est in Christo homine speciali modo, nimirum per unionem hypostaticam, Christus ut homo est finis omnium creaturarum: quare in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. dicitur causam finalem justificationis nostræ esse gloriam Dei, & Christi: Sed Christus Deus, & homo est speciali modo in Sacramento Eucharistiæ; cum hoc Sacramentum realiter, & substantialiter ipsum contineat: Ergo illud est finis aliorum Sacramentorum.

Ex his intelliges, quod licet realis, & sacramentalis receptio Eucharistiæ non sit de necessitate salutis, bene tamen mystica, &

spiritualis, quæ consistit in unione, & incorporatione cum Christo, ad quam omnia Sacramenta ut in finem ordinantur, præfertim baptismus, cum sit initium vitæ spiritualis, quod speciali quadam ratione ad suam perfectionem, & consummationem tanquam in finem inclinatur. Unde Augustinus verba illa Christi Jo: 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, extendit ad parvulos: ait enim lib. 1. de peccat. meritis cap. 10. *An vero quisquam hoc dicere audebit, quod ad parvulos hæc sententia Domini non pertineat, possintque sine participatione corporis hujus, & sanguinis in se habere vitam?* Quod non est intelligendum de participatione reali, & Sacramentali (ut perperam Augustino Calvinistæ imponunt) sed de mystica, & spirituali, quæ consistit in unione, & incorporatione cum Christo, ad quam baptismus specialiter ordinatur, ut exponit ipsemet Sanctus Doctor lib. 3. de peccat. meritis cap. 4. ipsumque interpretatur D. Thomas supra quæst. 65. artic. 4. ad 2. & hic quæst. 73. art. 3. ad 1.

Argumenta Adversariorum soluta manent ex dictis: ea enim solum probant, actua-lem Eucharistiæ receptionem, vel ejus votum explicitum, & formale non esse de necessitate salutis; id tamen non ostenditur de voto implicito, & virtuali Eucharistiæ, quod in susceptione baptismi, & aliorum Sacramentorum includitur. Unde diligenter observandum est, Eucharistiam posse duobus modis considerari, nimirum ut est particulare aliquod Sacramentum, & ut est causa universalis aliorum Sacramentorum,

rum, quæ ad illam ut ad finem ordinantur, quatenus habet incorporare nos Christo, illique nos perfecte unire, qui est finis omnium Sacramentorum, ut antea declaratum est. Primo modo efficienter concurrat ad producendam gratiam, quam confert distinctam a cæteris; secundo vero influit per modum causæ finalis in omnem gratiam, & in omnes effectus, qui dantur per alia Sacramenta. Unde si primo modo consideretur, votum ejus non est de necessitate salutis, bene tamen si altero modo spectetur; quia nemo potest salutem consequi, nisi Christo uniatur, & incorporetur.

§. IV.

Institutio hujus Sacramenti.

HOc Sacramentum fuisse a Christo institutum in nocte cœnæ ultimæ, factæ cum Discipulis pridie quam pateretur, de fide certum est, cum hoc aperte testentur Evangelistæ, præsertim Matthæus cap. 26. Illudque tempus fuisse ejus institutioni convenientissimum, ex eo patet, quod testamenta fieri soleant ante mortem testatoris; quare cum Christus in Eucharistia suum corpus, & sanguinem Discipulis, & aliis fidelibus quasi testamento legaverit, ut dicitur Lucæ 22. convenientissimum fuit, ut pridie quam moreretur, mirabile hoc Sacramentum institueret. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 2. *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo divitias divinissimi sui amoris veluti in nos effudit.*

In hoc conveniunt omnes Catholici, sed celebris est controversia inter Græcos, & Latinos, qua die Christus ultimam cœnam cum

Apostolis fecerit. Græci enim ut suum ritum de confectione Eucharistiæ in pane fermentato tueantur, asserunt Christum cœnam illam celebrasse, non die, aut Luna 14. primi mensis, (qui apud Judæos erat mensis Martius) nam tunc Judæis non licebat comedere fermentatum, ut patet Exodi 12. sed die, aut Luna 13. quo tempore Judæi non azymis, sed fermentatis panibus utebantur. Latini e contra, ut suum ritum de consecrando in azymo defendant, affirmant Christum cœnam agni Paschalis celebrasse die, seu Luna 14. mensis primi, in qua incipiebat solemnitas primæ diei azymorum; subindeque Christum in azymo, non vero in fermentato consecrasse. Quæ sententia nititur evidentibus Scripturæ testimoniis. dicitur enim Matth. 26. *Prima autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Et paulo post dicitur Christum vespere facto cum illis discubuisse, & cœnasse, quod idem asseritur Marci 14. & Lucæ 22. Atqui prima dies azymorum non erat decima tertia mensis primi, quia tota die decima tertia comedebatur panis fermentatus, sed decima quarta, in cujus vespera incipiebat comedi azymus, & non licebat comedere fermentatum, aut illud in domibus habere, ut patet Exodi 12. Ergo Christus non celebravit die decima tertia, sed decima quarta primi mensis cœnam paschalem cum Discipulis suis, in qua Sacramentum Eucharistiæ instituit. Unde Theophylactus in cap. 22. Lucæ: *Diem azymorum*, inquit, *nominat feriam quintam, in cujus vespera Pascha immolaturi erant.*

Nec valet, quod ait Euthymius, nempe per primum diem azymorum Evangelistas intel-

tellexisse pridie azymorum, in quo volunt Christum cœnam Paschalem cum Discipulis cœlebrasse, subindeque solemnitatem illam una die prævenisse: Non valet, inquam, tum quia Lucas addit diem festum: erat autem dies festus solus primus, & septimus dies azymorum, ut constat Exodi 12. tum etiam, quia non est assignabilis eausa sufficiens, ob quam Christus legis observantissimus custos, qui non venerat legem solvere, sed adimplere, eam transgredi voluisset, & legalem cœnam celebrare pridie quam lex juberet. Et certe, si diem a lege præscriptum in comedendo agno Paschali prævenisset, justam eum accusandi, mortique tradendi causam Judæi invenissent, cum de observantia azymorum lex dicat Exodi 12. *Quicumque fermentatum comederit, peribit anima illa ex Israel.* Nec verum est, quod ait idem Euthymius, nempe fuisse licitum in antiqua lege prævenire Pascha, quamvis non liceret ultra diem constitutum a lege illud differre. Nam Scriptura nullibi ne apparenter quidem id insinuat, sed potius contrarium aperte indicat. Numerorum enim cap. 9. lex permittit quidem in favorem immundorum, ac peregrinorum, ut propter immunditiam, aut peregrinationem longinquam extra terram Chanaan, Pascha suum in secundum mensem differant: imperat tamen, ut illud celebrent ipsa Luna decima quarta sub vesperam.

Objiciunt Græci plura D. Joannis testimonia, ex quibus aperte colligi videtur, Christum Pascha cœlebrasse cum Discipulis suis, antequam Judæi illud celebrarent, subindeque prævenisse diem a lege statutam, quæ erat decima quarta mensis. In primis enim

Joann. 13. omnia illa, quæ Christus gessit in cœna, facta dicuntur *ante diem festum Paschæ*. Secundo idem Euangelista cap. 18. ait: quod in die Passionis Domini *Judei non introierunt Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*, idest agnum Paschalem: Ergo illa die a Judæis manducabatur, subindeque Christus celebravit Pascha cum Discipulis suis, pridie quam a Judæis celebraretur. Tertio cap. 19. Christus dicitur mortuus in Parasceve Paschæ: est autem Parasceve præparatio ad festum celebrandum, seu vigilia Paschæ. Demum dies Sabbati, qui secutus est immediate mortem Christi, Joan. 19. appellatur *dies magnus Sabbati*, quo nomine non designatus fuisset, nisi extitisset dies primus azymorum; quia non habuisset specialem aliquam magnitudinem, & solemnitatem super alia Sabbata: Ergo Christus non est passus die prima azymorum, subindeque ante illum diem celebravit Pascha cum Discipulis suis.

Ad primum respondeo, ea, quæ a Christo gesta sunt in nocte cœnæ, dici ab Euangelista facta ante diem festum Paschæ, sumpta die pro die artificiali, prout distinguitur a nocte, non pro naturali, ut complectitur noctem, unde non dixit, *ante festum*, sed *ante diem festum*. Quæ explicatio est D. Thomæ in 4. dist. 11. quæst. 2. artic. 2. quæstiunc. 3. ad 1. & Catechismi Romani cap. de Eucharistia. Ut autem illa clarius percipiatur, sciendum est, apud Judæos tres fuisse dierum differentias, nempe legalium, naturalium, & artificialium. Dies legales accipiebantur a vespera unius diei ad vesperam subsequenteris, juxta illud Levitici 13. *A vespera*

*pera usque ad vesperam celebrabitis Sab-
bata vestra.* Dies naturales accipiebantur a-
pud Hebræos, sicut apud nos, a media no-
cte in medium noctis sequentis, vel ut ali-
quibus placet, & insinuat S. Thomas ubi
supra in resp. ad 2. ab ortu solis in ortum sub-
sequentem. Dies vero artificiales condistin-
guebantur etiam sicut modo contra noctem,
ita ut comprehenderent tantum illud spa-
tium, in quo lux solis apparebat.

Ad secundum respondeo cum eodem S.
Doctore ibidem ad 3. quod quando Evan-
gelista ait, quod Judæi die, qua Christus
crucifixus est, non introierunt in præto-
rium, ut non contaminarentur, sed ut man-
ducarent Pascha, per *ly Pascha* non intel-
lexit esum agni Paschalis, sed esum panum
azymorum, qui per septem dies comedebantur,
aut victimarum, quæ per dies Pa-
schales offerebantur, & quæ *Paschata* di-
cebantur; illæ enim non nisi a mundis co-
medi debebant.

Ad tertium dicendum, per parasceve Pas-
chæ non intelligi præparationem ad Pas-
cha, sed parasceve, quod erat festum Pas-
chæ, idest feria sexta, intra festa Pascha-
lia illo anno occurrens. Judæi enim quam-
libet feriam sextam appellabant parasceve,
quia in ea præparabant necessaria ad diem
Sabbati subsequentem, in quo non licebat
eis quidquam operari, ne quidem cibos
præparare. Quæ explicatio confirmatur ex
illo Marci 15. *Erat parasceve, quod est an-
te Sabbatum,* & ex illo Joan. 19. *Judei er-
go, quoniam parasceve erat, ut non rema-
nerent in cruce corpora Sabbato,* &c. Ex qui-
bus constat parasceve fuisse non ad Pas-
cha, sed ad Sabbatum.

Ad quartum respondeo, diem illam Sabbati, quæ secuta est immediate mortem Christi, magnum diem Sabbati ab Evangelista appellari, quia inciderat in secundum diem azymorum, qui ob frequentiam populi, qui ad Pascha convenerat, erat celeberrimus.

C A P U T II.

Materia hujus Sacramenti.

Materia hujus Sacramenti assignatur a Florentino in decreto unionis sæpe citato his verbis: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Unde omnis panis non est materia sufficiens hujus Sacramenti, puta panis confectus ex hordeo, milio, avena, vel leguminibus, sed solus panis confectus ex farina tritici, & aqua naturali, ac igne coctus: quare si farine admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex ea confici Sacramentum, quia non est verus panis, ut ait D. Thomas hic quæst. 74. artic. 7. ad 3. Similiter massa pastæ cruda, aut torrida sole, vel frixa oleo non est apta materia hujus Sacramenti, sicut nec amydom, seu amylum, quod fit ex tritico corrupto, cum ejus materia non tam sit tritici farina, quam lac ex eo expressum, ut notavit Soto. Ratio hujus rei alia non est, quam Christi institutio, qui hoc Sacramentum instituit in pane usuali: panis autem usualis est ille, qui fit ex farina tritici, & aqua naturali, & qui igne decoquitur; nam omnis alius panis substituitur in defectum hujus, nec panis simpliciter dici consuevit, sed cum addito, panis hordeaceus, panis ex milio, &c. Ergo
so

solus panis confectus ex farina tritici, & aqua naturali, ac igne coctus est sufficiens materia Eucharistiæ. Hæc censetur Apostolica traditio, quam Ecclesiastica auctoritas confirmavit, ut testatur Catechismus Romanus.

Nihil tamen interest ad valorem hujus Sacramenti, an panis sit azymus, vel fermentatus, ut definivit Florentinum sess. ultima in litteris sanctæ unionis, his verbis: *Definimus, in azymo, sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici.* Licet azymus convenientior sit, quam fermentatus: Tum quia Christus in azymo consecravit, cum cœnam legalem celebraverit, & Sacramentum Eucharistiæ instituerit prima die azymorum, in qua nullus panis, nisi azymus, in domibus Judæorum debebat reperiri, sicut Exodi 12. præcipitur, ut cap. præcedenti §. 4. ostendimus: Tum etiam, quia etsi daremus, quod Christus (ut volunt Græci) in celebratione Paschæ legitimum ejus tempus, scilicet primam diem azymorum, sive decimam quartam lunam, prævenire voluisset; consequens tamen non foret, eum fermentato in cœna ultima usum fuisse, sed azymo; quia sicut ipsius agni Paschalis immolationem, & esum observare voluit, ita & totum ejus ritum in lege præscriptum (qui inter alia habet, ut cum azymis, & lactucis agrestibus comedatur) servare voluisse credendum est. Unde Chrysostomus homil. 82. super Matth. *Apertissime Dominus demonstravit, quia a principio circumcisionis suæ, usque ad diem Paschæ extremum, non erat contrarius divinarum legum; in quibus præcipiebatur, ut cum azymis Paschalis agnus comederetur.* Tum denique quia cum azymum in Scriptura puritatē,
can-

candorem, simplicitatem, humilitatem, & incorruptionem significet, magis congruere videtur proprietatibus hujus Sacramenti, quam fermentatum, quod ut plurimum in malam partem sumitur. Unde Apostolus 1. Corinth. 5. *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiae, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

Fateor tamen Græcorum morem celebrandi in fermentato suis congruentiis non carere: cum enim fermentatum a fermento saporem habeat, & a sale calorem, Eucharistiæ, quæ est Sacramentum amoris, & spiritualis suavitatis, convenire videtur. Præterea (ut notavit S. Thomas 4. contra Gent. cap. 69. ex D. Gregorio in registro) *Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commixtione carnem suscepit; sed ceteræ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, & est verus homo, sicut & fermentum commiscetur farinæ. Imo etiam Romanam Ecclesiam aliquando in fermentato consecrasse, Richardus, Scotus, Durandus, & alii asserunt; idque testatur D. Thomas in 4. dist. 11. qu. 2. artic. 2. quæstiunc. 3. ubi sic ait: Hunc morem (celebrandi in azymo) Romana Ecclesia ab Apostolis, qui ipsam fundaverunt, accepit, ut Innocentius III. dicit: Sed postea, ut dicit Leo Papa, imminente hæresi Ebionitarum, qui dicebant simul cum Evangelio legalia observanda, SS. Patres ne eis consentire viderentur, voluerunt ad tempus, instinctu Spi-*
ritus

ritus Sancti, ex fermentato confici Sacramentum: postea cessante illa hæresi, Ecclesia Romana ad pristinum morem rediit. Ex quo patet, Authorem Theologiæ mentis, & cordis non legisse D. Thomam, dum hoc indubium revocavit, & oppositum probabilius esse dixit dissert. 2. de materia Euchar. c. 2.

Quantum ad materiam calicis consecrandi, non minus certum est, illam esse vinum vitigineum, quam materiam, ex qua corpus Christi conficitur, esse panem triticeum. Sicut enim solus panis triticeus proprie, & simpliciter panis appellatur, & solum oleum de olivis proprie, & simpliciter vocatur oleum; ita solum vinum de vite proprie, & simpliciter dicitur vinum. Unde liquor ex malogranatis, pomis, aut moris expressus non est materia hujus Sacramenti, quia non est vinum de vite. Nec acetum, quia non est simpliciter vinum, sed vinum corruptum; sicut cadaver non est homo, sed homo mortuus. Nec agresta, seu succus expressus ex uva acerba, quia nondum habet speciem vini, sed est in via generationis; bene tamen mustum, quia est simpliciter vinum de vite, licet non perfecte purgatum, & defœcatum. Potest etiam consecrari in succo expresso ex uvis passis (in quo fama est consecrare Ægyptios) quia talis succus est vinum de vite, eoque perfectius, quo ab aqueo humore purgatus.

Vino consecrando admiscere modicam aquam, non est necessarium necessitate Sacramenti, sed duntaxat necessitate præcepti Ecclesiastici, ut declarat Florentinum in decreto Eugenii, & Tridentinum sess. 22. cap. 7. his verbis: *Monet Sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam*
vino

vino in calice offerendo miscerent. Cujus cœremonia triplicem reddit rationem D. Thomas hic art. 6. Prima est, ob imitationem Christi, quem in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse, & peregisse creditur, asseriturque in liturgiis D. Jacobi Apostoli, & Basilii, & testatur Clemens Romanus lib. 8. Constit. cap. 17. his verbis: *Similiter calicem miscens ex vino, & aqua, & sanctificans, tradidit eis dicens: Bibite ex eo omnes.* Secunda, ob repræsentationem passionis ejus, in qua aqua simul cum sanguine ex latere ejus exivit. Tertia, ob significationem effectus hujus Sacramenti, qui est unio populi fidelis cum Christo capite. Vinum enim significat Christum, seu sanguinem ejus; aqua vero populorum symbolum est, juxta illud Apocal. 17. *Aque, quas vidisti, populi sunt, & gentes.*

Circa hanc cœremoniam mixtionis aquæ cum vino in calice consecrando, celebris est difficultas, & controversia inter Theologos, an scilicet talis aqua immediate convertatur in Christi sanguinem, vel solum mediate, ita ut prius debeat converti in vinum, quam in sanguinem? Respondeo breviter, hoc secundum multo probabilius esse: quia ita videtur sentire Innocentius III. capit. *Cum Marthæ*, de celebratione Missarum, ubi Pontifex, relatis tribus opinionibus, quarum prima asserit, aquam vino permixtam in eam converti, quæ de latere Christi promanavit: secunda, quod mutetur in sanguinem, *cum in vinum transeat, mixta vino*, idest, quia prius in vinum versa fuit: tertia, quod maneat integra, & immutata: His inquam tribus opinionibus relatis, concludit Pontifex pro secunda, ut pro-

probabiliori, dicens: *Verum inter opiniones predictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, posito nimirum quod in vinum conversa fuerit.* Secunda enim opinio id tantum asserit, & nulla ex aliis opinionibus ab eo relatis aliud dicit, nempe converti in sanguinem immediate: Ergo censet Pontifex, quod si aqua non prius vertatur in vinum, non mutatur in sanguinem. Unde S. Thomas hic a. 8. referens secundam illam sententiam, sic habet: *Ideo sicut ipse (Innocentius) dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem.* Ipseque Pontifex clare suam mentem expressit, & omnia subterfugia præoccupavit lib. 4. de mysteriis missæ, cap. 21. ubi sic ait: *Quibusdam non absurdum esse videtur, quod aqua cum vino transit in sanguinem, ea scilicet ratione, quod aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem in sanguinem: quis enim ambigat, aquam in vinum transire, cum multo vino modicum aquæ infunditur?*

Eandem sententiam docet Catechismus Romanus tr. de Eucharistia cap. 4. his verbis: *Illud autem Sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhiberi oportet, sic etiam modicam infundendam esse: nam Ecclesiasticorum scriptorum sententia, & iudicio, aqua illa in vinum convertitur.* Similia habet Sacerdotale Romanum, cujus verba infra referemus. His addi potest autoritas Tridentini sess. 13. can. 2. definientis, post consecrationem solas species panis, & vini remanere; si autem aqua in vinum non conversa, sed in propria

pria specie aquæ manens in sanguinem Christi converteretur, non tantum species vini, sed etiam species aquæ, sub quibus sanguis Christi existeret, remanerent: Ergo juxta Tridentinum aqua in vinum non conversa non convertitur in Christi sanguinem.

Ratio quoque efficax nostræ suffragatur sententiæ. Nam illud solum immediate convertitur in sanguinem Christi, quod est materia consecrationis calicis: Sed aqua, etiam ut mixta vino, non est materia consecrationis calicis: omnis enim sacramentorum materia a Christo designata, & instituta est; permixtio vero aquæ cum vino consecrando est solum de jure, & præcepto Ecclesiastico, ut docet Tridentinum supra relatum: Ergo aqua, admixta vino consecrando, non convertitur immediate in sanguinem.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio. Si id, quod non est materia consecrationis, & solum ex præcepto Ecclesiæ materiæ necessario immiscetur, immediate mutari posset in Christi corpus, vel sanguinem, sequeretur, quod si ex præcepto Ecclesiæ, calici consecrando, loco aquæ naturalis, misceretur aqua rosacea, illa quoque converteretur immediate in sanguinem Christi. Similiter, si de mandato Ecclesiæ, pani consecrando misceretur aliquid de butyro, melle, vel alio liquore, talis materia converteretur in corpus Christi: Sed hæc absurda sunt, & a communi Theologorum sensu penitus aliena: Ergo pariter absurdum videtur dicere, aquam vino mixtam, ex Ecclesiæ præcepto, converti immediate in sanguinem Christi.

Dices cum Adversariis, disparem esse rationem: aqua enim rosacea, etiam ut vino
mix-

mixta, non est materia hujus Sacramenti, bene tamen aqua naturalis, vino admixta; quia (inquiunt) materia sufficiens consecrationis calicis est vinum usuale, quo nomine intelligitur vinum lymphatum, seu modica aqua dilutum; & in isto dicunt Christum consecrasse in ultima cœna, subindeque ipsum in materiam sufficientem consecrationis calicis designasse.

Sed contra primo: Scriptura, Concilia, & SS. Patres asserunt, materiam consecrationis calicis esse genimen vitis, seu vinum de vite: unde Christus, peracta hujus Sacramenti institutione, dixit Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, &c. Sed per genimen vitis, seu vinum de vite non significatur proprie, nisi liquor ex uvis expressus: Ergo solus ille liquor potest dici materia hujus sacramenti.

Contra secundo: Vinum, quod erat potus usualis apud Judæos, erat vinum multa aqua dilutum, utpote potens, ac generosum, quale fert terra Palæstinorum: Ergo si nomine vini, quod est materia hujus sacramenti, intelligi debeat vinum usuale, dicendum est, vinum, quod est materia consecrationis calicis, posse, & debere esse multa aqua dilutum, quod repugnat Florentino dicenti materiam hujus Sacramenti esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua admisceri debet. Per quod corrigit, quod antea statutum fuerat in Concilio Triburiensi Provinciali, nimirum tertiam partem aquæ esse vino consecrando admiscendam; quod certe non debebat corrigere, sed potius confirmare, si verum esset, quod dicunt Adversarii, vinum usuale esse sufficientem materiam consecrationis calicis: cum

cum ad vinum usuale tertia saltem pars a quæ requiratur.

Contra tertio, cum vinum lymphatum, seu usuale sit mixtum quoddam ex vino, & aqua, si illud sit materia consecrationis calicis, sequitur non solum vinum, sed etiam aquam esse materiam, saltem partialem, hujus Sacramenti, ut concedit Coninchus, dicens, aquam esse materiam Sacramenti Eucharistiæ, non necessariam, & essentialem, sicut vinum, sed liberam, & sufficientem; sicut peccata venialia sunt materia sufficiens, & libera sacramenti pœnitentiæ: At hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Minor probatur: tum quia hæc distinctio materiæ Eucharistiæ in liberam, & necessariam commentum est, hæctenus in Ecclesia inauditum: tum etiam, quia (ut supra arguebamus) omnis Sacramentorum materia est a Christo designata, & instituta: permixtio vero aquæ cum vino consecrando est de jure tantum, & præcepto Ecclesiastico: tum denique, quia si aqua vino permixta esset hujus sacramenti libera materia, posset calici consecrando in magna quantitate apponi: cur enim modicissima præscriberetur, si in Christi sanguinem immediate converti posset, nec eam prius in vinum transmutari oporteret? Non enim dici potest, hoc fieri ob mysticam significationem, ut nimirum denotetur, quod *Major est majestas Christi* (significata per vinum) *quam fragilitas populi*, significata per aquam, ut loquitur Concilium Triburiense: hæc enim mystica significatio potest tam bene per notabilem, ac per modicissimam aquam exprimi: unde in illo Concilio præcipitur, quod ad exprimendam hanc mysticam

cam significationem unionis populi cum Christo capite, tertia pars aquæ misceatur vino consecrando: Ergo non potest esse alia ratio, quæ Ecclesiam moveat ad præcipiendum, ut modicissima aqua calici consecrando misceatur, & ut talis mixtio fiat initio missæ, ut in quibusdam religionibus observatur, nisi quia censet, aquam prius convertendam esse in vinum, quam in sanguinem. Unde Sacerdotale Romanum 1. p. tract. 20. cap. 2. *Aqua, quæ in calice vino admiscetur, debet esse in modica quantitate, quia eam in vinum converti oportet.*

Obijciunt in primis Adversarii plura SS. Patrum testimonia, quibus asserunt, aquam, & vinum consecrari, & consecratione in sanguinem Christi converti. Verum hæc intelligi, & explicari debent de consecratione, & conversione mediata. Nullus enim eorum dicit, aquam secundum se proxime converti in sanguinem, sed aquam simul cum vino in sanguinem transire, conjunctam nimirum, non solum per infusionem, sed etiam per transmutationem in vinum. Nec valet, si dicas, aquam in vinum transmutatam non debere appellari aquam, sed vinum; solent enim substantiæ in alias transmutatæ eo nomine nuncupari, quo ante conversionem vocabantur. Nam Joan. 2. aqua in vinum in nuptiis a Domino conversa pristino nomine appellatur: *Cum gustasset, inquit, architriclinus aquam vinum factam.* Exodi etiam 7. serpens factus ex conversione virgæ Moysis virga appellatur. Et magis ad rem, corpus Christi in Eucharistia a Scriptura, & SS. Patribus dicitur panis, quia ex pane factum est. Cur ergo similiter vinum factum ex aqua in ipsum conversa, & transmutata,

non

non poterit similiter, per quandam ampliationem, aqua a SS. Patribus appellari?

Obijciunt secundo: In rubricis Missalis Romani præscribitur, ut si Sacerdos paulo ante consecrationem advertat, non fuisse tempore oblationis calici appositam aquam, illam apponat, & statim consecret: Sed in tam brevi mora aqua apposita non potest converti in vinum: Ergo tunc immediate convertitur in sanguinem Christi.

Respondeo primo, quod si in illo casu modicissima aqua, puta una duntaxat guttula, calici consecrando apponatur, poterit converti in vinum, antequam verba consecrationis proferantur; vinum enim brevissimo tempore potest corrumpere aquam in parva quantitate sibi admixtam, & illam in suam substantiam convertere. Si autem quæras quomodo id fieri possit? Respondeo breviter, id fieri per divisionem, ratione cujus illa modica aqua dividitur statim in partes minimas, sub quibus non potest forma aquæ manere, & consequenter statim succedit forma vini.

Respondeo secundo, quod si in casu posito aqua non fuerit conversa in vinum, antequam verba consecrationis proferantur, non convertetur in sanguinem, sed remanebit in propria specie, accidentibus vini circumfusa, donec per actionem illorum fuerit conversa in vini substantiam, tunc enim manebit vinum mixtum sanguine.

Contra hanc secundam responsionem instant Adversarii tripliciter, & dicunt, quod si in eo casu aqua non converteretur in sanguinem, sed in propria specie remaneret, non verificaretur forma calicis;

cis; cum pronomen *Hic* cadat supra totum, quod in calice continetur. Daretur etiam occasio idololatriæ; cum totum, quod calici inest, populo adorandum exhibeatur. Addunt aliqui cum Baronio ad finem anni 1188. totum liquorem contentum in calice converti in sanguinem per consecrationem, fide tenendum esse, semperque ita creditum fuisse a fidelibus.

Sed hæc parum urgent. Ad primam enim instantiam facile respondetur, in eo casu verba consecrationis verificari; quia pronomen, *Hic*, non respicit absolute quidquid in calice reperitur, sed tantum materiam consecrationi aptam, qualis non est aqua in vinum non conversa, ut supra ostensum est.

Ad secundam similiter dico, in eo casu nullam dari occasionem idololatriæ populo; quia cum adoratio fidelium per fidem dirigatur, fertur solum ad sanguinem Christi latentem sub speciebus Eucharisticis, non vero ad alia, quæ per accidens iis adjuncta sunt; sicut si hostiæ consecratæ crinis injectus sit, vel musca decidat in calicem, ut sæpe contingit, nullus creditur ea adorare.

Ad tertiam respondeo, Baronium, & alios existimantes de fide certum esse totum liquorem in calice contentum semper, & immediate converti in sanguinem per consecrationem, semperque fuisse illum communem fidelium sensum, & traditionem omnium sæculorum, in hoc non parum excedere, & contradicere non solum Catechismo, & Sacerdotali Romano, supra relatis, sed etiam Innoc. III. Ille enim satis aperte significat rem non esse de fide, quando capite supra citato refert ut probabilem sen-

tentiam plurium Theologorum sui temporis, affirmantem, aquam manere post consecrationem permixtam accidentibus vini. Posteaque solum præfert ut probabiliorem alteram sententiam, asserentem aquam converti mediate in sanguinem, cum prius in vinum transeat, ut supra retulimus. Et certe si opposita sententia semper fuit communis fidelium, & Theologorum sensus, quomodo non solum Innocentius III. doctissimus Pontifex, sed etiam D. Thomas, qui non diu post illum floruit, hunc communem sensum ignoraverunt, sicut & D. Bonaventura, Scotus, & plures alii antiqui Theologi, qui nostram aperte docent sententiam?

Objiciunt tertio: Christus, ut ex Patribus, Conciliis, & traditione constat, consecravimus vinum aqua mixtum, quam in satis magna copia vino miscuisse verisimile est, tum ob illius regionis calidæ consuetudinem, tum etiam ut temperantiæ daret exemplum: Ergo cum illius mixtionem statim subsecuta fuerit consecratio, non potuit talis aqua prius converti in vinum, quam in sanguinem Christi.

Respondeo verisimile esse, Christum tam modicam calici consecrando adhibuisse aquam, ut vi, & efficacia vini potentis, & generosi calidissimæ illius regionis, facile, & brevissimo tempore, in vinum conversa fuerit; quia tunc aquam vino non adhibuit ad potum solitum, seu usualement, sed mysticum, & sacramentalem. Unde S. Bonaventura in 4. dist. 11. 2. p. art. 2. qu. 3. ait, Christum Dominum consecrasse calicem, donec aqua fuisset conversa in vinum.

Alia est difficultas circa materiam Eucha-

charistiæ, breviter hic expedienda, an nimirum sit de jure divino, quod Sacramentum Eucharistiæ non conficiatur, nisi consecrando utramque speciem, subindeque Summus Pontifex dispensare non possit, ut Sacerdos consecret in una tantum specie? Respondeo affirmative, tum quia quæ sunt necessaria ad integritatem Sacramenti, sunt de jure divino: consecratio autem utriusque speciei est necessaria ad integritatem sacramenti Eucharistiæ; quia illud est institutum per modum convivii, ad cuius integritatem requiritur cibus, & potus: tum etiam, quia Eucharistia non habet solum rationem sacramenti, sed etiam sacrificii: Sacrificium autem offerri nequit, nisi utraque species consecratur; quia in eo debet fieri separatio quædam mystica corporis Christi ab ejus sanguine, quatenus ex vi verborum, & ex significatione specierum, ponitur in una corpus, & in alia sanguis, ut magis declarabitur infra, cum de sacrificio Missæ. Ex quo patet, non posse Summum Pontificem dispensare, ut Sacerdos consecret in una tantum specie: quia licet possit in aliquo jure divino dispensare, v. g. in adimplerione votorum simplicium, non tamen in jure divino, spectante ad substantiam, vel ad integritatem sacramentorum, vel sacrificii Missæ, ut colligitur ex Tridentino sess. 21. cap. 2. Unde fabulosum est, quod refert Volaterranus lib. 3. Geographiæ cap. de Saxonibus, nempe Innocentium VIII. dispensasse cum illis ad consecrandum tantum in pane; cum nullum alibi extet talis concessionis monumentum; & cum non stet ratio ipsa, quam prædictæ dispensationis refert, nimirum quod vinum in Norvegia non

crescat, & aliunde importatum cito accrescat; hoc enim ipsi experientiæ repugnat, cum vinum in regiones illas asportatum tam longo tempore conservetur, ut nec ipsi laici sine specie vini communicare velint.

C A P U T III.

Realis præsentia corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia.

IN hoc Sacramento vere, & realiter contineri corpus, & sanguinem Christi, probari in primis potest duplici Scripturæ testimonio. Primum habetur Joan. 6. ubi Christus ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ubi Christum non loqui de manducatione spirituali per fidem, ut contendunt Calvinistæ, sed de reali, & substantiali, constat primo, quia loquitur in futuro; *Panis, quem ego dabo, caro mea est*: Si autem loqueretur tantum de seipso, ut edendo per fidem, credendo scilicet ejus divinitatem, & incarnationem, non debuisset loqui in futuro, sed in præterito, quia jam pridem hoc dederat: Ergo panis, quem promittit se daturum, & quem nondum dederat, aliquid aliud est. Constat secundo, quia Christus ibi expresse distinguit carnem, & sanguinem per modum cibi, & potus: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: At si loquebatur de sola manducatione per fidem, illa distinctio erat inanis, & superflua; quia comestio, & potio per fidem sunt unum & idem, nempe credere in Christum: Ergo ibi Christus non
lo.

loquebatur de sola manducatione per fidem. Constat tertio, quia Judæi audientes Christum dicentem, *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*, litigabant adinvicem dicentes: *Quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum?* Aliqui etiam ex Discipulis Christi ex illis verbis scandalizati sunt, & dixerunt: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* At si Christus de spirituali manducatione per fidem locutus fuisset, facile hoc scandalum, & murmur sedare potuisset, & unico verbo manducationis per fidem difficultatem omnem non modo elevare, sed penitus adimere, quod tamen Christus non fecit, quin potius acrius instans, iterumque repetitis affirmationibus dictum suum confirmans, subjunxit: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & ad faciendam fidem hujus mysterii mentionem fecit miraculi futuræ ascensionis suæ, dicens: *Hoc vos scandalizat; Si ergo videritis Filium hominis ascendentem, ubi erat prius?* Quasi volens rem unam mirabilem alia æque mirabili confirmare: Ergo Christus ibi non loquebatur de spirituali corporis sui manducatione per fidem, sed de vera, & reali, & facienda ore corporis, mediantribus speciebus panis.

Nec obstat, quod Christus murmurantibus Capharnaitis responderit: *Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quidquam &c.* His enim verbis significare non voluit, ut putant Sectarii, quod ea, quæ de comestione suæ carnis dixerat, figurate essent intelligenda de sola manducatione spirituali per fidem: horum enim verborum sensus est hic, *caro mea a sei-*

psa non habet vim spiritualiter vivificandi; sed a spiritu, id est a Divinitate sibi unita. Vel significant, verba Christi non esse carnaliter intelligenda, id est de comestione facta modo carnali, & usitato, & per carnis divisionem, masticationem, & conversionem in substantiam aliti, ut fit, cum comeduntur carnes animalium, sed spiritualiter, id est non quidem per solam fidem, ad mentem hæreticorum, sed de comestione sacramentali, & velut spirituali per summptionem specierum, sub quibus caro invisibiliter, & velut spiritualiter continetur. Unde Augustinus tract. 27. in Joan. „ Caro non prodest quidquam, sed quomodo „ illi (*scilicet Capharnaïta*) intellexerunt: „ carnem quippe sic intellexerunt, quomo- „ do in cadavere dilaniatur, aut in macel- „ lo venditur, non quomodo spiritu vege- „ tatur. Accedat spiritus ad carnem, & „ prodest plurimum; nam si caro non pro- „ desset, Verbum caro non fieret.

Secundum testimonium sumitur ex cap. 26. Matthæi, ubi Christus adimplens, quod promiserat Joan. 6. & Sacramentum Eucharistiæ instituens, sic ait Discipulis suis, *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*. Quæ verba non figurate, sed in sensu proprio intelligenda esse, constat ex eo, quod Christus his verbis testamentum condebat suum: testamenta autem a viris bonis, & prudentibus non nisi verbis propriis, & perspicuis condi solent, ne unde lites extinguere deberent, inde potius pullulent: Ergo prædicta verba non debent in sensu figurativo intelligi. Et certe cum testamentum vetus, quod novi umbra, & figura erat, disertis verbis, & perspicuis antiquis Patri-
bus

bus datum fuerit Exodi 24. credibile non est, Christum figuratis, & obscuris locutionibus novum, quod condebat, implicare voluisse. Præsertim cum verbis illis præstantissimum omnium Sacramentorum instituerit, ut fatentur hæretici. Sacramenta enim, cum sint Ecclesiæ bases, & fundamenta, minime debent tropicis, & obscuris verbis tradi, & institui, ne gravissimi erroris circa eorum usum detur occasio. Unde circumcisio clarissime instituitur Genes. 17. & comestio agni paschalis Exodi 12. & baptismus Matth. ultimo. Quis ergo sibi persuadeat, Christum in instituendo, & tradendo primario legis Evangelicæ Sacramento obscure, & tropice locutum esse, & verba illa, *Hoc est corpus meum*, non in sensu proprio, sed figurativo usurpasse? „ Forte (inquit Hilarius) qui verbum est, & qui veritas est, loqui vera nescivit, & qui sapientia est, in stultiloquio erravit? & qui virtus est, in ea fuit infirmitate, ut non posset eloqui, quæ vellet intelligi?

Confirmatur ex Conciliis, & SS. Patribus, qui verba illa Christi non figurate, sed in sensu proprio intelligenda esse, aperte tradunt. In primis enim septima Synodus generalis act. 6. damnat hæreticos, qui Eucharistiam vocabant figuram, aut imaginem corporis Christi, & rationem dat sui anathematis, quia *Christus non dixit, sumite imaginem corporis mei, sed sumite corpus meum*. Secundo Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. mystag. paulo post initium sic ait: *Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Atque eodem confirmante, & dicente, Hic est sanguis meus, quis, inquam, dubitet,*

& dicat non esse ejus sanguinem? &c. Tertio
 Damascenus lib. 4. fidei cap. 14. hæc habet :
 „ Non est figura panis, & vinum corporis,
 „ & sanguinis Christi : absit enim hoc, sed
 „ est ipsum corpus Domini deificatum, ipso
 „ Domino dicente, Hoc est corpus meum,
 „ non figura corporis, sed corpus; non fi-
 „ gura sanguinis, sed sanguis. „ Similia ha-
 bet Theophylactus in cap. 26. Matthæi, & in
 cap. 14. Marci, ubi eadem Christi verba, *Hoc*
est Corpus meum, exponens, subdit: *Osten-*
dit, quod ipsum corpus Domini est panis,
qui sanctificatur in altari, & non respondens
figura: non enim dixit, hoc est figura, sed hoc
est corpus meum. Idem passim docent alii
 SS. Patres, quorum testimonia brevitatis cau-
 sa prætermittimus. Non est tamen omitten-
 dum Lutheri testimonium, qui licet maxime
 propensus esset ad negandam realem Christi
 præsentiam in hoc sacramento, ingenue ta-
 men fatetur in epistola ad Argentinenses,
 se non posse tam manifesto Scripturæ testi-
 monio repugnare. „ Vellem (*inquit*) quod
 „ posset mihi aliquis persuadere, nihil ef-
 „ se in Eucharistia præter panem, & vi-
 „ num, magno ille beneficio me devinci-
 „ ret. Jam sæpe gravibus curis in hac ma-
 „ teria desudavi: verum ego me captum
 „ video, nulla elabendi via relicta est,
 „ textus Evangelii nimis est apertus.

Potest insuper Catholica veritas de reali
 præsentia corporis, & sanguinis Christi in
 Eucharistia variis rationibus, aut congruen-
 tiis suaderi. Prima est: Si Eucharistia sit tan-
 tum signum, seu figura corporis Christi, nec
 ipsum in se contineat, non erit præstantior in
 ratione sacramenti, quam manna, vel agnus
 Paschalis: Sed hoc dici nequit: Ergo nec il-
 lud.

lud. Sequela majoris probatur: Manna, quod de Cœlo cadebat, & Angelorum artificio mirabili fiebat, præstantius erat pane communi, qui de clibano prodit, & manu pistorum fit: perfectius etiam corpus Christi repræsentabat, quam panis: tum quia de cœlo erat, Psal. 77. tum etiam quia saporem mirabilem continebat, Sapient. 19. & æquali mensura sumebatur ab omnibus, licet inæqualiter colligeretur, Exodi 16. tum denique, quia incorruptibile erat die sabbati, per quod significabatur, corpus Christi non corrumpendum in sepulchro die sabbati. Idem a fortiori dicendum est de agno paschali: nam melius caro Christi per veram carnem agni exprimebatur, & mors per veram ejus mortem, & sanguis per sanguinem, quam per solum panem, vel panis fractionem: Ergo si Eucharistia sit tantum signum, vel figura corporis Christi, nec ipsum contineat, non erit præstantior, sed inferior, & minus perfecta in ratione signi, & sacramenti, quam manna, & agnus Paschalis.

Secunda ratio: Si fideles novi testamenti non manducent realiter, & substantialiter carnem Christi sub speciebus Eucharisticis contentam, sed spiritualiter tantum, & per fidem, ut Calvinistæ docent, sequitur, fideles novi testamenti non esse quoad manducationem corporis Christi in conditione diversa, ac meliori, quam fuerint Patres antiquæ legis: Sed hoc falsum est: Ergo & illud. Minor constat ex verbis Christi Joan. 6. promittentis se daturum fidelibus novi testamenti carnem suam manducandam modo aliquo, quo fideles veteris testamenti illam non comederunt, ait enim: „ Non „ Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed

Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur &c. Major vero, in qua est difficultas, sic ostenditur. Patres antiquæ legis, qui manna in deserto manducaverunt, in Christum crediderunt, subindeque spirituali manducatione per fidem corpus ejus comederunt. Unde Augustinus tract. 26. in Joan. Manducavit manna & Moyfes, manducavit manna & Aaron, manducavit manna & Phinees; manducaverunt ibi multi, qui Domino placuerunt, & mortui non sunt. Quare? Quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustaverunt, ut spiritualiter satiarentur. Ergo si fideles novi testamenti non manducant corpus Christi nisi spirituali manducatione per fidem, non sunt, quantum ad manducationem corporis Christi, in conditione diversa, & meliori, quam fuerint Patres antiquæ legis.

Tertia ratio: Sacramentum Eucharistiæ adorari debet a fidelibus: Sed non deberet adorari, imo talis cultus esset idololatria, si Christum vere, & realiter non contineret: Ergo Christus vere, & realiter in Sacramento Eucharistiæ continetur. Minor patet: nam cultus adorationis soli Deo exhibendus est. Major vero passim docetur a SS. Patribus. Cyrillus enim Hierosolymitanus catech. 5. mystag. docet, accepturum Eucharistiam accedere oportere *prorum, adorationis in modum*. Et Chrysostomus homil. 3. in epist. ad Ephes. *Considera quæso, (inquit) mensa regalis est ap-*
pe

De Augustissimo Euchar. Sacram. 225
posita, & Angeli mensæ ministrantes; ipse Rex adest, & tu astas oscitans? Igitur adora, & communica. Item Augustinus epist. 120. cap. 27. ait, quod fideles veniunt ad mensam, manducant, & adorant. Et in Psal. 98. exponens verba illa, Adorate scabellum pedum ejus, per scabellum intelligit carnem Christi, & subdit: Quia nemo carnem illam manducat, nisi prius adoraverit, inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Similiter Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus. Alii quoque SS. Patres hæc verba Psalm. 21. Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ, de usu, & adoratione Christi in Eucharistia interpretantur, quales sunt Basilus, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus. Item Chrysostomus lib. 6. de Sacerdotio, Ambrosius orat. 1. præparatoria ad missam, & Gregorius magnus libr. 4. dialog. cap. 58. Eucharistiam ab ipsis quoque Angelis, qui frequenter nostris mysteriis interfunt, adorari testantur. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 5. latriæ cultum, pro more semper in Ecclesia recepto, ei exhiberi docet.

Demum fideles non figurative tantum, sed vere, realiter, ac substantialiter carnem, & sanguinem Christi sub speciebus panis, & vini in Eucharistia sumere, non leve argumentum est, quod Christiani inter alia olim accusabantur ab Ethnicis, quod in suis sacris carnem humanam ederent, ut patet ex Tertulliano in Apologetico cap. 7. ubi sic ait: Dicimur sceleratissimi de sacramento in-

fanticidii, & pabulo. Et ex Felice in Octavio, ubi ait, quod Gentiles Christianis exprobrare solebant, quod infantem farina tectum secretis vulneribus confoderent, ejusque membra inter se partirentur: At si fideles in Eucharistia carnem, & sanguinem Christi figurative tantum, & non realiter sumerent, debebant eximii illi Catholicæ fidei defensores id omnino aperte declarare in suis Apologiis, ut hoc immane crimen infanticidii, quo Christiani olim gravabantur, omnino amoverent; & ut Gentilibus, qui nos impios appellant, ex eo quod Deum nostrum manducamus, penitus os occluderent; hæc enim defensio facillima erat, si vera fuisset. Hoc vero illi nequaquam in suis Apologiis præstant: non enim ad Sectariorum tropos, sed ad omnipotentiam Dei recurrunt, ut mysterium Eucharistiæ explicent, ut constat de Justino Martyre, qui in sua Apologia, ad calumniam allatam Paganorum respondens, sic ait: „ Non enim ut
 „ communem panem hæc sumimus, sed
 „ quemadmodum per verbum Dei incarnatum
 „ Jesus habet carnem, & sanguinem;
 „ sic etiam per preces verbi Dei, ab ipso
 „ Eucharistiam factam cibum; ex quo carnes
 „ nostræ aluntur, ipsius incarnati Jesu carnem,
 „ & sanguinem esse edocti sumus.

Objiciunt in primis heretici, in multis Scripturæ locis verbum *est* sumi pro significat, ut cum 1. ad Corinth. dicitur: *Petra erat Christus*, & cum in Evangelio Christus de se dicit, *Ego sum vitis vera. Ego sum ostium.* Quidni ergo hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum*, non licebit in sensu metaphorico, & figurativo usurpare, eaque de figura, & representatione corporis Christi intelligere?

Re-

Respondeo, rationem discriminis esse, quia in locis allegatis additur subjectum, vel prædicatum, ex quo allegoricus, vel metaphoricus sensus manifeste deprehenditur; immediate enim antequam Paulus diceret, *Petra autem erat Christus*, dixerat loquens de Hebræis: *Bibebant autem de spiritali consequente eos petra*, proindeque sermo erat de Petra spiritali, & de ejus signo. Similiter quando Christus dixit se esse vitem, vel ostium, ex antecedentibus, vel consequentibus aperte colligitur, se loqui de vite, & ostio spiritalibus. At vero in nostro casu oppositum contingit: verba enim, quæ Christus adjunxit prædicato sui corporis, & sanguinis, dicens, *quod pro vobis tradetur, quod pro vobis effundetur*, repugnant metaphoræ, vel allegoriæ; quandoquidem quod traditum fuit, vel effusum, erat verum Christi corpus, & verus ejus sanguis, & non solum eorum repræsentatio, & figura.

Addo, quod si valeret hic discursus Hæreticorum, probaret, non solum licere verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, in sensu metaphorico, & improprio usurpare, sed etiam ista, *Ego, & Pater unum sumus. Hi tres unum sunt. Verbum caro factum est*. Hæc enim verba non magis expresse significant consubstantialitatem Filii cum Patre, & unitatem naturæ divinæ in tribus personis, & assumptionem carnis a Verbo, quam ista, *Hoc est Corpus meum*, realem existentiam corporis Christi sub speciebus panis: quare si hæc verba tropis, & figuris exposita sunt, cur non & alia? Vel si in aliis proprietas retinenda est, cur non etiam & in istis? Unde egregie Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana: *Si animum*

occupaverit alicujus erroris opinio, quidquid
 asseruerit Scriptura, figuratum arbitrantur.
 Recte etiam Sacramentariis verba illa Ire-
 næi lib. 4. adversus hæreses cap. 35. ada-
 ptari possunt: *Coguntur hi tales semper ty-
 postyporum, & imagines imaginum adinve-
 nire, & nunquam figere animum suum in
 uno, & vero Deo.* Sive, ut loquitur Fevar-
 dentius ejus Commentator in cap. 12. lib.
 2. „ Umbris, & metonymiis inhiantes,
 „ veri corporis Christi usu excidunt: simi-
 „ les Æsopi cani, qui panem quidem re-
 „ liquit, in umbram autem ejus impetum
 „ fecit, & perdidit escam.

Objiciunt secundo: Christus Matth. 26.
 Discipulis murmurantibus, quod pretium
 unguenti in caput suum effusi a Magdale-
 na non esset potius datum pauperibus, di-
 xit: *Pauperes semper habebitis vobiscum,
 me autem non semper habebitis.* Quibus ver-
 bis significavit, se non futurum in terra
 post gloriosam ascensionem suam: At si ef-
 set realiter, & substantialiter præsens in Eu-
 charistia, post ascensionem suam adhuc
 remaneret in terra: Ergo non est realiter,
 & substantialiter præsens in Eucharistia.

Respondeo Christum verbis illis solum si-
 gnificare voluisse, quod non erat futurus in
 terra post gloriosam ascensionem suam,
 præsentia ordinaria, & familiari, in qua ei
 convenirent obsequia effusionis unguenti,
 aut similia; per hoc tamen excludere no-
 luisse, quod non foret præsens in terra alia
 præsentia miraculosa, & supernaturali, qualis
 est præsentia, quam habet in Eucharistia. Un-
 de quando Christus dixit, *me autem non sem-
 per habebitis*, hoc intelligi debet eo modo,
 quo habebitis pauperes, hoc est visibiliter,

& hu-

De Augustissimo Euchar. Sacram. 229
& humano modo conversantem, id enim
requirit antithesis.

Objiciunt tertio: Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 4. loquens de Christo sic ait: *Acceptum panem, & distributum Discipulis, corpus suum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei.* Ergo corpus Christi, auctore Tertulliano, non nisi figura tenus in Eucharistia existit.

Respondeo Tertullianum eo loco solum declarare voluisse, quod Christus omnes figuras legis implevit, substituendo pro figura veritatem. Inter exempla autem harum mutationum figuræ in veritatem, quas implevit Christus, istud affert, quod panis in veteri lege erat figura corporis Christi, (juxta illud Jerem. II. *Mittamus lignum in panem ejus, id est crucem in corpus ejus*) & Christus in nova lege figuram illam implevit, seu in veritatem mutavit, convertendo panem in corpus suum. Unde statim subdit: *Figura autem non fuisset, nisi veritatis corpus esset.* Quæ ultima verba aperte declarant, ipsum loqui de pane, qui in veteri testamento erat figura corporis Christi, non vero de pane Eucharistico; si enim de Eucharistia loqueretur, non diceret, *non fuisset figura, sed non esset.* Quando ergo Tertullianus dixit, *Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei*, ly *figura* non applicatur corpori, sed particulæ *Hoc*, quæ ex mente ejus supponit pro pane, ita ut sensus sit: Christus acceptum panem, qui in antiqua lege erat figura corporis sui, corpus suum fecit, dicendo: *Hoc, id est figura corporis mei, est corpus meum.* Unde transpositione usus est, ne ordinem verborum Christi Domini, expositione particulæ *hoc*,
in-

interrumperet: Sicut cum libro contra Praxeam cap. 29. explicans qua ratione Christus, cum sit Deus, potuerit mori, illud Apostoli 1. Corinth. 15. refert: *Quoniam Christus mortuus est*, aitque; *Dicendo, Christus mortuus est, id est unctus; id, quod unctum est, mortuum ostendit, id est carnem.* Ubi particulam, *id est unctus*, immediate post *ly Christus* non subiecit, ne verborum Apostoli series interrumperetur. Hæc metathesis, seu transpositio stylo Tertulliani conciso, & involuto familiaris est.

Objiciunt quarto. S. Maximus in annotationibus libri de Eccles. hierarchia in cap. 3. dicit: *Dona in altari perfecta, id est Eucharistia, symbola sunt, at non veritas.* Et Ambrosius lib. 1. de officiis ait, *Christum hic offerri in imagine, in cælo in veritate.* Similia habent alii SS. Patres, qui vocant Eucharistiam, figuram, signum, & antitypum corporis Christi: Ergo ea illud non continet realiter, & substantialiter, sed duntaxat significat, vel representat.

Respondeo, S. Maximum loco citato non velle, quod dona, quæ sunt in altari, non sint in veritate corpus Christi, sed tantum quod non sint æterna ipsa beatitudo, & futura sanctorum gloria. Ibi enim cum Dionysio, quem interpretatur, tria distinguit, umbram, imaginem, & veritatem; umbramque ait fuisse in veteri lege, imaginem esse in Evangelio, veritatem autem futuram in cælo. Unde annot. 5. post verba relata in objectione, subjicit: *Dona perfecta in altari sunt imago, umbra fuit in sacrificiis legalibus, veritas erit in cælo.* Ex quo etiam facile intelligitur locus Ambrosii: non enim ibi opponit imaginem substantiæ, & veritati, sed tantum
cla-

claræ notitiæ. Unde subdit: *Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus, illic facie ad faciem, ubi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.* In eodem sensu intelligenda sunt hæc verba D. Bernardi serm. 33. in Cantica, quæ etiam obijciuntur ab Hæreticis: „Habeo & ego verbum, sed „in carne, & mihi apponitur veritas, sed in „Sacramento. Angelus ex adipe frumenti sanguinatur, & nudo satiatur grano. Me oportet interim quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis fursare, litteræ palea, velamine fidei. „Significat enim Angelos frui adipe, quia facie ad faciem inveniuntur Verbum, nos autem in conspectu non habere, nisi corticem Sacramenti; nec enim videmus aliud, quam species panis, & vini, sed tamen intra eum corticem latere etiam granum (id est Christi corpus, & sanguinem,) supra dixerat Doctor ille mellifluus. Demum cum alii SS. Patres Sacramentum Eucharistiæ figuram, signum, vel antitypum corporis Christi appellant, vel loquuntur de Eucharistia secundum species solas, & symbola externa, quæ sunt signa corporis Christi, non vacua, sed plena re-significata, sicut pastillus significat carnes, quas continet: Vel volunt, Eucharistiam symbolum esse corporis mystici, quod est Ecclesia, cujus unitas per panem ex multis granis confectum repræsentatur, ut explicat Augustinus tr. 26. in Joan. Vel tandem illam esse figuram, & repræsentationem gloriæ nostræ futuræ, & fruitionis divinæ essentiae, cujus est veluti pignus, juxta illud Prosperi: *Qui corpus Christi sumit, escam salutis accipit, & eternitatis poculum bibit.*

Ex his intelliges, quanta sit religionis nostræ perfectio, cui datum est id reipsa habere
quod

quod signis tantum, & figuris tempore legis
 Mosaicæ adumbratum fuerat, & expectare
 claram hujus mysterii visionem, qua beati
 perfruuntur in patria. Unde Dionysius de
 Eccles. hierarchia c. 5. ait, Ecclesiam nostram
 mediam esse inter Synagogam, & cœlestem
 Jerusalem, & propterea utriusque partici-
 pem. Et Eucherius: *Tria (inquit) sibi Deus*
tabernacula fecit; Synagogam, quæ umbram
habuit sine veritate; Ecclesiam, quæ verita-
tem, & umbras habet; cœlum, ubi nullæ sunt
umbræ, sed nuda veritas. Quod & Catechis-
 mus Romanus parte 2. titulo de Eucharistia
 num. 3. eleganter expressit, his verbis: „Sa-
 „tis mirari fideles nunquam poterunt Sanctæ
 „Ecclesiæ perfectionem, ejusque gloriæ alti-
 „tudinem; cum inter eam, & cœlestem bea-
 „titudinem unus tantum gradus interesse vi-
 „deatur. Hoc enim cum cœlestibus commu-
 „ne est, ut utrique Christum Deum, & ho-
 „minem præsentem habeamus; sed quo uno
 „gradu ab eis distamus, illi præsentem beata
 „visione perfruuntur; nos præsentem, & ta-
 „men ab oculorum sensu remotum, sacrorum
 „mysteriorum admirabili integumento se oc-
 „cultantem, firma, & constanti fide venera-
 „mur. Et concinit Matthæus Vormatiensis,
 dum ita præclare sacram Eucharistiam his no-
 minibus nuncupavit: „Redemptionis memo-
 „riale, pignus hæreditatis æternæ, futuræ ju-
 „cunditatis amabile præludium, arrha sponsæ,
 „jocale divinum cœlitus ei donatum, Ecclesiæ
 „militantis cum triumphante suave gluti-
 „num, & unio fraterna, dum eam dulcedinem,
 „qua illa fruitur sine velamento, ista habet
 „sub Sacramento; & si illa cœlestis Hieru-
 „salem habet Deum suum jucundius, ista in
 „terra militans habet eum mirabilius.

Ob.

Objiciunt ultimo hæretici, realem existentiam corporis Christi in Eucharistia pugnare cum tribus Philosophiæ Peripateticæ principiis, nempe cum istis. *Accidentia non possunt existere sine subjecto. Corpus non potest carere extensione locali, & poni in indivisibili. Unum corpus non potest esse simul in pluribus locis.* Si enim corpus Christi vere, realiter, & substantialiter sub speciebus Eucharisticis existeret, accidentia panis, & vini remanerent sine subjecto, ut infra dicemus, corpus Christi modo indivisibili contineretur sub speciebus, & remanens in cœlo esset simul in pluribus aliis, & distantibus locis.

Verum ad hæc respondeo primo, alia nostræ fidei mysteria, quæ creduntur ab hæreticis, æque difficilia, & Philosophiæ principiis repugnantia videri, quam est mysterium Eucharistiæ, & vera, ac realis existentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini. Non minus enim repugnare videtur quod humanitas Christi careat propria subsistentia, quam accidentia Eucharistica inhærentia sibi debita; cum non minus sit de ratione substantiæ per se subsistere, quam de ratione accidentis alteri inhærere. Item non majorem videtur involvere repugnantiam, quod Corpus Christi in Eucharistia, cum suis dimensionibus, redigatur ad punctum, & careat extensione locali, quam quod in Incarnationis mysterio Verbum Divinum immensitatem suam parvulo corpusculo quasi incluserit, sicut Elisæus corpus suum corpori parvuli aptavit, ut vivificaret illud. Demum mirabilius est, quod una natura in tribus personis realiter distinctis existat, quam quod unum corpus in pluribus locis inter se
di-

distans collocetur: nam corpus cum illis nullo modo identificatur, bene tamen natura divina cum tribus personis. Cum ergo hæretici credant mysterium Trinitatis, & Incarnationis, immerito rejiciunt mysterium Eucharistiæ, & realem Christi præsentiam sub speciebus panis, & vini, ob rationes adductas.

Respondeo secundo, quod licet mysterium Eucharistiæ sit supra rationem, & intellectus humani captum transcendat, non est tamen contra rationem, nec veræ Philosophiæ principiis ullo modo repugnat. In primis enim, licet de ratione accidentium sit habere aptitudinem, ac propensionem naturalem ad inhærendum subjecto, non est tamen de eorum ratione essentiali inesse actu, sed possunt conservari divinitus sine subjecto: Sicut licet de ratione substantiæ sit habere aptitudinem, & propensionem ad subsistendum in se, & per se, tamen humanitas Christi in mysterio Incarnationis privatur propria hypostasi, & substantia, ut in altero, scilicet in Verbo, subsistat. Deinde nullam implicat contradictionem, quod corpus aliquod liberetur ab extensione locali, sibi connaturaliter debita; quia de essentia corporis non est extensio illa actualis, & dispositio partium in loco secundum quandam correspondentiam ad illum: sed extensio tantum in ordine ad se, quæ consistit in ipsa multitudine partium, ex quibus constat ipsius entitas, apta coextendi loco, & spatio divisibili. Unde licet Corpus Christi in Eucharistia careat extensione locali, & ponatur in indivisibili, non propterea desinit habere duas aures, duo brachia, duos pedes, & quotquot partes habebat antea; neque propterea desinit caput esse unitum immediate collo, & non
pecto.

pectori, collum autem humeris, & non pedibus; quamvis hæc omnia secundum locum simul sint, & unico spatii puncto claudantur. Demum, esto repugnet, idem numero corpus esse simul in pluribus locis circumscriptive, (de quo disputant Philosophi in libris physicorum) non tamen implicat, quod sit in uno circumscriptive, & in pluribus aliis sacramentaliter: unde Corpus Christi potest esse præsens in cælo circumscriptive, & ad dexteram Patris in propria specie sedere, & in pluribus altaribus simul existere: Nec enim (*inquit Tridentinum sess. 13. cap. 1.*) hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cælis assideat, juxta modum existendi naturalem, & in multis nihilominus aliis locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit. Unde egregie Pater Nicolai in Scholiiis ad art. 5. q. 76. Impertinens, & frustraneum est, ad veritatem Eucharistiæ astruendam, imo magis periculosum, & noxium, quam proficuum, & securum ad eam defendendam, ut unum corpus asseratur circumscribi pluribus locis posse, vel in pluribus locis per suæ quantitatis extensionem esse: quia cum illo modo existendi, qualitercumque astruatur, nihil commune habet modus proprius, quæ Christus est singulariter in Sacramento; nec iisdem ac ille incommodis est obnoxius, puta ut Corpus Christi dicatur simul esse supra se, ac infra se, simul dextrorsum sibi, ac sinistrorsum, sicut omnino necesse est in corporibus localiter extensis contingere. Præter alias plures antilogias, vel contradictiones inde necessario consequentes, ut quod simul sedere idem corpus, ac stare possit, vel quiescere simul,

» &

„ & moveri, & similia, cum nihil tale modus
 „ Corporis Christi Sacramentalis patiatur.

C A P U T I V.

Transubstantiatio Eucharistica.

DUplex fuit Berengarii Andegavenſis Archidiaconi error circa Auguſtiſſimum Eucharistiæ Sacramentum. In primis enim dicere cœpit, panem, & vinum Eucharistiæ eſſe tantummodo Sacramentum, seu corporis Christi ſignum; ſubindeque Eucharistiā non vere, & realiter, ſed figurative tantum Christi carnem, & ſanguinem continere. Quem errorem in Concilio Turonenſi ſub Viſtore II. & in Rom. ſub Nicolao II. retractavit his verbis; quæ referuntur de conſecrat. diſt. 2., E.
 „ go Berengarius, indignus Sancti Mauriti
 „ Andegavenſis Eccleſiæ Diaconus, cogno-
 „ ſcens veram, Catholicam, & Apoſtoli-
 „ cam fidem, anathematizo omnem hære-
 „ ſim, præcipue eam, de qua hætenus infa-
 „ matus ſum, quæ aſtruere conatur, pa-
 „ nem, & vinum, quæ in altari ponuntur,
 „ poſt conſecrationem ſolummodo Sacra-
 „ mentum, & non verum corpus, & ſan-
 „ guinem Jeſu Christi eſſe,,. Verum levis
 ille Protheus, poſt abjuratam bis illam hæreſim, incidit in alium errorem, quo aſſerebat, integram naturam ſubſtantiæ panis, & vini remanere poſt conſecrationem in Euchariftia, accidentaliter conjunctam corpori Christi, eo modo, quo unum ſuppoſitum poteſt localiter conjungi alteri; unde tranſubſtantiationem panis, & vini in corpus, & ſanguinem Christi hac ſecunda hæreſi negavit, quam etiam in alio Concilio Romæ ſub
 Gre.

Gregorio VII. habito solemniter abjuravit,
his verbis: „ Ego Berengarius corde credo,
„ & ore confiteor, panem, & vinum, quæ
„ ponuntur in altari, per mysterium sacræ
„ orationis, & verba nostri Redemptoris
„ substantialiter converti in veram, ac pro-
„ priam, & vivificam carnem, & sanguinem
„ Christi Domini nostri, & post consecra-
„ tionem esse verum Christi corpus, quod
„ natum est ex Virgine, & quod pro salute
„ mundi in cruce pependit „. Utrique Be-
rengarii errori Calvinus adhæsit: Lutherus
vero admisit quidem veram, & realem præ-
sentiam corporis, & sanguinis Christi in Eu-
charistia, imo & eam mordicus propugnavit,
ac pro ea apologiam edidit; sed alium
Berengarii errorem, quo integram substan-
tiam panis, & vini remanere post consecra-
tionem asserbat, amplexus est, subindeque
transubstantiationem negavit, quem plures
ejus Discipuli in Germania secuti sunt, id-
eoque *Impanatores*, seu *Panistæ* vocati. Pri-
mum errorem toto capite præcedenti confu-
tavimus: unde superest, ut alterum hic bre-
viter refellamus, & mirabilem illam con-
versionem substantiæ panis, ac vini in cor-
pus, & sanguinem Christi, quæ a Theo-
logis *transubstantiatio* appellatur, statua-
mus, ac explicemus.

§. I.

Substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini secundum se totam convertitur, unde vera datur transubstantiatio in Eucharistie Sacramento.

DEfinita est hæc veritas orthodoxa in pluribus Conciliis. Primo quidem in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo Berengarius (ut supra vidimus) secundum suum errorem, quo transubstantiationem negabat, retractavit. Secundo in Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur panem, & vinum transubstantiari in corpus, & sanguinem Christi. Tertio in Constantiensi sess. 8. ubi damnatur error Uvicleffi, dicentis substantiam panis, & vini manere in Sacramento altaris. Quarto in Florentino, in instructione Armenorum, ubi disertis verbis ponitur hæc mutatio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Demum in Tridentino sess. 13. can. 2. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, in Sacramento Eucharistie remanere substantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine Christi, anathema sit.*

Idem passim docent SS. Patres. In primis enim Ambrosius tam aperte loquitur de transubstantiatione, seu mutatione panis in corpus Christi, ut summa impudentia esset id revocare in dubium. Nam lib. de sacram. cap. 4. sic ait: „ Tu forte dicis, meus panis est „ usitatus, sed panis iste est panis ante verba „ Sacramentorum: ubi accesserit consecra- „ tio, de pane fit caro Christi. *Et rursus cap.* „ 5. Antequam consecratur, panis est, ubi „ autem verba Christi accesserunt, corpus est „ Chri-

Christi, ante verba Christi calix est vini, &
aquæ plenus, ubi verba Christi operata fue-
rint, ibi sanguis efficitur, qui plebem rede-
mit. *Et lib. de mysteriis initiandis c. 9.* Quan-
tis (*inquit*) utimur exemplis, ut probemus
non hoc esse, quod natura formavit, sed
quod benedictio consecravit? majoremque
esse vim benedictionis, quam naturæ, quia
benedictione etiam natura ipsa mutatur?
Virgam tenebat Moyses, projecit eam, &
facta est serpens,,. Postea narrat multa alia
miracula Moysis, Eliæ, & Elisæi, tandemque
sic concludit:,, Quod si tantum valuit huma-
na benedictio, ut naturam converteret, quid
dicimus de ipsa consecratione divina, ubi
verba ipsa Domini Salvatoris operantur?
Nam Sacramentum istud, quod accipit,
Christi sermone conficitur. Quod si tantum
valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo depo-
neret, non valebit Christi sermo, ut spe-
cies mutet elementorum? De totius mundi
operibus legitis: Quia ipse dixit, & facta
sunt, ipse mādavit, & creata sunt. Sermo er-
go Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod
non erat, non potest ea, quæ sunt, in illud
mutare, quod non erant? Non enim minus
est, novas rebus dare, quam mutare naturas.

Non minus clare transubstantiationem do-
cet Cyprianus, vel Auctor sermonis de cœna
Domini, quem antiquum aliquem, & do-
ctissimum Patrem fuisse fatentur Hæretici.
Sic enim sermone illo dicitur: *Panis iste, quem
Dominus Discipulis porrigebat, non effigie, sed
natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est
caro.* Item Cyrillus Hierosolymitanus catech.
4. mystag. aperte ponit transmutationem
panis in corpus Christi, & solas species re-
manere post eam transmutationem asserit. E-

„ ius verba sunt: „ Christus aquam aliquando
 „ mutavit in vinum, quod est sanguini pro-
 „ pinquum, in Cana Galileæ, sola volun-
 „ tate; & non erit dignus, cui credamus,
 „ quod vinum in sanguinem transmutavit?
 „ Quare omni cum certitudine corpus, &
 „ sanguinem Christi sumamus; nam sub
 „ specie panis datur tibi corpus, & sub spe-
 „ cie vini datur sanguis,,. Similia docet Nyss-
 senus orat. catech. cap. 37. ubi sic ait: *Recte*
ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum pa-
nem in Dei Verbi corpus credo transmutari. I-
 tem Theophylactus in cap. 6. Joan. *Transfor-*
matur (inquit) arcanis verbis panis ille per
mysticam benedictionem, & accessionem Sancti
Spiritus in carnem Domini. Demum Damasce-
 nus eandem veritatem clarissimis verbis do-
 cuit, & expressit lib. 4. fidei cap. 14. his ver-
 bis: „ Quæsit Virgo, quomodo fiet mihi
 „ istud? Respondit Gabriel Archangelus: Spi-
 „ ritus Sanctus superveniet in te. Tu quoque
 „ nunc quæris, quomodo panis nunc fiat cor-
 „ pus Christi, & vinum aqua mixtum fiat
 „ sanguis Christi? Tibi quoque respondeo:
 „ Spiritus Sanctus supervenit, eaque effi-
 „ cit, quæ rationis facultatem, & mentis
 „ intelligentiam excedunt.

Ex his patet, mentiri hæreticos, dum as-
 ferunt, transubstantiationem esse inventum
 D. Thomæ, & a Græcis nunquam fuisse agni-
 tam; quod postremum falsissimum esse pa-
 tet ex Jeremia Constantinopolitano Patriar-
 cha schismatico cap. 20. censuræ contra Lu-
 theranos. Item ex Arcudio lib. 3. cap. 2. ubi
 sic habet: *In Sacramento Eucharistiæ Græci a-*
gnoscent, & amplectuntur, quin & firmissime
credunt veram perariston, id est transubstantia-
tionem, ut satis constat ex antiquis, & o-
mnium

nium etatum Patribus Græcis . Sed nihil magis authenticum proferri potest testimonio Patriarchæ Constantinopolitani , trium Expatriarcharum Constantinopolitanorum , Patriarchæ Alexandrini , & quinque supra triginta Metropolitanorum , quo non solum omnes ferme articulos , Catholicos inter , & Calvinistas controversos , se credere confirmarunt , sed suam de Eucharistia fidem his vocibus , subscriptionibus suis munitis , Constantinopoli , in domo Patriarchali , indictione 20. mensis Januarii anni 1672. luculentissime expresserunt : *Quoad terribile Eucharistiæ Sacramentum , credimus , & sine dubitatione confitemur , vivum Domini nostri Jesu Christi corpus esse invisibiliter præsens præsentia reali in Sacramento ; nam operatione sanctissimi Spiritus , modo supernaturali , & ineffabili , panis in proprium Jesu Christi corpus , vinum in vivum ejusdem sanguinem realiter , vere , & proprie commutatur . Credimus etiam integrum Christum offerri , & seipsum offerre : integrum a recipientibus modo impassibili manducari Sacramentum hoc vera adoratione dignum est ; in eo enim , non minori venerationis cultu , corpus Jesu Christi Salvatoris , a Divinitate assumptum , prosequimur , quam ipsam Divinitatem adoremus . Pro omnibus Christianis Orthodoxis , tum vivis , tum vitæ functis in sacrificium offertur .*

Demum eadem veritas ostenditur ratione S. Thomæ qu. 75. art. 2. Veritas , & proprietas verborum formæ consecrationis , *Hoc est corpus meum* , requirit , ut panis non remaneat , sed convertatur in corpus Christi . Nam pronomen demonstrativum *hoc* significat substantiam sub speciebus laten-

rem: quare si substantia panis sub illis post consecrationem remaneret, sensus horum verborum, *Hoc est corpus meum*, esset, substantia panis est corpus meum, quod est aperte falsum. Unde non fuisset a Christo dicendum: *Hoc est corpus meum*, sed *hic est corpus meum*. Sola enim intima unius in alio præsentia non sufficit, ut unum possit de alio prædicari; nam quando corpus Christi exivit de sepulchro, intime erat præsens in lapide, quia in illo erat penetrative, & tamen non poterat, signato lapide, vere dici: *Hoc est corpus meum*, sed duntaxat, *hic est corpus meum*.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio, & simul occurritur instantiæ, quæ fieri potest in contrarium. Pronomen *hoc* applicari potest rei, vel substantiæ, quæ ex natura sua vel arte, & usu communi, aliam continere apta est, cujusmodi sunt crumena, dolium, arca, &c. vel rei, seu substantiæ, quæ non est apta continere aliam, ut est triticum v.g. vel panis, & similia. Priori modo, in satis propria, communi, & usitata significatione designare potest substantiam contentam sub alia substantia: ut cum de marsupio, vel de dolio dicimus: *hoc est aurum meum*, *hoc est vinum meum*: Secus vero posteriori: si enim sub pane conderetur argentum, non recte diceret quis demonstrando panem, *hoc est meum argentum*. Cum ergo substantia panis nec ex natura sua, nec ex usu communi hominum apta sit ad continendum corpus Christi, non potest signata tali substantia in Sacramento, dici: *Hoc est corpus meum*: subindeque verba illa Christi verificari nequeunt, nisi substantia panis in corpus Christi convertatur. Unde Guirmundus lib. 3. de corporis, & sanguinis Chri-

Christi veritate: Hos impanatores ipse Dominus verbo oris sui interfecit, cum accipiens panem, gratiasque agens, ac benedicens, ait: Hoc est corpus meum. Non ait, in hoc latet corpus meum. Nec dixit, in hoc vino est sanguis meus, sed dixit: Hic est sanguis meus.

Hanc rationem D. Thomæ, ex verbis Christi desumptam, sacrum Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. confirmat his verbis: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia fuit, idque nunc denuo hæc sancta Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini, & totius substantie vini in substantiam sanguinis ejus.* Unde non est tuta Scoti, Durandi, aliorumque Scholasticorum sententia, existimantium futuram veram consecrationis formam, etiam si substantia panis remaneret in Eucharistia, & sola Ecclesiæ autoritate de fide transubstantiationis constare. Nam transubstantiationem ex verbis Christi colligi sacrum Concilium aperte declarat.

Adversus hæc opponunt in primis Lutherani, quod Eucharistia a Scriptura, & Patribus sæpius appelletur panis: ut 1. Corinth. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Sed facile respondetur, illam ita vocari, vel quia est ex pane, ut materia transeunte; ut enim supra annotavimus, solent substantiæ in aliam transmutatæ eo nomine nuncupari, quo ante conversionem vocabantur: Vel quia retinet species, proprietates, & operationes panis.

Objiciunt secundo, Damascenum lib. 4. de fide cap. 14. dicere Christum cum pane, &

vino conjunxisse suam Divinitatem . Sed hoc intelligendum est de pane , & vino remanentibus quoad species duntaxat , ut sequentia verba declarant : *Corpus enim secundum veritatem conjunctum est divinitati , quod ex sancta Virgine corpus est . Non quod ipsum corpus assumptum e cælo descendat ; sed quod ipse panis , & vinum transmutentur in corpus , & sanguinem Dei .* Et paulo post addit , panem , & vinum per invocationem , & adventum Spiritus Sancti transmutari in corpus , & sanguinem Christi , sicut cibus , & potus convertuntur in substantiam aliti , ita ut non sint duo , sed unum & idem .

Obijciunt tertio hæc verba Theodoretī Dial. 2. quæ difficilia , & obscura videntur : *Signa mystica post sanctificationem a natura propria non recedunt : manent siquidem in priore substantia , figura , & forma .* Sed huic testimonio dupliciter responderi potest : Primo dicendo cum Cardinali Perro- nio , non sic legendum esse hunc Theodo- reti locum , sed hoc modo : *signa mystica post sanctificationem manent in prioris sub- stantie & figura , & forma .* Et juxta hanc lectionem sensus planus est : significatur e- nim , eadem accidentia , quæ in priori substantia panis , & vini erant , post utrius- que conversionem remanere ut prius im- mutata , & a natura sua non recedere , id est a virtute , quam habent , naturali affi- ciendi sensum , nutriendi , &c.

Secundo responderi potest cum Patre Ni- colai in scholiis ad art. 1. qu. 75. per substan- tiam eo loco non intelligi eam , quæ dat esse substantiale , & constituit prædicamentum substantiæ , atque accidentibus opponitur : sed nomine substantiæ significari essentiam ,
quæ

quæ ipsis accidentibus tribuitur, & a Græcis *σύν* appellatur. Unde verbis illis solum Theodoretus intendit, post sanctificationem manere eandem accidentium, seu symbolorum essentiam, & ipsa post consecrationem easdem habere proprietates naturales, ac antea, eisdemque præstare effectus, puta nutrire, visum, vel tactum afficere, &c. ut ex adjunctis ibi patet, cum subjungitur: *Et videri, & tangi possunt, sicut prius.*

Objiciunt quarto: Accidentia sine subiecto non posse manere, & id, quod remanet in Eucharistia post consecrationem, posse alterari, & corrumpi in vermes, ut experientia manifestum est: At hoc non fieret, nisi remaneret substantia panis, & vini, quæ esset subiectum harum mutationum: Ergo &c. Sed ad primum capite præcedenti respondimus. Ad secundum vero patebit solutio infra cap. 4. ubi explicabimus, quomodo ex speciebus Sacramentalibus aliquid generari possit.

Ex dictis colligitur primo, substantiam panis, & vini non uniri hypostatice Verbo Divino, sicut ei unitur humana natura, ut videtur docere Rupertus lib. 2. de divin. officiis cap. 2. Quod enim manet in sua substantia alteri hypostatice unitum, non convertitur in illud: unde in mysterio Incarnationis credimus manere humanitatem in sua natura, quia unitur hypostatice Verbo Divino: Sed substantia panis in corpus Christi convertitur, ut ostensum est: Ergo non unitur hypostatice Verbo. Addo, quod absurdum videtur, quod Verbum Divinum dicatur impanatum, sicut dicitur incarnatum.

Colligitur secundo, post consecrationem non remanere nec materiam panis, ut

asserit Durandus, nec ejus substantiam, ut docet Gofredus, nec ejus existentiam, ut probabile existimat Bannez; quia Tridentinum supra citatum expresse docet, in Eucharistia fieri conversionem totius substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, remanentibus duntaxat speciebus.

§. II.

Transubstantiatio Eucharistica est actio productiva corporis Christi, non absolute, & simpliciter, sed tali modo, nimirum ex substantia panis in ipsum Christi corpus conversa.

PRima pars hujus assertionis colligitur ex SS. Patribus, qui transubstantiationem Eucharisticam verbis productionem significantibus explicant. Cyprianus enim, vel author sermonis de cœna Domini, de Christo sic loquitur: *Hodie verissimum, ac sanctissimum corpus suum creat, ac pie sumentibus dividit.* Ambrosius lib. 3. de Sacram. cap. 4. *De pane fit corpus Christi.* Augustin. relatus can. *Utrum sub figura*, de consecrat. dist. 2. ait, per Spiritum Sanctum creari, & ex substantia panis effici corpus Christi. Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. *Panem, & vinum corpus, & sanguinem suum fecit.* Notum est etiam illud Hieron. ep. ad Heliod. *Honorifica Sacerdotes, qui Christi corpus sacro ore conficiunt.* Hinc SS. Patres Sacerdotium appellant stupendum miraculum, omnium ornamentorum præstantissimum, bonorum omnium, quæ in hominibus sunt, apicem, divinum quoddam, omniumque, quæ inter homines expetuntur, velut extremam metam.

Ratio

Ratio etiam suffragatur : nam omnis conversio substantialis est vera productio substantiæ : Sed transubstantiatio Eucharistica est conversio substantialis ; nam per eam convertitur substantia panis in substantiam corporis Christi : Ergo est vera productio substantiæ. Minor patet , Major vero probatur : tum quia productio est aliquod nomen commune ad creationem , generationem , educationem , & conversionem : tum etiam , quia nulla est actio conversiva unius rei in aliam sine actione productiva , vel reproductiva ejus , in quod fit conversio , ut cum uxor Loth conversa est in statuam salis , virga Aaron in serpentem , & aqua in vinum in nuptiis Canæ : tum denique , quia communicatio , seu influxus alicujus esse substantialis est vera productio , ut patet in emanationibus divinis , quæ dicuntur productiones , hoc ipso , quod essentia divina , quæ est in Patre , aliis suppositis divinis intellectione , & amore communicatur. Similiter communicatio esse divini facta humanitati assumptæ dicitur productio Dei hominis , & per eam Verbum Dei caro factum est : Sed omnis conversio substantialis est communicatio , seu influxus alicujus esse substantialis ; cum per hoc differat conversio substantialis ab accidentali , quod per illam fit transitus in aliquod extremum substantiale , per istam vero in extremum duntaxat accidentale : ut cum subjectum de albo fit nigrum , vel de calido frigidum : Ergo omnis conversio substantialis est vera productio substantiæ.

Confirmatur : Per conversionem Eucharisticam corpus , & sanguis Christi incipiunt esse sub speciebus panis , & vini : Sed ibi non incipiunt esse per actionem adducti-

vam, ut existimant Scotus, Bellarminus, & Vasquez; nec per unionem corporis, & sanguinis Christi cum speciebus panis, & vini, ut censet Valentia; neque per conservationem corporis, & sanguinis Christi sub speciebus Eucharisticis, ut asserit Suarez: Ergo solum per productionem corporis, & sanguinis Christi, ex substantia panis, & vini, ut docent Thomistæ, & plures alii. Major patet, Minor vero probatur quantum ad singulas partes. Et in primis, quod corpus Christi non incipiat esse sub speciebus Eucharisticis per actionem adductivam, videtur manifestum: quia conversio, per quam Christus ponitur sub speciebus Eucharisticis, est substantialis: actio autem mere adductiva non est conversio substantialis, sed præsentia accidentalis productio. Imo nec conversio dici potest: ad conversionem enim requiritur, ut terminus ad quem habeat impossibilitatem cum termino a quo, alioquin posset terminus a quo in se remanere, quod repugnat ipsius conversioni in terminum ad quem: Sed terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi non habet talem impossibilitatem cum termino a quo: Ergo talis actio non est vera conversio. Minor probatur: Terminus ad quem actionis adductivæ corporis Christi est præsentia Sacramentalis: Sed hæc non est impossibilis cum substantia panis, quæ est terminus a quo Eucharisticæ conversionis; quia præsentia illa non est quantitativa, & divisibilis, sed Sacramentalis, & indivisibilis, ac similis illi, qua Angelus fit præsens loco; unde sicut Angelus per hoc, quod sit præsens alicui spatio, non propterea expellit substantiam corpoream, quæ est in

in illo ; ita neque in Eucharistia , ex eo præcise , quod corpus Christi sit præsens speciebus , expellitur necessario substantia panis sub eis præexistens . Nec valet , quod ait Bellarminus , nempe ex intentione Dei volentis destruere substantiam panis , & vini corpus Christi esse impossibile cum ea . Repugnantia enim termini ad quem cum termino a quo in vera conversione , non ex aliqua extrinseca Dei ordinatione , sed ex natura ipsius conversionis peti debet ; alias omne , quod ex voluntate Dei desinit simul , atque aliud incipit esse , diceretur in illud converti , quod absurdum est . Unde actio illa adductiva , non conversio , vel transubstantiatio , sed transpositio , & translocatio dici debet .

Ex his facile refellitur secunda sententia , & probatur secunda pars Minoris principalis , contra Valentiam . Unio enim corporis Christi cum accidentibus Eucharisticis non est substantialis , sed accidentalis tantum ; cum ex substantia , & accidentibus nequeat fieri compositum , nisi per accidens : Ergo conversio Eucharistica , quæ est substantialis , in tali unione consistere nequit . Præsertim cum impossibile sit , quod corpus Christi intelligatur uniri speciebus Eucharisticis , nisi prius ibi sit , & per consequens nisi prius intelligatur actio conservativa panis in corpus Christi . Idem dicendum de actione conservativa corporis Christi sub iisdem speciebus ; nam prius est rem esse alicubi , quam ibidem conservari . Præterquam quod mera conservatio nulli loco rem conservatam affigit , sed ab omni loco abstrahit , cum eadem maneat creatio , & conservatio , tametsi præsentia quotidie mutetur . Ex

quo impugnata manet sententia Suaris, & probata tertia pars minoris principalis.

Secunda vero pars assertionis, quæ dicit transubstantiationem, seu conversionem Eucharisticam non esse actionem productivam corporis Christi simpliciter, & absolute, sed tali modo, scilicet ex alia substantia, quæ in ipsum convertitur, & in cuius locum succedit, manifesta est: Quia corpus Christi simpliciter, & absolute supponitur productum, & in rerum natura existens, antequam verba consecrationis a Sacerdote proferantur, & fiat conversio panis in ipsum: Ergo talis conversio non potest dici corporis Christi productio simpliciter, & sine addito, sed tantum secundum quid, & cum addito, nimirum ex substantia panis, & sub speciebus ejus. Quare terminus formalis, & primarius transubstantiationis neque est sola præsentia Christi sub speciebus, neque unio corporis Christi cum illis, neque modus illud conservandi sub illis, sed corpus Christi, quatenus fit ex pane. Unde etsi corpus Christi sit in cælo existens, quoad animam, qua informatur, productum per creationem, sub ratione entis, & secundum totum compositum, per generationem, sub ratione hominis; quia tamen non est productum sub ratione talis corporis ex pane producibilis, per propriam rationem, ad hanc rationem formalem per se primo terminatam, & ab ea specificatam, manet producibile iterum in Eucharistia per actionem formaliter ipsum respicientem secundum illam rationem, quæ licet sit una tantum in specie formaliter, potest tamen numero multiplicari in infinitum syncategorematice. Ex quo solvuntur plures objection-
nes.

nes Adversariorum , quæ solum probant transubstantiationem , cum supponat corpus Christi productum , & jam existens , non posse illud producere simpliciter , & absolute ; non tamen convincunt illud non posse per talem actionem produci secundum quid , & novo aliquo modo , nimirum ex pane , & sub speciebus Eucharisticis .

Dices primo : Quod producitur , transit de non esse ad esse : Sed corpus Christi per transubstantiationem non transit de non esse ad esse , cum tali actioni præexistat : Ergo per illam non producitur .

Respondeo , id , quod producitur , transire de non esse ad esse , eo modo , quo producitur , ita ut si producat simpliciter , transeat a non esse simpliciter ad esse simpliciter , si vero producat solum cum addito , & secundum quid , transeat a non esse cum addito , & secundum quid , ad esse cum addito , & secundum quid . Unde cum corpus Christi per transubstantiationem non producat productione absolute , & simpliciter dicta , sed cum addito , nimirum ex pane , & sub speciebus , non transit de non esse simpliciter ad esse simpliciter , sed a non esse sub speciebus Eucharisticis , & ex pane , ad esse ex pane , & sub illis speciebus .

Dices secundo : Actio , quæ efficienter procedit ab aliquo agente , non potest esse productiva illius : alias idem esset simul prius , & posterius seipso , secundum idem : Sed transubstantiatio Eucharistica est efficienter a corpore Christi , seu ab ejus humanitate , ut ab instrumento Divinitati conjuncto : Ergo non potest corpus Christi producere .

Respondeo, actionem, quæ efficienter procedit ab aliquo agente, non posse esse primam productionem ipsius, posse tamen esse iteratam ejus productionem, & sub novo modo essendi: licet enim idem, ut primo productum, non possit esse prius ad seipsum, ut primo productum, bene tamen ad seipsum, ut reproductum, seu ut productum sub novo modo essendi; & sic corpus Christi, ut primo productum, est prius seipso, ut reproductum sub novo modo essendi Sacramentali, & prout existit sub speciebus Eucharisticis; unde idem non est prius, & posterius seipso secundum idem.

Dicest tertio. Si corpus Christi produceretur per transubstantiationem, sequeretur eundem effectum a duabus causis totalibus procedere: corpus enim Christi in cælo existens per unam actionem totalem productum est, & in Sacramento per aliam actionem totalem producitur.

Respondeo, duas actiones totales ad eundem effectum sub diversa ratione formali ferri posse: ratio autem formalis, sub qua corpus Christi producitur in altari, est diversæ rationis ab ea, sub qua producitur, seu conservatur in cælo; quia illa est conversiva, non vero ista.

Instabis: Corpus Christi eodem tempore in pluribus altaribus consecratur: Sed tales consecrationes sunt ejusdem rationis, cum omnes sint conversivæ panis in corpus Christi: Ergo si sint productivæ illius, idem effectus, sub eadem ratione formali, per plures actiones totales produci poterit.

Respondeo, non esse inconveniens, quod idem effectus producatur per distinctas a-

ctio-

ctiones totales, instrumentarias; quia ab illis non pendet per se effectus: Illæ vero actiones, quibus consecratur corpus Christi a diversis Sacerdotibus in pluribus altaribus, non sunt principales, sed tantum instrumentariæ; cum Sacerdos instrumentaliter tantum ad consecrationem, seu productionem corporis Christi in altari concurrat. Quod si dicatur plures actiones, siue principales, siue instrumentarias, in eodem subjecto, nempe in eodem Christi corpore, non posse recipi, alioquin plura accidentia solo numero diversa essent in eodem subjecto, quod veræ Philosophiæ repugnat:

Respondendum est, actiones illas instrumentarias non recipi in corpore Christi simpliciter, & absolute sumpto, sed in corpore Christi, ut sit ex tali pane, & sub talibus speciebus: unde licet illarum subjectum sit idem materialiter, est tamen diversum formaliter, subindeque distinctis subjectis æquivalet: quare non sequitur, plura accidentia solo numero diversa recipi in eodem subjecto.

Dices quarto. Si Corpus Christi in Eucharistia produceretur ex conversione panis in ipsum, non posset dici natum ex Virgine; sicut vinum in nuptiis Canæ ex aqua factum, non poterat dici vinum de vite. Sed nego paritatem, quia tale vinum in prima sui productione ex aqua fuit sine vite formatum, corpus vero Christi in prima sui productione fuit natum ex Virgine, & in secunda reproducitur ex pane. Unde SS. Patres dicunt Eucharistiam esse quandam extensionem Incarnationis. Et celebris est illa sententia, quæ D. Augustino, aut Gregorio magno tribuitur: *O magna Sacerdotum dignitas, in quorum*
ma-

manibus, velut in utero Virginis, Christus quotidie incarnatur.

Quæres, an substantia panis, & vini in Eucharistia desinat per annihilationem. Ratio dubitandi est, quia illud, quod ita desinit, ut nihil prorsus ejus remaneat, annihilatur: Sed substantia panis, & vini ita se habet, peracta consecratione: non enim remanet ejus materia, neque forma, neque substantia, neque existentia, ut capite præcedenti ostensum est: Ergo vere annihilatur.

Nihilominus sententia negativa tenenda est, contra Scotum, & Nominales. Ratio est, quia desinitio in aliquid positivum non est annihilatio; cum enim annihilatio opponatur creationi per hoc, quod creatio incipit a nihilo, & terminatur ad aliquid positivum, annihilatio vero incipit ab aliquo positivo, & desinit in nihilum, sicut productio, quæ incipit ab aliquo positivo præsupposito, non potest esse creatio, ita desinitio, quæ terminatur ad aliquid positivum, nequit esse annihilatio: Atqui tametsi consecratione peracta, nihil amplius de substantia panis, & vini remaneat, eorum tamen desinitio est in aliquid positivum, scilicet in corpus, & sanguinem Christi: Ergo talis substantia non desinit per annihilationem. Confirmatur: quod transit ab uno esse in aliud, non annihilatur; annihilatio enim est transitus ab esse simpliciter ad non esse simpliciter, sicut creatio e contra est transitus a non esse simpliciter ad esse simpliciter: Sed substantia panis ita desinit per consecrationem, ut transeat ab esse panis ad esse corporis Christi sub speciebus: Ergo non annihilatur. Ex quibus patet ad rationem dubitandi in contrarium. Major enim distin-

guen.

guenda est: Illud, quod ita definit, ut nihil ejus prorsus remaneat, annihilatur; si ita definat, ut ex modo definendi non tendat ad aliquid positivum, quod sibi succedat, & in quod convertatur, concedo Majorem: si ex modo definendi tendat ad aliquid, in quod convertatur, nego Majorem. Sic enim forma substantialis non dicitur annihilari, quamvis nihil ejus remaneat post ipsius corruptionem; quia ex vi talis actionis, qua corrumpitur, producit alia forma, in ejus locum succedens, & eandem materiam informans: substantia autem panis ita se habet proportionaliter, quia sic definit esse, ut tamen ex modo definendi tendat ad aliquid, in quod convertitur, ac proinde non annihilatur. Unde S. Thomas in 4. dist. 11. q. 1. art. 2. ad 4. *Quamvis non maneat panis neque in se, neque in alio, manet tamen corpus Christi, in quod conversus est panis, & ideo non sequitur, quod sit annihilatio.*

C A P U T V.

Modus, quo Christus existit in Eucharistia.

Circa modum, quo Christus existit in Eucharistia, aliquæ sunt difficultates, & quæstiones, breviter hic resolvendæ.

§. I.

Quid vi verborum, quid concomitanter sub utraque specie contineatur?

Duo sunt certa, & indubitata apud omnes Catholicos. Primum est, corpus Christi
sti

ſi formaliter, ſeu ex vi verborum conſecra-
 tionis, ſub ſpecie panis contineri, ejuſque
 ſanguinem, ex vi verborum conſecrationis
 calicis, ſub ſpecie vini. Illud enim dicitur
 eſſe formaliter, & ex vi verborum conſecra-
 tionis ſub ſpeciebus Eucharifticis, quod ver-
 bis conſecrationis expreſſe designatur: Sed
 verbis conſecrationis panis expreſſe designa-
 tur corpus Chriſti, & verbis conſecrationis
 vini ejus ſanguis, ut conſtat: Ergo hæc ſunt
 formaliter, & ex vi verborum ſub ſpeciebus
 panis, & vini. Alterum eſt, ſub ſpecie pa-
 nis ſanguinem, & ſub ſpecie vini corpus,
 & ſub utraque ſpecie animam & divinita-
 tem, per concomitantiam in hoc Sacramen-
 to contineri. Illa enim dicuntur eſſe ſub ſpe-
 ciebus per concomitantiam, quæ licet per ver-
 ba conſecrationis non exprimantur; ſunt ta-
 men realiter connexa, & conjuncta cum his,
 quæ ſunt vi verborum: Atqui corpus eſt rea-
 liter conjunctum cum ſanguine, & ſanguis
 cum corpore, & anima, ac divinitas cum u-
 troque: Ergo ſub prædictis ſpeciebus per con-
 comitantiam continentur. Hanc doctrinam
 definivit ex profeſſo Tridentinum ſeſſ. 13. cap.
 3. his verbis: „ Semper hæc fides in Eccle-
 „ ſia Dei fuit, ſtatim poſt conſecrationem
 „ verum Domini noſtri corpus, verumque
 „ ejus ſanguinem, ſub panis, & vini ſpe-
 „ cie, una cum ipſius anima, & divinitate
 „ exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie pa-
 „ nis, & ſanguinem ſub vini ſpecie, ex vi
 „ verborum, ipſum autem corpus ſub ſpecie
 „ vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, ani-
 „ mamque ſub utraque, vi naturalis illius con-
 „ nexionis, & concomitantie, qua partes Chri-
 „ ſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit,
 „ non amplius moriturus, inter ſe copulantur:

„ Di-

„ Divinitatem porro propter admirabilem il-
„ lam ejus cum corpore, & anima hypostati-
„ cam unionem. Quapropter verissimum
„ est, tantumdem sub alterutra specie, at-
„ que sub utraque contineri. Totus enim,
„ & integer Christus sub panis specie, & sub
„ quavis ipsius speciei parte, totus item sub
„ vini specie, & sub ejus partibus existit.

Hæc, ut dixi, certa, & indubitata sunt a-
pud omnes: sed dubitatur primo, quid intel-
ligatur nomine corporis, quod ex vi verborum
est sub speciebus panis? Aliqui enim, ut Ga-
briel lect. 42. in Can. per corpus intelligunt
materiam primam nude sumptam, omni for-
ma substantiali spoliata, & sola quantita-
te affectam. Sed illi & improprie vocant
corpus id, quod corpus non est, (neque
enim quando dicitur hominem componi ex
corpore, & anima, communis hominum
sensus est, quod corpus illud sit materia
prima) & falso supponunt, materiam pri-
mam posse existere sine forma substantiali.

Alii existimant, per corpus significari mate-
riam primam ut affectam forma corporeita-
tis, vel alia forma partiali constituyente cor-
pus organicum. Sed illi supponunt dari for-
mas partiales in composito; quod falsum, vel
saltem incertum est, & contra D. Thomam,
qui 1. p. q. 76. ar. 3. docet in homine non da-
ri aliam formam, quam animam intellectu-
vam, *quæ virtute continet omnes inferiores for-
mas, & facit ipsa sola, quidquid imperfectiores
formæ in aliis faciunt.* Et hic q. 75. ar. 6. ad
2. sic ait: *Anima est forma corporis, dans ei
totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, &
esse corporeum, & esse animatum, & sic de a-
liis.* Convertitur igitur forma panis in formam
corporis Christi, secundum quod dat esse corpo-
reum,

reum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima. Unde juxta D. Thomam, nomine corporis, quod ex vi verborum est sub speciebus panis, intelligi debet materia informata anima Christi, quatenus dat esse corporeum, non tamen ut dat esse vivens, seu ut gradum vitæ tribuit; quia corpus Christi, prout est ex vi verborum sub speciebus panis, abstrahit a vivo, & mortuo, cum idem sit formale significatum corporis nunc, ac fuit in triduo mortis. Unde quando Tridentinum ait, animam Christi esse solum per concomitantiam sub panis, & vini specie, hoc intelligendum est de anima Christi, ut tribuit gradum vitæ, non vero ut dat esse corporeum. Imo etiam anima Christi, ut tribuens gradum vitæ, non est per concomitantiam in hoc sacramento, nisi quando contingit corpus Christi in propria specie informari anima rationali; si enim informaretur alia, ut in triduo mortis forma cadaveris, non poneretur anima rationalis etiam concomitanter sub speciebus Eucharisticis, sed ipsa forma cadaveris.

Secundo dubitari potest, an totus sanguis Christi sit vi verborum sub specie vini, vel ille solum, qui fuit in passione effusus? Videtur enim quod iste tantum ex vi verborum sub specie vini contineatur, cum hic tantum exprimatur in forma consecrationis: *Qui pro vobis effundetur.*

Respondeo tamen, totum sanguinem, qui nunc est in corpore Christi glorioso, etiam si non fuerit in passione effusus, esse ex vi sacramenti sub speciebus vini. Nam verba illa, *Qui pro vobis effundetur*, non limitant præcedentia ad significandum solum sanguinem,

nem, qui fuit in passione effusus, sed ad exprimendum primarium finem hujus sacramenti, qui est repræsentatio passionis Christi: ut si Christus convertisset aquam in vinum, his verbis, *Hoc est vinum, quod a vobis potabitur*, posteriora verba non limitassent priora ad convertendum solum aquam in vinum, quod fuisset ab illis potandum, seu tantum ad denotandum finem miraculi, esto non totum vinum fuisset ab illis potandum.

Confirmatur: Aliquis sanguis fuit sacramentaliter præsens sub speciebus vini in cœna, qui non fuit in passione effusus, nempe ille, qui ante passionem fuit in carnem conversus: Ergo ad verificanda verba consecrationis, non est necesse, quod totus sanguis, qui ponitur vi verborum sub specie vini, fuerit in passione effusus. Unde si in triduo mortis Christi Apostoli consecrassent, fuissent in calice, vi verborum, non solum sanguis effusus, sed etiam alia pars restans in corpore Christi mortuo, supposito quod non omnem in mathematico rigore effuderit.

Tertio potest esse dubium, an Verbum Divinum sit ex vi verborum in hoc Sacramento, an solum per concomitantiam? Ratio dubitandi est, quia corpus, & sanguis Christi, qui sunt termini formales significationis Sacramentalis, exprimuntur per modum subsistentis, subindeque formaliter important subsistentiam; non creatam, ergo increatam Verbi, qua omnia in Christo subsistunt.

Nihilominus dicendum est, Verbum non esse in hoc Sacramento ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam. Nam, juxta Tridentinum, Divinitas non est in Sacramen-

to ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam; quia non est in eo, *Nisi propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem*: Atqui similiter Persona Verbi non est in hoc Sacramento, nisi ratione unionis hypostaticæ, quam habet cum corpore, & Sanguine Christi: Ergo non est in hoc Sacramento ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam. Unde ad rationem dubitandi respondetur, corpus, & sanguinem non importare per se, & formaliter subsistentiam, sed concretum tantum substantiæ; alioquin dici non posset, Verbum assumpsit corpus, aut sanguinem, quia non potest dici, Verbum assumpsit aliquod subsistens. Unde hæc propositio, *Verbum assumpsit hominem*, non est vera, quia homo importat subsistentiam.

Demum hic aliqui inquirunt, an reliquæ Personæ Divinæ sint in hoc Sacramento per concomitantiam? cum enim illæ uniantur cum Filio, & identificentur cum essentia divina, non videtur posse negari, quin sint concomitanter in hoc Sacramento, sicut ipsa Divinitas, & Persona Verbi. Nihilominus sententia negans videtur probabilior, & doctrinæ Tridentini conformior; illud enim solum fundat hanc concomitantiam Sacramentalem in unione hypostatica, quam habent Verbum, & Divinitas cum humanitate: Atqui Pater, & Spiritus Sanctus non uniantur hypostatice humanitati: Ergo non sunt in hoc Sacramento per concomitantiam. Unde solus Filius dicitur in altari offerri, & sacrificari, non vero Pater, vel Spiritus Sanctus. Nec obest, quod Pater, & Spiritus Sanctus uniantur cum Filio, & identificentur cum natura Divina: sicut enim hæc unio, & iden-

De Augustissimo Euchar. Sacram. 261
identitas non faciunt Patrem, vel Spiritum Sanctum esse etiam concomitanter incarnatos, ita nec faciunt illos in Eucharistia concomitanter inveniri.

§. II.

Quid sit præsentia Sacramentalis corporis Christi in Eucharistia?

Respondeo, illam esse modum quemdam supernaturalem, & substantialem, quo Christi corpus afficitur, & qui modum existendi substantiæ imitatur.

Probatur quantum ad singulas partes: Et in primis, quod talis præsentia sit aliquis modus realis, ex eo patet, quod corpus Christi esse indivisibiliter præsens sub speciebus, est effectus realis de novo in ipso Christi corpore, qui antea non erat; subindeque proveniens ab aliqua forma illi superaddita: Non realiter distincta, quia hæc necessaria non est: Ergo modaliter tantum. Secundo, quod talis modus sit supernaturalis, constat, quia est indebitus corpori, & cuicumque naturæ creatæ, est enim quædam participatio divinæ immensitatis. Tertio, quod sit substantialis, probatur ex eo, quod beneficio illius Christus est in Eucharistia ad modum substantiæ, ut docet D. Thomas hic qu. 76. art. 5. his verbis: *Corpus Christi non est in hoc Sacramento, sicut in loco, sed per modum substantiæ, eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus: succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis; unde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi.* Ratio
etiam

etiam suffragatur: nam esse ad modum substantiæ est esse totum sub tota quantitate, & totum sub qualibet parte: Sed corpus Christi est totum sub tota quantitate panis, & totum sub qualibet ejus parte: Ergo est sub illa per modum substantiæ. Ex quo probata manet ultima pars nostræ responsionis, asserens modum illum præsentie Sacramentalis corporis Christi modum existendi substantiæ imitari.

Ex his colligitur primo, præsentiam Sacramentalem corporis Christi sub speciebus non pertinere ad prædicamentum ubi, sed reduci ad prædicamentum substantiæ; quia ad prædicamentum ubi non pertinet quicumque modus præsentie, sed ille tantum, ratione cujus res denominatur existens in loco: unde diximus in tractatu de Angelis, præsentiam Angeli in loco, sive corpore, circa quod operatur, non pertinere ad prædicamentum ubi, sed reduci ad prædicamentum actionis: Atqui ratione præsentie Sacramentalis corpus Christi non potest dici esse in loco, ut docet Divus Thomas articulo citato, quem his verbis concludit: *Unde nullo modo corpus Christi est in hoc Sacramento localiter*: Ergo talis præsentia non pertinet ad prædicamentum ubi, sed reducit ad prædicamentum substantiæ.

Colligitur secundo, corpus Christi non esse in hoc Sacramento definitive, ut docet idem S. Doctor ibidem in resp. ad 1. his verbis: *Corpus Christi non est in hoc Sacramento definitive, quia sic non esset alibi, quam in hoc altari, ubi conficitur hoc Sacramentum: cum tamen sit & in cælo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie Sacramenti*. Ex quo intelliges, præsentiam sacramentalem corporis.

poris Christi sub speciebus duas habere conditiones, unam, in qua convenit cum præsentia rei spiritualis, alteram, in qua excedit illam. Convenit in eo, quod utraque modo indivisibili facit rem præsentem, scilicet totam in toto, & totam in qualibet parte. Excedit autem in eo, quod ubi, seu præsentia rei spiritualis, licet sit indivisibilis, tamen quia oritur a virtute finita, & limitata, ita limitatur, & coarctatur ad certam distantiam, & locum, quod ultra illam sphæram non est, & ideo vocatur ubi definitivum. At vero præsentia sacramentalis corporis Christi sub speciebus oritur ex virtute infinita Dei, convertentis panem in ipsum; unde ita Christus est in una hostia, & in uno altari, quod non definitur, & limitatur, ut non sit in aliis; atque ita non est ubi definitivum, sicut præsentia Angeli, licet sit modo indivisibili, sed vocatur præsentia sacramentalis, quia ita est indivisibiliter, & totaliter in qualibet hostia, & qualibet parte illius, quod etiam in aliis hostiis, & altaribus esse potest, si ibi consecratur panis. Unde D. Thomas hic qu. 75. ar. 1. ad 3. ait, corpus Christi esse in Eucharistia *speciali quodam modo, qui est proprius huic Sacramento*. Ubi Cajetanus ad finem commentarii hæc scribit: „ Merito modus iste dicitur proprius huic Sacramento, non solum propter differentiam „ a reliquis Sacramentis, sed etiam, quia in „ toto universo non apparet unus aliquis modus huic similis. Propter quod cum admiratione, & veneratione fateamur defectum cognitionis nostræ circa hoc.

Colligitur tertio contra Altrifiodorensem, Alensem, & Div. Bonaventuram, totum Christum esse sub quavis parte hostiæ consecra-

cratæ, etiam ante divisionem illius: tum quia ante consecrationem substantia panis erat tota, & actu in singulis partibus hostiæ: Ergo post consecrationem tota substantia corporis Christi, quæ in Sacramento substantiæ panis succedit, erit in qualibet parte hostiæ consecratæ: Tum etiam, quia ex Tridentino §. præcedenti relato, in singulis partibus post divisionem est totus Christus: Ergo etiam ante divisionem. Nam sola divisio, cum fiat virtute naturali, non constituit Christum, ubi antea non erat; alioquin absque nova consecratione, sola virtute naturali, Christus fieret sacramentaliter præsens, ubi antea non erat.

Dices cum Altisiodorensi: Sicut in speculo ante fractionem est una tantum imago, post fractionem vero multiplicatur in singulis partibus fractis: ita ante divisionem est semel tantum Christus in tota hostia, post divisionem vero multiplicatur in singulis partibus divisis. Sed nego paritatem. Ratio disparitatis assignatur a D. Thoma hic art. 3. in corp. cum enim imago in speculo repræsentata proveniat ex reverberatione superficiæ speculi, tanquam a causa; quemadmodum fracto speculo fiunt diversæ superficies partium, ita & diversæ reflexiones, seu reverberationes earum, atque adeo plures actu imagines. Per fractionem vero hostiæ non fit nova productio præsentia corporis Christi in diversis partibus hostiæ fractæ; quia hæc non producitur, nisi ad prolationem verborum sacramentalium: Ergo si ante fractionem non erat totus Christus in singulis partibus hostiæ, non poterit in iis fieri præsens vi fractionis.

Colligitur quarto, totum Christum esse sub qua-

qualibet parte hostiæ, minori minimo naturali, conjuncta cum continuo, & aliis partibus majoribus, quas componit, non vero ab illis divisa, & separata. Quia sub illis partibus hostiæ est totus Christus, sub quibus esse potest substantia panis, non vero sub illis, sub quibus talis substantia conservari nequit: Atqui substantia panis conservari potest sub qualibet parte hostiæ minori minimo naturali, conjuncta cum continuo, & cum aliis partibus majoribus, quas componit: secus vero si a continuo dividatur: Ergo, &c.

Colligitur quinto, corpus Christi totum contineri sub quolibet indivisibili hostiæ consecratæ, tam continuativo, quam terminativo: Sub quolibet enim indivisibili quantitatis est indivisibile substantiæ, ne detur accidens sine proportionato subjecto: Sed Christi corpus, vi consecrationis, fit præsens sub omni eo, sub quo præerat aliquid substantiæ panis, cum illi adæquate succedat: Ergo fit præsens sub quolibet indivisibili hostiæ consecratæ. Quando vero frangitur hostia, indivisibilia, quæ erant continuantia partes illius conjunctas, per fractionem, aut divisionem fiunt terminantia partes divisas; subindeque corpus Christi, quod antea existerat sub illis indivisibilibus, ut continuantibus partes unitas, existit sub iisdem, ut terminantibus partes divisas.

Quæres, an præsentia sacramentalis corporis Christi in Eucharistia includat aliquam unionem corporis Christi cum speciebus? Respondeo affirmative. Ratio est, quia Christus movetur ad motum specierum, ut §. sequenti dicemus: nisi autem ponatur aliquis nexus inter corpus Christi, & species,

cies, Christus non movebitur, nam sola præsentia non nectit corpus Christi cum speciebus: Ergo admittenda est aliqua unio corporis Christi cum illis.

§. III.

An Christus in Eucharistia possit moveri localiter, agere, vel pati actione corporea, & oculo corporeo videri.

DIco primo: Christus in Eucharistia non potest moveri per se motu locali, bene tamen per accidens.

Prima pars patet: illud enim, quod non est in loco, non potest per se moveri localiter; quia moveri localiter est mutare locum, seu relinquere unum locum, & acquirere alium: Sed Christus non est in hoc Sacramento tanquam in loco, ut constat ex dictis §. præcedenti: Ergo non potest in eo per se moveri localiter.

Quod autem possit moveri per accidens ad motum specierum, probatur contra Durandum. Corpus Christi continetur sub speciebus eo modo, quo continebatur substantia panis: Atqui substantia panis ita continebatur sub speciebus, ut illis motis moveretur: Ergo & corpus Christi. Unde dicitur portari in processionibus, deferri ad infirmos, elevari a Sacerdotibus post consecrationem, & similia, quæ sine motu locali explicari nequeunt. In hoc tamen differt corpus Christi a substantia panis, quod ista dum movebatur per accidens ad motum specierum, in se recipiebat motum localem, non vero corpus Christi; quia cum motus localis sit aliquid corporeum, & extensum, sicut & ubi circumscriptivum, quod

quod est illius terminus, illud solum motum intrinsece recipit, quod accidens extensum recipere natum est: corpus autem Christi in Eucharistia invisibiliter existens non est idoneum ad recipiendum accidens corporeum, & extensum, sicut substantia panis; unde motus localis in eo non recipitur, sed in solis duntaxat speciebus, ad quarum motum movetur per accidens.

Dico secundo: Corpus Christi, prout est in hoc Sacramento, nec agere, nec pati potest actione, vel passione corporea. Ratio est, quia omnis actio, & passio corporea requirit in agente, & patiente extensionem localem, qua corpus Christi caret in Eucharistia, cum in ea sit modo indivisibili, & inextenso.

Dices. Christus potest mori in hoc Sacramento, ut docet D. Thomas infra qu. 81. art. 4. Ergo & pati passione corporea.

Respondeo, quod quando S. Doctor ait, quod Christus in Eucharistia potest mori, hoc non debet intelligi de morte ipsi illata, prout est in hoc Sacramento, sed de morte illata ipsi, ut existenti in propria specie; cum enim idem numero sit corpus Christi in utroque statu, eo ipso quod moreretur in propria specie, consequenter etiam, vel concomitanter in hoc Sacramento mori deberet. Unde ibidem docet Sanctus Thomas, quod si hoc Sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum, vel consecratum, Christus in cruce moriens fuisset etiam mortuus in Sacramento.

Dico tertio, oculum corporeum supernaturaliter elevari posse ad videndum corpus Christi ut existens in Eucharistia, non vero ad videndum ipsum modum, quo in ea existit.

Prima pars probatur ratione fundamentali: Potentia cognoscitiva potest divinitus elevari ad percipienda ea omnia, quæ continentur intra latitudinem sui objecti specificativi, licet non contineantur intra latitudinem objecti connaturalis, & proportionati; quamvis enim Deus ut in se est, non sit objectum proportionatum nostri intellectus, potest tamen ab illo videri supernaturaliter ex eo, quod contineatur intra objectum specificativum illius, ut in Tractatu de visione beatifica declaravimus. Sed quamvis corpus Christi, ut est in Sacramento, non contineatur intra objectum connaturale, & proportionatum potentiae visivæ, eo quod non sit ibi localiter extensum, continetur tamen intra latitudinem objecti specificativi illius, quod est coloratum, & lucidum: Ergo quamvis oculus corporeus non possit naturaliter videre corpus Christi, ut est in Eucharistia, potest tamen ad id divinitus, & supernaturaliter elevari. Ex quo probata manet secunda pars conclusionis: cum enim modus, quo corpus Christi est in Sacramento, non sit coloratus, sed solum intelligibilis, non continetur intra objectum specificativum potentiae visivæ, sed solum intellectivæ; subindeque non potest videri ab oculo corporeo, sed solum percipi, & cognosci ab intellectu creato. Unde Sanctus Thomas hic artic. 7. ad 2. *Oculus Christi videt seipsum sub Sacramento existentem, non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub Sacramento, quod pertinet ad solum intellectum.* Quibus verbis aperte docet utramque partem nostræ conclusionis.

Sed dices, cur S. Thomas, concedens o-

cu-

culum corporalem Christi videre seipsum in Sacramento existentem, id negat de aliis oculis gloriosis? subjungit enim: *Nec tamen est simile de alio oculo glorioso; quia etiam oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus.*

Respondeo oculum Christi in Eucharistia existentem in eo differre ab aliis oculis gloriosis, quod cum sit in Sacramento ad modum sui corporis, idest modo indivisibili, & inextenso sui corporis in Sacramento existentis, speciem, quamvis indivisibilem, & inextensam connaturaliter recipit, propter connaturalem cum ipsius corpore unionem: alter vero oculus gloriosus non est capax recipiendi connaturaliter species ab objecto illo; quia quantumcumque gloriosus sit, objectum tamen suum non nisi per species extensas videre naturaliter potest, quas corpus Christi in Eucharistia non diffundit. Et hoc est, quod voluit S. Thomas, dum dixit: *quia etiam oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus.* Cæterum quod alii oculi gloriosi extra Sacramentum existentes possint divinitus, & supernaturaliter videre corpus Christi in Eucharistia existens, non negat Sanctus Doctor, sed id expresse asserit in 4. dist. 11. quæst. 1. artic. 4. quæstiunc. 1. ad 1. dicens: *Oculus Christi extra species Sacramentales existens non videt seipsum intra species Sacramentales existentem, nisi miraculose; & similiter alii oculi gloriosi non vident ipsum hic, nisi forte per miraculum.*

Objicies primo contra primam partem hujus assertionis: Nullum objectum potest videri sine specie: Sed corpus Christi in Sa-

cramento existens nullam sui speciem emittere potest, & per medium in potentiam visivam diffundere; cum talis emissio, & diffusio speciei exigat extensionem, & contactum quantitativum medii, quæ non competunt corpori Christi in Eucharistia: Ergo corpus Christi in Sacramento existens videri nequit oculo corporeo.

Respondeo, quod licet corpus Christi in Eucharistia existens connaturaliter, & de potentia Dei ordinaria speciem sui emittere, & in sensum immittere nequeat; nulla tamen est repugnantia, quod per actionem naturali altiore, Deo supernaturaliter concurrente, & supplente in objecto defectum extensionis localis (sicut interdum supplet defectum præsentia, & instantia, ut constat in Beato Stephano e terra Christum stantem in cælo vidente) sui in oculum speciem emittat. Et dato, quod hoc esset impossibile, negari tamen non potest, quin Deus immediate per seipsum talem speciem in oculo producere possit; in hoc enim nulla apparet repugnantia.

Dices. Talis species a corpore Christi emissæ, aut a Deo immediate productæ, vel esset divisibilis, vel indivisibilis: Si indivisibilis, non posset recipi in oculo corporeo extenso. Si divisibilis, non posset repræsentare corpus Christi existens in Eucharistia modo indivisibili, & inextenso.

Respondeo, quod species illa esset divisibilis, & nihilominus repræsentaret corpus Christi existens in Eucharistia; licet enim species divisibilis repræsentare nequeat objectum indivisibiliter existens, si existat indivisibiliter tam in ordine ad se, quam in
or-

ordine ad locum; secus vero si existat indivisibiliter tantum in ordine ad locum, & sit divisibile in ordine ad se; unde cum corpus Christi in Eucharistia habeat extensionem integram partium in se, quamvis careat extensione locali, per speciem divisibilem oculo corporeo repræsentari potest.

Obijcies secundo contra secundam partem ejusdem conclusionis: Si oculus corporeus videret corpus Christi, ut existens in Sacramento, & tamen modum, quo in eo existit, non perciperet, unum ab alio abstraheret; potentia enim cognoscens unum, non cognito alio sibi conjuncto, dicitur abstrahere, seu præscindere unum ab alio: Sed potentia visiva, cum sit corporea, & immersa materiæ, abstractiva non est, ut docent Philosophi: Ergo oculus corporeus non potest videre corpus Christi, ut existens in Sacramento, nisi etiam ipsum modum, quo ibi existit, videat.

Respondeo negando sequelam majoris, & distinguendo probationem illius: Potentia cognoscens unum, non cognito alio sibi conjuncto, abstrahere dicitur; si illud, quod non cognoscitur, pertineat ad objectum potentia, concedo: si non pertineat ad illius objectum, nego. Sic enim quando visus percipit colorem pomi, non percipiendo ejus odorem, non dicitur abstrahere unum ab alio, quia odor pomi ad objectum potentia visivæ non pertinet. Item oculi Christum in terris conversantem videntes, ipsum quidem existentem videbant, ejus tamen existentiam, & substantiam divinam minime percipiebant; & tamen talis visio non erat abstractiva; quia existentia, & substantia ad objectum

specificativum potentiae visivae non pertinent. Ita pariter, licet oculus corporeus videret supernaturaliter Christum in Sacramento existentem, non viso modo supernaturali, quo ibi existit, non diceretur abstrahere unum ab alio; quia talis modus, cum sit spiritualis, & incorporeus, intra objectum potentiae visivae non continetur.

C A P U T VI.

De accidentibus Eucharisticis.

ACcidentia panis, & vini in Eucharistia remanere, peracta consecratione, non solum fides docet, & plura Concilia definiunt, sed etiam certo sensu experimento constat: videmus enim in hostia consecrata albedinem, gustamus saporem, tangimus figuram, &c. Non minus certum est, illa tunc remanere sine ullo subiecto substantiali: non enim inhærent substantiae panis, & vini, cum illa desinat per consecrationem: neque corpori, & sanguini Christi, alias corpus Christi in Eucharistia esset alterabile, corruptibile, & localiter extensum: neque alteri substantiae, loco panis, & vini substitutæ, hoc enim repugnat proprietati verborum formæ consecrationis, quia non corpus Christi, sed substantia illa sub accidentibus demonstraretur: Ergo nullum datur subiectum substantiale, cui tunc inhæreant, subindeque illa sine subiecto substantiali conservantur, divina virtute sustentante, ut ait Sanctus Thomas hic quæst. 77. artic. 1. Cum autem Deus dicitur sustentare, non est existimandum, quod concurrat materialiter, & subiective; id enim nimis

nimiæ imperfectionis est, quam ut Deo tribui possit: sed sustentat efficienter, quatenus supplet per efficientiam id, quod de concursu materiali desideratur. Nemo etiam putare debet, per hoc aliquam inferri prædictis accidentibus violentiam, cum omni enti insita sit universalis ad obediendum Creatori obedientia, quæ omni est peculiari propensione antiquior, & vehementior.

Cum ergo accidentia Eucharistica careant subiecto substantiali, nullique inhæreant substantiæ, sequitur illa subiectari in quantitate panis, & vini, gerente vices substantiæ, & principii receptivi, & substantivi, ut quod: improbabilis enim videtur sententia Nominalium, existimantium omnia accidentia esse sine subiecto, & existere per se; hoc namque est multiplicare miracula sine necessitate; quia supposito, quod detur quantitati subsistere per se, illa potest aliis substare accidentibus, & gerere vices substantiæ; præsertim quia illa inter accidentia corporea primum tenet locum, & est prima dispositio materiæ, maximeque accedit ad genus causæ materialis. In hoc conveniunt fere omnes Theologi, sed difficultas est, & controversia inter illos, per quid Deus faciat quantitatem per se subsistere, & aliis substare accidentibus, an immediate per seipsum, & per solam manutentionem, seu concursum specialem, quo quantitatem sine subiecto conservat, vel per aliquem modum existendi per se, similem ei, quo substantia existit per se, & independentem a subiecto sustentante? Uterque dicendi modus probabilis est, sed secundus videtur probabilior: tum quia, cum hic modus existendi per se suppleat vicem subiecti, per

illum magis connaturaliter existit quantitas, quam per solam manutentionem Dei extrinsecam, seu concursum illam conservantem sine subiecto: Tum etiam, quia admissio tali modo, melius intelligitur, & explicatur, quomodo quantitas panis, & vini, quæ ante consecrationem erat subiectum receptivum, & sustentativum solum *quo* cæterorum accidentium, fiat subiectum receptivum, & sustentativum *quod*. Tum denique, quia conveniens videtur, quod sicut quantitas post consecrationem gerit vices substantiæ, ita recipiat modum aliquem per se existendi, qui sit participatio quædam modi, quo substantia per se existit independenter ab omni subiecto sustentante. Quamvis enim modus inhæSIONIS non possit communicari substantiæ, bene tamen modus per se existendi accidenti; quia licet repugnet, quod substantia ad statum accidentis deiciatur, nihil tamen vetat, ut accidens divinitus elevetur ad participationem modi existendi substantiæ. Ex quo intelliges, modum illum per se existendi quantitati Eucharistiæ a Deo communicatum substantialem esse, non vero accidentalem, ut aliqui existimant. Nec refert, si dicas, quod modus non potest esse perfectior suo modificato: si autem modus iste esset substantialis, perfectior esset suo modificato, nimirum quantitate, quæ est purum accidens. Ad hoc enim facile respondetur, quod quamvis modus connaturalis rei, quam modificat, non possit esse illa perfectior, bene tamen modus superioris ordinis, & supernaturalis, cuiusmodi est iste, de quo agimus. Non valet etiam, quod aliqui obijciunt, nempe nihil substantiale remanere in Eucharistia, per-
acta

acta consecratione, sed accidentia sola, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 4. Nam sacra Synodus solum intendit nihil remanere post consecrationem de substantia panis, & vini, id est neque materiam, neque formam, neque subsistentiam, vel existentiam, neque aliam substantiam ei succedere, præter corpus, & sanguinem Christi; cum quo non pugnat, si dicatur, quantitati modum aliquem substantialem, quo per se subsistat, & aliis substat accidentibus, divinitus, & supernaturaliter advenire.

C A P U T VII.

*Quomodo ex speciebus sacramentalibus
aliquid generari possit.*

AD sensum patet, & ipsa experientia constat, aliquid ex speciebus sacramentalibus generari posse; videmus enim ex speciebus consecratis generari vermes ex humiditate, vel cineres ex illarum combustionem, aut acetum ex corruptione specierum vini. Sed quomodo horum generatio fiat, difficile explicari potest. Quod enim generatur, fit ex aliqua materia, e cuius sinu forma educitur: Sed sub speciebus sacramentalibus non est alia materia, nisi corporis Christi, quod est incorruptibile; materia enim panis desinit per conversionem ipsius in corpus Christi, ut de fide certum est: Ergo videtur impossibile aliquid ex speciebus sacramentalibus generari.

Quidam antiqui Theologi, quos refert Divus Thomas hic art. 5. ut ab hac difficultate se expedirent, dixerunt, quod dum

vermes, aut similia in hoc Sacramento generantur, talis generatio non fit ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Alii, quos ibidem recenset, affirmarunt, hanc generationem fieri ex substantia panis, & vini redeunte. Sed utraque hæc sententia a veritate prorsus est aliena, ut ibidem ostendit Sanctus Doctor. Prima quidem, quia ex aere non solent talia, puta vermes, cineres, aut acetum generari; & licet non circumstet aer, sed species recludantur in corporibus solidis, ut auro, vel argento, similis accidit generatio. Secunda vero, quia cum substantia panis, & vini sit conversa in corpus, & sanguinem Christi, non potest redire manentibus speciebus, nisi vel per conversionem corporis, & sanguinis Christi in ipsam; quæ conversio iterata non debet admitti, cum nullus hætenus eam agnoverit: vel per reproductionem illius, quæ etiam admittenda non est; quia cum de via ordinaria idem numero non reproducatur, multiplicarentur miracula sine necessitate, quod, ut monet S. Doctor, in hoc mysterio omnino vitandum est.

Non valet etiam, quod dicunt Scotus, & Vasquez, nempe vermes, aut cineres, qui interdum videntur ex speciebus Eucharisticis produci, a Deo miraculose creari. Tum quia Divus Thomas, & alii Theologi communiter docent, illa per generationem, & educationem, non vero per creationem produci. Tum etiam, quia cum in illa vermium, aut cinerum productione vera generatio salvari possit, ut constabit ex infra dicendis, non est, cur ad creationem recurratur, & miracula sine necessitate multipli-

tiplicentur. Ex quo etiam impugnata manet aliquorum sententia, qui existimant, quod dum vermes in Eucharistia generantur, quantitas panis miraculose convertitur a Deo in totum compositum. Talis enim conversio non posset dici generatio, cum forma non educeretur e sinu materiæ; & præter miraculum ipsius conversionis quantitatis panis in totum compositum, admittendum esset aliud in eo consistens, quod agens naturale poneret omnes dispositiones ad aliquam formam, & tamen eam non introduceret.

Demum licet olim celebris fuerit opinio quorundam Theologorum, existimantium, quod, quando ex speciebus Eucharisticis generatur aliquid, nulla producitur a Deo materia prima, ex cujus potentia educatur forma substantialis, sed quod ipsa quantitas tunc gerat vices materiæ non solum ad recipiendas dispositiones prævias, sed etiam ad educationem formæ substantialis compositi de novo geniti, ita ut compositum illud consistet solum quantitate, & forma substantiali: his tamen temporibus communiter hæc sententia rejicitur ob varia absurda, & inconvenientia, quæ ex illa sequuntur. Si enim id, quod generatur ex speciebus sacramentalibus, nulla constaret materia, sed solum quantitate vices materiæ gerente, & formam productam sustentante, sequeretur in primis, quod vermes generati ex speciebus sacramentalibus non essent composita neque substantialia, neque accidentalia, sed monstraturæ, aut semisubstantiæ, & semiaccidentia. Secundo sequeretur, quod acetum ex speciebus vini corruptis genitum non esset ejusdem naturæ, & speciei cum alio aceto ex vi-

no corrupto genito, subindeque quod non posset eisdem specie effectus producere. Tercio daretur miraculum perpetuum: quantitas enim illa, quæ rationem haberet materiæ, esset sine subiecto, non solum quandiu duraret Eucharistia, sed etiam postea, usque ad finem mundi; ita ut licet infinitæ generationes fierent successive ex ipsa, semper sine subiecto remaneret, & vicem materiæ primæ exerceret; quia non est major ratio de una generatione, quam de alia. Denique fieri posset, ut qui nutriretur solis speciebus Eucharisticis, ita se haberet, quod ejus anima partim informaret materiam primam, partim solam quantitatem, & sic quod ille non esset nisi semihomo, & semicompositum: quod est (ut recte ait Soto) totam Philosophiam ludibrio exponere.

Nec obstat, quod D. Thomas huic videatur favere sententiæ hic artic. 5. ubi sic ait: „ In „ ipsa consecratione miraculose datur quanti- „ tati dimensionis panis, & vini, quod sit pri- „ mum subiectum subsequantium formarum: „ hoc autem est proprium materiæ; & ideo „ ex consequenti datur prædictæ quantitati „ dimensionis omne illud, quod ad materiam „ pertinet; & ideo quidquid posset generari „ ex materia panis, si adesset, totum potest „ generari ex prædicta quantitate dimensi- „ va panis, & vini, non quidem novo mi- „ raculo, sed ex vi miraculi prius facti. „ Non obstat, inquam, illa S. Doctoris auctori- „ tas: respondetur enim cum Cajetano, Ca- „ preolo, & aliis Thomistis, mentem D. Tho- „ mæ esse, quantitatem specierum accipere miraculose in ipsa consecratione, quod fungi possit officio materiæ, & esse subiectum subsequantium formarum accidentalium, nempe

pe qualitatum species consecratas alterantium, non vero formæ substantialis compositi, quod de novo producitur ad corruptionem illarum specierum. Unde cum addit : *Quidquid posset generari ex materia panis, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiva*, non sumit generationem pro eductione, & receptione formæ geniti, (illa enim non ex quantitate, sed ex materia a Deo producta educitur, ut statim dicemus) sed pro alteratione præcedenti, quæ ad talem eductionem, & formæ receptionem disponit; hæc enim alteratio in quantitate vices materiæ gerente recipitur.

Pro resolutione ergo difficultatis propositæ dicendum est, quod quando ex speciebus Sacramentalibus aliquid generatur, producitur a Deo materia prima; ex cuius potentia educitur forma substantialis geniti, & in qua recipitur, non vero in ipsa quantitate. Ratio est, quia de ratione omnis compositi materialis, & physici est constare ex materia, & forma, nec potest dici aliter compositum physicum: Sed vermis ex speciebus Sacramentalibus genitus est vere compositum physicum, & materiale: Ergo constat ex materia, & forma; subindeque quando generatur ex huiusmodi speciebus, necessario produci debet a Deo materia prima, ex cuius sinu forma substantialis vermis educatur.

Si autem quæras, per quam actionem illa producat? Respondeo probabilius esse, illam fieri a Deo per conversionem quantitatis in ipsam, quam ab illo creari. Tum quia magis connaturale videtur, ut illud subiectum, in quod agens naturale introduxit accidentia disponentia ad formam substantialem,

lem, cum non possit recipere ipsam formam substantialem, convertatur a Deo in materiam, in qua debet recipi talis forma. Tum etiam, quia ex vi prioris miraculi magis connaturaliter sequitur, ut sicut substantia panis fuit in corpus Christi conversa, ita quod remanet de substantia panis, scilicet quantitas, convertatur in materiam, ex qua educenda est forma substantialis. Unde huic sententiæ favet D. Thomas hic a. 5. in corp. & ad 3. & art. 6. ad 2. ubi docet, quod cum ex speciebus consecratis aliquod compositum substantiale generatur, materia producit in instanti generationis per conversionem quantitatis in ipsam.

Nec valet si dicas, ad veram generationem requiri, quod subiectum formam ex eo educendam præcedat; cum generatio sit essentialiter mutatio, seu transitus de privatione ad formam. Ad hoc enim respondetur cum Cajetano, non esse necesse ad veram generationem, quod materia tempore præcesserit novæ formæ introductionem, dummodo in quantitate sui vices gerente eam antecesserit; cum enim de æquipollentibus idem sit iudicium, satis est, ut quantitas vices, & officia materiæ supplens, toto tempore instans generationis antecedente, sub novæ formæ privatione præcesserit.

CAPUT VIII.

Forma Sacramenti Eucharistie.

CERTUM est, formam necessariam, & essentialem consecrationis panis in his quatuor verbis, *Hoc est corpus meum*, adæquate consistere; subindeque etsi alia antecedentia, vel subsequenda non proferantur, panem in corpus Christi transmutari. Illa enim sola verba sunt de essentia consecrationis panis, quæ significant præsentiam corporis Christi sub speciebus: Sed hanc significant sola verba prædicta; nam verba illa, *Qui pridie*, nullo modo talem præsentiam significant, ut constat, nec ista pariter, *accipite, & manducate*, quia significant tantum usum, & distributionem, quæ non est de necessitate Sacramenti, & quæ supponit præsentiam corporis Christi sub speciebus, non vero illam efficit. Nec denique hæc verba, *quod pro vobis tradetur*; quamvis enim illa non addantur, significatur præsentia corporis Christi sub speciebus panis. Unde solus Lucas inter Evangelistas, & solus Paulus inter Apostolos hæc verba referunt.

Ex quo refellitur primo sententia quorundam Græcorum, existimantium ad transmutationem panis in corpus Christi, præter verba prædicta, *Hoc est corpus meum*, necessario adjiciendas esse preces quasdam a SS. Patribus traditas, quæ per invocationem Spiritus Sancti vim habent transmutandi panem, & vinum in corpus, & sanguinem Christi. Manet, inquam, confutata hæc sententia, seu potius error: Tum quia cum verba in Sacramen-

mentis efficiant, quod significant, si prædicta verba significant præsentiam corporis Christi sub speciebus panis, illam efficiunt; subindeque ad transmutandum panem in corpus Christi aliæ preces necessariae non sunt: tum etiam, quia ex perpetua Ecclesiae traditione immediate post prolata verba consecrationis, Sacerdos panem, & vinum consecratum proponit populo adorandum, non solum in Ecclesia Latina, sed etiam in Græca, ut referunt Cardinalis Bessarion in libro de verbis consecrationis, & Petrus Arcudius in concordia Orientalis, & Occidentalis Ecclesiae lib. 4. de Euchar. cap. 13. Ergo sola verba consecrationis sufficiunt ad consecrandum corpus, & sanguinem Christi; nec præter illa, ullæ aliæ preces, & benedictiones ad id requiruntur.

Nec refert, si dicas in liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi, post verba ista, *Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei*, Sacerdotem orare, ut panis, & vinum fiant corpus, & sanguis Christi. Nam ut explicarunt Græci in Florentino hac de re interrogati, his verbis non petitur, ut fiat simpliciter corpus Christi, sed ut fiat nobis, id est nobis proficiat, & non venenum sit culpa nostra, quod debet esse antidotum, & cibus salutaris. Vel, ut ait Cardinalis Bessarion libro supra citato, his verbis Sacerdotes precantur, ut astantes mysteriis, per dignam Sacramenti sumptionem, unum cum Christo corpus efficiantur. Quam interpretationem confirmant orationes illæ, quas statim post consecrationem Eucharistiæ, Basilii, & Chrysostomus subnectunt in hæc verba: *Ut omnes, qui de uno pane, & de uno calice parti-*
ci-

cupamus, coadunemur invicem in unius Spiritus Sancti communionem, faciasque accipere sanctum corpus tuum, ut inveniamus misericordiam, & gratiam in cœtu omnium sanctorum.

Refellitur secundo sententia Scoti, & Angeli, qui docent, ad conficiendum Eucharistiæ Sacramentum necessario præmittenda esse verba illa Canonis: *Qui pridie quam pateretur*, &c. quia nisi illa præmittantur, non significat Sacerdos se loqui in persona Christi, sed in sua; & consequenter dum dicit, *Hoc est corpus meum*, non corpus Christi, sed suum demonstrat. Quam sententiam optime confutat S. Thomas hic qu. 78. ar. 1. ad 4. his verbis: „ Quidam dixerunt, hoc Sacramentum „ perfici non posse, prædictis verbis prolatis, „ *istis nimirum* (hoc est corpus meum, hic est „ calix sanguinis mei &c.) & aliis prætermis- „ sis, præcipue quæ sunt in canone Missæ. Sed „ hoc patet esse falsum, tum ex verbis Am- „ brosii supra inductis, tum etiam quia canon „ Missæ non est idem apud omnes, nec secun- „ dum omnia tempora, sed diversa sunt a di- „ versis apposita. Unde dicendum est, quod „ si Sacerdos sola verba prædicta proferret, „ cum intentione conficiendi hoc Sacramen- „ tum, perficeretur hoc Sacramentum; quia „ intentio faceret, ut hæc verba intelligen- „ tur quasi ex persona Christi prolata, etiam si „ verbis præcedentibus hoc non recitare- „ tur. „ Per quod patet ad fundamentum Sco- ti: etsi enim verba Sacramentalia, ex vi ser- monis præcise, non referantur ad personam Christi, bene tamen adjuncta institutione Christi, & intentione Sacerdotis: Ut si Rex institueret aliqua verba, quæ quoties diceren- tur a Prætoribus, vel a Iudice, repræsentarent

per-

personam Regis, hoc ipso quod illa postea proferrentur ab illis cum modo, & circumstantiis a Rege præscriptis, ejus personam repræsentarent, absque aliis verbis, quibus significarent se loqui in persona Regis.

Gravior controversia est de forma calicis, an nimirum hæc omnia verba in ea contenta, *Hic est enim calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, sint de ejus essentia? Plures enim ex nostris Thomistis existimant, hæc solum verba, *Hic est calix sanguinis mei*, ad essentiam, & consecrationem calicis pertinere, subindeque ea tantum vinum in sanguinem Christi transmutare; alia vero esse duntaxat de ejus integritate; sicut satisfactio est pars integralis, non tamen essentialis sacramenti pœnitentiæ, & sicut in ejus forma, hæc verba, *a peccatis tuis*, censentur substantialia, non vero essentialia.

Existimo tamen, D. Thomam manifeste pro opposita stare sententia; unde licet ea videatur difficilior, ob argumentum ex variis liturgiis desumptum, in quibus aliqua ex prædictis verbis omittuntur, nihilominus veterum Theologorum, & Thomistarum (quibus subscribunt plures ex recentioribus, præsertim eruditus Pater Nicolai in Scholiis ad art. 3. hujus qu. 78.) vestigiis inhærens, eam breviter propugnare conabor. Plura in ejus favorem protuli in Clypeo Theologiæ Thomisticæ S. Doctoris testimonia, hic solum duo referam, quæ clariora, & expressiora videntur. Primum sumitur ex commentariis in cap. 11. Epistolæ primæ ad Corinth. lect. 6. ubi hæc scribit: „ Circa ista verba, quibus Ecclesia utitur

titur in consecratione sanguinis, quidam
opinantur, quod non omnia sint de necessi-
tate formæ, sed solum quod dicitur, *Hic*
est calix sanguinis mei, non autem resi-
duum, quod sequitur, *novi, & æterni testa-*
menti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro
multis effundetur in remissionem peccato-
rum. Sed hoc non videtur convenienter dici:
nam totum illud, quod sequitur, est quedam
determinatio prædicati, unde & ad ejusdem
locutionis sententiam, seu significationem
pertinet. Et quia, ut sæpe dictum est, formæ
Sacramentorum significando efficiunt, to-
rum pertinet ad vim effectivam formæ.

Ex quibus verbis duplex in favorem nostræ
sententiæ argumentum desumi potest. Pri-
mum est: Quod est de necessitate formæ ali-
cujus Sacramenti, est etiam de essentia illius;
cum Sacramentum effici, & perfici possit, se-
clusis illis, quæ non sunt de ejus essentia, sed
duntaxat de ejus integritate, vel quæ ad illud
mere accidentaliter se habent: At ex D. Tho-
ma jam relato, non solum verba ista: *Hic est*
calix sanguinis mei, sed etiam ista, quæ se-
quuntur, *novi, & æterni testamenti* &c. sunt
de necessitate formæ consecrationis calicis:
Ergo & de illius essentia.

Secundum sic potest proponi: Cum Sacra-
menta sint signa practica, & efficiant id, quod
significant, ac significant id, quod efficiunt,
quidquid pertinet ad vim effectivam Sacra-
mentorum, spectat etiam ad illorum essen-
tiam, seu ad significationem essentialem illo-
rum: Atqui ex D. Thoma non solum ver-
ba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam
sequentia pertinent ad vim effectivam for-
mæ consecrationis calicis: Ergo & ad ejus
essentiam.

Potest hæc duplex ratio confirmari, & illustrari exemplo desumpto ex forma Sacramenti pœnitentiæ: quia enim, juxta communiorum Theologorum sententiam, illa essentialiter, & adæquate consistit in his solum verbis, *Absolvo te, ista a peccatis tuis*, nec censentur esse de necessitate illius, nec continere vim productivam gratiæ remissivæ peccatorum, sed pertinere duntaxat ad ejus integritatem, seu majorem illius explicationem; unde si omitterentur a Sacerdote, pœnitens esset vere absolutus, & gratiam remissivam peccatorum reciperet. Pariter ergo, si verba illa formæ consecrationis calicis, *novi, & æterni testamenti* &c. non essent de essentia, sed duntaxat de integritate illius, & ad majorem duntaxat explicationem apponerentur, non possent dici esse de necessitate illius, nec continere vim effectivam sanguinis Christi. Cum ergo S. Thomas oppositum doceat verbis supra relatis, manifestum est, S. Doctorem pro nostra stare sententia. Unde mera elusio, ac illusio est, quod ait Author Theologiæ mentis, & cordis, quod cum D. Thomas docet omnia verba prædicta esse de necessitate formæ, & continere vim productivam sanguinis Christi, hoc non intelligitur per modum constitutivi, sed per modum majoris explicationis illius. Ea enim, quæ in Sacramentis pertinent solum ad majorem formæ explicationem, nec dicuntur esse de necessitate illorum, nec continere vim effectivam gratiæ, vel corporis Christi, ut constat in exemplo adducto formæ Sacramenti Pœnitentiæ. Unde D. Thomas assignans rationem, cur prædicta verba contineant vim productivam sanguinis Christi, sic ait: *Quia formæ Sacramen-*

torum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam formæ. Quibus verbis aperte docet, vim productivam in formis Sacramentorum provenire ex significatione essentiali illorum, eo quod, ut supra dicebamus, Sacramenta sint signa practica gratiæ, & efficiant id, quod significant, ac significant id, quod efficiunt.

Alterum S. Doctoris testimonium habetur in 4. sent. dist. 8. qu. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. ubi relata opinione eorum, qui dicunt, hæc solum verba, *Hic est calix sanguinis mei*, esse de forma consecrationis calicis, ut forma utriusque consecrationis sit consimilis, subdit paulo post: *Alii probabilius dicunt, quod totum, quod sequitur, est de forma.* Quod vero loquatur de forma essentiali, patet ex solutione ad 3. quod sic procedebat: „ Proprietates naturaliter consequuntur substantiam rei: Sed „ illud, quod consequitur substantiam, non „ potest esse factivum transubstantiationis: „ Ergo cum illa verba, quæ sequuntur, designent aliquas proprietates sanguinis, in „ quem fit transubstantiatio, videtur, quod „ non sint de forma. *Nam huic argumento sic „ respondet:* Ad tertium dicendum, quod „ quamvis illa, quæ sequuntur, designent aliquas proprietates sanguinis, inquantum huiusmodi, sunt tamen essentialia sanguini, „ inquantum est per passionē effusus; & ideo „ illa, quæ sequuntur, sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur; „ & ideo oportet, quod sint de substantia formæ. „ Ubi clare accipit substantiam pro essentialia. Unde sic licet arguere: Quæ sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, sunt etiam essentialia formæ, per quam fit talis consecratio: Sed ex D. Thoma

ma verba, quæ sequuntur, sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur: Ergo & formæ, per quam fit talis consecratio.

Nec valet, quod ait prædictus Recentior, nempe verba illa dici a S. Thoma essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, quia explicant essentiam sanguinis, ut re vera separati, quam verba essentialia implicite tantum significant. Quæro enim ab illo, an explicatio illa, & significatio sanguinis, ut a corpore separati, sit essentialis sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, vel non? Si sit essentialis, sequitur, quod verba illa, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, sint de essentia formæ. Si vero non sit essentialis, falsum est, quod ait ille Author, verba illa dici a S. Thoma essentialia, quia explicant separationem sanguinis a corpore.

Ratio fundamentalis nostræ sententiæ non est alia præter eam, quam D. Thomas variis in locis insinuat. Eucharistia enim non solum est instituta ad significandum corpus, & sanguinem Christi per modum cibi, & potus, sed insuper ad explicandam efficaciam passionis Christi, nobis communicatam cum perpetuitate, per modum testamenti novi, & est unum ex præcipuis fidei nostræ mysteriis, tribuitque jus ad vitam æternam, & peccata remittit: Ergo conveniens fuit, ut forma essentialis illius includeret omnia verba illa, quæ tales proprietates, & effectus Eucharistiæ significant. Insuper Eucharistia non solum constat ex ratione Sacramenti, sed etiam habet rationem sacrificii: Sed natura sacrificii nequit exprimi, sicut nec re ipsa effici, sine sanguinis effusione: Ergo verba illa, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, necessaria sunt ad exprimendum

dum adæquate, & perfecte naturam Eucharistiæ.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio exemplo formæ baptismi. Nam quia baptismus non solum est Sacramentum institutum ad regenerandos fideles, sed etiam fidei protestatio, de essentia formæ illius non solum sunt verba, quæ gratiam regenerativam significant, sed etiam illa, quæ Personarum Trinitatem, quæ præcipuum est fidei nostræ mysterium, exprimunt. Similiter ergo, cum Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificii, non solum ea verba erunt de essentia formæ calicis, quæ præsentiam sanguinis Christi sub speciebus vini significant, quæ pertinet ad rationem sacramenti, sed etiam ea, quæ exprimunt sanguinis effusionem, qua significatur, & declaratur natura sacrificii.

Nec refert, si dicas cum prædicto Recentiore, rationem sacrificii sufficienter exprimi in Eucharistia per mysticam, & sacramentalem corporis a sanguine separationem, quæ fit in hoc Sacramento per hoc, quod species panis separatim a speciebus vini consecrantur. Nam in reliquis sacramentis non sufficit, ut effectus sacramentalis solis rebus exprimatur, sed insuper requiritur, ut exprimatur verbis, quæ expressius significant, quam res: ut constat in baptismo, effectus enim illius non solum designatur per ablationem externam, quæ est illius materia, sed etiam per verba formæ, quæ expressius significant, & ablationem externam de se indifferentem, ut ad varios effectus ordinetur, determinant ad designandam ablationem internam per gratiam sanctificantem, & regenerantem: Ergo nec sat erit ad sacrificium novæ legis

exprimendum sola expressio rerum, sed requiritur præterea significatio verborum.

Dices. Hæc verba, *Hic est sanguis meus*, non solum ponunt sanguinem Christi mystice separatum a corpore, sed etiam significant illum, ut mystice a corpore separatum: Ergo sufficienter exprimunt naturam sacrificii.

Sed contra: Esto verba exprimentia conversionem vini in sanguinem Christi significant illum, ut mystice separatum a corpore, adhuc per hoc non exprimitur sufficienter natura sacrificii; quia etiam actio mystice separans sanguinem a corpore in altari est de se indifferens, ut sit separativa per modum cibi, & potus tantum, vel etiam per modum sacrificii: Ergo ut sit mystice separativa hoc secundo modo, debet exprimi per *ly effundetur*, cum in forma calicis nullum aliud sit verbum, quod mysticam illam sanguinis a corpore separationem ad rationem sacrificii determinare possit, quam istud; hoc enim verbum *effundetur* perfecte exprimit actionem, qua victima immolatur.

Objiciunt in primis Adversarii: D. Thomas hic art. 1. ad 4. sic habet: *Si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum*. Ubi per verba prædicta, ea intelligit, quæ in titulo articuli posuerat: titulus autem ille sic habet: *Utrum hæc sit forma hujus Sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei?* Ergo censet D. Thomas, his solis verbis, *hic est calix sanguinis mei*, perfici calicis consecrationem.

Respondeo, quod quando S. Doctor ait, *si Sacerdos sola verba prædicta proferret, perficeretur hoc Sacramentum*, per *ly sola*, excludit qui-

quidem verba præcedentia consecrationem corporis, & sanguinis, nimirum illa, *qui pridie quam pateretur &c.* non vero subsequencia, scilicet ista, *novi, & æterni testamenti &c.* Quod autem hæc interpretatio legitima sit, & ad mentem S. Doctoris, patet primo ex ipso textu: ait enim: *Si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum, quia intentio facit, ut hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si VERBIS PRÆCEDENTIBUS hoc non recitaretur.* Solum ergo excludit S. Doctor verba præcedentia, non vero sequentia. Secundo id constat ex verbis istis argumenti, quod sibi objicit, *si verba alia prætermitterentur, prædicta verba (nempe hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei) acciperentur ex persona Sacerdotis proferentis, in cujus corpus, & sanguinem panis, & vinum non convertuntur.* Quod, ut supra vidimus, fuit unicum fundamentum, quo Scotus, & quidam alii antiqui Theologi ducebantur ad opinandum, quod Sacramentum Eucharistiæ non perficitur, nisi verba illa Canonis, *qui pridie quam pateretur*, a Sacerdote recitentur. Quod fundamentum D. Thomas convellit verbis jam relatis, dicens, quod *si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum; quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus (nimirum istis, Qui pridie quam pateretur) hoc non recitaretur.* Non potest ergo in dubium revocari, D. Thomam ibi solum excludere verba præcedentia, non vero subsequencia. Nec refert, quod in

quarto illo argumento, quod sibi objicit, dicatur: *Videtur, quod aliquando possit hoc Sacramentum perfici, his solis verbis prolati, & aliis omnibus prætermis, quæ in Missa dicuntur.* Nam verba, quæ statim subjungit, & quæ supra retulimus, manifeste ostendunt, ista esse limitanda ad verba omnia, quæ in Missa dicuntur ante consecrationem, cum solum de illis quæstio sit, an requirantur, ut Sacerdos proferat verba consecrationis in persona Christi; & nemo hæc nus dixerit, verba, quæ post consecrationem proferuntur, ad id esse necessaria.

Objiciunt secundo: Illa solum verba sunt de essentia formæ calicis, quæ significant conversionem vini in sanguinem; sicut ea tantum sunt essentialia formæ consecrationis corporis, quæ conversionem panis in corpus Christi designant: Sed hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*, etiam ab aliis præcisa, æque significant conversionem vini in sanguinem, ac ista, *Hoc est corpus meum*, conversionem panis in corpus Christi, ut docet S. Thomas hic art. 3. in corp. ubi ait: *Cum dicitur, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in sanguinem eo modo, quo dictum est in forma consecrationis panis.* Ergo solum verba ista sunt de essentia formæ calicis, sequentia vero pertinent duntaxat ad integritatem illius. Unde idem S. Doctor ibidem ait, ea pertinere ad integritatem ejusdem locutionis.

Respondeo distinguendo Majorem: Illa solum verba sunt de essentia formæ calicis, quæ significant conversionem vini in sanguinem, absolute nego: in sanguinem, ut effusum pro nobis in remissionem peccatorum, & cum aliis circumstantiis, & proprietatibus supra explicatis, concedo Majorem. Solutio
pa-

patet ex supra dictis; cum enim Eucharistia non solum habeat rationem sacramenti, sed etiam sacrificii, de cuius ratione est immolatio victimæ, & sanguinis effusio, ad essentiam formæ calicis non sufficiunt verba, quæ significant conversionem vini in sanguinem, sed etiam requiruntur alia, quæ ejus effusionem designant. Unde quando S. Thomas ait, per hæc verba, *hic est calix sanguinis mei*, conversionem vini significari, materialiter tantum, & grammaticè subintelligi debet, quia hoc verba præ se ferunt, quamvis omnia, quæ sequuntur, supponat ad formalem significationem ex instituto Christi pertinere. Unde loco supra citato in 1. ad Corinth. sic ait: *Quia formæ Sacramentorum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam.* Ubi aperte docet, omnia verba, quæ in consecratione calicis proferuntur, ad significationem, subindeque ad vim effectivam formæ pertinere. Sicut ergo in forma baptismi, licet hæc sola verba, *Ego te baptizo*, materialiter, & grammaticè effectum hujus Sacramenti significant, ea tamen, quæ sequuntur, ad formalem significationem ex instituto Christi pertinent, ita ut de essentia formæ baptismi sit, quod addatur, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; quia nimirum baptismus non solum habet rationem Sacramenti gratiam regenerativam conferentis, sed etiam est fidei protestatio: Ita pariter, quia Eucharistia est unum ex præcipuis fidei nostræ mysteriis, habetque non solum rationem Sacramenti, sed etiam testamenti, & sacrificii, tribuitque jus ad vitam æternam, & peccata remittit; non solum verba ista, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam quæ sequuntur, ad formalem significationem

formæ calicis, subindeque ad vim effectivam sanguinis, ex instituto Christi pertinent.

Nec obstat, quod S. Thomas dicat, verba, quæ sequuntur, pertinere ad integritatem locutionis; hoc enim non excludit, quin pertineant ad formæ essentiam; ex verbis enim, quæ ad integritatem locutionis pertinent, potest essentialiter componi locutio, ut constat ex verbis prioribus, *Hic est calix sanguinis mei*, quæ ad essentiam formæ calicis pertinere Adversarii fatentur; & tamen unicam locutionem integrant, & componunt una cum subsequentibus, quia ut ait S. Thomas hic art. 4. ad 3. *Ex ipsis verbis exterius prolatis fit quedam compositio*. In hoc ergo hallucinantur quidam Recentiores, quod non advertunt D. Thomam nunquam dixisse, verba subsequencia pertinere ad integritatem formæ, sed duntaxat ad integritatem ejusdem locutionis, quod non excludit, quin pertineant ad essentiam formæ. Sicut in forma baptismi, verba ista, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, pertinent ad integritatem ejusdem locutionis, quia una cum præcedentibus eandem locutionem integrant, & componunt; quod tamen non obstat, quin sint de essentia formæ. Idem cum proportionem dicendum est in proposito, præsertim cum non ita intrinsece, & per se gratia regenerativa includat protestationem fidei Sanctissimæ Trinitatis, sicut sanguinis consecratio a corpore Sacramentaliter separati naturam perfecti sacrificii.

Objiciunt tertio: In variis liturgiis authenticis, & a Romana Sede probatis non habentur omnia ista verba: *Novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: sed vel penitus omittuntur, vel non omnia, sed quæ-

quædam in aliquibus, alia in aliis referuntur: illa vero, *Hic est sanguis meus*, in omnibus constanter, & uniformiter habentur: Ergo ista solum verba sunt de essentia formæ calicis, non vero alia, quæ subsequuntur.

Respondeo primo, quod si hoc argumentum valeret, probaret verba subsequencia nedum non esse de essentia formæ calicis, sed nec etiam de ejus substantia, & integritate, sed merè accidentalia, ut opinantur communiter Recentiores, ducti potissimum argumento illo ex prædictis liturgiis desumpto. Nam incredibile est, Apostolos, & SS. Patres, qui liturgias illas speciali Spir. S. instinctu ediderunt, formam calicis substantialiter integram non attulisse, sed mancā, ac mutilā, pluraque verba ad ejus substantiam, & integritatem requisita voluisse prætermittere, & Ap. Sedem eas nihilominus approbasse.

Respondeo secundo, in omnibus liturgiis approbatis hæc verba, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, teperiri. Nam in liturgia S. Jacobi sic habetur: „ Hic est sanguis meus novi
 „ Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effunditur, & datur in remissionem peccatorū.
 „ In liturgia S. Marci: Hic est enim sanguis
 „ meus novi Testamenti, qui pro vobis, &
 „ multis effunditur in remissionem peccatorum.
 „ In liturgia S. Basil. Hic est sanguis
 „ meus novi Testamenti, qui pro vobis, &
 „ multis effundetur in remissionem peccatorum.
 „ In liturgia S. Chrysost. Hic est enim
 „ sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis,
 „ & plurimis effundetur in remissionem
 „ peccatorum. In liturgia Æthiopum, cujus
 „ author creditur esse D. Matth. Hic est calix
 „ sanguinis mei, qui pro vobis effundetur, &
 „ pro redemptione multorum. „ Demum

idem habetur in liturgia Mozarabum, in qua forma calicis eadem est, ac ea, qua utitur Ecclesia Romana. Liturgia vero S. Petri, in qua pro calicis forma hæc verba tantum habentur, *Hic est sanguis meus*, non creditur esse authentica, quia dicitur tantum edita studio Gulielmini Lindani Episcopi Gandavenfis, nec ullus antiquus de ea mentionem facit: maxime quia in illa pro forma corporis ponuntur hæc verba, *quod pro vobis frangitur*, quibus verisimile non est usum fuisse D. Petrum; alioquin alii Summi Pontifices ejus successores, ut ei se conformarent, illa pariter forma usi essent. Si ergo valeat hoc argumentum ex liturgiis antiquis desumptum, sequitur non solum verba illa, *Hic est calix sanguinis mei*, sed etiam ista, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, esse de essentia formæ calicis; cum tam bene ista, quam alia in omnibus liturgiis authenticis, & probatis constanter, & uniformiter habeantur.

Respondeo tertio, non majorem esse hujus argumenti difficultatem ea, quæ de forma Sacramenti Confirmationis, & de materia, ac forma Sacramenti Ordinis proponi solet. Nam Græci in collatione Sacramenti Confirmationis hac forma utuntur: *signaculum donationis Spiritus Sancti*, quæ est omnino diversa ab ea, qua Ecclesia Romana utitur. Item in Ecclesia Græca Sacerdotes non ordinantur, sicut in Ecclesia Latina, per calicis, & patenæ porrectionem, neque per hujus formæ prolationem, *Accipite potestatem*, &c. sed per solam manuum impositionem, adjunctis verbis istis: *Divina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ defunct, supplet, promovet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum*, &c. Et tamen Florentinum in decreto Eugenii definit, Presbyteratus tra-

tradi per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, & per hæc verba, quæ tenent locum formæ: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & defunctis*. Sicut ergo plures celebres Theologi, ut ab hac difficultate se expediant, & salvent, quomodo in Ecclesia Græca rite Sacramenta Confirmationis, & Ordinis conferantur, non obstante quod Græci utantur materia, vel forma specie diversa ab ea, quam Ecclesia Latina adhibet, respondent, Christum formam Sacramenti Confirmationis, & materiam, ac formam Sacramenti Ordinis non determinasse in specie, sed solum in genere, & eam determinandam quantum ad speciem suæ Ecclesiæ reliquisse; ideoque illam juxta diversam Ecclesiæ Latinæ, & Græcæ traditionem varie designari: Ita similiter dico, Christum formam specificam calicis non determinasse, sed ejus determinationem Ecclesiæ suæ reliquisse; ex quo factum est, quod juxta diversas traditiones variæ editæ sint liturgiæ, in quibus talis forma diversimode traditur, & verba aliqua, quæ in una habentur, mutantur, vel omittuntur in altera.

Hanc responsionem explodit Author Theologiæ mentis, & cordis, aitque doctrinam illam de variatione formarum, vel materialium in Ecclesia Latina, & Græca ad præsentem quæstionem impertinentem esse. Quia, inquit, si Græci uterentur in consecratione calicis forma specificæ, & essentialiter diversa ab ea, qua Ecclesia Romana utitur, hunc errorem, & hanc formæ mutilationem, & tot verborum essentialium suppressionem Ecclesia Romana ferre nec posset, nec deberet; cum illa nullam habeat potestatem immutandi ea,

quæ spectant ad essentiam Sacramentorum. Verum ille Auctor non advertit, hanc instantiam non minus contra suam, quam contra nostram militare sententiam: licet enim ille non existimet prædicta verba, *novi, & æterni testamenti, mysterium fidei*, &c. ad essentiam formæ calicis pertinere, censet tamen illa esse de ejus substantia, & integritate: At Ecclesia nec potest, nec debet approbare ea, quæ sunt contra substantiam, & integritatem Sacramentorum, nec formas mancas, ac mutilas tolerare; cum nullam habeat potestatem super ea, quæ spectant ad substantiam, & integritatem Sacramentorum, ut docet Trid. sess. 21. cap. 2. Unde (ut supra ostendimus) non potest dispensare, ut Sacramentum Eucharistiæ consecratur in una tantum specie; quia consecratio utriusque speciei ad hujus Sacramenti, quod per modum convivii institutum est, integritatem pertinet. Hoc præmissis

Ad instantiam respondeo, Ecclesiam Romanam prudenter tolerare ritum Ecclesiæ Græcæ, consecrantis calicem his solum quatuor verbis: *Hic est calix sanguinis mei*, quia Christus noluit determinare formam specificam consecrationis calicis, sicut non determinavit in specie, sed tantum in genere formam Sacramenti Confirmationis, & materiam, ac formam Sacramenti Ordinis; unde sicut Ecclesia Romana prudenter suffert ritum Græcorum in collatione Sacramenti Confirmationis, & Ordinis, omnino diversum quantum ad materiam, vel formam a ritu Romanæ Ecclesiæ; ita sapienter tolerat illorum ritum in consecratione calicis, quamvis diversus sit a ritu Ecclesiæ Latinæ.

CAPUT IX.

Effectus Sacramenti Eucharistiæ.

Proprius, ac principalis hujus Sacramenti effectus est conferre gratiam per modum nutritionis, & augmenti in vita spirituali: quia per modum cibi, & potus spiritualis institutum est, juxta illud Jo. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: Ergo sicut cibus materialis corpus nutrit, & auget, ita & Eucharistia animam, quod aliter præstare nequit, quam tribuendo gratiam per modum nutritionis, & augmenti in vita spirituali. In quo differt a Sacramento Confirmationis, quod gratiam athleticam, & roborantem largitur ad resistendum hostibus fidei. Cujus differentię signum est, quod confirmatus in fronte perungitur, & Eucharistia per modum cibi suscepta cor usque pervadit. „, princi-
 „ pium fortitudinis est in corde, *inquit S. Do-*
 „ *ctor qu. 72. art. 9 ad 2.* sed signum apparet in
 „ fronte, unde dicitur Ezech. 3. *Ecce dedi*
 „ *frontem tuam duriores frontibus eorum.*
 „ Et ideo Sacramentum Eucharistiæ, quo ho-
 „ mo in seipso confirmatur, pertinet ad cor,
 „ secundum illud Psal. 103. *Panis cor hominis*
 „ *confirmet.* Sed ad Sacramentum Confir-
 „ mationis requiritur signum fortitudinis ad
 „ alios; & ideo exhibetur in fronte.

Secundus effectus huic Sacramento maxime proprius est quædam lætitia, dulcedo, & suavitas spiritualis, qua animæ puræ in ejus receptione perfunduntur, & veluti inebriantur, ut declarat D. Thomas hic qu. 79. art. 1. ad 2. his verbis: *Ex virtute hujus Sacramenti anima spiritualiter reficitur per hoc, quod anima spi-*

ritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divine, secundum illud Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. In hujus mirabilis effectus commendationem dicitur Isaia 25. Faciet Dominus exercituum in monte hoc (scilicet Ecclesiae) convivium pinguium, & convivium vindemiae; convivium pinguium medullatorum, & vindemiae defecatae. Quia nimirum hic nobis exhibentur deliciae purae, quae nihil habent admixtum amaritudinis; quia in hoc Sacramento dulcedo in proprio fonte degustatur, ut ait S. Thomas opusc. 58. Unde Cyprianus de Coena Domini: Mira sunt, quae sentit, magna, quae videt, inaudita, quae loquitur, quem agnus iste Paschalis inhabitat, cujus animam meri hujus fortitudo hilaritate inexplicabili inhabitat. Panis iste Angelorum omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exuperat dulcedinum voluptates.

Nec obstat, quod persaepe plures non sentiant miram hujus caelestis cibi suavitatem: habent enim palatum cordis noxiis humoribus, & terrenorum delectationibus infectum. Errat omnino (inquit Bernardus ser. 6. de Ascensione) si quis caelestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa Spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitratur. Addo cum Cajetano hic quaest. 79. art. 1. quod quamvis augmentum gratiae, & dulcedo spiritualis sint hujus Sacramenti effectus, non habent tamen necessariam connexionem, sed possunt ab invicem separari. Nam in Christo secundus effectus fuit sine primo, ut docet D. Thom. hic quaest. 81. art. 1. ad 3. ubi ait, quod, quamvis in Christo gratia non fuerit augmentata ex susce-

sceptione hujus Sacramenti, habuit tamen spirituales delectationem. E contra vero (inquit Cajetanus) augmentum habitualis gratiæ ex hoc Sacramento in valde multis credimus contingere, qui digne ad hoc Sacramentum, & devote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorum vox ad Patrem cælestem sit: *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dedisti mihi hæc, ut cum amicis meis epularer; & tamen filius erat, qui vere dicere potuit, nunquam mandatum tuum præterivi*, Luc. 15. Sicut ergo Sacramentum extremæ unctionis non semper causat sanitatem corporis, sed solum cum expedit ad salutem animæ, & non est impedimentum ex parte recipientis; ita nec Eucharistia semper causat delectationem, & fervorem spirituales, (præsertim sensibilem, & redundantem in inferiores potentias) sed solum prout expedit ad augmentum gratiæ, & virtutum; vel cum ex indispotione subjecti ei non ponitur impedimentum; ut contingit in illis, qui cum distractione, & absque attentione, & devotione actuali ad hoc Sacramentum accedunt.

Tertius hujus Sacramenti effectus est tollere peccata venialia, & a mortalibus præservare, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens, *hoc Sacramentum esse antidotum, quo liberamur a peccatis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservamur*.

Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas hic quæst. 79. art. 4. Primo ex ipsa ratione gratiæ cibantis, quam causat; nam sicut proprium est alimenti corporei restaurare, quod per calorem naturalem quotidie detrahitur, ac deperit; ita proprium est hujus cibi spiritualis restituere,

ac restaurare, quod per peccata venialia quotidie perditur de fervore, & calore charitatis. Unde Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 4. *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidiane infirmitatis.* Secundo habet tollere peccata venialia mediate, quatenus excitat fervorem charitatis, quo remittuntur venialia, quæ non ipsi habitui, sed exercitio, seu fervori charitatis opponuntur.

Quod vero a mortalibus præservet, etiam contingit dupliciter, ut docet idem Sanctus Doctor art. 6. Sicut enim duobus modis contingit corpus a morte præservari; primo in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiva, & sic præservatur a morte per cibum, & medicinam; secundo per hoc, quod munitur contra exteriores impugnationes, & sic præservatur per arma, quibus munitur corpus: ita & hoc Sacramentum duplici illo modo præservat animam a morte spirituali peccati; primo quidem, quia interius roborat ipsam, tanquam spiritualis cibus, & medicina; secundo, quia repellit omnem dæmonum impugnationem, in quantum est memoriale passionis Christi, qua victi sunt dæmones. Unde Chrysostomus homil. 35. in Joan. Fideles hoc Sacramento refectos leonibus flammam spirantibus comparat, eosque Diabolo terribiles effectos esse pronuntiat. Subditque paulo post, quod *hic mysticus sanguis demones procul pellit; cum enim dominicum sanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur, &c.*

Quarto Eucharistia, & quatenus sacrificium, & quatenus Sacramentum est, remittit pœnam debitam peccatis, si non ex toto, saltem ex parte; qua sacrificium quidem per se,
& di-

& directe, nam sub hac ratione habet vim satisfaciendi, & placandi Deum, ac reddendi illum nobis propitium, ut patebit infra, cum de Missæ sacrificio; qua Sacramentum vero ex consequenti, & concomitanter; tum quia, ut supra visum est, hoc Sacramentum habet vim remittendi peccata venialia, & aliquando, per accidens tamen, mortalia, ut in tractatu de Sacramentis in communi ostendimus: At peccatum nunquam remittitur quoad culpam sine aliqua remissione pœnæ temporalis: Ergo reatus pœnæ per Eucharistiam, ut Sacramentum, deletur, si non ex toto, saltem ex parte. Tum etiam, quia Eucharistia, ut Sacramentum, excitat fervorem charitatis, per quam homo consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ.

Quintus hujus Sacramenti effectus est mitigatio, seu diminutio fomitis, subindeque concupiscentiæ refrigerium, & amor castitatis. Nam, ut ait S. Thomas hic art. 6. ad 3. *Licet hoc Sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustinus dicit lib. 83. quest. augmentum charitatis est diminutio cupiditatis.* Unde Zachar. 9. hoc Sacramentum vinum germinans virgines appellatur: quia, ut ait Paschasius lib. de corpore, & sanguine Domini: *Hoc nostri generis vino castitas corrumpitur, ab isto vero virgines procreantur.* Et Glossa super illud Ps. 67. *Selmon mons Dei: De corpore Christi manat umbra gratiæ, quæ nobis defensaculum est contra incentiva vitiorum, & carnalis concupiscentiæ.* Et Bernardus serm. in cœna Domini: *Si quis vestrum non tam sæpe modo, nec tam acerbos sentit iracundia*

die motus, invidie, luxurie, aut ceterorum huiusmodi, gratias agat corpori, & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in illo.

Sexto huic Sacramento tribuitur immortalitas, & resurrectio corporum, ratione conjunctionis, atque unionis carnis nostræ cum carne Christi, quæ vivificatrix est, utpote hypostatice conjuncta Verbo Divino, a quo universa vivificantur. Unde Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. cap. 2. *Quem admodum scintillam multis paleis inserimus, ut semen ignis servemus; sic etiam Dominus noster Jesus Christus per carnem suam in nobis vitam integit, ac voluti quoddam semen immortalitatis inserit, quod totam, quæ in nobis est, corruptionem abolet.* Et Irenæus lib. 4. adversus hæreses cap. 34. contra Valentinianos, qui resurrectionem corporum negabant, sic arguit: *Quomodo autem rursus dicunt, carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini, & sanguine alitur? Quem locum Rufensis sic interpretatur: Perinde est, ac si dixisset, quoniam caro Christi vivifica est, & eadem resurrexit ad vitam incorruptibilem, inde fit, ut qui carnem illam digne comederunt, si nulla posthac sua culpa virtutem illam, quam acceperunt, amittant, eorum corpora procul dubio resurgant ad immortalitatem.* Hinc SS. Patres hoc Sacramentum symbolum resurrectionis, pharmacum immortalitatis, præservativum contra mortem appellant. Immo in quibusdam Ecclesiis solitum erat illud in ore defunctorum ponere, ut hoc contactu immortalitatis germen ipsorum corporibus tribueret. Quod tamen postea in variis Conciliis fuit prohibitum, præsertim in Concilio Car-

De Augustissimo Euchar. Sacram. 305
Carthaginensi 3. can. 6. & in Concilio Generali 6. in Trullo can. 83. quia (ut in-
quiunt Patres ibi congregati) scriptum est,
Accipite, & manducate, quod mortui præ-
stare non possunt.

Septimus huius Sacramenti effectus est per-
severantia finalis : tum quia Eucharistia ,
cum sit instituta per modum cibi, nutrit ,
& fovet vitam spirituales : tum etiam ,
quia (ut supra ostendimus) habet præserva-
re a peccatis mortalibus : præservando au-
tem a peccatis mortalibus , confert perse-
verantiam, quia impedit gratiæ destructio-
nem : tum denique, quia confert auxilia a-
ctualia ad vincendas tentationes carnis, &
diaboli, juxta illud Psal. 22. *Parasti in con-
spectu meo mensam adversus eos , qui tribu-
lant me* . Hac de causa Eucharistia viati-
cum peregrinationis nostræ a Patribus me-
rito dicitur ; atque ab Ecclesia infirmis æ-
gritudine oppressis, atque communis hostis
insidiis, & tentationibus circumseptis, per
modum viatici , quo iter æternitatis ala-
crius in fortitudine cibi illius decurrant ,
ministratur. Unde Hieron. in cap. 15. Matth.
*Periclitatur , qui sine cœlesti pane ad opta-
tam mansionem pervenire festinat*.

Hinc sequitur ultimus, ac præcipuus hu-
jus Sacramenti effectus , nimirum adeptio
gloriæ ; perseverantia enim est veluti ja-
nuæ, per quam electi intrant palatium re-
gni cœlestis, & sola est (ut ait Bernardus)
*cui æternitas redditur , vel quæ æternitati
hominem reddit* .

Quæres primo , quandonam Eucharistia
conferat gratiam recipienti ? Respondeo pro-
babilius esse, quod illam causet in instanti ex-
trinsece terminativo manducationis, in quo

verum est dicere, nunc non est manducatio, sed immediate antea fuit: id est, quando primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attingunt. Ratio est, quia Christus non promisit gratiam iis, qui ore tantum, & dentibus sumerent hoc Sacramentum, sed vere manducantibus manducatione perfecta, & completa, quæ tunc solum existit, quando primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attingunt. Unde qui recipit species sacramentales, sed postea eas expuit, non valens eas deglutire ob aliquam infirmitatem, vel naturæ debilitatem, vel qui diu in ore retinet hostiam, ita ut species corrumpantur, antequam deglutiantur, effectum huius Sacramenti non recipit: bene tamen ille, qui eas deglutit, sed postea evomit: quia illi non manducant corpus Christi manducatione completa, & perfecta, bene tamen iste; vomitus enim non opponitur manducationi, sed potius eam supponit, licet impediat digestionem.

Quæres secundo, an hoc Sacramentum continuo gratiam augeat, quandiu in nobis manet? Respondeo valde probabile esse, quod si eo tempore, quo species sacramentales remanent in stomacho, homo novos, ac ferventiores fidei, charitatis, aliarumque virtutum actus eliciat, quibus magis, & magis se disponat, recipiet gratiam ex opere operato, maiorem ea, quam ab initio recipit, dum primum species sacramentales stomachum, aut ventriculum attigerunt. Hoc enim Sacramentum institutum est per modum cibi, ideoque (ut ait Florentinum) operatur eosdem effectus in anima, quos cibus materialis in corpore: At cibus toto eo tempore, quo in stomacho permanet, & quo calor naturalis agit in ipsum,

ipsum, nutrit, & confortat corpus: Ergo similiter toto eo tempore, quo Christi corpus sacramentaliter in sumente perseverat, nutrit, & confortat spiritualiter animam, augendo in ea gratiam sanctificantem, si homo calore supernaturali fidei, & charitatis aliarumque virtutum magis, ac magis ad tale augmentum se disponat. Et certe, cum Christus sit lumen mundi, & fons omnis gratiæ, rationi consonum videtur, ut quandiu in nobis sacramentaliter perseverat, animam lumine gratiæ illuminet, juxta illud Joan. 9. *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi*; & gratiarum fluentia in omnes ejus facultates, veluti alveos, redundantia continuo effundat: & cum ignis sit, consumens peccata, & consummans virtutes, conveniens est, ut tunc impleat illud, quod ait Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat?* unde ait Cardinalis Delugo, quod *licet olim male audierit hæc opinio, jam hodie communiter recipitur*. Convenit enim dignitati hujus Sacramenti, & pietatem fidelium excitat ad augendam devotionem, & fervorem post Eucharistiæ sumptionem.

Quæres tertio, an ad consequendum effectum hujus Sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis distractionem, & peccata venialia, actu exercita?

Respondeo illam requiri ad consequendum effectum secundarium, & minus principalem hujus Sacramenti, id est, ad recipiendam gratiam spiritualis refectionis, & dulcedinis; non tamen ad obtinendum primarium & principalem, nimirum augmentum gratiæ habitualis. Ita D. Thomas hic art. 8. ubi sic ait: *Effectus hujus Sacramenti non solum est ad-*
ptio

ptio habitualis gratiæ, & charitatis, sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis, quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc Sacramentum per peccata venialia mente distractus, non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ, & charitatis. Quo nihil clarius, & expressius in favorem nostræ responsionis dici potest.

Ratio etiam suffragatur. In primis enim, quod ad recipiendam gratiam spiritualis refectiois, & dulcedinis requiratur devotio actualis, excludens mentis distractionem, ex eo patet, quod hæc gratia consistit in sanctis cogitationibus, & piis affectionibus, quæ per quamlibet mentis distractionem impediuntur. Confirmatur: Ut hæc gratia recipiatur in nobis, requirit subiectum capax: non est autem capax, nisi sit spoliatum omni alia mentis cogitatione; quia cum proximum subiectum huius gratiæ sit intellectus, & voluntas, & hæc potentiæ nequeant ad plura perfecte attendere, si tempore sumptionis occupentur in aliis rebus cogitandis, non erunt aptæ ad recipiendas divinas illustrationes, & pias motiones, & affectiones.

Quod vero ad recipiendum augmentum gratiæ habitualis, actualis devotio excludens peccata venialia non requiratur, constat ex eo, quod Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem: Sed accedens ad hoc Sacramentum cum veniali, aut sine actuali devotione non ponit obicem augmento gratiæ habitualis; cum nec carentia actualis devotionis, nec peccatum veniale gratiæ, & charitati habituali opponantur: Ergo augmentum gratiæ sanctificantis recipit. Unde Tridentinum sess. 13. cap. 7. ad digne,
& fru-

& fructuose recipiendum hoc Sacramentum, non aliam necessariam dispositionem exigit, quam ut peccati mortalis non sit conscius, qui accedit. Et August. tract. 26. in Joa. sic ait: *Videte fratres: panem celestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate; peccata, etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.*

Dices. Nullus actus peccaminosus potest causare augmentum gratiæ habitualis: Sed accedere ad Eucharistiam cum peccatis venialibus est peccatum veniale, saltem quando illa venialia recto usui talis Sacramenti, & reverentiæ ei debite adversantur: Ergo non potest augere gratiam.

Respondeo, actum venialiter peccaminosum non posse causare augmentum gratiæ ex opere operantis, id est ex propria virtute, & efficacia, bene tamen ex opere operato, seu ex vi, & efficacia Sacramenti cum dispositione sufficiente recepti.

C A P U T X.

De obligatione sumendi Eucharistiam.

Fideles non solum præcepto Ecclesiastico, sed etiam jure divino, & Christi mandato tenentur ad sumendam Eucharistiam. Sicut enim ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* colligitur præceptum suscipiendi baptismum: & ex illo Luc. 13. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis*, præceptum pœnitentiæ: ita ex verbis illis Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, præceptum Christi de hujus Sacramenti sumptione.

ne. Ratio etiam congrua id suadet: nam si homo jure naturæ tenetur cibum corporalem sumere, quia sine eo non potest diu vitam corpoream conservare; & si Adam in statu innocentiae præcepto divino obligatus fuisset de ligno vitæ, quod fuit typus Eucharistiæ, comedere, ad vitam corporis conservandam, ut plures Theologi dicunt; quanto magis congruum fuit, hominem lapsum, ad spiritualem vitam animæ conservandam, divino astringi præcepto ad comedendum de hoc vitali ligno? Hoc autem præceptum obligat ad sumendam Eucharistiam tum in articulo mortis, in quo tenetur infirmus, quantum potest, se Christo incorporare, & de securo viatico pro periculoso itinere sibi providere; tum etiam aliquoties in vita; sicut enim ad vitam corporalem non sufficit semel, aut iterum in vita cibum sumere, ita nec ad vitam spiritualem; quia sicut illa paulatim minuitur actione caloris naturalis, humidum radicale continuo depascentis; ita hæc actione concupiscentiæ, humidum radicale divini amoris perpetuo absumentis.

Præter hoc præceptum divinum, determinata accipiendæ Eucharistiæ tempora non præstituens, datur aliud Ecclesiasticum latum in magno Lateranensi Concilio, cap. illo celebri, *Omnis utriusque sexus*; quo omnes fideles, cum ad annos discretionis pervenerint, jubentur semel in anno, nempe in Paschate, communicare. Quod præceptum duo virtualiter includit: unum est, ne communio ultra annum differatur: alterum, ut illa fiat in Paschate, quantum fieri potest, ob reverentiam tantæ solemnitatis. Unde hujus præcepti violatores sunt, qui previdentes se ob longissimam navigatio-

nem,

nem, aut alia negotia impeditos fore, quominus Paschali tempore sacram mensam adeant, hoc tempus prævenire, & anticipare negligunt. Item qui impediti in Paschate, postea opportuno tempore non communicant, sed communionem per longum tempus differunt; quia communio paschalis non est onus illi duntaxat tempori alligatum, sicut recitatio breviarii, vel jejunium certæ diei addicitur, sed est determinatio præcepti divini obligantis aliquoties in vita communicare. Idem præceptum transgrediuntur, non solum qui a sacra communionem mera incuria in Paschate abstinent, sed illi etiam, qui ad sacram communionem indigne accedunt. Tum quia, ut jam diximus, præceptum Ecclesiasticum est tantum interpretatio divini, præfinitis, & determinans tempus adimplendi illud: Sed per sacrilegium præcepto divino non satisfacimus: Ergo nec Ecclesiastico per communionem sacrilegam. Tum etiam, quia eadem videtur ratio de præcepto communionis, ac de præcepto confessionis: Sed qui facit confessionem sacrilegam, & voluntarie nullam, non satisfacit præcepto annuæ confessionis, ut declaravit Alexander VII. in Congregatione Generali Inquisitionis, habita die 24. Septembris anni 1665. & oppositam sententiam, quam aliqui Casuistæ recentiores docent, ut remerariam, & scandalosam damnavit: Ergo pariter qui in peccato mortali sacrilege communicat, non satisfacit præcepto annuæ communionis. Innocentius XI. die 2. Martii 1679. damnavit infrascriptam propositionem: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.*

CAPUT XI.

De Communione sub utraque specie.

DUæ hic occurrunt celebres difficultates, & controversiæ breviter resolvendæ. Prima cum Catholicis, an scilicet Sacerdotes celebrantes, & sub duplici specie communicantes plus gratiæ recipiant, quam laici, qui sub una tantum specie communicant? Id enim post Alensem affirmant plures ex Recentioribus; negant vero Thomistæ, Suarez, Bellarminus, & plures alii. Secunda cum Lutheranis, & Calvinistis, nempe an communio sub utraque specie potuerit Laicis ab Ecclesia prohiberi, & convenienter, ac justis de causis fuerit eis prohibita? Lutherus enim in suo de captivitate Babylonica libro scribit, *omnes esse impios, qui utriusque speciei communionem laicis denegant*. Calvinus vero lib. 4. instit. cap. 17. §. 47. ait, *ex officina Diaboli produsse constitutionem illam, quæ dimidiam cœnæ partem meliori populi Dei numero vel furata est, vel eripuit, nempe symbolum sanguinis, quod laicis, & prophanis interdictum, paucis rasis, & unctis (Sic Sacerdotes appellat) in peculium cessit.*

§. I.

Resolutio primæ difficultatis.

DIco primo. Sacerdos sub duplici specie communicans non plus recipit gratiæ, quam Laicus, qui sub una tantum specie communicat, si uterque sit æqualiter dispositus.

Probatur primo ratione Cajetani : Eandem gratiam confert sanguis Christi, ut contentus in hoc Sacramento per concomitantiam, quam prout in eo continetur ex vi verborum : Sed Laici communicantes tantum sub specie panis recipiunt sanguinem Christi per concomitantiam : Ergo eandem recipiunt gratiam, ac Sacerdotes, qui illum sub speciebus vini, prout ex vi verborum in hoc Sacramento continetur, recipiunt. Minor est certa. Tridentinum enim sess. 13. cap. 3. ait, corpus Christi esse sub specie vini, & sanguinem sub specie panis vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, qua partes Christi Domini inter se copulantur. Major autem probatur : Quod in sumptione Eucharistiæ causat gratiam, non est solum id, quod ex vi verborum continetur in hoc Sacramento, sed etiam id, quod in eo est per concomitantiam; alias Divinitas, & Persona Verbi gratiam hujus Sacramenti non causarent, cum in eo sint tantum per concomitantiam : Ergo eandem gratiam causat sanguis Christi, ut contentus in hoc Sacramento per concomitantiam, quam prout continetur in eo ex vi verborum. Unde S. Th. opusc. 58. cap. 29. Hæc
„ quatuor, corpus, sanguis, anima, & deitas,
„ jam ultra non possunt separari: unde sicut
„ sumit Sacerdos sanguinem Christi sacra-
Tom. VI.

O

„ men-

„ mentaliter de calice , sic populus sumit
„ eum intellectualiter sub specie panis de
„ ipso corpore Christi ; & est eis tam uti-
„ lis , & tam dulcis , ut Sacerdotibus , qui
„ sumunt eum sub specie vini de calice .
„ Cantic. 1. Botrus Cypri , dilectus meus
„ mihi . Duo sumo in botro , uvam , scili-
„ cet corpus Domini in cibum , & ex uva
„ sugo dulcem sanguinem in potum .

Probatur secundo conclusio hoc discursu:
Si Sacerdos sub utraque specie communi-
cans plus reciperet gratiæ , quam Laicus
communicans sub una tantum specie , vel
hæc inæqualitas proveniret ex speciebus ,
vel ex re contenta sub ipsis , vel ex earum
significatione : Non ex speciebus continen-
tibus , species enim secundum se , & ut abs-
trahunt a re contenta , non habent vim
productivam gratiæ . Neque etiam a re con-
tenta , quandoquidem idem Christus , & to-
tus , æque sub una , ac sub altera , vel sub
utraque specie continetur , ut docet Tri-
dentinum loco supra citato . Neque demum
a significatione specierum , quia in unica
specie tota Sacramenti significatio subsistit ;
etenim unica species panis v. g. significat
Christum præsentem , significat etiam pas-
sionem & mortem Christi , cum repræsen-
tet corpus veluti separatum a sanguine ;
significat etiam refectionem spirituales ani-
mæ , quæ per cibum peræque , ac per totum
repræsentatur . Item cum quælibet species u-
niat nos Christo Sacramentaliter , æque una ,
ac altera , vel utraque significat perfectam
animæ nostræ cum Christo unionem . De-
nique unica species spirituales fidelium u-
nionem significat : nam per panem ex mul-
tis granis confectum unitatem fidelium in-
telli-

telligi Patres voluerunt, sicut per vinum, quod ex multis racemis confluit. Ergo Sacerdos sub utraque specie communicans non plus recipit gratiæ, quam Laicus, sub una tantum specie communicans.

Dices, in unica quidem specie totam Sacramenti significationem subsistere, sed per duas supra dictas expressius, & plenius declarari, ut constat de refectione spirituali, quæ melius exprimitur, & significatur per utramque speciem panis, & vini, quam per unam solum; cum de ratione perfectæ refectionis sit, quod famem tollat, & sitim extinguat.

Sed contra: Esto in duplici specie sit perfectior significatio, quantum ad modum significandi, quam in una tantum, hoc tamen non sufficit ad causandum inæqualem effectum; ut patet in baptismo, qui per immersionem expressius ex modo significandi denotat conspulturam baptizati cum Christo, quam per solam aspersionem; cum tamen utrovis modo collatus eandem causet gratiam, quæ baptizatum cum Christo conspelit. Idem est de matrimonio, licet enim illud contractum per verba vinculum matrimoniale perfectius significet, quam contractum per sola signa, aut nutus, non tamen efficit majus, aut perfectius vinculum, sed idem prorsus. Ergo similiter, quamvis duæ species perfectius, quantum ad modum significandi, exprimant, & significant effectum Sacramenti Eucharistiæ, nimirum refectionem spirituales, quam una solum, non tamen propterea causant gratiam abundantiorē, sed æqualem, si subiecta sint æqualiter disposita. Id confirmat exemplum de manna, quod fuit figura hujus Sacramenti: nam de eo Exodi 56. dicitur: *Non amplius habuit, qui plus collegerat:*

nec qui minus paraverat, reperit minus.
 Unde Papa Hilarius in suis decretis, quæ
 habentur 3. parte Conciliorum: „ Ubi pats
 „ est corporis, (*inquit*) ibi est totum. Ea-
 „ dem ratio est in corpore Domini, quæ
 „ in manna, quod in ejus figura præcessit;
 „ de quo dicitur, qui plus collegerat, non
 „ habuit amplius, neque qui minus para-
 „ verat, habuit minus. *Et Guirmundus lib.*
 „ *de verit. Eucharistiæ*: Possumus dicere
 „ tantumdem esse in una quasi portiuncu-
 „ la, quantum erat in hostia tota: sicut
 „ de manna legitur, quia nec qui plus col-
 „ legerat, habuit amplius; nec qui minus
 „ collegerat, habuit minus. Singuli ac-
 „ cipiunt Christum Dominum, & in singu-
 „ lis portionibus totus est; nec per singu-
 „ los minuitur, sed integrum se præbet in
 „ singulis. „ Quod illi dicunt de particula
 hostiæ comparatione totius, dici potest de
 unica specie comparatione utriusque simul:
 nam sicut tantum est in una particula hostiæ,
 quantum in tota; ita totum, quod contine-
 tur sub duplici specie, sub una reperitur.

Objicies primo: Si species panis, & vini
 non causarent diversas gratias, sed unam tan-
 tum, vel tota hæc gratia Sacerdoti conferre-
 tur in sumptione solius speciei panis, & sic
 species vini non esset verum Sacramentum,
 quia gratiam, quam significat, non conferret
 obicem non ponenti: vel in sumptione solius
 calicis, & sic species panis non esset verum
 Sacramentum ob eandem rationem: vel par-
 tim in sumptione hostiæ, & partim in haustu
 calicis, & hoc etiam dici nequit, quia non
 potest assignari ratio, cur species panis sum-
 pta a Laico statim illi conferat totam suam
 gratiam, quam apta est conferre, Sacerdoti
 vero

vero non totam, sed dimidiatam tantum conferat, aliam dimidiam causandam relinquens a subsequente specie vini: Ergo &c.

Respondeo totam gratiam Sacerdoti dari in ipsa hostiæ sumptione, nec propterea ex eo sequi, sumptionem calicis non esse verum Sacramentum; quia ut sit verum Sacramentum, non est necesse, ut gratiam actu conferat (nam Eucharistia, dum est in pyxide, est verum Sacramentum, & tamen gratiam actu non confert) sed sufficit, quod quantum est de se, possit illam conferre, si subiectum sit dispositum: hic vero subiectum non est dispositum, eo quod totum effectum Sacramenti recepit in sumptione specierum panis: Sicut si Laicus post sumptam unam particulam immediate sumeret aliam, nullam gratiam reciperet; quia similiter subiectum non esset dispositum, eo quod totum effectum Sacramenti in sumptione primæ hostiæ recepit.

Objicies secundo: Sacramenta novæ legis causant id, quod significant: At maiorem gratiam significat gemina species, quam alterutra tantum; gemina enim species significat plenitudinem cōvivii spiritualis, & perfectam animæ refectionem, quam non significant singulæ species seorsim sumptæ: Ergo maiorem gratiam causant duæ species, quam unica.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad cuius probationem, nego ex parte rei significatæ pleniorē refectionem spirituales significari per utramque speciem simul, quam per alterutram tantum, sed solum ex parte modi significandi; quod non sufficit, ut Sacramentum pleniorē, aut perfectiorē operetur effectum, ut in secunda probatione conclusionis ostendimus, duplicique exemplo declaravimus.

§. II.

Resolutio secundæ difficultatis.

Dico secundo : nullum extare jus divinum, quo Laici, & Clerici non confidentes ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum obligentur, subindeque Ecclesiam usum calicis Laicis prohibere posse.

Probatur primo ex facto Christi, qui Lucæ 24. duos Discipulos euntes in Emaus in sola specie panis communicavit : verba enim illa, *Cognoverunt Dominum in fractione panis*, de Eucharistia intellexerunt Augustinus lib. 3. de consensu Evangelistarum c. 25. Hieronymus in Levitic. cap. 9. Beda, & Theophylactus in illum locum.

Probatur secundo ex Scriptura, in qua de communione sub sola specie panis fit sæpe mentio. dicitur enim Actor. 2. *Erant perseverantes in communione fractionis panis*. Et cap. 20. dicuntur fideles una sabbati convenisse *ad fractionem panis*. Quod omnes de communione Sacramentali interpretantur. Imo ipse Christus Joan. 6. communionem Eucharisticam sola manducatione panis his verbis significavit : *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Et ut egregie observavit Petrus de Ragusio, qui in Concilio Basileenfi contra hæreticos hanc veritatem acerrime propugnavit, Christus in eodem capite undecies mentionem fecit de hoc Sacramento sub specie panis ; sub nomine autem carnis, & sanguinis non nisi quater, ut ostenderet ad salutem solam speciem panis sufficere.

Eadem veritas ex antiqua Ecclesiæ consuetu-

tudine aperte colligitur; nam olim Sacra Eucharistia domum a fidelibus deferrebat, & a Monachis in Eremum, & ab itinerantibus ad loca remotissima, ut eam manu propria sumerent tempore opportuno, ut supra cap. 1. §. 1. ostendimus: At hoc verificari nequit nisi de Eucharistia in una tantum specie, scilicet panis: Tum quia sacratus calix nunquam in manus laicorum dabatur, & multo minus aliorum deferri solitus erat, sed per manus Diaconorum ministrabatur: Tum etiam quia tunc mulieres solitæ erant excipere Eucharistiam in mundo linteolo, ut constat ex Concilio Antisiodorensi can. 39. ubi sic dicitur: *Unaquæque mulier, quando communicat, domesticalem suam* (id est mundissimum linteam ad excipiendum Domini corpus idoneum) *habeat. Quod si non habuerit, usque in alium diem Dominicum non communicet.* Hoc autem, ut constat, de specie vini non potest intelligi. Tum denique, quia Eucharistia sic delata aliquando per annum integrum (ut habetur in Prato spirituali cap. 49.) in solitudine, sæviente præsertim persecutione, servabatur: species autem vini non potuissent tam diu servari, cum vinum facile, & cito ace scat, & corrumpatur: Ergo in primitiva Ecclesia Eucharistia sub una tantum specie panis aliquando sumebatur. Constat etiam, Nazarenos, exordio nascentis Ecclesiæ, sub specie tantum panis communicare solitos fuisse, cum lege Mosaica, quam initio conversionis permittebantur servare, vinum bibere eis non liceret. Item infantibus olim Eucharistia sub unica tantum specie porrigebatur, & cum non possent cibum aliquem solidum sumere, aliquid sanguinis Domini in os eorum per Presbyterum, aut Diaconum in-

stillabatur. Est etiam antiqua Ecclesiæ consuetudo, ut in die Parasceves hoc Sacramentum sub sola specie panis a Sacerdote officium celebrante sumatur, & quod ea die Missæ sacrificium non offeratur. Unde egregie Hugo Victorinus secundo codice Miscellaneorum lib. 5. *Hodie non sacrificamus, dum nobis hostia de manibus tollitur, non sacrificant amici, dum trucidant inimici.* Demum S. Leo Papa serm. 4. de quadagesima refert, quod Manichæi, ut se Catholicos esse simularent, communicabant cum Catholicis, quod non potest intelligi de communione sub utraque specie, sed solum de communione sub specie panis; quia Manichæi superstitiose abhorrebant a vino, tanquam a felle draconis, & veluti a Dæmone factis, ejusque potum sacrilegium esse existimabant, neque credebant Christum sub speciebus ejus esse in Eucharistia: Ergo in primitiva Ecclesia licitum erat fidelibus sub una tantum specie communicare; quod evidens argumentum est, nullum extare jus divinum de communione laica sub utraque specie, alioquin illud omnes præcepti capaces tunc obligasset.

Ratio etiam suffragatur. quatuor enim tantum sunt in hoc Sacramento, ex quibus solum videtur posse peti necessitas communicandi sub utraque specie, respectu laicorum, subindeque jus aliquod divinum illos obligans ad talem communionem, scilicet ejus effectus, significatio, res contenta, & species continentes: Atqui ex nullo ex his talis necessitas peti potest: Ergo &c. Major patet ex sufficienti enumeratione. Minor vero probatur quantum ad singulas partes. In primis enim talis necessitas non potest oriri ex effectu: quandoquidem
 vel

vel totus effectus Sacramenti Eucharistiæ tribuitur communicanti sub una specie, ita ut, per se loquendo, communicans sub utraque specie non plus gratiæ recipiat, ut §. præcedenti docuimus; vel si, ut quidam existimant, detur major effectus per sumptionem duarum specierum, ille tamen non est necessarius ad salutem, ut docet Tridentinum sess. 21. cap. 3. dicens, *nulla gratia ad salutem necessaria eos defraudari, qui unam speciem solum accipiunt*. Non potest etiam talis necessitas peti ex significatione, quia in unica specie tota Sacramenti significatio subsistit, ut §. præcedenti ostensum est. Neque etiam ex re contenta in hoc Sacramento, utpote cum totus Christus sub qualibet specie contineatur. Nec demum ex parte ipsarum specierum: cum enim specierum sumptio sit solum propter significationem, vel propter effectum, vel propter rem contentam, si ex his tribus nulla sequatur necessitas communicandi sub utraque specie, manifestum est, quod nulla etiam oriatur ex parte ipsarum specierum.

Objiciunt in primis Hæretici illud Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ex quo inferunt, quod privare populum calice sit ipsum privare vita æterna. Nam Christus ait, *nisi biberitis sanguinem, non habebitis vitam*. Neque sufficit dicere, sanguinem Christi contineri sub specie panis, quia Christus præcepit bibere: At sumere speciem panis, non est bibere: alioquin Sacerdos bis sanguinem biberet, semel sub specie panis, & iterum sub specie vini.

Respondeo primo, retorquendo argumentum in Hæreticos: illi enim permittunt, abste-

mios, saporis, & odoris vini impatientes, communicare sub sola specie panis, & tamen non credunt eos propterea vita æterna privari: Ergo sibi metipsis aperte contradicunt, cum dicunt Ecclesiam Romanam privando populum calice, ipsum privare vita æterna, & communionem sub utraque specie esse de jure divino; si enim de hoc extaret jus divinum, vel Christi præceptum, non possent in hoc dispensare in suis ordinationibus Ecclesiasticis, & permittere, quod abstemii sub sola specie panis communicent.

Respondeo secundo, sensum hujus propositionis, *nisi manducaveritis, & biberitis*, esse disjunctivum, ex modo loquendi Hebræorum, qui sæpe particula copulativa utuntur pro disjunctiva, ut constat Levit. 20. *Patri matrique qui maledixerit, sanguis ejus sit super eum*, id est patri, vel matri. Et Exod. 21. juxta Hebræum: *Qui percusserit patrem suum, & matrem, morte moriatur*, id est patrem, vel matrem. Item Apostolus 1. Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit*: hoc est, qui manducat, aut bibit. Neque enim, ut quis judicium, seu condemnationem sibi accersat, per indignam hujus Sacramenti sumptionem, necessarium est, ut sub utraque specie illud indigne sumat, sed sufficit, quod panem Eucharisticum, vel calicem sumat indigne.

Objiciunt secundo, Gelasium Papam cap. *Comperimus*, de consecrat. dist. 2. graviter reprehendere aliquos fideles, qui a sumptione calicis abstinabant. sic enim ait: *Comperimus, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio quoniam nescio qua supersti-*
tia

De Augustissimo Euchar. Sacram. 323
tione videntur obstringi) aut integra Sacra-
menta percipiant, aut ab integris arceantur:
quia divisio unius, ejusdemque mysterii sine
grandi sacrilegio non potest provenire.

Respondent aliqui, Pontificem canone ci-
tato invehi in Manichæos, qui sub specie
tantum panis communicantes a calice ab-
horrebant, eo quod vinum ut a Dæmone
factum detestarentur; ideoque illum condi-
disse decretum de communione sub utra-
que specie, ut ea ratione detegerentur Ma-
nichæi sub catholico nomine latentes, &
in exilium mitterentur.

Sed melius respondetur, in illo canone
sermonem tantum esse de Sacerdotibus con-
secrantibus. nam Glossa in margine ait:
Hoc intellige de conficiente, &c. Et D. Tho-
mas hic qu. 80. art. 12. ad 1. *Gelasius*, in-
quit, *loquitur quantum ad Sacerdotes*. Idi-
psum aperte convincit titulus canoni præfi-
xus, qui sic habet: *Item Gelasius Papa Ma-*
ajorico, & Joanni Episcopis: Corpus Christi si-
ne ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.

Objiciunt tertio: Sacramentum Eucharis-
tiæ est ultimum testamentum, quo Christus
morti proximus corpus, & sanguinem suum
legavit filiis suis: Ergo Ecclesia non potest
absque injustitia hac hæreditate Christianos
privare, cum non sit domina, sed tantum
administratrix Sacramentorum.

Respondeo, Ecclesiam privando laicos u-
su calicis, eos non privare propterea hæredi-
tate a Christo legata: tum quia quidquid acci-
perent per utramque speciem, accipiunt per
unam, ut §. præcedenti ostendimus: tum et-
iam, quia esto fraudarentur aliqua gratia,
cum tamen hæc non sit ad salutem necessaria,
non defraudantur paterna hæreditate, quæ sal-
vatur

vatur in gratia ad salutem necessaria. Sicut infantes non dicuntur fraudari paterna hereditate, eo quod priventur gratia Sacramentali, quam ex manducatione huius Sacramenti percipere possent.

Ex dictis colligitur, ex vi præcepti divini non minus licitum, ac sufficiens ad salutem fore hoc Sacramentum sub specie vini, quam sub specie panis sumere; cum non minus una species, quam altera totum Christum, totamque refectionem spiritualem animæ contineat. Ecclesia tamen communionem laicorum ad speciem panis potius, quam ad speciem vini determinavit, vel ob difficultatem conservandi sanguinem pro infirmis, vel ob periculum illum effundendi in ministrando, vel demum ob difficultatem purificandi vasa, in quibus multum sanguinem conservari oporteret pro toto populo communicando. Præterquamquod animadvertit aliquos esse a natura abstemios, & a vino abhorrentes, ejusque saporis, & odoris impatientes: vinum multis in locis haberi non posse in tanta copia, ut multa hominum millia possent communicari; durumque esse Sacerdoti id, quod ab omnibus delibatum erat, & restabat, consumere; præsertim cum ad communicandum accederent aliqui male affecti, sordidi, & foetidi, qui etiam alios a communione deterrebant, eo quod ex eodem calice illis bibendum erat.

CAPUT XII.

De Sacrificio Missæ.

DUplex etiam hic nobis est concertatio ineunda, altera cum Hæreticis, altera cum Catholicis. Moderni enim Hæretici cum Luthero, & Calvino negant, Missam, seu actionem illam sacram, qua in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia, esse vere, & proprie sacrificium. Catholici vero unanimiter sentientes, illam esse verum sacrificium, disputant, in qua actione ratio essentialis talis sacrificii consistat? an in consecratione, oblatione, vel fractione hostiæ, aut in ejus sumptione, & manducatione?

§. I.

Missæ habet veram, & proprie dictam rationem sacrificii.

PRObatur ex Scriptura. In primis enim Malach. i. reprehensis antiquis Sacerdotibus, quod sacrificia polluta offerrent, promittitur offerenda in gentibus, & in omni loco oblatio munda, id est (ut interpretantur Tertullianus, Irenæus, Augustinus, & Damascenus) Eucharistiæ sacrificium, quod, ut ait Tridentinum sess. 22. c. 3. oblatio munda dicitur, quia *nulla offerentium indignitate, aut malitia inquinari potest*. Ibi autem sermonem esse de sacrificio proprie dicto, constat ex eo, quod talis oblatio per oppositionem comparatur cū sacrificiis Judaicis proprie dictis; comparatio autem fit inter res ejusdem generis.

Se

Secundo Dan. 8. prædicitur Antichristus ablaturus *juge sacrificium*, nempe Christianorum, quod proinde supponitur eo usque futurum. Neque ibi etiam sermo est de improprio sacrificio, interno scilicet, & invisibili, ut dicunt hæretici; nam illud ne tunc quidem cessabit, nec sacrificium dicitur absolute, sed cum addito, nempe sacrificium laudis, sacrificium spiritus, sacrificium justitiæ, &c.

Tertio Psal. 209. & Hebr. 7. Christus dicitur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech: Sed non potest sic appellari ob sacrificium crucis; quia cum istud cruentum fuerit, deberet potius ratione illius dici Sacerdos secundum ordinem Aaron: Ergo solum ratione sacrificii Eucharistiæ, quod offertur in pane, & vino, sicut sacrificium Melchisedech. Unde Cyprianus lib. 2. epist. 5. ad Cæcilium:

„ In Sacerdote Melchisedech sacrificii domi-
 „ nici Sacramentum præfiguratum videmus,
 „ secundum quod Scriptura divina testatur,
 „ & dicit: Et Melchisedech Rex Salem pro-
 „ tulit panem, & vinum: Fuit autem Sacer-
 „ dos Dei Summi, & benedixit Abraham.

His locis addo alterum ex Psal. 71. vers. 16. desumptum, ubi vulgata nostra lectio sic habet: *Erit firmamentum in terra in summis montium*; quæ alii ex Hebræo fonte sic reddunt: *Erit particula frumenti in terra in capite montium*. Sed Rabbi Jonathas, qui ante Christum natum scribebat, paulo aliter explicat: *Placenta, inquit, panis fiet sacrificium in capitibus Sacerdotum, qui sunt in Ecclesia*. Quibus verbis nihil potuit dici clarius, ad sacrificium Missæ incruentum significandum: quomodo enim placenta panis fit sacrificium in capitibus Sacerdotum, nisi cum hostia ex triticeo pane con-

confecta consecratur a Sacerdotibus in Ecclesia, & post consecrationem super capita Sacerdotum attollitur, & adoranda populo proponitur?

His Scripturæ, & Patrum testimoniis subiungi potest ratio desumpta ex definitione sacrificii, quod sic describitur: „ Sacrificium „ est oblatio rei sensibilis cum illius immutatio- „ ne facta Deo, in signum supremi ejus su- „ per res omnes dominii ex legitima insti- „ tutione: Sed Missa, seu cæremonia illa sacra, qua in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia, habet omnes illas condiciones: Ergo est verum, & proprium sacrificium. Minor probatur: in primis enim in Missa fit oblatio rei sensibilis, scilicet corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini. In illa quoque reperitur sufficiens hostiæ immutatio, non quidem per mortem veram, & realem Christi, sed vel per consumptionem specierum, quæ fit a celebrante, ad quam corpus, & sanguis Christi amittunt esse Sacramentale; vel per hoc, quod ex vi verborum consecrationis sanguis ponitur seorsim a corpore, licet per concomitantiam simul cum eo existat, ut declarabitur §. sequenti. Item in ea est recognitio supremi Dei dominii, cum ad hoc fiat illa oblatio, & immutatio hostiæ. Demum illi non deest legitima Christi Domini institutio, ut colligitur ex illis verbis Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus legem perpetuo duraturam de illo sacrificio in Ecclesia offerendo constituit. Unde Ambrosius lib. 1. præparat. ad Missam: *Ego, inquit, licet peccator, accedo ad altare tuum, & offero sacrificium, quod tu instituisti, & offerri præcepisti.*

Confirmatur: Cum sacrificium sit de jure natu-

naturæ, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 85. ar. 1. & actus religionis nobilissimus, nulla est ratio, ob quam Ecclesia careat potius sacrificio vero, & sibi proprio, quo publice Deum colat, quam Synagoga, vel Ecclesia, quæ fuit tempore legis naturæ: Sed verum, & proprium legis gratiæ sacrificium non potest esse aliud, quam Missa: Ergo illa habet veram, & propriam rationem sacrificii.

Nec valet responsio hæreticorum, nempe sacrificium legis gratiæ proprium esse sacrificium crucis, & præter illud non possideri aliud in lege nova; quia Christus per sacrificium crucis plene satisfecit pro peccatis omnium hominum, & *consummavit in sempiternum sanctificatos*, ut ait Apostolus ad Hebr. 10. Unde Christus, ut significaret se tali sacrificio explevisse omnia, quæ ad nostram salutem necessaria erant, antequam spiritum in cruce emitteret, dixit, *Consummatum est*. Non valet, inquam, hæc responsio, sacrificium enim crucis non est proprium legi gratiæ, sed commune omnibus legibus, tanquam finis earum: unde Christus in cruce satisfecit pro peccatis hominum, non solum in nova lege existentium, sed etiam pro peccatis eorum: qui fuerunt in lege naturæ, & in lege scripta; & tamen in utraque illa lege vera fuisse sacrificia. Pari-ter ergo, licet Christus per sacrificium crucis plene satisfecerit pro peccatis nostris, hoc tamen non obstat, quin in nova lege sit aliud sacrificium, quo talis satisfactio nobis applicetur, quod non potest esse aliud, quam illud, quod in Missa offertur, & quo Christi passio repræsentatur, & commemoratur. Verba autem illa, *Consummatum est*, quæ Christus, antequam spiritum emitteret, protulit, ab illo dicta

dicta sunt, tum ob consummationem scripturarum, & figurarum veteris legis, quæ omnes in Christi morte fuerunt verificatæ, & adimpletæ, tum propter singularem paterno præcepto exhibitam de morte subeunda obedientiam: ille enim, ut ait Apostolus, *fuit obediens usque ad mortem*, imo, ut dicit Bernardus, ne perderet obedientiam, perdidit vitam.

Objiciunt in primis hæretici: Christus Dominus Samaritanæ interroganti, an deberet Deus coli, & adorari in templo Jerusalem, vel monte Garizim, respondet Jo. 4. *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem*. Et subdit rationem: *quia veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare*. Ergo Christus pro lege nova solum constituit sacrificia spiritualia, & invisibilia, non externa, & visibilia.

Respondeo, Christum in illo colloquio cum Samaritana solum declarare voluisse, quod neque in monte illo, neque in Jerusalem in posterum adoraretur, aut coleretur Deus sacrificiis carnalibus Judæorum, non tamen negasse futuram aliam adorationem, & sacrificium, quod omnino spirituale esset, quoad suam virtutem, & modum existendi rei oblatae, nempe sacrificium Eucharistiæ, in quo Christus invisibili, & sacramentali modo continetur, licet sit visibile ex parte specierum, quibus continetur, & cæremoniarum, quibus celebratur. Unde qui hoc sacrificio Deum colit, in spiritu, & veritate adorat.

Objiciunt secundo: Christus Psal. 109. &
ad

ad Hebr. 7. dicitur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, subindeque nullos habet sui Sacerdotii in lege gratiæ successores: ut enim ibidem ait Apostolus, *plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere*: Ergo cum sacrificium, & sacerdotium sibi mutuo cor-
respondeant, nullum verum, & proprie dictum datur in lege gratiæ sacrificium.

Respondeo, quod, licet ex eo, quod Christus sit Sacerdos in æternum, non habeat successores in Sacerdotio, & consequenter in lege gratiæ nulli sint Sacerdotes parisi cum eo potestatis, non tamen inde fit, quod nullos habeat Sacerdotes vicarios, ministros, & dispensatores; quin potius cum jam non fungatur suo Sacerdotio per se, & immediate offerendo sacrificia, necesse est, quod habeat plures vicarios, per quos hoc faciat. Neque repugnat unitati Sacerdotii Christi, plures habere in terris ministros; qui vice ipsius visibile offerant sacrificium. Sicut licet Christus unus sit Doctor, & Magister, ut dicitur Matthæi 23. hoc tamen non impedit, quin plures habeat in terris ministros, qui vice ipsius doceant, & gregem verbo, & doctrina pascant.

Ex dictis intelliges, Eucharistiam habere simul rationem sacramenti, sacrificii, & testamenti. Est enim sacramentum, quatenus ordinatur in nostram sanctificationem; sacrificium, in quantum offertur Deo in recognitionem supremi dominii, quod habet in vitam, & in mortem; & testamentum, quatenus est instrumentum authenticum divinæ voluntatis, & promissionis vitæ æternæ. Sicut Exodi 24. sanguis victimarum effusus super populum fuit simul sacrificium, & testamen-

De Augustissimo Euchar. Sacram. 331
mentum ; & sicut agnus paschalis in anti-
qua lege simul rationem sacramenti, & sa-
crificii habuit. Unde male inferunt Hære-
tici, Eucharistiam non esse sacrificium ex
eo, quod habeat rationem testamenti, &
sacramenti.

§. II.

*Essentia sacrificii Missæ consistit in consecra-
tione, ut dicente ordinem transcendentia-
lem ad sumptionem, tanquam ad fi-
nem, & terminum extrinsecum.*

PROBATUR primo : Essentia sacrificii Missæ
non potest consistere in oblatione, quæ
fit post consecrationem ; cum per talem obla-
tionem nulla fiat immutatio rei oblatae, quæ
tamen est de ratione sacrificii. Neque in fra-
ctione hostiæ consecratae in tres partes, quæ
fit a Sacerdote ante sumptionem ; quia fractio
ista solum est circa species panis : actio autem
sacrificativa debet complecti utramque spe-
ciem ; cum sacrificium Missæ fit secundum or-
dinem Melchisedech, qui panem, & vinum
in sacrificium obtulit. Addo, quod talis fra-
ctio hostiæ non est ex institutione Christi, sed
solum ceremonia quædam ab Ecclesia institu-
ta. Neque in sumptione, tanquam in parte
intrinseca, & essentiali, quia sacrificium fit
in persona Christi, qui est principalis offerens,
& Sacerdos : Sumptio autem non est actio fa-
cta in persona Christi, sed in persona ipsius
sumentis, & pro suo beneficio. Neque in con-
sumptione specierum : actio enim, quæ est es-
sentialis sacrificio, debet fieri in altari, siqui-
dem in altari offertur sacrificium : consumptio
autem specierum non fit in altari, sed in sto-
ma-

macho, vi caloris naturalis. Sed præter istas quatuor actiones, nulla alia assignari potest, in qua essentia sacrificii Missæ consistat, præter consecrationem: Ergo in illa essentia sacrificii Missæ consistit.

Probatur secundo: Ad completam, & adequatam rationem sacrificii duo tantum requiruntur, oblatio nimirum, & immutatio victimæ, ut ex ejus definitione supra relata constat: Sed utrumque in consecratione reperitur: Oblatio quidem, quia non est necesse, ut Sacerdos in actu signato significet se hostiam offerre, dicendo, *ego offero*, vel *offerimus majestati tuæ*, sed sufficit, ut in actu exercito victimam sistat, & præsentet Deo: quemadmodum Christus sese in cruce obtulit, non tam verbis, quam factis, moriendo scilicet pro Dei gloria, & pro nostra salute: & sicut in lege veteri ovis jugulatio, aut combustio facta ad cultum Dei erat oblatio realis, & exercita sufficiens ad rationem sacrificii: Immutatio vero, quia actio separans sanguinem a substantia viventis est immutativa, & destructiva illius: Consecratio autem, per se loquendo, & ex vi verborum sanguinem separat a corpore Christi; nam per consecrationem panis ex vi verborum ponitur solum corpus, & per consecrationem calicis solus sanguis; ita ut veluti per accidens sit respectu consecrationis, quod illa peracta sanguis reperiatur in corpore Christi. Unde consecratio, quantum est de se, est mystica quædam mactatio Christi, & mystica quædam effusio sanguinis ejus, *per gladium verborum*, ut Cyrillus loquitur: Ergo consecratio habet, quidquid requiritur ad completam, & adequatam rationem sacrificii.

Quod

• Quod autem illa, ut constituit essentiam sacrificii Missæ, dicat ordinem transcendentalem ad sumptionem, tanquam ad finem, & terminum extrinsecum, ex eo patet, quod hoc sacrificium habet rationem cibi, & potus; unde sub speciebus panis, & vini offertur: Atqui sumptio est finis, & terminus extrinsecus alimenti: Ergo pertinet ad hoc sacrificium, tanquam finis, & connotatum extrinsecum; & licet non sit pars essentialis illius, est tamen aliquo modo de ejus integritate, ideoque ejus perfectio, & consummatio dicitur. Unde D. Thomas hic qu. 83. ar. 6. ad 3. ait, quod si contingat in calice consecrato venenum esse, non debet sumi, sed in aliquo vase sanguis Christi reponendus est, & aliud vinum consecrandum, ut sacrificium perficiatur. Ipsa etiam Ecclesia in casu, quo contingeret Sacerdotem mori ante sumptionem specierum, stricte præcipit, ut alius Sacerdos, etiam non jejunus, propter integritatem, & perfectionem sacrificii species consecratas sumat.

Objicies primo: Sacrificium est essentialiter actio victimam immutans, & destruens: At in sacrificio Missæ consecratio non destruit victimam, nimirum corpus Christi, sed potius illud ponit sub speciebus: Ergo Missæ sacrificium non consistit in consecratione,

Respondeo negando majorem. Ad rationem enim sacrificii non requiritur essentialiter actualis immutatio, & destructio victimæ, sed sufficit, quod ex modo, quo offertur, sequi debeat mors victimæ connaturaliter, quamvis de facto non sequatur. Si enim in veteri lege, post illatum vulnus lethale, Deus miraculose conservasset victimam, adhuc verum ibi fuisset

set sacrificium ; quia ex quo vulnus illud fuisset lethale , non minus illa actio significasset dominium Dei in vitam , & in mortem , quam si de facto secuta fuisset mors . Item ad martyrium , quod se habet ad instar sacrificii , non requiritur essentialiter , quod actu sequatur mors , sed sufficit tale vulnus infligi , quod de facto per se natum sit inferre mortem , quamvis ex aliquo accidenti illa impediatur . Cum ergo consecratio , quantum est de se , & ex vi verborum habeat separare sanguinem a corpore Christi , quamvis de facto non destruat Christum , habet veram rationem sacrificii ; quia , quantum est de se , est actio immutativa , & destructiva victimæ ; verba enim in definitionibus , ut dicunt Philosophi , non dicunt actum , sed aptitudinem . Addo , quod per consecrationem fit aliqua destructio victimæ , non physica , & perfecta , sed imperfecta , & moralis , ut declarabitur in responsione ad objectionem sequentem .

Objicies secundo : Sacrificatio supponit essentialiter rem sacrificandam : Sed consecratio non supponit , sed ponit corpus Christi sub speciebus : Ergo non est sacrificatio , vel sacrificium corporis Christi , quod fit in celebratione Missæ .

Respondeo negando majorem : quia non est universaliter verum , quod sacrificatio presupponat rem sacrificandam , cum in sacrificio Thymiamatis offerretur suffitus , seu vapor suave olens , ipsa sacificatione productus . Similiter in sacrificio Missæ eadem actio potest esse productio victimæ , & immutatio illius , secundum diversas rationes , & formalitates . Unde in consecratione tres formalitates distinguendæ sunt , quarum una præcedat aliam
prio-

prioritate aliqua rationis . In primis enim consecratio habet, quod sit actio productiva, & præparativa victimæ, quatenus est conversio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi . Secundo, quatenus per eandem actionem victima præsentatur Deo in actu exercito, in honorem, & cultum ipsius, habet rationem oblationis . Tertio eadem consecratio habet, quod sit immutativa, & destructiva victimæ, quatenus, quantum est de se, & ex vi verborum producit corpus separatum a sanguine, & ponit illud sub speciebus modo quodam mortuo, inepto ad suas functiones naturales, & ordinato ad destructionem, cum ibi ponatur per modum cibi, & potus ordinati ad consumptionem, eoque fine, ut consumptis, ac corruptis speciebus, ibi esse desinat; quæ destructio, licet non sit perfecta, & physica, sed solum imperfecta, & moralis, sufficit tamen ad rationem sacrificii, ut patet ex libamine, quo vinum olim libari, & sacrificari solebat, non per destructionem physicam, sed moralem, id est, per effusionem in terram, qua vinum morali judicio censebatur destructum, quia factum inutile ad humanos usus . Cæterum tres illæ ejusdem actionis formalitates hunc habent inter se ordinem, ut secunda supponat primam, & utraque antecedit tertiam .

Ex dictis colligitur primo, in Parasceve non fieri proprie sacrificium, sed solum consumptionem hostiæ præcedenti die consecratæ, quæ dicitur sacrificium improprie ratione cæremoniarum cum ceremoniis sacrificii convenientium . Unde Hugo Victorinus secundo Codice Miscellaneorum lib. 5. *Hodie non sacrificamus, dum hostia de manibus tollitur: non sacrificant amici, dum trucidant inimici.*

Col.

Colligitur secundo, sacrificium Missæ esse Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium: nam reddit Deo cultum, & honorem infinitum, ob summam ejus excellentiam: reddit illi gratias pro acceptis beneficiis: valet etiam ad peccatorum remissionem, & pœnarum relaxationem, nec non ad varia beneficia spiritualia, & temporalia impetranda; subindeque omnes differentias, & species veterum sacrificiorum perfectissime continet. Unde Ecclesia oratione secreta post septimam Dominicam Pentecostes sic ait: *Deus, qui legalium differentiam victimarum unius sacrificii perfectione sanxisti.*

Quæres, an valor hujus Sacrificii sit infinitus. Respondeo illum esse infinitum quantum ad sufficientiam, non vero quantum ad efficaciam: est enim idem numero cum sacrificio crucis ex parte rei oblatae, & principalis offerentis, quamvis in ritu, & modo offerendi differat, ut docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. Atqui sacrificium crucis est valoris infiniti quantum ad sufficientiam; quia non potest in nobis tot merita, & satisfactiones causare, quin possit ad plures in infinitum se extendere: Ergo & sacrificium Missæ. Nec obstat, quod illud offeratur Sacerdotum ministerio, quia illi non sunt principales offerentes, sed Christus. Unde egregie Chrysostomus homil. 2. in ep. 2. ad Timoth. *Volo quiddam dicere plane mirabile. Quid vero istud est? Sacra ipsa oblatio, sive illam Petrus, sive Paulus, sive cujusvis meriti Sacerdos offerat, eadē est, quam dedit Christus ipse Discipulis, quamque Sacerdotes modo conficiunt; nihil habet ista, quam alia minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antea sacraverat.*

Quod

Quod vero valor hujus sacrificii non sit infinitus quantum ad efficaciam, constat eodem exemplo passionis Christi, quæ licet in genere meriti, & satisfactionis sit valoris infiniti, nullum tamen in nobis infinitum effectum actu operatur; quia se habet per modum causæ universalis in ordine supernaturali, quæ non agit nisi juxta mensuram dispositionis subjecti. Idem de sacrificio Missæ dicendum est; unde S. Thomas hic qu. 79. art. 5. dicit, quod „ quamvis hæc oblatio ex sui quantitate „ sufficiat ad satisfaciendum pro omni „ pæna, tamen sit satisfactoria illis, pro „ quibus offertur, vel etiam offerentibus, „ secundum quantitatem suæ devotionis, „ & non pro tota pæna.

Ex his intelliges, sacrificium oblatum pro pluribus æque prodesse cuilibet, ac si pro uno tantum offeratur; cum infinitus valor hujus sacrificii nunquam exauriri possit, ut recte docet Cajetan. tom. 3. opusc. tract. 3. quæst. 2. Ex hoc tamen inferre non licet, Sacerdotem pro una Missa posse plura stipendia accipere: stipendia enim non dantur celebranti tanquam pretium fructus sacrificii, sed tanquam eleemosyna ad vitam sustentandam, vel tanquam pretium ministerii, quod exhibet, cui tanta compensatio non debetur, sed ea solum, quæ a lege, vel consuetudine taxata est.

Unde sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum prohibuit plura stipendia pro una Missa accipere, tametsi illa incongrua, & exigua sint; quia Sacerdos cessit juri, quod habet petendi stipendium congruum eo ipso, quod incon-

Tom. VI. P gruum

gruum pro celebranda Missa acceptavit. Illa etiam definivit die 21. Julii anni 1625. non posse Sacerdotem pingua stipendia pro Missis recipere, & procurare, ut per alia stipendia minora ab aliis Sacerdotibus Missæ celebrentur, retinendo sibi, quod supra iusta, & congrua stipendia superest. Item declaravit tempore Pauli V. non licere Sacerdoti anticipate dicere Missas pro his, qui sibi postea offerent stipendia, & ita, quando dantur eleemosynæ, satisfacere applicando Missas jam dictas illa intentione. Demum die 25. Januarii anni 1659. in eadem sacra Congregatione proscripta, & damnata fuit sententia quorundam recentiorum Casuistarum asserentium, licitum esse Sacerdoti pro aliquo Missam, recepta eleemosyna, celebranti aliam eleemosynam quoque accipere ab altero pro applicatione fructus sacrificii ipsi celebranti debiti, cui ipse renuntiat, & alteri cedit. Tum quia valde incertum est, an possit fructus ille Sacerdoti proprius alteri applicari; videtur enim esse beneficium personale, & alteri incommunicabile. Tum etiam, quia esto applicabilis sit, valde tamen scandalosum est, quod Sacerdos huic fructui spirituali propter modicam pecuniæ summam renuntiet, & rem spirituales in avaritiæ turpe lucrum commutet.

TRACTATUS V.

D E

SACRAMENTO

POENITENTIÆ,

ET EXTREMÆ

UNCTIONIS.

Icut supernaturalis animæ vita Baptismo confertur, Confirmatione roboratur, Eucharistia nutritur; ita per peccatum extincta Sacramento Pœnitentiæ reviviscit, & efflorescit. Qua de causa Sacramentum mortuorum dicitur, & secunda post naufragium tabula, quæ, ut ait Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 4. *Hominem peccatorum fluctibus mersum proleuat, & in portum divinæ clementiæ prote-
lat. Illa (subdit idem Auctor) cum pro-*
volvit hominem, magis relevat; cum squal-
lidum facit, magis mundatum reddit; cum
accusat, excusat; cum condemnat, absolvit. Plura etiam habet Chrysostomus lib. 2. de Pœnitentia in laudem, & commendationem hujus virtutis, & sacramenti; hæc tantum verba hic describam: *O Pœnitentia quid novi de te referam? Omnia soluta tu referas, omnia adversa tu mitigas, omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O pœ-*

nitentia rutilantior auro, splendidior sole : quam non vincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. O Pœnitentia misericordiæ mater, & magistra virtutum, &c.

Porro cum Pœnitentia inter reliqua sacramenta hoc habeat singulare, quod non solum Sacramentum sit, sed etiam virtus animæ, illæque duæ rationes in nova lege adeo sint conjunctæ, ut nec virtus prodesse valeat sine sacramento, vel ordine ad sacramentum, nec sacramentum sine virtute consistere; de pœnitentia sub utraque ratione considerata breviter hic disputandum est; & ut methodo, ac ordini S. Doctoris inhæreamus, prius agendum de illa, ut habet rationem sacramenti, quam ut habet rationem virtutis.

C A P U T I.

De Pœnitentia, ut est Sacramentum.

§. I.

Existentia hujus Sacramenti.

Dico primo: Datur in Ecclesia verum, ac speciale Sacramentum Pœnitentiæ habens vim remittendi peccata. Est contra Novatianos, & modernos hæreticos, qui diversis, & e diametro oppositis motivis, Sacramentum pœnitentiæ de medio tollere moliti sunt. Illi in desperationem homines inducentes, nullum dicebant dari in Ecclesia remedium, quo peccata post baptismum commissa remittantur, qui idcirco crudeles a Patribus appellati sunt. *Quis ante crudelissimum Novatianum (inquit Vincentius Lirinensis) crudelem Deum dixit,*

dixit, eo quod mallet mortem morientis, quam ut revertatur, & vivat? E contra vero Lutherani, & Calvinistæ de divina clementia præsumentes, pœnitentiæ, & confessionis necessitatem penitus tollunt, existimantes solam memoriam baptismi jam suscepti, cum fide remissionis peccatorum, sufficere ad eorum remissionem, subindeque vel pœnitentiam non esse Sacramentum novæ legis, vel non esse distinctum a baptismo.

Probatur primo conclusio ex Scriptura. Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta sunt.* Quibus verbis, ex communi sensu Patrum, Christus dedit Ecclesiæ potestatem remittendi peccata, perpetuam, ac permanentem, & exercendam modo visibili, & hominibus accommodato, id est per signum aliquod sensibile, ex sua institutione habens vim significandi, & causandi remissionem peccatorum, quod proinde sit verum Sacramentum.

Probatur secundo ratione D. Thomæ hic qu. 85. art. 1. Sacramentum est signum rei sacræ sanctificantis hominem: Sed in pœnitentia, quæ fit in Ecclesia, significatur aliquid sacrum, hominem sanctificans, tam ex parte pœnitentis peccata confitentis, quam Sacerdotis absolventis; quia actus pœnitentis, quibus dolorem suum declarat, & peccatum suum confitetur, significant cor ejus a peccato recessisse; actus etiam Sacerdotis absolventis a peccatis, aliquid sanctum, prout sanctum, seu prout sanctificans significant, scilicet remissionem peccatorum. Ergo pœnitentia, quæ fit in Ecclesia, est Sacramentum proprie dictum.

Quod vero illud sit distinctum a Baptismo, ex eo patet, quod Sacramenti utriusque ritus

diversus est; nam baptismus iterari non potest, cum tamen pœnitentia iterabilis sit. Unde SS. Patres aperte hæc Sacramenta distinguunt. Tertullianus enim de pœnit. cap. 12. sic ait: *Cum scias adversus gehennam, post prima illa intinctionis dominicæ monimenta (id est post baptismum) esse adhuc in exomolegesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi?* Chrysostomus lib. 3. de Sacerdot. Non solum Sacerdotes regenerant, sed etiam condonandorum peccatorum obtinent potestatem. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joan. cap. 56. *Duobus modis Dei spiritu pleni, vel afflati homines peccata remittunt, ac retinent; vel cum dignos admittunt ad baptismum, ac indignos excludunt; vel cum filios Ecclesiæ corripunt, ac pœnitentibus ignoscunt.* Demum Augustinus lib. 2. de adulter. conjug. cap. 16. *Si homicidium a Catechumeno factum sit, baptismo abluitur; si autem a baptizato, pœnitentia, & reconciliatione sanatur.*

Præcipuum Novatianorum fundamentum desumptum erat ex duobus Apostoli testimoniis, quibus videtur docere, nullum pro peccatis post baptismum commissis dari in Ecclesia Christi remedium, quo expiari, & deleri possint. Primum habetur ad Hebræos 6. ubi sic Apostolus: *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* Secundum sumitur ex capite decimo ejusdem epistolæ, ubi sic dicitur: *Voluntarie peccantibus nobis post*

acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quedam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

Verum ad hæc respondetur, sensum verborum Apostoli in priori testimonio esse, impossibile esse semel illuminatos, id est baptizatos, rursus renovari ad pœnitentiam, id est iterum baptizari, ut exponunt Chrysostomus, Theodoretus, & Theophylactus in eundem locum, & D. Thomas hic qu. 85. art. 10. ad 1. ubi sic
 „ ait: Quia apud Judæos erant secundum le-
 „ gem quædam lavacra instituta, in quibus
 „ pluries se ab immunditiis purgabant, crede-
 „ bant aliqui Judæorum, quod etiam per lava-
 „ crum baptismi aliquis pluries purificari pos-
 „ sit: ad quod excludendum Apostolus scribit
 „ Hebr. 6. quod impossibile est, eos, qui semel
 „ sunt illuminati, scilicet per baptismum, rur-
 „ sum renovari ad pœnitentiam, scilicet per ba-
 „ ptismum, qui est lavacrū regenerationis, &
 „ renovationis Spiritus Sancti, ut dicitur ad
 „ Titum 3. Et rationem assignat ex hoc, quod
 „ per baptismum homo Christo commoritur:
 „ unde subdit: Rursum crucifigentes sibi meti-
 „ psis Filium Dei. Eodemque sensu in secundo
 testimonio dicitur, voluntarie peccantibus
 nobis post acceptam notitiam veritatis non
 relinqui hostiam pro peccatis, hoc est aliam
 Christi mortem, quæ per baptismum repræ-
 sentetur, & iterum applicetur ad integram re-
 missionem culpæ totius, & pœnæ. Videtur et-
 iam Paulus in hoc secundo loco loqui de ali-
 quibus Judæis vacillantibus in fide, volenti-
 busque legem Moysis, & Christi conjungere,
 ibique asserere, id genus hominibus nullam
 jam restare hostiam pro peccato; quia neque
 deficientibus a Christo ad Moysen jam pro-

dest hostia in cruce oblata ; neque etiam illæ, quæ offerebantur in lege veteri, quippe quæ jam abolitæ sunt per legem Christi, & per hostiam in cruce oblatam.

Lutheranorum vero, & Calvinistarum fundamenta præcipua sumuntur ex aliquibus Augustini testimoniis male intellectis, præsertim ex illo, quod ait tract. 70. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Ex quo sic arguunt : Ad omne Sacramentum requiritur verbum, & elementum : Sed in pœnitentia nullum est elementum : Ergo nec Sacramentum. Sed facile respondetur, ibi Augustinum non loqui de quocumque Sacramento, sed solum de baptismo, ut ex textu manifestum est. Quod si dictum illud extendatur ad alia novæ legis Sacramenta, non debet sumi elementum stricte, & proprie ; alioquin ne quidem Eucharistia esset Sacramentum ; cum panis, & vinum, quæ sunt ejus materia, non sint elementum stricte, & proprie ; sed per *ly elementum* intelligenda est quæcumque res sensibilis a Christo instituta ; in quo sensu dicere possumus, verbum in Sacramento Pœnitentiæ, nempe absolutionem Sacerdotis, accedere ad elementum, scilicet ad confessionem peccatorum, & fieri Sacramentum.

Objiciunt insuper : Augustinus lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 33. ait, quod *lavacro regenerationis non tantum peccata præterita, sed etiam posterius admissa remittuntur* : Ergo non indigemus Sacramento Pœnitentiæ distincto a baptismo, ad obtinendam remissionem peccatorum, sed ad hoc sufficit baptismus in memoriam revocatus, per quem excitetur fides, qua peccata remittuntur. Unde Fulgentius lib.
de

De Sacramento Pœnitentiæ. 345
de fide ad Petrum cap. 30. vocat baptis-
mum *Sacramentum fidei, & pœnitentiæ.*

Respondeo, Augustinum tribuere baptis-
mo peccata post ejus susceptionem admissa
tollere non proxime, & formaliter, sed re-
mote, & radicaliter, quatenus per baptis-
mum, qui est janua omnium Sacramento-
rum, capaces reddimur ad recipiendum Sa-
cramentum Pœnitentiæ, per quod remit-
tuntur nobis peccata post baptismum com-
missa. Quod autem hæc interpretatio legi-
tima sit, patet tum ex his verbis, quæ ibidem
subjicit: *Quid enim prodesset vel ante baptis-
mum pœnitentiæ, nisi baptismus sequeretur,
vel postea, nisi præcederet?* Tum etiam, quia
epist. 23. aperte docet, aliquod Sacramentum
a baptismo distinctum necessarium esse ad de-
lenda peccata post baptismum commissa: ait
enim, *si parvulus baptizatus, grandævus
factus, propria inceperit habere peccata, per
quam gratiam remittentur? Non regeneratio-
ne, sed alia curatione resarciri possunt.* Ad
Fulgentium vero facile respondetur, ideo
illum appellare baptismum Sacramentum
Pœnitentiæ, quia actus aliquis virtutis pœ-
nitentiæ necessarius est ad legitimam illius
susceptionem respectu adultorum, qui morta-
liter peccarunt, antequam baptizarentur; ut
colligitur ex Act. 2. ubi Petrus ait: *Pœniten-
tiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.*

§. II.

Institutio hujus Sacramenti.

DICO secundo, hoc Sacramentum imme-
diate a Christo institutum esse. Patet ex
dictis in Tractatu de Sacramentis in commu-

ni cap. 5. ubi ostendimus omnia novæ legis Sacramenta fuisse a Christo instituta, juxta illud Ambrosii lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Author Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus?* Constat etiam ex Tridentino sess. 14. can. 1. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia pœnitentiam non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, anathema sit.*

Ratio etiam suffragatur. Cum enim fides, & Sacramenta sint bases, & fundamenta Ecclesiæ, ad illum solum pertinet condere articulos fidei, & instituere Sacramenta, qui est caput, & fundator Ecclesiæ. Unde sicut Ecclesia non potest novos fidei articulos edere, aut editos removere; ita nec nova Sacramenta instituere, aut instituta abolere, vel commutare, sed hoc solius Christi est, qui est Ecclesiæ fundator, & in quo residet potestas excellentiæ respectu institutionis Sacramentorum. Et hoc præcipue verum est de Sacramento Pœnitentiæ, in quo fit remissio peccatorum; quia in remissione peccatorum maxime splendet, ac refulget divina omnipotentia, juxta illud, quod in quadam collecta canit Ecclesia: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserando manifestas.* Cujus dicti tres egregias rationes affert D. Thomas 1. part. qu. 23. art. 3. ad 3. ubi legendus est.

Quærunt hic Theologi, quo tempore Christus hoc Sacramentum instituerit? Sed hanc difficultatem resolvit Tridentinum sess. 14. cap. 1. his verbis: *Dominus Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavisset in Discipulos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ratio etiam id suadet. cum
enim

enim Sacramentum pœnitentiæ sit spirituale
judicii tribunal, tunc vere instituitur, cum
Sacerdotibus confertur judiciaria potestas
ad solvendum, vel condemnandum juxta
merita delinquentis : Sed potestas illa tra-
ditur Joan. 20. verbis allegatis : Ergo tunc
instituitur pœnitentiæ Sacramentum .

Observandum est autem, sacram Syno-
dum dixisse, quod Christus *Sacramentum*
pœnitentiæ tunc præcipue instituit, quia ni-
mirum aliis locis Sacramentum illud Sal-
vator insinuavit, ut cum ejus necessitatem
indicavit, & ligandi, solvendi que potesta-
tem Discipulis, & Petro claves regni cœ-
lorum se largiturum promisit : præcipue ta-
men illud instituit Joan. 20. cum verba su-
pra relata protulit ; quia, ut diximus, tunc
tribunal pœnitentiæ erexit, attributa A-
postolis, eorumque successoribus judiciaria
remittendorum, retinendorumque peccato-
rum potestate.

Si autem quæras, cur Christus hujus Sacra-
menti institutionem post resurrectionem suam
differre voluerit, cum tamen alia Sacramenta
ante mortem, & passionem suam instituerit ?
Respondebo, nullam aliam posse assignari ra-
tionem a priori, quam voluntatem ipsius in-
stituentis : duas tamen afferri posse congruen-
tias. Prima est, quia resurrectio Christi est
typus, & exemplar nostræ justificationis, jux-
ta illud Pauli ad Roman. 4. *Traditus est pro-*
pter nostra delicta, & resurrexit propter no-
stram justificationem, id est, ut perfectum ju-
stificationis exemplar nobis exhiberet. Sicut
enim Christus cito, vere, & perfecte, seu
non iterum moriturus resurrexit : ita pecca-
tor debet per pœnitentiam cito a peccatis re-
surgere, neque eam differre de die in diem,

& vere, ac sincere ad Dominum converti, ac non mori iterum morte peccati : nam *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur*, ut ait idem Apostolus. Secunda sumitur ex D. Thoma super cap. 20. Joan. ubi ait, quod cum remissio peccatorum fiat media charitate, & Spiritus Sanctus sit charitas, non fuit conveniens Apostolos recipere virtutem remittendi peccata, quousque per mysticam illam Christi insufflationem, que solum contigit post ejus resurrectionem, Spiritum Sanctum recepissent.

Ex dictis colligitur, sacramentum pœnitentiæ immediate a Christo institutum esse, non solum quantum ad formale, seu quantum ad potestatem absolvendi a peccatis, sed etiam quantum ad materiale, sive quantum ad confessionem peccatorum; cum enim illa sit aliqua pars hujus sacramenti, si non esset immediate a Christo instituta, totum sacramentum non posset dici a Christo institutum. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 3. sic ait : *Ex institutione Sacramenti pœnitentiæ jam explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem*. Quare falsum est, quod ait Calvinus, necessitatem confessionis primo inductam esse ab Innocent. III. c. *Omnis utriusque sexus* : nam ibi solum determinavit tempus annuæ confessionis, & pravam aliquorum consuetudinem, qui in plures annos confessionem, & communionem differebant, correxit. . Imponit etiam Calvinus, cum ait, confessionem privatam a Nectario Patriarcha Constantinopolitano fuisse abrogatam. Neque enim illam, sed publicam tantum sustulit, & Pœnitentiarium publicum illi præfectum, occasione scandali,

dali, a peccato publicato nobilis cujusdam
feminae cum Diacono orti. De eadem publi-
ca confessione intelligendus est Chrysosto-
mus Nectarii successor, dum ait homil. 2. in
Psal. 50. *Peccata tua dicito, ut deleas illa.*
Si confunderis alicui dicere, dicito ea quoti-
die in anima tua. Non dico, ut confitearis
conservo tuo, ut exprobrer. Dicito Deo, qui
novit ea. Hæc enim verba, *ut exprobrer*, a-
perte indicant, illum loqui de confessione
publica, ex qua opprobrium, & confusio
pœnitentium sequi solebat, quamque Ne-
ctarius ejus prædecessor sustulerat. Neque
obstat, quod dicat confessionem soli Deo es-
se faciendam; per hoc enim non excludit
Sacerdotem; quia cum ille confessionem au-
diat, & a peccatis absolvat, ut Christi Vi-
carius, non condistinguitur ab ipso Christo;
unde confessio facta Sacerdoti, soli Deo cen-
setur fieri. Sicut propter hanc rationem de
Eucharistia loquens homil. 50. in Matth. ait:
Cum Sacerdotem videris tibi exhibentem, ne
Sacerdotem id facere putes, sed Christi ma-
num esse existima, quæ se extendit. Minister
enim est Sacerdos. Quod & confirmat exem-
plo baptismi his verbis: *Quemadmodum quan-*
do baptizat Sacerdos, non ipse te baptizat,
sed Deus est. . . . Ipsius solius est donum.

§. III.

Materia, & forma hujus Sacramenti.

Materiam proximam Sacramenti pœni-
tentiæ esse actus penitentis, contritio-
nem, confessionem, & satisfactionem, docet
expresse Tridentinum sess. 14. cap. 3. Nec re-
fert, quod tales actus *quasi materiam* appellet:
nam,

nam, ut ait Catechismus Romanus de sacr.
pœnit. num. 14. „ Non ideo hi actus quasi ma-
„ teria a sancta Synodo appellantur, quia
„ veræ materiæ rationem non habeant, sed
„ quia ejus generis materiæ non sint, quæ
„ extrinsecus adhibeantur, ut aqua in ba-
„ ptismo, & chrisma in confirmatione.

Ratio etiam suffragatur; nam sacramen-
tum penitentiae exercetur per modum judi-
cii emendativi, & reconciliativi, ut patet
ex illis verbis Joan. 20. *Quorum remisistis
peccata, remittuntur eis, &c.* Sed materia ju-
dicii emendativi est accusatio, dolor, & sa-
tisfactio; nam ad iudicium emendativum re-
quitur accusatio rei, & manifestatio deli-
cti, quæ consistit in confessione. Requiritur
etiam, ut reus manifestet sua delicta cum
dolore; alioquin manifestatio peccatorum,
deficiente dolore, esset simplex narratio, &
gloriatio in delictis. Item ad integritatem
iudicii pertinet punitio, seu satisfactio pro
delicto. Ergo materia proxima sacramenti
penitentiae sunt actus penitentis, contritio,
confessio, & satisfactio. Ex quo sequitur,
peccata, quæ in confessione aperiuntur, esse
materiam remotam hujus sacramenti; tum
quia materia remota dicitur illa, circa quam
versatur materia proxima; tum etiam, quia
crimen, de quo agitur in iudicio, dicitur ef-
se illius materia. Quantum vero ad formam
hujus sacramenti, Florentinum, & Triden-
tinum docent, illam consistere in verbis ab-
solutionis a Sacerdote prolatis: idque ratio
suadet, nam in iudicio sententia iudicis se
habet tanquam forma, quia est veluti com-
plementum, & consummatio illius.

Ex his sequitur contra Scotum, & alios, non
solam absolutionem, sed etiam contritionem,
con-

confessionem, & satisfactionem esse partes intrinsecas hujus sacramenti; quia in omni composito artificiali, quale est sacramentum, materia, & forma se habent ut partes intrinsecæ; omneque judicium intrinsece constat ex accusatione rei, & sententia Judicis. Satisfactio tamen non est pars essentialis hujus sacramenti, sed solum integralis, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 3. De quo infra, cum de satisfactione.

Licet autem Sacerdos non producat materiam hujus sacramenti, in actibus pœnitentis consistentem, dicitur tamen hoc sacramentum ministrare, illudque efficere; quia ad hoc sufficit, quod formam in absolutione consistentem vel physice, vel moraliter uniat tali materiæ: sicut in naturalibus, licet generans non producat materiam, imo aliquando neque formam, ut contingit in generatione hominis, hoc ipso tamen quod eam unit materiæ, dicitur producere compositum, & hominem generare.

Contritio redditur sufficienter sensibilis per confessionem, sicut in Eucharistia corpus Christi per species. Item partes compositi moralis, qualiter est sacramentum, non requirunt conjunctionem, vel similitatem physicam, sed solum moralem, qualis intercedere solet inter accusationem rei, & sententiam Judicis. Demum, licet in sacramento pœnitentiæ virtus productiva gratiæ præcipue in verbis absolutionis reperiatur; mediante tamen absolutione, per potestatem clavium, actus pœnitentis eleventur ad causandam gratiam, eamque instrumentaliter producant, ut docet D. Thomas hic q. 86. art. 6. Satisfactio vero, quæ est solum pars integralis hujus sacramenti, *confert gratiam, prout est in proposito,*

fito, & auget eam, prout est in executione, ut ait idem S. Doctor qu. 90. art. 2. Ex quibus solves plura argumenta, quæ contra supra dicta fieri solent.

Ex dictis constat, hoc sacramentum appellari reconciliationis ab effectu, absolutionis a forma, confessionis a notiori parte, pœnitentiæ a contritione, quæ est illius actus; nunquam tamen dici sacramentum satisfactionis, quia hæc, quamvis sit de ejus integritate, non est tamen de ejus essentia. Non dicitur etiam manuum impositio; quia licet hæc adhibeatur in administratione hujus sacramenti, non est tamen ad illud necessaria, quia, ut discurret D. Thomas hic qu. 84. art. 4. „ Impositio manuum in sacramentis Ec-
 „ clesiæ fit ad designandum aliquem copio-
 „ sum gratiæ effectum, quo illi, quibus ma-
 „ nus imponuntur, quodammodo per quan-
 „ dam similitudinem continuantur ministris,
 „ in quibus copia gratiæ esse debet; & ideo
 „ manus impositio fit in sacramento Confir-
 „ mationis, in quo confertur plenitudo Spi-
 „ ritus Sancti, & in sacramento Ordinis, in
 „ quo confertur quædam excellentia potesta-
 „ tis in divinis mysteriis. Sacramentum au-
 „ tem pœnitentiæ non ordinatur ad conse-
 „ quendam aliquam excellentiam gratiæ, sed
 „ ad remotionem peccatorum. Et ideo ad
 „ hoc sacramentum non requiritur manuum
 „ impositio, sicut etiam nec ad baptismum, in
 „ quo tamen fit plenior remissio peccatorum.
 Constat etiam ex dictis, hoc sacramentum sic posse definiri, vel describi: Pœnitentia est sacramentum novæ legis, a Christo institutum, ad significandam, & causandam gratiam sanantem, & ad remittendum peccata post baptismum commissa. Ex qua definitione patet, hoc
 sacra-

sacramentum in re, vel in voto necessarium esse necessitate medii ad delenda peccata commissa post baptismum, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 2. & 4. Illa enim non possunt remitti, nisi vel per ipsum pœnitentiæ sacramentum actu susceptum, vel per contritionem, in qua includitur votum sacramenti pœnitentiæ, ut ait Tridentinum citatum. Quod insinuat Matth. 16. per metaphoram clavium, sub qua potestas remittendi, aut retinendi peccata D. Petro, ejusque successoribus concessa est. Sicut enim nullus ingredi potest domum, quandiu clausa fuerit janua, nisi clavis eam aperiat: ita etiam nemo a peccato lethali post baptismum commisso potest absolvi, nisi per potestatem spiritualem remittendi peccata Sacerdotibus concessam, subindeque nisi per sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto susceptum. Illud tamen votum non debet necessario esse explicitum, sed sufficit implicitum: fieri enim potest, ut homo in peccato existens eliciat actum contritionis, & tamen tunc non cogitet de confessione sacramentali, vel ex oblivione, vel ex ignorantia invincibili; in quo casu non haberet votum explicitum sacramenti pœnitentiæ, sed duntaxat implicitum in ipsa contritione contentum.

Dices primo. Non magis includitur in contritione votum implicitum sacram. pœnitent., quam sacramenti Eucharistiæ: cum contritio non magis implicate includat propositum servandi unum ex divinis mandatis, quam alia: Ergo non minus Eucharistiæ sacramentum in voto necessarium erit necessitate medii ad remittenda peccata post baptismum commissa, quam sacramentum pœnitentiæ. Sed nego antecedens: Ex eo enim, quod sacramentum
pœni-

pœnitentiæ, & non Eucharistiæ est institutum ad remittenda peccata baptizatorum, specialiter includitur votum implicitum sacramenti pœnitentiæ, non autem Eucharistiæ in contritione de peccatis post baptismum commissis: sicut in contritione de peccatis ante baptismum commissis continetur speciali quodam modo votum baptismi ob eandem rationem.

Dices secundo: Martyrium cum sola attritione remittit peccatum mortale, & iustificat ex opere operato non solum parvulos, sed etiam adultos, ut tr. 2. cap. 10. ostendimus: Ergo remissio peccati post baptismum commissi potest obtineri sine sacramento pœnitentiæ in re, vel in voto. Sed nego consequentiam, nam in ipso martyrio continetur implicate votum sacramenti pœnitentiæ: Tum quia si per otium liceat Martyri vel peccata subicere clavibus Ecclesiæ, vel saltem contritionis actum elicere, ad id tenetur: Tum etiam, quia si subito rapiatur ad martyrium, aut inter dormiendum occidatur, etiam in eo casu, ratione attritionis antea elicite, & voluntatis suscipiendi martyrium, censetur votum habere implicitum sacramenti pœnitentiæ in attritione inclusum, licet non ita perfecte sicut in contritione, quia attritio non est ita efficax.

C A P U T II.

De Pœnitentia ut virtute.

Pœnitentiam esse virtutem manifestum est, cum illa sit habitus electivus secundum rectam rationem, in mediocritate consistens. Recta enim ratio dicitur, dolendum esse de pec-

peccatis, ut sunt offensæ Dei, talemque dolorem in mediocritate debere consistere. Sicut enim contingit, quod aliqui homines de peccatis commissis plus nimio delectentur, juxta illud Prov. 6. *Letantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*; ita & quod alii immoderate, & usque ad desperationem de illis doleant, ac tristrentur, ut constat de Cain, & de Juda, quorum primus in desperationem lapsus dixit: *major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*: alter vero pœnitentia ductus laqueo se suspendit: habitus autem pœnitentiæ medium tenet inter illa extrema: Ergo est vera virtus.

Dices primo. Nulla virtus potest essentialiter præsupponere peccatum in subiecto suo, cum virtus debeat per se esse expetibilis: Sed pœnitentia supponit essentialiter peccatum: Ergo non est vera virtus.

Respondéo majorem non esse universaliter veram: virtutes enim, quæ tendunt in destructionem, aut punitionem peccati, essentialiter illud præsupponunt, ut constat in justitia vindicativa, quæ essentialiter supponit peccatum in subiecto alieno: quidni ergo pariter pœnitentia poterit illud essentialiter supponere in subiecto? Unde virtutes illæ non sunt per se expetibiles, sed tantum per accidens ex suppositione peccati; sicut medicina non est appetibilis, nisi ratione morbi.

Dices secundo. Virtus habet per se delectationem, ut docet Philosophus in libris Ethicorum: At pœnitentia non habet delectationem, sed dolorem, pœnam, & tristitiam; dicitur enim pœnitere, quasi *pœnam tenere*, ut ait Isidorus. Unde Tertullianus in lib. de pœnitentiâ, illam describens, dicit eam *sacro, & cine-*

cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deicere, illa, quæ peccavit, tristi tractatione mutare, jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, mugire ad Dominum Deum dies, noctesque, &c. Ergo pœnitentia non est virtus.

Respondeo, quod, licet pœnitentia non habeat delectationem, sed tristitiam, & dolorem de suo objecto, nempe de peccato commisso, delectatur tamen de suo actu, & gaudet de suo dolore, ut ait S. Thomas quæst. unica de spe art. 1. ad 4. Unde Job ult. ubi vulgata habet, *ago pœnitentiam in favilla, & cinere*, alia versio legit: *ago solatium in favilla, & cinere*. Et Auctor libri de vera, & falsa pœnitentia apud August. ait: *Semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat.*

Non minus certum est, pœnitentiam non esse virtutem aliquam generalem, & communem, quæ sit conditio generalis omnium virtutum, ad eum modum, quo injustitia, sive iniquitas dicitur conditio generalis omnium peccatorum; cum penitentia habeat objectum speciale, nempe offensam Dei, ut expiabilem per satisfactionem, quæ non fit ad æqualitatem perfectam, ut constabit ex infra dicendis, & eliciat actum specialem laudabilem, nempe operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis, ut discurret S. Thomas hic qu. 85. a. 2. Ex quo sequitur, illam non esse pariter virtutem generalem, aggregatione multarum virtutum, ut aliqui Recentiores existimant: licet enim aliæ virtutes concurrant ad odium peccati, secundum quod opponitur bono proprio cujusque virtutis; (quia ejusdem virtutis est, im-

me-

mediate prosequi bonum, & odio habere malum sibi adversum) odium tamen peccati considerati, ut est offensa Dei, delectabilis per satisfactionem, sub qua ratione est a pœnitentia, nec elicitive, nec imperative procedit ab aliis virtutibus; quia sub hac ratione non cadit sub objecto illarum, sed solum spectat ad objectum pœnitentiæ, unde ab illa sola elicitur.

Demum supponimus ut certum, objectum formale pœnitentiæ esse jus divinum læsum per offensam, ut reparabile per satisfactionem, & compensationem quandam. Nam attingere peccatum sub illa ratione, est aliquis actus laudabilis, maximam habens difficultatem; subindeque pertinere debet ad aliquam virtutem, quæ non potest esse alia, quam pœnitentia, ut constabit ex infra dicendis: Ergo objectum formale pœnitentiæ est jus divinum læsum per peccatum, ut reparabile per satisfactionem. Objectum vero materiale illius est ipsum peccatum, quatenus est offensa Dei expiabilis per satisfactionem. Unde quia offensa ut expiabilis consideratur ut præterita, (neque enim est expiabilis, nisi postquam commissa est) pœnitentia primario, & principaliter fertur circa peccata præterita, secundario vero, & minus principaliter circa futura, inquantum proponit nulla in posterum committere.

Ex his colligitur primo contra Alensem, pœnitentiam esse virtutem distinctam a charitate: licet enim charitas opponatur peccato, illudque destruere conetur, sicut pœnitentia; diversimode tamen illud respiciunt, & in ejus destructionem tendunt; nam charitas illud respicit, ut contrarium bono divino, ipsumque
sub

sub ea ratione destruere intendit: pœnitentia vero fertur in illud, ut juri divino oppositum, ut habet rationem offensæ, cum intentione illud destruendi, & reparandi injuriam Deo illatam. Per quod solvitur præcipuum adversæ sententiæ fundamentum.

Dices. Contritio, quæ est actus proprius pœnitentiæ, a charitate elicitur: Ergo pœnitentia non est virtus distincta a charitate. Consequentia patet, antecedens probatur. Contritio est dolor de peccato propter Deum summe dilectum: Sed talis dolor elicitur a charitate; cum ejusdem virtutis sit gaudere de bonis amici, & de malis ejus dolere, & tristari: Ergo contritio a charitate elicitur.

Respondeo negando Antecedens, & ad ejus probationem distinguo majorem: Contritio est dolor de peccato, &c. per simplicem displicentiam illius, nego majorem: cum intentione illud destruendi, & satisfaciendi Deo offenso, concedo majorem. Similiter distinguo minorem: talis dolor elicitur a charitate, ut est simplex displicentia peccati, concedo minorem: ut est intentio illud destruendi, & pro eo satisfaciendi, nego minorem, & consequentiam. Solutio est D. Thomæ hic art. 2. ad 1. ubi sic ait: *Si in actu pœnitentis consideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bonis præteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti requirit specialem virtutem sub charitate.*

Colligitur secundo contra Cajetanum, pœnitentiam esse virtutem distinctam a religione, quia illæ virtutes jura diversæ rationis respiciunt; pœnitentia enim respicit jus divinum

num læsum per offensam, & reparabile per satisfactionem; religio vero respicit jus divinum ortum ex suprema Dei excellentia, & beneficiis ab eo receptis, ut docet S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 1. artic. 1. quæstiunc. 5. dicens: *Aliquis efficitur Deo debitor per hoc, quod ab eo aliquid recipit, & hac ratione Deo reddit debitum honorem latria, sive religio: alio modo ex hoc, quod contra Deum peccavit, & sic reddit debitum Deo pœnitentia.* Unde pœnitentia supponit necessario peccatum, non vero religio, quæ potest, & debet etiam ab innocente exerceri; ista respicit cultum Deo ut supremo Domino tribuendum, illa conatur expiare peccatum, & jus divinum læsum per satisfactionem resarcire.

Dices primo cum Cajetano: Eiusdem virtutis est respicere bonum, & malum ei oppositum: At pœnitentia respicit malum virtuti religionis adversum; religio enim circa cultum, & honorem Dei occupatur, pœnitentia vero injuriam honori divino intentatam resarcire conatur: Ergo pœnitentia non distinguitur a religione.

Respondeo, concessa majori, negando minorem, & ad ejus probationem dico, quod, licet pœnitentia injuriam honori divino intentatam resarcire conetur, non tamen propterea respicit malum virtuti religionis adversum: non respicit enim peccatum præcise, prout divino cultui opponitur, sed quatenus est satisfactione compensandum; quia nimirum ejus objectum formale est jus divinum læsum per offensam, ut reparabile per satisfactionem; objectum vero religionis est jus divinum ortum ex suprema Dei excellentia, & beneficiis ab eo acceptis.

Di-

Dices secundo : Eadem virtute justitiæ commutativæ in humanis constituitur æqualitas in emptionibus, & venditionibus, in offensis, & satisfactionibus. Item eadem virtute pietatis filius patri reddit debitum, & pro injuriis patri illatis satisfacit. Ergo similiter eadem virtute religionis homo exhibet cultum Deo debitum, & satisfacit pro injuriis ei irrogatis.

Respondeo, Antecedens ab omnibus non admitti. Soto enim, & Valentia existimant etiam inter homines requiri specialem virtutem ad satisfaciendum pro injuriis illatis, diversam ab ea, qua voluntariis commutationibus satisfaciunt pro rebus acceptis, vel qua restituunt ablata, & debita reddunt. Sed quidquid sit de hoc, dato Antecedenti, nego consequentiam, & paritatem. Ratio vero disparitatis quantum ad primum est, quia hominis ad hominem potest esse perfecta æqualitas, sub qua, tanquam sub eadem ratione formali indivisibili, potest eadem virtus respicere rem debitam, ut restituendam, & injuriam illatam, ut compensandam. At vero Deonequit homo reddere æquale, sive pro beneficiis acceptis, sive pro injuriis illatis; atque adeo non potest unica virtus ista respicere sub ratione perfectæ æqualitatis, nec etiam sub ratione inæqualitatis: quia inæqualitas cum multis modis contingat, per excessum scilicet, & defectum, non est una ratio omnino indivisibilis, quæ possit unam specificare virtutem; quapropter aliunde petenda est ejus specificatio, ita ut diversæ inæqualitates ortæ ex diversis causis diversas virtutes specificent, & distinguant. Unde inæqualitas proveniens ex beneficiis acceptis specificabit unam virtutem, scilicet religionem; & inæqualitas ex injuriis illa-

illatis aliam, nimirum pœnitentiam.

Ad aliud exemplum de virtute pietatis patet etiam disparitas manifesta: pietas enim filii idem jus respicit, sive dum patri cultum exhibet, sive dum pro injuria ei illata satisfacit, nimirum jus paternum, in quo diversæ illæ rationes adunatæ possunt unam specificare virtutem. Virtus autem reddens cultum debitum Deo pro beneficiis, & virtus illi satisfaciens pro injuriis jura diversæ rationis in Deo respiciunt. Prior enim respicit in Deo jus dominii, quod in ratione primi principii habet in omnes nostras actiones. Posterior vero respicit jus proprietatis, quod illi convenit ut ultimo fini creaturæ rationalis; ex eo enim quod est finis ejus ultimus, illa tenetur omnes suas actiones in ipsum dirigere; quare jus illud violatur per peccatum mortale, per quod homo a Deo, ut a summo bono, & ultimo fine, avertitur, & convertitur ad creaturam, tanquam ad ultimum finem. Unde non valet instantia cujusdam Recentioris, hanc solutionem, & disparitatem improbantis, & impugnantis, ex eo quod (inquit) pater non solum habet jus dominii, sed etiam proprietatis in actiones filii. Hoc enim aperte falsum est; cum tale jus fundetur in ratione ultimi finis, quam pater non habet respectu filii, & quæ soli Deo convenit.

Colligitur tertio contra Durandum, & Suarem, pœnitentiam distingui a justitia commutativa; ista enim respicit jus strictum ad æqualitatem compensandum: unde cum homo non possit reddere Deo æquale, sive pro beneficiis acceptis, sive pro injuriis illatis, hominis ad Deum non potest dari justitia commutativa, ut docet D. Thomas 1.2. qu. 114. artic. 1. his verbis: *Manifestum est*

non posse esse hominis ad Deum justitiam secundum perfectam æqualitatem. Pœnitentia vero non satisfacit Deo ad æqualitatem; quia nulla creaturæ satisfactio injuriam Deo illatam æquare ullatenus potest, ut in Tract. de Incarnatione ostendimus: Ergo pœnitentia a justitia commutativa distinguitur.

Colligitur quarto contra Scotum, quod licet pœnitentia quendam modum justitiæ vindicativæ præ se ferat, quatenus punit peccatorem reum ad vindicandam Dei injuriam, deficit tamen a perfecta ratione illius; quia hæc non est in reo, sed in iudice, in quo habet quandam rationem justitiæ commutativæ, quatenus servat proportionem, & commensurationem inter pœnam, & culpam: pœnitentia vero est in ipso reo, & nulla est proportio inter pœnam, quam exigit a peccatore, & ipsam culpam; est enim illa pœna simpliciter finita, peccatum vero malitiæ simpliciter infinitæ.

Colligitur quinto contra Gabrielem, quod licet pœnitentia justitiam distributivam aliquammodo imitetur, quatenus pro qualitate, gravitate, & numero criminum pœnas præscribit, & distribuit, a ratione tamen perfectæ justitiæ distributivæ recedit: Tum quia justitiæ distributivæ proprium est, distribuere bona, & pœnas cum proportionem ad actus laudabiles, & vituperabiles: nulla autem, ut mox dicebamus, est proportio inter culpam peccati mortalis, & satisfactionem pro ea per pœnitentiam exhibitam. Tum etiam, quia justitia distributiva est superioris ad inferiores; siquidem pertinet ad superiorem distribuere inferioribus de communibus bonis, & pœnis, unicuique proportionaliter ad suum meritum, vel demeritum: Pœnitentia autem est po-

potius inferioris, scilicet creaturæ, ad superiorem, videlicet ad Deum: Ergo pœnitentia, tametsi modum iustitiæ distributivæ æmuletur, iustitia tamen distributiva non est.

Colligitur sexto, pœnitentiam esse partem potentialem iustitiæ commutativæ. Explicatur, & simul probatur hoc corollarium: Præter tres species iustitiæ rigorosæ, & proprie dictæ, nimirum legalem, commutativam, & distributivam, dantur aliæ virtutes ad iustitiam reductive pertinentes, quæ partes potentiales iustitiæ appellari solent; quia imitantur quidem, & æmulantur rationem iustitiæ, ab ea tamen deficiunt; vel quia non possunt reddere æquale, ut religio, pietas, & observantia; vel quia licet possint reddere æquale, non habent tamen rigorosum debitum, & legale, sed morale tantum, quod attenditur secundum honestatem quandam, & decentiam, non vero secundum legis obligationem, ut liberalitas, gratitudo, fidelitas, & amicitia. Cum ergo pœnitentia non possit reddere Deo æquale pro peccatis commissis, deficit a ratione veræ, & strictæ iustitiæ, & constituitur pars potentialis illius; non defectu stricti debiti, sed ob impotentiam exhibendi Deo æqualem, & condignam satisfactionem.

Neque valet, si dicas, ad iustitiam commutativam, & perfectam non esse necesse, quod homo de facto satisfaciat, vel satisfacere possit Deo ad æqualitatem, sed sufficere, quod eligat illi ad æqualitatem satisfacere, si hoc ipsi esset possibile: sicut licet pauper actus exteriores liberalitatis, & magnificentiæ exercere nequeat, habitus tamen illarum virtutum habere potest; quia potest eligere honestatem illarum, & elicere actum conditionatum illas exercendi, si haberet facultatem: Non valet,

inquam, hæc responsio; duplex enim potest dari impotentia ad aliquid agendum; una, quæ se habeat per accidens, & se teneat præcise ex parte subjecti, & hæc ut plurimum non impedit actum virtutis, nec ejus habitum; alia, quæ se habet per se, & se tenet ex parte objecti, & ista impedit habitum, & actum virtutis; cum enim virtus sit habitus electivus, & electio non nisi ad possibilia feratur, manifestum est, virtutem non posse circa ea, quæ per se, & ex objecto sunt impossibilia, versari: talis autem est impossibilitas in homine puro ad exhibendam Deo æqualem satisfactionem pro peccato; nam æqualitas cum jure divino læso impossibilis est puræ creaturæ ex objecto, & per se, ita ut implicet contradictionem; impotentia vero, quæ reperitur in paupere ad actum exteriorum liberalitatis, & magnificentiæ exercendum, primi generis est; quia non repugnat, ut fiat dives, & habeat multas pecunias, quas aliis distribuat.

Colligitur septimo, subjectum immediatum pœnitentiæ esse voluntatem: est enim pars potentialis justitiæ, ut jam ostendimus, omnis vero justitia est in voluntate, cum ex Ulpiano justitia sit *perpetua, & constans voluntas, jus suum unicuique tribuens*: Subjectum vero remotum esse quemcumque peccati reum, vel certe capacem: quia, ut supra visum est, objectum materiale illius est peccatum ut detestandum, & puniendum. Ex quo inferitur, in Christo non fuisse habitum pœnitentiæ; quia ratione unionis hypostaticæ ab intrinseco impeccabilis erat; ac proinde non per actum pœnitentiæ, sed perfectæ, ac rigorosæ justitiæ, condigne, & æqualiter pro peccatis hominum satisfecit. Inferitur etiam, in Angelo pœnitentiam esse non posse: cum enim immobiliter
ad

adhæreat objecto semel electo, non potest retractare actum elicitedum, nec per consequens de illo pœnitere. Infertur quoque, pœnitentiæ habitum fuisse Adamo ante peccatum cum gratia, & virtutibus infusum: cum enim in illo statu peccati capax esset, ut funesta experientia satis ostendit, erat etiam capax pœnitentiæ. An vero illa fuerit in Beata Virgine, affirmant multi; quia etsi ex privilegio ne venialiter quidem peccaverit, aut peccare potuerit, potuit tamen ratione status viatoris, & conditionis libertatis creatæ peccare, nec fuit ab intrinseco impeccabilis, sicut Christus. Negant vero alii; quia cum in beata Virgine fomes peccati ab instanti primæ infusionis gratiæ vel extinctus omnino, vel certe ligatus fuerit, & in conceptione Verbi Divini penitus sublatus, sicut illa peccare non potuit, ita nec pœnitere; subindeque in illa otiosus omnino, & supervacaneus fuisset pœnitentiæ habitus.

C A P U T III.

De effectibus Pœnitentiæ.

Pœnitentia tam in ratione Sacramenti, quam virtutis considerata, præcipui illius effectus breviter hic explicandi sunt; postea de partibus, quibus constat pœnitentiæ Sacramentum, nimirum contritione, absolutione, & satisfactione, differemus.

§. I.

Primus pœnitentiæ effectus, remissio omnium peccatorum mortalium.

Certum de fide est, tam in virtute, quam in Sacramento pœnitentiæ esse virtutem,

tem, & efficaciam sufficientem ad delenda quæcunque peccata rite illi subiecta; ita ut nullum sit peccatum, quod remitti non possit, si vera de illo habeatur pœnitentia. Dicitur enim Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam &c. omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Et Isaïæ 1. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Item de pœnitentiæ Sacramento Joan. 20. absolute, & sine ulla limitatione asseritur; *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ratio etiam suffragatur. Sacramenta enim novæ legis id efficiunt, quod significant: sed pœnitentiæ Sacramentum significat omnium peccatorum mortalium remissionem, ut constat ex verbis formæ, *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis:* Ergo per illud remittuntur omnia peccata mortalia. Unde Catechismus Romanus parte 2. num. 23. ait, *nullum esse tam grave, & nefarium, quod pœnitentiæ Sacramento, non quidem semel, sed iterum, & sæpius non deleatur.*

Quædam tamen sunt Scripturæ testimonia, quæ oppositum videntur asserere. Christus enim Matth. 12. Marci 3. & Lucæ 12. ait, *peccatum in Spiritum Sanctum nunquam remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Et 1. Joan. 5. dicitur: *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis: quia scilicet non potest remitti:* Ergo sunt aliqua peccata, quæ non possunt expiari, vel remitti per pœnitentiam.

Ad primum dicendum, peccatum in Spiritum Sanctum dici non remitti neque in hoc sæculo, neque in futuro, vel quia Christus (ut vult Augustinus serm. 11. de verbis

bis Domini) ibi loquitur de finali impœnitentia, id est de peccato mortali usque ad instans mortis durante, vel commisso in illo instanti, post quod nulla fit remissio. Vel si intelligatur de peccato malitiæ, vel de blasphemia in ipsam Spiritus Sancti Personam prolata, significare Christum voluisse, tale peccatum difficile condonari, quia ipsum gratiæ, & pietatis fontem, nimirum Spiritum Sanctum, fastidit, ac repellit. Sicut morbus ille lethalis, & insanabilis dicitur, qui difficile curatur, & quo ægrotus medicinam odit, & medicum ipsum execratur.

Ad secundum similiter respondetur cum Augustino lib. 1. Retract. cap. 19. & Beda in illum locum Joannis, ibi sermonem esse de peccato impœnitentiæ finalis, quod specialiter vocatur *peccatum ad mortem*, quia adjunctam habet semper mortem æternam, quam infallibiliter infert. Vel si per peccatum ad mortem intelligatur peccatum aliquod gravissimum, a quo homines rarissime, & difficillime corriguntur, non prohibere Apostolum, ut nemo absolute pro tali peccatore oret, sed solum ut non quicumque pro illo oret; quia cum tale delictum gravissimum sit, magno eget deprecatore, seu aliquo magnæ sanctitatis viro, qui pro conversione talis peccatoris oret.

Quærunt hic plures cum D. Thoma qu. 86. artic. 2. & 3. utrum sine pœnitentia peccatum remitti possit, & utrum per illam unum peccatum possit remitti sine alio? Sed de his diximus in Tractatu de Gratia, agendo de justificatione peccatoris.

§. II.

Per pœnitentiam tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus aliqujus pœnæ temporalis.

Prima pars docetur a Tridentino sess. 6. ca. 14. ubi disertis verbis exprimitur: & cap. 7. ubi hæc ejus ratio insinuatur: Nunquam remittitur peccatum mortale, nisi infundatur gratia, per quam homo renoveretur interius: gratia autem cum constituat hominem filium Dei adoptivum, subindeque det jus ad hæreditatem regni cælestis, cum reatu pœnæ æternæ impossibilis est.

Secunda quoque, videlicet quod post culpæ remissionem manere possit reatus aliquis pœnæ temporalis, definitur ab eadem sacra Synodo sess. 6. cap. 30. his verbis: *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ vel in hoc sæculo, vel in futuro, &c. anathema sit.* Item sess. 14. ca. 8. sic habetur: *Sancta Synodus declarat falsum omnino esse, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur: perspicua enim, & illustrata in sacris litteris exempla reperiuntur, quibus præter divinam traditionem hic error quam manifestissime revincitur.*

Addit ibidem plures rationes ad probandum, quod decuit ita fieri, id est, quod remissa culpa, & reatu pœnæ æternæ, totus reatus pœnæ temporalis non statim remitteretur. In primis enim justitiæ ratio exigit, ut aliter a
Deo

Deo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerunt: aliter vero qui semel a peccati, & dæmonis servitute liberati, templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidarunt. Secundo conveniens fuit ita fieri, ut malitia, & gravitas peccati mortalis magis appareret. *Ne culpa*, inquit Augustinus tract. 124. in Joan. *putaretur parva, si cum ea finiretur & pœna, prolixior esse voluit Deus pœnam, quam culpam: temporaliter enim detinet pœna, quem jam reum ad damnationem non detinet culpa.* Tertio ad frænandam peccati licentiam, quæ major esset, si tam facile omnis pœna remitteretur. Quarto, quia per actus satisfactorios, quibus temporalem pœnam exsolvimus, reliquias peccatorum, vitiososque habitus male vivendo contractos per contrarios actus tollimus, & Christo capiti nostro tantopere pro nobis in carne passo conformamur.

Eandem veritatem probat S. Thomas hic q. 86. art. 4. ad 3. ex discrimine, quod reperitur inter sacramentum baptismi, & pœnitentiæ:
 „ Passio Christi, *inquit*, de se sufficiens est ad
 „ tollendum omnem reatum pœnæ non solum
 „ æternæ, sed etiam temporalis; & secundum
 „ modum, quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit etiam absolutionem
 „ a reatu pœnæ. In baptismo autem homo participat totaliter virtutem passionis Christi,
 „ (utpote per aquam, & Spiritum Christo commortuus peccato, & in eo regeneratus ad
 „ novam vitam) & ideo in baptismo homo
 „ consequitur remissionem reatus totius pœnæ.
 „ In pœnitentia vero consequitur virtutem
 „ passionis Christi secundum modum proprium
 „ actuum, qui sunt materia pœnitentiæ,

„ sicut aqua baptismi . Et ideo non statim
 „ per primum actum pœnitentiæ, quo re-
 „ mittitur culpa, solvitur reatus totius pœ-
 „ næ, sed completis omnibus pœnitentiæ a-
 „ ctibus. „ Quam rationem fusius exponit
 4. contra Gent. cap. 72.

Aliam tradit in corpore ejusdem articuli
 quarti, quæ sic potest breviter proponi. Sic-
 ut in peccato mortali duo sunt, scilicet aver-
 sio a Deo, & conversio ad creaturam; ita &
 duplex pœna ipsi debetur, una æterna, quæ
 correspondet peccato ex parte aversionis;
 nam sicut peccatum ex hac parte est quodam-
 modo infinitum, ita debetur ipsi pœna quo-
 dammodo infinita: altera temporalis, quæ
 correspondet conversioni, quæ finita est, &
 major, vel minor pro qualitate objecti, vel
 actus, quo peccator erga illud afficitur: cum
 ergo in justificatione peccatoris, quando re-
 mittitur culpa per gratiam, tollatur semper
 aversio a Deo (quia per ipsam gratiam, &
 charitatem Deo, ut ultimo fini conjungitur)
 consequenter semper in ea tollitur reatus pœ-
 næ. E contra vero, cum in justificatione non
 semper tollatur conversio illa inordinata,
 quam peccator habet ad creaturam, non
 semper tollitur reatus pœnæ temporalis huic
 inordinatæ conversioni correspondens.

Verum in hac ratione D. Thomæ difficile
 est explicare, quid intelligat nomine inordi-
 natæ conversionis; si enim dicamus intelligen-
 re habitualement conversionem ad creaturam,
 ut ad ultimum finem, impossibile erit salvare,
 quod ablata aversione remaneat hæc conver-
 sio; cum impossibile sit, hominem habere duos
 ultimos fines, Deum nimirum, & creaturam.
 Si vero dicamus per conversionem intelligen-
 inclinationem habitualement, quam facit habi-
 tus

tus vitiosus ad particulare objectum, non poterit verificari universaliter, in quolibet peccato reperiri inordinatam conversionem ad creaturam; cum peccatum non semper causet in peccante habitum vitiosum, qui non nisi multis actibus repetitis producitur.

Respondet quidam recentior Thomista in sua Theologia mentis, & cordis, D. Thomam per inordinatam conversionem ad bonum commutabile, ex qua sequi dicit reatum pœnæ temporalis, nihil aliud intelligere, quam pravos habitus, vel dispositiones ex præcedentibus actibus causatas, quibus, ratione actus, quem connotant, debetur pœna temporalis. Sed hanc responsionem tripliciter confutat Martinez a Prado. Primo ex D. Thoma in 2. dist. 42. qu. 1. art. 2. ad 3. dicente, quod *reatus non fundatur per se loquendo super dispositionem, vel habitum, sed per accidens, secundum quod talis dispositio, vel habitus cuidam defectui conjungitur*. Aliquid ergo aliud præter habitum, vel dispositionem assignandum est, fundans per se reatum pœnæ temporalis. Secundo, quia de reliquiis peccati reservat agere D. Thomas art. 5. ubi tractat de hujusmodi habitibus remanentibus per modum dispositionum: Ergo in articulo quarto agit de aliquo alio præcedente, & fundante reatum pœnæ temporalis. Tertio sæpe contingit, aliquem justificari vehementi contritione sufficienti ad delendum non solum totam culpam, sed etiam totam pœnam temporalem; & nihilominus in eo remanere habitus vitiorum, qui non nisi per multos actus expelluntur, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 24. art. 12. his verbis: *Actus non directe contrariatur habitui, sed affectui. Continuatio autem habitus in subiecto non requirit continuationem actus. Unde ex superven-*

niente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Ergo reatus pœnæ temporalis non consequitur ad habitus ex præcedentibus actibus causatos.

Ex quibus intelliges, prædictum Auctorem hallucinatum esse in eo, quod non distinxit inter reatum pœnæ temporalis, & reliquias peccatorum, & quod S. Thomas dixit art. 5. de reliquiis peccatorum, existimavit de reatu pœnæ temporalis debere intelligi. Reliquiæ ergo peccatorum sunt pravæ dispositiones, vel habitus ex præcedentibus actibus vitiosis relictæ; reatus vero pœnæ temporalis est obligatio ad penam temporalem, quæ ex actu peccaminoso consequitur. Unde quamvis per indulgentias reatus pœnæ temporalis tollatur, per eas tamen non auferuntur reliquæ peccatorum; cum per eas non tollantur pravi habitus, vel dispositiones ex præcedentibus actibus relictæ.

Melius ergo propositæ difficultati respondetur cum Cajetano, Soto, & aliis antiquioribus Thomistis, S. Thomam, cum ait reatum pœnæ temporalis inordinatæ conversioni respondere, per conversionem inordinatam intelligere delectationem illicitam, & inordinatam, quam peccator percipit ex conversione ad creaturam, & in objecto peccati, in eo plus nimium sibi indulgendo. Hanc esse mentem S. Thomæ ex ipso textu aperte colligi videtur. ait enim: „ Ex parte conversionis ad
 „ bonum commutabile, inquantum est inor-
 „ dinata, consequitur peccatum mortale
 „ reatus alicujus pœnæ; quia inordinatio
 „ culpæ non reducit ad ordinem justitiæ,
 „ nisi per penam. Justum enim est, ut
 „ qui voluntati suæ plus indulget, quam debuit,
 „ contra voluntatem suam aliquid patiatur;

„ sic

„ sic enimerit æqualitas. Unde Apocal. 18.
 „ dicitur: Quantum glorificavit se, & in
 „ deliciis fuit, tantum date illi tormen-
 „ tum, & luctum. „ Nec refert, quod de-
 lectatio illa inordinata, quam peccator per-
 cipit ex inordinata conversione ad creaturam,
 cum ipso peccato transeat; hoc enim non im-
 pedit, quin remaneat virtualiter, aut morali-
 ter ratione obligationis ad penam tempora-
 lem, quæ ex illa relinquitur post remissam
 culpam, & penæ æternæ reatum.

Argumenta Hæreticorum, quibus proba-
 re conantur, remissa per pœnitentiam cul-
 pa, & reatu penæ æternæ, nullum tempora-
 lis penæ reatum in justificato remanere, levis-
 sima sunt. In primis obijciunt illud Apostoli
 ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est in
 iis, qui sunt in Christo Jesu.* Sed hoc frivo-
 lum est. Quamvis enim in justificatis, re-
 missa culpa, & reatu penæ æternæ, remaneat
 reatus alicujus penæ temporalis, non propte-
 rea remanet aliquid damnationis; quia talis
 reatus non potest dici damnatio. Quomodo
 enim damnatio diceretur id, quod potest ad
 salutem conferre, & Christo capiti nos uni-
 re, & conformare, ut præstare potest solu-
 tio penæ temporalis per actus satisfactionis?

Secundo obijciunt illud Tertulliani lib. de
 baptismo cap. 5. *Exempto reatu, eximitur &
 pœna:* quo significari videtur, remissa per pœ-
 nitentiam culpa, & reatu penæ æternæ, non
 remanere reatum penæ temporalis. Sed fa-
 cile respondetur, dictum illud solum de ba-
 ptismo, & de pœna æterna intelligi: Et quam-
 vis intelligeretur de pœna temporali, nihil
 contra Catholicam veritatem concluderet;
 quia, ut supra ex D. Thoma ostendimus, il-
 lud inter baptismum, & pœnitentiam discrimen

men intercedit, quod cum baptisma sit institutum per modum generationis spiritualis, nihil remanet in homine per baptismum regenerato, sive quoad culpam, sive quoad penam: sicut in generatione naturali, juxta D. Thomæ sententiam, nullum accidens remanet in genito, quod fuerat antea in corrupto, sed fit resolutio usque ad materiam primam. Unde Chrysostomus hom. 24. in Joan. *In aqua baptismi tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde novus resurgit.* E contra vero, cum sacramentum penitentiae sit institutum per modum medicinæ spiritualis, non semper perfectæ, & totaliter hominem sanat, sed pravos habitus, & dispositiones, quasi morbi reliquias in eo relinquit; quemadmodum sanato vulnere, emissoque pure, cicatrices quædam remanent, quæ & ipsæ curandæ sunt.

§. III.

Remissio venialium tertius pœnitentiæ effectus.

TRiplex est difficultas breviter hic resolvenda. Prima est, an, & quomodo peccata venialia per pœnitentiam, & alia sacramenta remittantur? Secunda, an, & quomodo remittantur per sacramentalia? Tertia, an extra sacramentum, & sacramentalia per alios virtutum actus peccata venialia deleantur?

Dico ergo primo, sacramentum penitentiae habere vim remittendi peccata venialia, quæ illi subjiciuntur, ex opere operato. Patet ex Tridentino sess. 14. cap. 5. & ex usu piorum fidelium approbato ibidem a Concilio, & a
D. Cy-

D. Cypriano in serm. de lapsis, ubi eos laudat, qui per confessionem sacerdotalem salutarem medelam parvis licet vulneribus exquirunt. Item Augustinus lib. 50. homiliarum hom. 50. sic habet : „ Quamvis singula non lethali vul-
„ nere ferire sentiantur, tamen omnia simul
„ congregata velut scabies nostrum decus ita
„ exterminant, ut ab illius sponsi speciosi præ
„ filiis hominum castissimis amplexibus se-
„ parent, nisi medicamento quotidianæ pœ-
„ nitentiæ refecentur. „ Ratio etiam suffra-
gatur : tum quia non solum mortalia, sed et-
iam venialia sunt hujus Sacramenti materia, ut
dicemus infra, cum agemus de confessione :
tum etiam, quia rationi consentaneum non
est existimare sacramentum pœnitentiæ posse
quidem delere peccata mortalia post baptis-
mum commissa, sed non venialia, quæ sunt
minoris momenti, & facilius remitti possunt.
Unde S. Thomas hic qu. 87. art. 1. in corp. &
ad 1. illud discriminis ait inter mortale, &
veniale interesse, quod „ ad remissionem pec-
„ cati mortalis requiritur perfectior pœniten-
„ tia, ut scilicet homo actualiter peccatum
„ mortale detestetur, quantum in ipso est,
„ ut scilicet diligentiam adhibeat ad reme-
„ morandum singula peccata, ut singula
„ detestetur, quantum in ipso est : sed hoc
„ non requiritur ad remissionem venialium
„ peccatorum sed requiritur quædam vir-
„ tualis displicentia : puta cum aliquis hoc mo-
„ do fertur secundum affectum in Deum, & res
„ divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod
„ eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei,
„ & doleret se hæc commisisse, etiam si actu
„ de illo non cogitaret. Quod tamen non suf-
„ ficit ad remissionem peccati mortalis, nisi
„ quantum ad peccata oblita post diligentem
„ in-

„ inquisitionem. „ Unde infert in resp. ad 1.
 quod, quia potest justus vitare singula peccata venialia, sed non omnia, ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas humana non patitur. „ Debet tamen (*verba ejus sunt notatu dignissima*) habere propositum se
 „ præparandi ad peccata venialia minuenda; alioquin esset ei periculum deficiendi,
 „ cum defereret appetitum perficiendi, seu
 „ tollendi impedimenta spiritualis profectus,
 „ quæ sunt peccata venialia.

Quæres, an qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia, de quibus, ut suppono, nullam habet complacentiam, voluntarie, & ex intentione reticet, remissionem illorum ex vi sacramenti pœnitentiæ assequatur? Ratio dubitandi est, quia per alia sacramenta cum attritione de venialibus suscepta remittuntur venialia, quamvis nulla fiat confessio illorum, ut constabit ex infra dicendis: Ergo idem videtur dicendum de sacramento pœnitentiæ, nempe quod cum quis cum attritione ad illud accedit, & unum duntaxat veniale confitetur, consequitur remissionem omnium venialium, de quibus non habet complacentiam, tametsi ea non confiteatur, nec clavibus Ecclesiæ subiciat: non videtur enim denegandum sacramento pœnitentiæ, quod conceditur aliis sacramentis.

Respondet Nugno negando suppositum, nimirum quod ille, qui confitetur aliquod peccatum veniale, & alia voluntarie, & ex intentione reticet, non retineat eo ipso affectum ad illa: cum enim proprius modus hujus sacramenti sit remittere peccata, media confessione, non velle illa confiteri est (inquit) habere.

habere virtutalem quandam complacentiam in illis. Hæc responsio probabilitate non caret.

Respondeo tamen negative ad casum propositum, & ad rationem dubitandi in contrarium, concesso Antecedenti, nego consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia confessio peccatorum sive mortaliū, sive venialium est pars sacramenti pœnitentiæ, non vero aliorum sacramentorum: unde licet in sacramento pœnitentiæ non remittantur peccata venialia, quæ voluntarie, & ex intentione reticentur, in aliis tamen sacramentis obtinetur eorum remissio, licet nulla fiat in receptione talium sacramentorum mentio de illis peccatis.

Dico secundo, non solum pœnitentiam, sed etiam alia sacramenta novæ legis habere vim remittendi peccata venialia ex opere operato: id tamen specialiter aliquibus sacramentis competere, nimirum Baptismo, Confirmationi, Eucharistiæ, & Extremæ Unctioni.

Prima pars est D. Thomæ hic q. 87. art. 3. in corp. ubi sic ait: *Per omnia sacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur.* Utique ex opere operato, quia cum causent gratiam ex opere operato, & ad infusionem gratiæ sequatur (ut ibidem docet S. Doctor) remissio venialium, hanc etiam ex opere operato causant. Ratio etiam id suadet; nam omnia sacramenta novæ legis habent virtutem remittendi ex opere operato omnia peccata mortalia; quædam ex vi primariæ institutionis, quæ idcirco Sacramenta mortuorum dicuntur; alia ex vi secundariæ institutionis, & hæc appellantur Sacramenta vivorum, ut in tractatu de Sacramen-

mentis in communi declaravimus : Ergo cum peccata venialia facilius remittantur , per omnia sacramenta novæ legis remittuntur peccata venialia ex opere operato.

Secunda pars conclusionis , quæ asserit id specialiter competere Baptismo , Confirmationi , Eucharistiæ , & Extremæ unctioni , probatur discurrendo sigillatim per hujusmodi sacramenta . In primis de Baptismate id manifestum est ; cum enim sit institutum per modum spiritualis regenerationis , gratia , quæ in eo datur , est regenerativa , subindeque omnino transmutat homines , & delet omnem maculam vitæ præteritæ , quæcumque illa sit . Idem patet de Confirmatione ; cum enim proprius ejus effectus sit robur animæ , & incrementum vitæ spiritualis , debet ex opere operato remittere peccata venialia , quæ perfectioni , & incremento vitæ spiritualis opponuntur . De Eucharistia vero probatur : Tum quia est instituta per modum cibi , & nutrimenti spiritualis ; unde propria virtute restaurat , quod deperditur per calorem concupiscentiæ , ex qua procedunt venialia : Tum etiam , quia proprius hujus sacramenti effectus est excitare fervorem charitatis , quo venialia remittuntur . Unde Tridentinum sess. 13. cap. 2. affirmat illud esse antidotum , quo liberamur a culpis quotidianis , id est a peccatis venialibus , & a mortalibus præservamur . Demum de Extrema unctione facile suadetur ; cum enim hoc sacramentum institutum sit ad perfecte disponendum hominem ad gloriæ ingressum , & consecutionem , debet ex vi sua , & institutione tollere peccata venialia , quæ ab introitu ad gloriæ , & ab ejus consecutione retardant .

Dico tertio , non solum Sacramenta , sed
etiam

etiam nonnulla sacramentalia remittere peccata venialia ex opere operato; non quidem immediate, sed mediate tantum, quatenus scilicet ex meritis Christi, vel ex orationibus Ecclesiæ a Deo obtinent auxilia quædam supernaturalia ad eliciendos actus supernaturales, quibus formaliter, aut virtualiter peccata venialia displicent, & retractantur.

Prima pars probatur ex cap. *Aquam sale*, de consecr. dist. 3. ubi Alexander I. sic ait :
 „ Aquam sale conspersam in populis benedi-
 „ cimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur,
 „ quod omnibus Sacerdotibus faciendum es-
 „ se mandamus. Si enim cinis vitulæ asper-
 „ sus sanctificabat, atque mundabat, multo
 „ magis aqua sale conspersa, divinisque pre-
 „ cibus sacrata populum sanctificat, atque
 „ mundat. Ex quibus verbis sic licet argue-
 „ re. Ideo Theologi ex doctrina Patrum colli-
 „ gunt sacramenta novæ legis causare gratiam,
 „ & remittere peccata mortalia ex opere opera-
 „ to, quia illi absolute, & simpliciter dicunt,
 „ quod sanctificant, & purificant animas : Er-
 „ go cum similiter SS. Patres dicant, aliqua sa-
 „ cramentalia nos sanctificare, & mundare a
 „ peccatis venialibus, id melius, & convenientius
 „ intelligitur de remissione venialium ex o-
 „ pere operato, quam solum ex opere operan-
 „ tis. Et hæc sententia fovet, & auget devotio-
 „ nem fidelium circa aquam benedictam, & a-
 „ lia sacramentalia novæ legis, & docetur ex-
 „ presse a S. Thom. supra quæst. 65. art. 1. ad 3.
 „ his verbis : „ Ad deletionem venialis pecca-
 „ ti non requiritur infusio gratiæ. Unde cum
 „ in quolibet sacramento novæ legis gratia
 „ infundatur, nullum sacramentum novæ legis
 „ instituitur directe contra veniale, quod tol-
 „ litur per quædam sacramentalia, puta per
 „ „ aquam

„ aquam benedictam, & alia huiusmodi., Ex
 quibus constat excessisse Petrum Aurelium,
 cum in vindiciis censuræ Sorbonicæ hæc scri-
 psit: „ Illa vero opinio, quam parvuli aliqui
 „ Scholaſtici nuper excogitarunt, non solum
 „ præter Scripturam, SS. Patrum, & Ec-
 „ cleſiæ authoritatem, ſed etiam contra ſen-
 „ ſum tum eorum omnium, tum omnis prope-
 „ modum ipſius ſcholæ Theologorum, ſacra-
 „ mentalia effectus, ad quos inſtituta ſunt, c-
 „ perari ex opere operato, explodenda, & lon-
 „ ge amandanda eſt ex animis catholicorum.

Secunda pars conſuſionis, nempe quod a-
 qua benedicta, & alia ſacramentalia media-
 te tantum cauſent ex opere operato remiſſio-
 nem venialium, ex eo conſtat, quod cum
 venialia opponantur fervori charitatis, ejuſ-
 que privationem cauſent, nullaque privatio
 poſſit tolli, niſi per poſitionem formæ oppo-
 ſitæ, ſacramenta, & ſacramentalia non poſ-
 ſunt aliter remittere peccata venialia, quam
 obtinendo ex meritis Chriſti, & ex orationi-
 bus Eccleſiæ auxilia ſupernaturalia, quibus
 homo applicetur a Deo ad eliciendos actus
 ferventes charitatis, vel pœnitentiæ, per
 quos talia peccata formaliter, aut virtualiter
 retractentur. Ex quo patet differentia inter
 peccata mortalia, & venialia, & ratio, cur
 per ſacramenta peccata mortalia remittan-
 tur ex opere operato immediate, non au-
 tem venialia: quia nimirum Sacramenta
 cauſant immediate gratiam habitualem, cui
 macula peccati mortalis privative opponi-
 tur, non autem actuaalem charitatis fervo-
 rem, cui opponitur peccatum veniale.

Contra primam partem huius conſuſionis
 obijcit in primis Author Theologiæ mentis, &
 cordis aliqua D. Thomæ teſtimonia, quibus
 aſſe-

asserit, sacramentalia non valere ad remissionem venialium, nisi inquantum sunt cum motu detestationis peccatorum, vel cum motu reverentiæ in Deum, & res divinas. Verum hæc solum ostendunt, sacramentalia non remittere peccata venialia immediate, sed mediate tantum, quatenus scilicet ex meritis Christi, in actuali, & devota eorum susceptione conferuntur a Deo auxilia supernaturalia ad eliciendos actus supernaturales, quibus formaliter, aut virtualiter peccata venialia displicent, & retractantur. Unde probant quidem secundam partem nostræ conclusionis, sed primam nequaquam attingunt.

Objicit secundo, Ecclesiam non habere potestatem talem virtutem sacris cæremoniis impertiendi, ut peccata venialia deleant, & interiores maculas abstergant, ac intra animam illapsa operentur. Sed hoc etiam frivolum est; non enim virtute Ecclesiæ, sed virtute Christi Domini sacramentalia remittunt venialia peccata. Christus enim Ecclesiæ reliquit potestatem instituendi, ac determinandi aliquas cæremonias sacras, quas sacramentalia appellamus, quibus determinatis, ipse Christus ea elevat, & virtutem illis concedit remittendi peccata venialia ex opere operato, seu potius impetrandi a Deo auxilia efficacia ad eliciendos actus supernaturales, quibus talia peccata formaliter, aut virtualiter displiceant.

Objicit tertio. Si aliqua sacramentalia deleant peccata venialia ex opere operato, essent revera sacramenta; peccatorum enim venialium remissionem ex opere operato nequeunt efficere, nisi vel productione gratiæ habitualis, vel novi modi additamento, quo gratia sacramentalis maculas veniales abstergeret,
vel

vel saltem inspirando gratiam internam actualem, qua pii pœnitentiæ, & charitatis motus, delendis peccatis venialibus idonei, excitentur: Sed hoc est esse sacramentum, scilicet signum visibile gratiæ invisibilis: Ergo, &c.

Respondeo negando sequelam Majoris. Sacramenta enim novę legis ordinantur ad perfectam animæ sanctificationem, quæ fit per infusionem, vel augmentum gratiæ habitualis: remissio autem venialium per sacramentalia non est perfecta animæ sanctificatio; quia potest fieri sine infusione, vel augmento gratiæ habitualis per solam gratiam actualem, qua fervor charitatis, cui opponitur peccatum veniale, excitetur. Solutio est D. Thomę supra quęst. 65. art. 1. ad 6. ubi sic ait: *Aqua benedicta, & alię consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio.*

Dico quarto: Ut peccata venialia extra sacramenta, vel sacramentalia ex opere operantis remittantur, requiritur actus pœnitentię formalis, aut virtualis. Ratio est, quia peccatum veniale causat aliquam deordinationem in voluntate hominis, non quidem circa ultimum finem, sed circa media ad illum conducentia per immoderatam adhæSIONem ad bonum creatum; unde ad remissionem peccati venialis requiritur, quod talis deordinatio reparetur, seu tollatur: Sed tolli nequit, nisi per actum pœnitentię formalis, aut virtualis; quia quandiu voluntas formaliter, aut virtualiter non retractat illum affectum ad creaturam, semper moraliter censetur perseverare in illo: Ergo, ut peccata venialia ex opere operantis remittantur, requiritur actus pœnitentię formalis, aut virtualis. Nomine autem

tem pœnitentiæ virtualis intelligitur non solum actus charitatis, quo movemur in Deum, ut ultimum finem, sed etiam omnis motus, seu actus, quo quis ita fertur in Deum, vel res divinas, ut venialia displicerent, si memoriæ occurrerent; talis enim motus, seu actus potest dici pœnitentia virtualiter, seu equivalenter, ut aperte colligitur ex D. Thoma hic art. 1. ubi ait, quod,, ad remissionem venialis requiritur quædam virtualis displicentia: puta cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum, & res divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se hæc commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret. ,, Unde existimo, ad remissionem peccati venialis ex opere operantis sufficere actum religionis, aut spei, vel alterius virtutis supernaturalis, & infusæ, quo quis ita fertur in Deum, vel res divinas, ut venialia displicerent, si memoriæ occurrerent. Cum enim macula peccati venialis consistat in privatione, & diminutione illius fervoris, & promptitudinis, qua anima fertur in Deum, ei non solum opponitur actus charitatis, sed etiam actus religionis, puta devotio, qua quis prompte, & cum fervore in Deum, vel res divinas fertur. Multi etiam ex Recentioribus non improbabili-
liter existimant, ad remissionem venialium ex opere operantis sufficere in justis attritionem virtualiter saltem continentem propositum non committendi eadem venialia; quia per illam mutatur voluntas, & ab illis peccatis avertitur. Et sane durum esse videtur, ad remissionem venialium extra sacramenta, vel sacramentalia etiam in ipsis justificatis requiri actum contritionis perfecte non minus, quam ad remissionem mortalium. Et Tridentinum
la-

latius remissionem eorum extendere videtur, cum ait sess. 14. cap. 5. non debere necessario subijci sacramento pœnitentiæ, sicut mortalia, sed multis aliis remediis expiari posse: neque enim ita multa remedia sunt, si extra sacramentum per solos actus contritionis remitti possint, sicut mortalia; præsertim si nulla dentur sacramentalia, quæ vim habeant ad ea tollenda ex opere operato, ut existimant Authores, quos præcedenti conclusione impugnavimus.

Ex dictis colligitur primo, ad remissionem venialium in iustis non requiri novam gratiæ habitualis infusionem, bene tamen gratiam actualem, seu auxilium supernaturale divinæ gratiæ.

Prima pars hujus corollarii est D. Thomæ hic art. 2. ad 3. ubi hanc rationem insinuat: Id requiritur ad remissionem venialis, quod se habet ut forma tollens maculam ex eo proveniente: Sed gratia habitualis non est forma tollens maculam peccati venialis; cum ea non consistat in privatione gratiæ habitualis, sicut macula peccati mortalis, sed in conversione aliqua inordinata ad bonum commutabile, retardante affectum voluntatis, ne prompte in Deum feratur: Ergo ad remissionem venialium in iustis non requiritur nova infusio gratiæ habitualis. Quod vero requiratur aliqua gratia actualis, constat ex supra dictis. Ostendimus enim venialia non posse remitti ex opere operato sine aliquo actu pœnitentiæ formalis, aut virtualis, vel alterius virtutis infusæ, & supernaturalis: Sed ad eliciendos hujusmodi actus requiritur auxilium supernaturale: Ergo & ad remissionem venialium in homine iustificato. Unde S. Thomas hic art. 4. ad 2.

Licet

Licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiæ, requiritur tamen aliquis gratiæ actus.

Colligitur etiam ex dictis discrimen, quod inter peccata mortalia, & venialia reperitur: cum enim peccata mortalia non deleantur nisi per gratiam sanctificantem, quæ cum quolibet peccato mortali incompatibilis est, repugnat unum peccatum mortale remitti sine alio. E contra vero, cum peccata venialia remittantur per charitatis fervorem, vel per actus aliarum virtutum, qui interdum non sunt tantæ efficaciz, ut omnia venialia excludant, ac virtuales eorum displicentiam importent, unum, vel plura peccata venialia possunt remitti sine aliis.

§. IV.

Recuperatio virtutum, & reviviscentia meritum, quartus pœnitentiæ effectus.

Certum est, virtutes infusas, per peccatum deperditas, restitui per pœnitentiam, cum illæ sint proprietates gratiæ habitualis, ab ea inseparabiles, quæ in justificatione peccatoris infunditur. Unde Lucæ 15. Paterfamilias resipiscenti filio jubet reddi stolam primam, & annulum, & calceamenta, id est gratias, & virtutes antea infusas, & per peccatum deperditas, ut Hieronymus, Ambrosius, alique Patres interpretantur. Neque refert, si dicas, virginitatem semel amissam restaurari, vel recuperari non posse, juxta illud Hieronymi epist. 22. ad Eustochium: *Audenter loquar, cum omnia possit Deus, virginem suscitare non potest post ruinam.* Respondetur enim cum D. Thoma 2. 2. qu. 152. ar. 3. ad 3. R
Tern. VI. quod

quod *Virginitas* reparari potest per *pœnitentiam*, quantum ad id, quod est formale in virtute, non autem quantum ad id, quod est materiale in ipsa: non enim si quis magnificus absumpserit divitias, per *pœnitentiam* peccati restituuntur divitiæ; & similiter ille, qui *virginitatem* perdidit, per *pœnitentiam* non recuperat *virginitatis* materiam, sed recuperat *virginitatis* propositum. Non recuperatur ergo per *pœnitentiam* flos *virginitatis* nunquam marcescens, nunquam decolor, sed recuperatur *virginitatis* fructus, servandæ nimirum propositum castimonie.

Non minus certum est, merita, seu bona opera, per peccatum mortificata, per *pœnitentiam* reviviscere. Quod ut clare percipiatur, observandum est, humana opera esse in multiplici differentia; alia enim sunt viva, alia mortua, alia mortifera, & alia mortificata. Viva sunt, quæ procedunt a principio vitali ordinis supernaturalis, nempe gratia, & charitate, quæ in anima iusti est fons ille aquæ salientis in vitam æternam, de quo Joan. 4. Mortua, quæ ex genere suo, & proprio objecto bona sunt, sed cum sint ab homine existente extra statum gratiæ elicitæ, vitæ principio omnino carent: Mortifera, quæ mortem animæ inferunt, eam privando gratia, quæ quantum ad vitam supernaturalem se habet ad animam, sicut anima ad corpus, quantum ad naturalem, juxta illud Augustini serm. 5. de verbis Apostoli: *Sicut anima est vita corporis, sic animæ vita est Deus* (unitus illi per gratiam, & charitatem.) *Sicut expirat corpus, cum animam emittit; ita expirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ, Anima emissa, mors corporis.* Demum opera mortificata ea dicuntur, quæ a gratia, & charitate elicitæ,

cita, per subsequens peccatum impediuntur, ne habeant vim, & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam. Dicimus ergo, hæc merita, seu bona opera, per peccatum mortificata, reviviscere per pœnitentiam, seu recuperare vim, & efficaciam perducendi hominem ad vitam æternam, qua fuerant privata per peccatum. Causa enim carens aliquo suo effectu propter impedimentum, illo secluso, debet talem effectum producere: nam lapis v. g. in aere suspensus, & fune impeditus, ne deorsum feratur, præciso fune, & sublato obice, redit ad centrum: Sed merita, quæ ante peccatum homo acquisivit, per peccatum subsequens fuerunt impedita, ne suum haberent effectum, & jus homini ad vitam æternam tribuerent: Ergo remoto per pœnitentiam tali impedimento, debent suum effectum consequi, & tale jus ad vitam æternam homini pœnitenti rursus tribuere. Sicut ergo ventus auferens nubem nobis solem restituit; ita pœnitentia, tanquam removens prohibens, gratiam gratum facientem, & virtutum ornamenta, & merita antiqua nobis restituit, ut ait S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 2. artic. 2. Vel sicut aqua fluminum, frigore hyemis, aut Aquilonis congelata, & impedita ne decurreret, & ad suum terminum perveniret, flante Austro liquefit, & sublato impedimento, movetur sicut antea: Ita merita nostra, frigore subsequentis peccati mortalis quasi congelata, Spiritu Sancto flante, per pœnitentiam veluti resolvuntur, ut iterum fluant, & hominem perducant ad vitam æternam. Unde Augustinus explicans verba illa Psalmi 125. „*Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in Austro, sic ait: Quomodo frigus ligat aquam,*

ne currat, ita & nos illigati frigore peccatorum gelavimus. Auster autem calidus ventus est. Quando flat Auster, liquefcit glacies, & implentur torrentes. Gelaveramus autem in captivitate, constringebant nos peccata nostra: flavit Auster Spiritus Sanctus, dimissa sunt nobis peccata, soluti sumus frigore iniquitatis. Tanquam glacies in sereno, sic solvuntur peccata nostra. Curramus ad patriam, sicut torrens in Austro.

Plura etiam sunt Scripturæ testimonia, quæ eandem meritorum mortificatorum reviviscientiam non obscure indicant. Celebre est illud Ezechiel. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit.* Noceret autem plurimum, si veterum meritorum fructum impediret. Et istud Joel. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca,* id est præteritarum actionum mercedem, ut exponit Hieronymus, qui mox addit: *Si post pœnitentiam Deus tantam ubertatem pollicetur, quid respondebit Novatus, negans pœnitentiam, & reformari peccatores in pristinum statum?* Adducit etiam Tridentinum sess. 6. c. 16. illud Apostoli ad Hebr. 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Et paulo post addit: *Nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfacisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam vere promeruisse censeantur.* Ubi notanda sunt illa verba: *Si tamen in gratia decesserint:* Ex quibus satis aperte convincitur, merita peccatum mortificata reviviscere per pœnitentiam: meritum enim reviviscere, nihil aliud

aliud est, quam hominem in tali statu constitui, ut si in illo moriatur, bonorum operum præmium illi debitum consequatur.

Dices. Merita mala, seu peccata per pœnitentiam remissa non redeunt, ut communiter docent Theologi, & constat ex Gelasio Papa in cap. *Finali* de pœnit. dist. 4. ubi sic ait: *Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur.* Ergo nec merita bona per peccatum mortificata reviviscunt. Probatur consequentia, tum ex paritate rationis, tum etiam quia sicut dicitur Ezech. 18. de peccatore pœnitentiam agente, *omnium iniquitatum ejus non recordabor*, sic dicitur de justo, qui commisit crimen lethale, *omnes justitiæ ejus non recordabuntur.*

Respondeo, concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: ratio autem disparitatis est, quia Deus pronior est ad benefaciendum, & miserendum, quam ad puniendum; & ipse est author meritorum, & non peccatorum: unde non mirum, si merita per peccatum mortificata maneant in divina acceptatione, & sublato peccato, quod impedit eorum effectum, reviviscant; peccata vero remissa non maneant in indignatione divina, ut per sequens peccatum mortale redeant quoad culpam, vel pœnam æternam. Adde, quod promissiones debent ample, & favorabiliter intelligi; e contra vero comminationes, utpote odiosæ, debent potius restringi, & intelligi cum moderatione favorabili: unde cum sit promissio, quando Deus dicit se non recordaturum iniquitatum, comminatio vero, quando dicit se non recordaturum bonorum operum justî in peccatum lapsi, illud amplissime, istud vero cum favorabili restri-

Etione debet intelligi . Per quod patet ad verba Ezechielis in objectione adducta .

Hæc sunt certa, & indubitata apud omnes Theologos, sed gravis est difficultas, & controversia circa modum, & quantitatem, qua merita mortificata per pœnitentiam reviviscunt . Nominales enim, quos sequuntur Suarez, Coninch, & alii Recentiores, existimant, merita per peccatum mortificata ita perfecte per pœnitentiam reviviscere, ut homo resurgens a peccato per actum contritionis, vel charitatis, quantumcumque remissum, statim recuperet totam gratiam in esse qualitatis, & habitus, quam habebat ante peccatum . Sed hæc sententia aperte repugnat D. Thomæ hic quæst. 89. artic. 2. ubi asserit, quod pœnitens quandoque resurgit in majori gratia, quam prius habebat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori : Hoc autem esset falsum, si semper recuperaret totam gratiam in esse qualitatis, & habitus, quam habebat ante peccatum ; semper enim resurgeret in majori gratia, quam haberet antea, quia ultra præteritam, quam totam recuperaret, aliam haberet correspondentem propriæ dispositioni, per quam resurgit .

Contra eandem sententiam urget etiam hæc ratio, quam ibidem insinuat S. Doctor : Quantitas formæ intensibilis, & remissibilis mensurari debet secundum quantitatem dispositionis : Sed gratia est forma intensibilis, & remissibilis, & contritio, per quam pœnitens ad eam se disponit, & a peccato resurgit, interdum remissa est, & non adæquat in intensione gratiam, quam pœnitens habebat ante peccatum : Ergo per pœnitentiam non semper homo recuperat totam gratiam in esse quali-
ta-

tatis, & habitus, quam habebat ante peccatum. Confirmatur: Pœnitens non est innocente melioris conditionis: Atqui innocenti gratiam habitualement non largitur Deus, nisi juxta actuum, & dispositionum præsentium proportionem: Ergo nec pœnitenti eam tribuit, nisi juxta mensuram contritionis, per quam resurgit, & pœnitentiæ conatum.

Alii in extremo positi docent, nullum gratiæ gradum pœnitenti conferri præter eum, qui correspondet contritioni, per quam resurgit, illumque nihil recuperare de jure ad gloriam essentialem, præcedentibus meritis debitam; sed idem præmium essentialē, quod correspondet gratiæ, quæ in conversione illi confertur, ipsi dari pluribus titulis, nempe & ratione præsentis dispositionis, & intuitu meritorum antecedentium. Ita Bannez, & aliqui ex recentioribus Thomistis, nixi potissimum testimoniis D. Thomæ, quæ infra adducemus, & exponemus. Verum hæc opinio reviviscentiam meritorum penitus evacuat, & in titulum sine re, vel rem de solo titulo eam resolvit. Quid enim prodest merenti, quod præmium uno, sive pluribus titulis ei detur? Certe si quis in vinea alterius per decem dies laborasset, ei que postea merces laboris unius duntaxat diei decem titulis diversis conferretur, non censeretur ex condigno compensari. Et si peccata primum mortale subsequenter solum punirentur pœna primo peccato debita, pluribus titulis infligta, non censerentur proprie puniri, nec causare incrementum supplicii. Addo, quod Tridentinum sess. 6. cap. 16. docet, merita mortificata reviviscere ad vitam æternam: Sed vita æterna significat præmium essentialē; Ergo censet, illa reviviscere ad præmium es-

sentiale, & non solum ad gloriam accidentalem. Unde

Alii Thomistæ, ut hujus sententiæ rigorem aliquatenus temperent, & nihilominus a doctrina Præceptoris Angelici non recedant, docent merita per peccatum mortificata reviviscere quidem ad præmium essentiale, & non solum ad accidentale, non tamen secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, sed juxta quantitatem præsentis contritionis, sive dispositionis, per quam pœnitens resurgit: v. g. si quis ante peccatum habuerit merita ut viginti, & resurgat per contritionem ut quatuor, dabitur ei gratia in esse gratiæ, seu jus ad visionem beatificam ut octo, nempe quatuor gradus propter præsentem contritionem, & quatuor ob præcedentia merita. Ita Soto, Ledesma, Nugno, Alvarez, Candidus, Valentia, & alii, quibus aperte favet S. Thomas in 3. dist. 31. quæst. 1. artic. 4. quæstione. 2. ad 2. ubi ait, quod pœnitentia *omnia merita mortificata restituit, sed non oportet quod æqualia*. Et hic quæst. 89. artic. 5. ad 3. hæc scribit: *Dicendum, quod ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequitur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur, &c.* At hoc esset falsum, si per actus remissos charitatis merita mortificata secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, reviviscerent; consequeretur enim ille, qui in minori charitate resurgit, præmium essentiale, sive jus ad illud, non secundum quantitatem charitatis, in qua inveniretur, sed in mensura ipsam excedente, ut manifestum est: Ergo juxta doctrinam D. Thomæ, quando merita mortificata per actus remissos charitatis reviviscunt,

seunt, non reviviscunt secundum omnem gradum meriti, quem habuerunt ante peccatum, sed juxta quantitatem præsentis contritionis, per quam pœnitens resurgit. Illa enim non se habet solum ut remotio impimenti, sed etiam ut dispositio moralis ad reviviscientiam meritorum, sive ad gratiam in esse gratiæ, quæ meritis illis correspondet; sicut calor non solum removel duritiem, qua impeditur aqua frigore congelata, ne fluat, sed etiam aquam disponit, ut in toto resolvatur, vel in parte: forma autem dependens a dispositionibus subjecti nunquam in ipsum introducitur, nisi juxta proportionem, & mensuram illarum. Unde Tridentinum sess. 6. cap. 7. docet, unumquemque recipere gratiam justificantem, *secundum propriam cujusque dispositionem*.

Dices primo. Cum contritio, per quam pœnitens resurgit, non sit dispositio physica, sed dūtaxat moralis ad reviviscientiam meritorum, & ista ex mero Dei beneplacito, ac gratuita ejus voluntate dependeat, nullum est fundamentum asserendi, quod merita per peccatum mortificata reviviscant solum juxta mensuram contritionis, qua peccator resurgit, & non secundum omnes gradus, omnemque amplitudinem, quam habebant ante peccatum.

Respondeo varias assignari posse rationes, seu congruentias, cur Deus voluerit meritorum reviviscientiam fieri juxta mēsuram contritionis, seu dispositionis, per quam peccator resurgit. Prima est, ut in reviviscientia meritorum non sic splendeat divina misericordia, quin etiam detur aliquis locus splendori divinæ justitiæ, quæ videtur exigere, ut non per qualemcumque pœnitentiam, licet veram, peccator restituatur in pristinum gradum gra-

tia, & gloriæ, sed solum per eam, quæ ipsi proportionatur. Secunda, ne detur iustis occasio tepiditatis, & facilitatis ad peccandum, videndo ita facilem esse per pœnitentiam præcedentium meritorum reviviscentiam, quoad totum præmium essenziale. Tertia, ut iustificati per hoc inducantur ad eliciendum ferventiores actus contritionis, & charitatis, quibus opera mortificata magis reviviscant, quousque in integrum quoad omne meritum restituantur. Certe Nominalium, & Recentiorum opinio, dum nimia sua benignitate peccatores pœnitescentes consolatur, multum tepiditatis, & facilitatis ad peccandum injicit iustis, utpote qui non tantum peccatum formidabunt, si existiment qualicumque pœnitentia, quantumvis remissa, omnes pristinae gratiæ, & gloriæ gradus se statim recuperaturos. Altera vero sententia, quæ asserit pœnitentem nihil recuperare de gloria essentiali per peccatum deperdita, sed duntaxat vanum aliquem, & inanem titulum, seu gloriam aliquam accidentalem, peccatores a pœnitentia retrahit, eosque in desperationem adducit, videndo locustam, & bruchum præcedentium peccatorum omnem prorsus meritorum suorum segetem, ac ubertatem corrosisse, & consumpsisse, solo relicto cortice, seu titulo inani, sine ulla prorsus spe eam recuperandi. Nostra vero sententia media via incedens, & asserens merita quidem præcedentia restitui per pœnitentiam, sed duntaxat juxta mensuram contritionis, & dispositionis ipsius pœnitentis, ita peccatores pœnitescentes consolatur, ut eos excitet ad eliciendos actus ferventiores, quibus merita per peccatum mortificata in integrum reviviscant.

Dices secundo, juxta hanc sententiam, merita per peccatum mortificata non plene, & perfecte reviviscunt, sed duntaxat ex parte, & secundum quid: Sed hoc videtur repugnare testimoniis Scripturæ, & Tridentini supra relatis, quæ plenam, & perfectam meritorum reviviscentiam docere videntur: Ergo, &c.

Respondeo distinguendo majorem: non plene, & perfecte reviviscunt, quantum est ex parte Dei, & virtutis pœnitentiæ, nego majorem: Deus enim, quantum est de se, paratus est omnia merita per peccatum mortificata vivificare, & reparare, & pœnitentia de se habet ad hoc sufficientem virtutem, & efficaciam: Quantum est ex parte hominis non se disponentis per actus intensos charitatis, & pœnitentiæ ad plenam, & perfectam reviviscentiam omnium meritorum, concedo majorem. Solutio est D. Thom. hic art. 2. ad 1. ubi sic ait: *Pœnitentia, quantum est de se, habet virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum, & etiam promovendi in ulteriorem statum: Sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius movetur in Deum, & in detestationem peccati.*

Dices tertio. D. Th. hic art. 5. ad 3. sic ait: *Ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequitur quidem præmium essenziale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur, habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus, quæ in secunda charitate fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.* Et in 3. dist. 31. qu. 1. art. 4. ad 4. *Homo per priora merita mortificata merebatur tantam gloriam, quantum charitatem habebat, sed ipse per peccatum*

factus est alter, & non plenarie ad pristinum gradum restitutus; ideo non plenarie recipiet effectum priorum meritorum, nisi quantum ad præmium accidentale. Ergo censet S. Doctor, merita per peccatum mortificata non reviviscere totaliter, vel juxta mensuram contritionis, per quam penitens resurgit, ad gloriam essentialem, sed duntaxat ad præmium accidentale.

Sed nego consequentiam: nam D. Thomas in his, & similibus locis non intendit negare, quod merita mortificata reviviscant per penitentiam, quantum ad jus, quod prius habebant ad gloriam essentialem secundum mensuram, & quantitatem contritionis, qua homo convertitur, ut patet ex illis verbis: Ille, qui per penitentiam resurgit in minori charitate, consequitur præmium essentialia secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur: Sed solum vult, quod quia tale jus ad præmium essentialia interdum minus est, ac illud, quod fuit ante peccatum, ob defectum dispositionis, & contritionis, per quam penitens resurgit, quæ sæpe valde remissa est; ideo pro illo excessu, & pro illis meritis non perfecte per penitentiam reviviscentibus penitens solum habet jus ad præmium aliquod accidentale, nimirum gaudium majus de operibus in prima charitate factis, nisi per subsequentes actus contritionis, & charitatis se sufficienter disponat, ut totum jus, quod habebat ad præmium essentialia ratione præcedentium meritorum, ipsi plene restituatur per penitentiam. Unde hæc testimonia D. Thomæ non militant contra nostram sententiam, sed solum contra opinionem illorum, qui docent merita mortificata ad totam gloriæ latitudinem, prioribus meritis debitam, independentem a præ-

præsentis dispositionis conatu reviviscere .

Quares, quandonam merita remissa, seu remisse vivificata recipiant augmentum gratiæ in esse physico ? Respondeo illud non recipere in hac vita, sed in alia, nempe in instanti separationis animæ a corpore : Gratia enim non recipitur physice in subiecto, nisi juxta proportionem dispositionum talis subiecti : Sed homo non potest sufficienter disponi in hac vita ad augmentum gratiæ in esse physico meritis remissis, seu remisse vivificatis debitum, sed solum in alia ; quia quando homo prorumpit in hac vita in actum ferventioris contritionis, vel charitatis, talis actus non solum est dispositivus, sed etiam meritorius augmenti gratiæ, & accipit gratiam sibi correspondentem : oportet ergo, quod ferventior actus, qui requiritur, ut merita remissa, seu remisse vivificata assequantur augmentum gratiæ in esse physico, & qui sit tantum dispositivus ad ipsum, non vero meritorius illius, eliciatur in alia vita, in qua cessat omne meritum, subindeque vel in instanti separationis animæ a corpore, vel in primo instanti glorificationis . Sicut enim docent communiter Theologi cum D. Thoma quæst. 7. de malo art. 11. peccata venialia justis in eis decedentibus in alia vita remitti per actum contritionis, vel charitatis, quem anima in instanti separationis, vel in ingressu purgatorii elicit ; quia licet talis actus non possit esse meritorius, nec satisfactorius, potest tamen per modum condignæ retractionis, & displicentiæ, ac per modum removens prohibens, ad remissionem venialium concurrere, ut ibidem docet S. Doctor ; cur etiam similiter dici non poterit, animam per actum illum ferventissimum charitatis in

instanti separationis elicitedum se disponere ad recipiendum augmentum gratiæ in esse physico, meritis remissis, seu remisse vivificatis debitum? Unde immerito quidam Recentior in sua Theologia mentis, & cordis hanc communem Thomistarum doctrinam deridet, ac sugillat, ut commentum, ac figmentum nullibi revelatum, & a D. Thoma, ac discipulis ejus ignoratum.

C A P U T IV.

De Contritione.

EXplicatis effectibus sacramenti pœnitentiæ, consequens est, ut partes, ex quibus constat, declaremus, inter quas primum locum tenet contritio, quæ definitur a Tridentino sess. 14. cap. 4. *animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*. In qua definitione tres recensentur actus ad contritionem concurrentes, nimirum dolor de peccato, ejus odium, seu detestatio, & propositum amplius non peccandi. Illa tamen non consistit formaliter, & essentialiter in illis tribus actibus, sed in dolore de peccato, ut est offensa Dei, & præsuppositive tantum in odio, sive detestatione ipsius, ex qua oritur dolor de peccato, sicut gaudium oritur ab amore, consecutive vero in proposito non peccandi de cætero, quia tale propositum est quid consequens ad contritionem, & veluti proprietas illius.

Dices. Per id essentialiter constitui debet contritio, quod primo separat a peccato, illique primo opponitur: Sed odium primo separat a peccato, illique primo opponitur: Ergo

go in odio, non vero in dolore consistit essentialiter contritio.

Respondeo distinguendo majorem: Quod primo separat a peccato, tanquam ab offensa contra Deum punienda per satisfactionem, illique sub hac ratione opponitur, concedo majorem: quod primum separat a peccato, tanquam a summo malo, eique sub hac ratione opponitur, nego majorem. Similiter distinguo minorem: Odium primo separat peccatorem a peccato, tanquam a summo malo, concedo minorem: tanquam ab offensa contra Deum, exhibendo illi satisfactionem, nego minorem, & consequentiam. Solutio patet ex supra dictis: cum enim pœnitentia sit virtus justitiæ annexa, & a charitate distincta, ut cap. 2. ostensum est, actus ejus primarius, & principalis, qui est contritio, nonnisi præsuppositive adversatur peccato, ut est contra Deum summum bonum, quem charitas respicit; formaliter vero, sive essentialiter opponitur peccato, ut est summa injuria Deo illata, & punienda per satisfactionem. Unde licet in beatis sit vere, & proprie odium peccati, non est tamen in eis proprie actus contritionis, eo quod illi sint omnis doloris expertes, & incapaces.

Contritio sic a Tridentino descripta, ab eodem dividitur in perfectam, quæ simpliciter contritio dicitur, & imperfectam, quæ ab eadem sacra Synodo, & a Theologis passim vocatur attritio. Prima est dolor, ac detestatio peccati propter Deum summe dilectum; altera vero est detestatio peccati non propter Deum summe dilectum, sed propter aliquod motivum inferius, honestum tamen, & aliquo modo supernaturale, v. g. propter metum geh-

hennæ, deformitatem peccati lumine fidei propositam, & similia. Unde contritio est dolor perfectus de peccatis commissis, attritio vero est solum imperfecta quædam de peccato displicentia, ut egregie declarat D. Thom. in supplem. quæst. 1. a. 2. his verbis:

„ Attritio non dicit accessum ad perfectam
 „ contritionem; unde in corporalibus di-
 „ cuntur attrita, quæ aliquo modo diminu-
 „ ta sunt, sed non adhuc perfecte sunt com-
 „ minuta; sed contrita dicuntur, quando
 „ omnes partes tritæ sunt simul per divi-
 „ sionem ad minima; & ideo attritio si-
 „ gnificat in spiritualibus quandam displi-
 „ centiam de peccatis commissis, sed non
 „ perfectam, contritio autem perfectam. „
 Hinc Guillelmus Parisiensis pœnitentiam, a qua oritur contritio, sic describit: *Pœnitentia est cordis confractio, & comminutio, ac veteris hominis in pulverem redactio.*

Circa utramque contritionem plures occurrunt celebres difficultates, & controversiæ, paragraphis sequentibus resolvendæ.

§. I.

An contritio perfecta justificet etiam extra sacramentum?

R Espondeo affirmative contra aliquos Recentiores, & probo primo ex Tridentino citato, quod inter contritionem perfectam, & imperfectam hoc statuit discrimen, quod prima hominem Deo conciliat, priusquam sacramentum pœnitentiæ actu suscipiatur, etsi non sine voto sacramenti in ipsa contritione incluso; altera vero non potest ex se, & sine sacramento perducere peccatorem ad justificationem.

Pro.

Probo secundo: Contritio perfecta in lege veteri semper, & infallibiliter justificabat, utpote quæ tunc erat unicum, & ordinarium peccati remedium: Ergo etiam in nova, cum per institutionem sacramenti pœnitentiæ Deus non abstulerit a contritione virtutem, & efficaciam, quam habebat in lege Mosaica, fundatam in ejus natura.

Probo tertio: Contritio perfecta cum sit dolor, & detestatio peccati propter Deum summe dilectum, essentialiter includit charitatem: Sed charitas adjunctam habet infallibiliter remissionem omnium peccatorum; cum sit perfecta conversio ad Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato divinæ amicitiae destructivo. Unde 1. Petri 4. dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Et Augustin. tract. 5. in epist. Joan. *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli.* Item ibidem ait: *Si quis in corde suo invenerit charitatem, securus sit, quia transit de morte ad vitam.* Demum tract. 9. *Anima nostra, inquit, facta est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur.* Ergo contritio perfecta statim, & infallibiliter secum affert remissionem omnium peccatorum. Quare Isaia 30. juxta versionem Septuaginta dicitur: *Cum reversus ingemueris, tunc salvus eris;* ubi notanda est particula *tunc*, quæ significat nullam interponi moram inter reversionem peccatoris per contritionis gemitum, & salutem ejusdem per justificationis gratiam collatam, ut interpretatur Leo Papa epist. 91. ad Theodor. his verbis: *Misericordie Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum*

ingemueris, tunc saluus eris.

Dices primo: Christus Luc. 7. de Magdalenâ dixit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: Ergo præcessit tempore dilectio remissionem peccatorum; subindeque non eodem instanti, quo est dilectio, vel contritio, est peccatorum remissio.

Respondeo, verba illa Christi vel posse intelligi per ampliationem ad tempus præteritum, ita ut sensus illorum sit: Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Vel Christum verbis illis confirmasse remissionem ante factam in instanti dilectionis, & contritionis. Sicut cum Marci 5. dixit mulieri, quam jam a fluxu sanguinis sanaverat, *Esto sana a plaga tua*, eo verbo eam non curavit, sed curationem jam factam confirmavit.

Dices secundo: Si sola contritio peccata delet, hominemque justificat, cur Tridentinum sess. 13. cap. 7. ad Eucharistiam digne suscipiendam, præter contritionem, requirit confessionem sacramentalem, cum satis sit ad illam accedere in statu gratiæ per contritionem obtentæ?

Respondeo, Concilium ad dignam receptionem Eucharistiæ non esse contentum sola contritione in eo, qui conscius est peccati mortalis, sed requirere insuper sacramentalem confessionem, non quod incertam putet efficaciam perfectæ contritionis ad remittenda peccata; (alioquin etiam aliis sacramentis vivorum necessario esset præmittenda confessio) sed quia ob summam Eucharistiæ dignitatem procurare voluit, ut peccatores ad eam non accederent, nisi prius statum gratiæ per medium securissimum, id est pœnitentiæ sacramentum assequerentur: licet enim perfecta

Etā contritio non minus infallibiliter justificet, quam hoc sacramentum, semper tamen incertius est, utrum reipsa habeatur perfecta, quam utrum valide recipiatur sacramentum pœnitentiæ, in quo minor dolor requiritur.

§. II.

De præcepto Contritionis.

DARI non solum divinum, & positivum de pœnitentia, & contritione præceptum, sed etiam naturale, seu ipso jure naturali obligans, docet expresse S. Thom. sup. q. 84. art. 7. ad 1. ubi sic ait: *De jure naturæ est, quod aliquis pœniteat de malis, quæ fecit, quantum ad hoc, quod doleat ea fecisse, & remedium doloris quærat per aliquem modum.* Et in corpore articuli dixerat, quod *hujus sacramenti materia præexistit a natura: ex naturali enim ratione homo movetur ad pœnitendum de malis, quæ fecit.* Ratio etiam suffragatur: tum quia sicut jure naturali tenemur jus divinum illæsum servare, ita & læsum, quoad fieri potest, per pœnitentiam reparare: tum etiam, quia sicut jure naturæ tenemur amare Deum, ita & ejus amicitiam conservare, ac recuperare, quando illam per peccatum amisimus. Tum denique, quia jure naturæ tenetur homo amare proprium bonum, & spiritualibus necessitatibus subvenire, subindeque a peccato, & ab æterno damnationis periculo per penitentiam, & contritionem se liberare. Et certe, si ægroto corpori quisque necessariam adhibere medicinam naturali lege obligatur; si instigante natura hirundo pullos suos de succo oculat chelidoniæ, & dictamnium cervi appetunt.

tunt vulnerati, ut ait Hieronymus in cap. 7. Eccles. si demum cuncta animantia bruta, cum ægrotant, naturali instinctu quærunt remedia sibi ab Authore naturæ destinata; plane relinquitur non minus esse lumini naturali consentaneum, ut medicinam contritionis, & pœnitentiæ ægro animo adhibeamus. Quare in omni statu naturæ humanæ, qui fuit ab initio mundi huc usque, id est tam in lege naturæ, quam in lege Mosaica homines, qui in peccatum mortale inciderunt, fuerunt obligati ad actum contritionis; quia obligatio, quæ oritur ex jure naturali, ad omnem naturæ humanæ statum se extendit. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 4. sic ait: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.*

Observandum est tamen, quod quia in lege nova attritio cum sacramento æquivalet contritioni, & reddit hominem de attrito contritum, ut infra ostendemus, si ille, qui est in peccato mortali, possit suscipere sacramentum pœnitentiæ, & justificari, ac reconciliari Deo per attritionem cum sacramento, non obligatur ad contritionem.

Assignari tamen solent a Theologis aliqui casus, in quibus præceptum contritionis obligat per se, & alii, in quibus obligat tantum per accidens. In primis enim per se obligat in articulo mortis vero, vel præsumpto; quia tunc unusquisque tenetur & ratione charitatis erga se, & ratione dilectionis erga Deum perfectam agere pœnitentiam, Deoque perfecte reconciliari, cum aliud tempus ad pœnitendum non supersit. Unde de Augustino narrat Possidius, quod solebat dicere, *neminem, nisi nullius sceleris sibi conscius esset,*

set, committere debere, ut sine pœnitentia migraret e vita. Secundo hoc præceptum per se obligat in morali periculo vitæ, non in quo uni, aut alteri, sed in quo plerisque solet mors contingere, ut in bello, peste, & periculosa navigatione; quia morale periculum vitæ æquivalet supremo articulo mortis. Tertio obligat per accidens in multis casibus. Primus est, quando homo tenetur recipere aliquod sacramentum vivorum; quia talia sacramenta nequeunt recipi nisi a iustificatis, & consequenter nisi a contritis, vel ab attritis, & simul confessis. Secundus, quoties sunt administranda Sacramenta; nam tunc tenetur minister se conformare Deo ut principali agenti, cui ut instrumentum conjungitur ad productionem gratiæ, ut in Tract. de Sacramentis in communi cap. 6. declaravimus. Tertius, quando occurrit præceptum annuæ confessionis, & deest Confessarius; nam tunc tenetur contritione supplere defectum sacramenti, quia præceptum confessionis in lege Evangelica est subrogatum præcepto contritionis. Quartus, cum urget gravis aliqua tentatio, quam sine contritione homo moraliter non potest superare; tunc enim obligatur per accidens ad contritionem ex præcepto virtutis, contra quam est tentatio. Demum præceptum contritionis obligat per accidens in casu publicæ calamitatis, quando probabiliter timetur Deum punire populum ob peccata particularia; nam tunc unusquisque tenetur per contritionem se disponere ad placandam divinam iustitiam, ne propter sua peccata Deus totum populum puniat, sicut propter solum peccatum Achan punivit totum exercitum Israel. Jos. 7.

Quæres, utrum in mortis articulo teneatur ho-

homo elicere actum contritionis, quando habet copiam Confessoris, & potest suscipere sacramentum poenitentiae, per quod cum sola attritione justificari potest? Respondeo illum ad id non obligari ex vi praecepti poenitentiae; cum in lege nova homo satisfaciat praecepto poenitentiae per actum attritionis conjunctum cum sacramento, ut constabit ex infra dicendis, bene tamen ex vi praecepti charitatis; quia homo ex vi talis praecepti tenetur tunc sibi subvenire meliori, & tutiori modo, quo potest, & sequi prudens illud Augustini consilium, *in his, quae salutis sunt, tene certum, dimitte incertum*; unde cum non sit omnino certum, ac indubitatum, attritionem solam cum Sacramento justificare, & plures Theologi non contemnendae auctoritatis id negent, tunc homo tenetur in eo articulo, in quo aeternitatis jactitur alea, recurrere ad contritionem, eaque tanquam medio certissimo, & tutissimo uti, ut sibi in periculo damnationis aeternae meliori modo possibili subveniat.

§. III.

Utrum contritio differat essentialiter ab attritione?

Respondeo affirmative contra aliquos recentiores, & probo ratione fundamentali. Actus, qui diversa objecta formalia respiciunt, distinguuntur essentialiter: Sed contritio, & attritio respiciunt diversa objecta formalia: nam objectum formale contritionis est peccatum sub ratione formali injuriae Deo illatae, ut compensabilis per satisfactionem; objectum vero formale attritionis

nis est idem peccatum sub ratione formali mali ipsius peccatoris, ut cum aliquis dolet de peccato ob metum gehennæ, vel sub ratione turpis, & inhonesti, ac rectæ rationi repugnantis, ut cum aliquis dolet de peccato ob ejus turpitudinem, & feditatem: Ergo distinguuntur essentialiter.

Confirmatur: Illi actus specie differunt, qui eliciuntur ab habitibus specie diversis: Sed contritio perfecta, & attritio procedunt a virtutibus specie diversis, contritio enim elicitur a virtute pœnitentiæ, & est actus ejus primarius, & principalis; attritio vero ex metu gehennæ, vel ob amorem vitæ æternæ procedit a timore servili, vel a virtute spei; illa vero, quæ est ex turpitudine peccati, elicitur a virtute illa morali, cui talis turpitudine opponitur; cum ejusdem virtutis sit amare bonum, quod respicit, & detestari malum oppositum, v. g. ad virtutem infusam temperantiæ pertinet nedum amare honestatem temperantiæ, sed etiam detestari peccatum intemperantiæ, ut opponitur tali honestati: Ergo contritio perfecta, & attritio essentialiter, & specificè inter se differunt.

Ex hac differentia essentiali sequuntur alię. Prima est, quod contritio necessario cadit super omnia peccata, cum omnia peccata sint offensæ Dei; non autem attritio, quæ potest esse de peccato, ut continente specialem deformitatem alicui virtuti oppositam. Ex quo oritur alia differentia, nimirum quod contritio semper excludit omnem affectum peccandi; quia cum detestetur peccata sub aliqua ratione communi, nequit retinere affectum ad aliquod particulare; secus vero attritio, quæ cum interdum procedat ex motivo speciali

con-

contra unum peccatum, non semper opponitur cuilibet peccato. Unde attritio ob deformitatem specialem alicujus peccati non sufficit ad justificationem peccatoris in Sacramento obtinendam, si peccator alia peccata specie diversa commiserit, sed tot debent multiplicari attritiones, quot sunt peccata specie diversa; cum tamen una contritio semper sufficiat pro omnibus peccatis; quia illa, ut diximus, est ex motivo universalis cadente super omnia peccata. Ex hoc sequitur aliud discrimen inter contritionem, & attritionem; contritio enim, cum semper habeat idem objectum formale omnino indivisibile, nimirum peccatum sub ratione formali injuriæ Deo illatæ, &c. semper est ejusdem speciei; e contra vero attritio, cum habeat plura motiva specie diversa, dividitur in multas species; alia enim est attritio, quæ oritur ex metu gehennæ, alia, quæ est ex amore vitæ æternæ, alia demum, quæ est ex turpitudine peccati.

Ex his intelliges falsum esse, quod ait Author Theologiæ mentis, & cordis pag. 61. nimirum objectum formale attritionis esse peccatum, ut Dei offensa est, per compensationem, & satisfactionem emendabilis; si enim hoc esset verum, attritio necessario caderet super omnia peccata, & semper excluderet omnem affectum peccandi, sicut contritio; subindeque quæcumque attritio sufficeret ad justificationem peccatoris in Sacramento obtinendam. Demum si contritio, & attritio idem objectum formale respicerent, sicut contritio non potest dividi in plures species, ita nec posset dari attritio diversæ speciei; quæ omnia in Theologia paradoxa sunt, & a communi Theologorum sensu penitus aliena.

Non

Non magis verum est, quod subjicit idem Author; nempe attritionem semper esse actum elicitum a virtute pœnitentiæ: nam ut supra ostendimus, attritio, quæ est ex turpitudine peccati, elicitur a virtute illa morali, cui talis turpitudine opponitur. Nec obstat, quod talis attritio possit esse pars Sacramenti pœnitentiæ, & disponere ad recipiendam gratiam hujus Sacramenti, ut dicemus §. sequenti. Nam ad hoc ut aliquis actus sit pars hujus Sacramenti, non requiritur necessario, quod a virtute pœnitentiæ eliciatur, sed sufficit, quod ab illa imperetur, ut constat in satisfactione; nam quando aliquis ex præscripto confessarii jejuna in satisfactionem peccatorum, tale jejunium est actus elicitus a temperantia, & solum imperatur a pœnitentia. Idem cum proportionem de attritione dicendum est. Unde quando S. Thomas supra qu. 86. ar. 6. ad 3. ait, quod *actus pœnitentiæ virtutis habet, quod sine eo non possit fieri remissio culpæ*, loquitur de remissione culpæ, quæ fit extra Sacramentum; illa enim non potest fieri sine contritione, quæ est actus virtutis pœnitentiæ. Vel si loquatur de remissione culpæ, quæ fit in Sacramento pœnitentiæ, solum vult illam non posse fieri sine actu a pœnitentia elicitu, vel imperato.

Colligitur etiam ex dictis, attritionem nunquam posse fieri contritionem; cum attritio, & contritio essentialiter, & specificè inter se differant, licet penitens possit fieri de attrito contritus per Sacramentum pœnitentiæ; quia nempe attritio, ut juncta tali Sacramento, contritioni æquivalet; vel quia per hoc Sacramentum una cum

gratia sanctificante recipit habitum infusum penitentiae, a quo habitualiter contritus denominatur.

Dices. Concilium Tridentinum vocat attritionem contritionem imperfectam: Sed quod imperfectum est, potest sibi comparare perfectionem connaturalem; sicut puer adolescit, & tandem vir perfectus evadit: Ergo attritio potest fieri contritio.

Huic instantiae respondet P. Nicolai in Scholiis ad quaest. 9. Supplem. artic. 2. quod attritio non vocatur a Tridentino contritio imperfecta, Janseniano sensu, propter defectum gradus tantum, sicut puer vir imperfectus dicitur, quia totam perfectionem viri nondum habet; sed imperfecta vocatur propter defectum essentiae contritionis, in qua charitas actu includitur; sicut embryo est vir imperfectus, quia essentiam humanam nondum habet, sed est dispositio ad illam habendam.

§. IV.

Utrum ad Sacramentum poenitentiae requiratur aliquis actus charitatis, vel sufficiat sola attritio ex motivo aliquo supernaturali concepta?

Respondeo, sufficere attritionem ex metu gehennae, aut consideratione turpitudinis peccati, vel ex alio simili motivo supernaturali conceptam. Ita docuere olim omnes fere antiqui Theologi, ut testatur Gerson tomo 2. serm. de penitent. in Cena Domini, his verbis: *Dicit Dominus Guilielmus Parisiensis, & alii communiter, quod attritio, quae alias non est sufficiens, fit sufficiens virtute Sacramenti.* Ita quo-

quoque magis communiter nunc censent recentiores Scholastici, ut ait Alexander VII. in decreto, quo prohibet alterutram sententiam aliqua censura notare, edito die 5. Maji anno 1667. Ita etiam expresse docet S. Thomas, Theologorum Scholasticorum Princeps, in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 3. ad 5. ubi sic habet. *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in baptismo percipiendam* (idem est de Sacramento pœnit.) *præexigitur fides, sed non charitas; quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* Quo nihil clarius, & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest. Ita demum sentire videtur Tridentinum sess. 14. cap. 4. ubi sic dicitur: „ Contritionem imperfectam, „ quæ attritio dicitur, quoniam vel ex „ turpitudinis peccati consideratione, vel „ ex gehennæ, & pœnarum metu commu- „ niter concipitur, si voluntatem peccan- „ di excludat, cum spe veniæ, declarat „ (*Sancta Synodus*) non solum non face- „ re hominem hypocritam, & magis pec- „ catorem, verum etiam donum Dei esse, „ & Spiritus Sancti impulsus, non adhuc „ quidem inhabitantis, sed tantum moven- „ tis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad „ justitiam parat. Et quamvis sine Sacra- „ mento pœnitentiæ per se ad justificatio- „ nem perducere peccatorem nequeat, ta- „ men eum ad Dei gratiam in Sacramen- „ to pœnitentiæ impetrandam disponit.

Respondent nonnulli Recentiores, Concilium ibi non loqui de attritione ex puro metu concepta, cum illa (inquit) non excludat voluntatem peccandi, sed de ea, quæ habet admixtum amorem quendam initialem, & imperfectum, qui voluntatem

peccandi excludit , & ad Deum , ut primum justitiæ fontem , peccatorem convertit . Quam interpretationem illustrant , & confirmant alio Tridentini testimonio sess. 6. cap. 6. ubi agens de dispositionibus , quibus adulti ad recipiendum baptismum disponuntur , ait , eos disponi ad ipsam justitiam , dum *Deum ut omnis justitiæ fontem diligere incipiunt* .

Sed contra primo : Concilium loco relato assignat duplex tantum motivum attritionis , de qua loquitur , nempe metum gehennæ , & horrorem turpitudinis peccati , nec meminit illius amoris imperfecti , & initialis , quem haud dubie reticere non debuisset , sed potius illum recensere , & clare exprimere , si sola attritio ex illo concepta esset sufficiens dispositio ad justificationis gratiam in Sacramento penitentiae obtinendam , & ad excludendam peccandi voluntatem ; alioquin omnino manca , ac diminuta esset doctrina , quam tradit de dispositionibus ad valorem , & effectum hujus Sacramenti requisitis , si eam , quæ præcipua est , & (ut volunt Adversarii) omnino necessaria , non declararet .

Contra secundo : De illa attritione loquitur Concilium , de qua statim ibidem ait , non facere hominem hypocritam , sicut docuit Lutherus : Sed attritio , quam docuit Lutherus facere hominem hypocritam , non est illa , quæ procedit ex amore Dei affectivo , sive ex charitate imperfecta , sed ea , quæ ex solo metu pœnarum oritur : Ergo de ista loquitur Concilium , non vero de illa .

Contra tertio : Concilium de illa attritione , seu contritione imperfecta ait , quod
quam

quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ obtinendam disponit: At nullus est dolor ex vera charitate, sive amore Dei super omnia, quantumvis imperfecto, & remisso, qui non possit, etiam extra Sacramentum, perducere peccatorem ad justificationem; quia, ut infra ostendemus, quæcumque vera charitas, quantumvis parva, & debilis, omne peccatum mortale excludit, & cum illo cohærere, & sociari nequit: Ergo non loquitur Tridentinum de attritione, quæ est ex amore Dei imperfecto, & inchoato, sed de illa, quæ ex solo metu pœnarum, vel ex turpitudinis peccati consideratione procedit.

Nec obest, quod idem Concilium sess. 6. c. 6. inter dispositiones, quibus peccatores paulatim disponuntur ad justificationem per baptismum recipiendam, recenseat amorem, quo Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt. Tripliciter enim possunt hæc Tridentini verba glossari, & exponi. In primis enim aliqui non improbabiler dicunt, ibi loqui Concilium de justificatione, quæ fit extra Sacramentum, per votum baptismi, ut indicant illa verba, quæ subjungit: *Per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet.* Et ista: *Dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam &c.* Secundo alii respondent, amorem, de quo ibi Concilium loquitur, non esse amorem charitatis, tendentem in Deum summe diligendum, ratione suæ bonitatis, absolute spectatæ; (ut enim ait D. Thomas supra relatus: *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in baptismo percipiendam,*

præexigitur fides, sed non charitas) sed esse amorem spei, seu concupiscentiæ, quo peccatores Deum, ut sibi bonum, & placabilem diligere incipiunt, ut ex ipso contextu liquet, in quo sic habetur: *Peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* Tercio dici potest, omnes actus, quos ibi Concilium enumerat, non esse dispositiones essentialiter, aut indispensabiliter requisitas ad justificationis gratiam in baptismo obtinendam, ut constat de timore divinæ justitiæ, quo dicit utiliter peccatores concuti; non ait tamen illum necessario ad justificationem requiri, cum plerumque peccatores magis incitentur ad conversionem per spem gloriæ, quam per metum gehennæ, & per fiduciam de misericordia Dei, quam per timorem justitiæ ejus vindictivæ, & punitivæ. Unde quamvis Concilium ibidem recenseat amorem illum initialem, & imperfectum, quo peccatores Deum, ut omnis justitiæ fontem, diligere incipiunt, propterea tamen non intendit, illum esse dispositionem omnino necessariam ad justificationem, quæ fit in baptismo: sed solum declarare vult, talem dilectionem frequenter, & ordinarie reperiri in adultis, cum ad Sacramentum Baptismi se disponunt.

Ad illud vero, quod addunt Adversarii, nempe attritionem ex puro metu conceptam voluntatem peccandi non excludere, fuse respondebimus §. 6. ubi præcipuum illud Adversariorum fundamentum convellemus.

§. V.

Præcipuum nostræ sententiæ fundamentum exponitur.

Ratio fundamentalis nostræ sententiæ sumitur ex natura, & institutione Sacramenti pœnitentiæ. Illud enim fuit institutum a Christo ad remittenda peccata, subindeque ad conferendam primam gratiam justificantem, per quam peccata immediate, & formaliter expelluntur: At si exigat necessario subjectum per charitatem dispositum, nunquam conferet primam gratiam justificantem, nec de facto peccata remittet, sed præsupponet hanc gratiam collatam, & de facto peccata remissa, virtute dispositionis præcedentis; subindeque sacerdos absolvens a peccatis ea non remittet, sed ea esse jam remissa solum declarabit, quod esse erroneum infra ostendemus: Ergo ad Sacramentum pœnitentiæ non requiritur actus charitatis, sed sufficit attritio ex metu gehennæ, vel consideratione turpitudinis peccati, aut ex alio motivo supernaturali concepta. Major constat, tum quia baptismus, & pœnitentia sunt Sacramenta mortuorum: Sacramenta vero mortuorum per se primo instituta sunt ad conferendam primam gratiam justificantem, quæ est prima vita animæ. Tum etiam, quia baptismus, & pœnitentia non significant augmentum gratiæ, sed duntaxat primam gratiam, de facto peccatorum expulsiivam: Ergo illam per se primo efficiunt. Quod declarant verba illa Florentini in decreto unionis: *Per baptismum spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in*

gratia, renati, & roborati nutrimur Eucharistia, per pœnitentiam ab ægitudine sanamur. Ubi distinguit Concilium Eucharistiam simul, & confirmationem a baptismo, & pœnitentia, quod illa dant incrementum gratiæ, ista autem dant per se primam gratiam: renasci enim spiritualiter, non est augeri in gratia, sed primam vitam spirituales accipere: pariter sanari ab ægitudine, aliud non est, quam gratiam recipere, qua ægritudo existens in anima expellatur. Sane si nunquam baptismus, & pœnitentia dent primam gratiam, non magis dici possunt regenerare, & sanare ex suo effectu principali, & primario, quam alia Sacramenta. Quod vero si exigant subiectum per charitatem dispositum, nunquam primam gratiam conferant, ut asseritur in *Minori*, manifestum videtur ex eo, quod charitas extra Sacramentum delet omne peccatum, & impetrat gratiam justificantem, ut §. i. ostendimus, & patet ex eo, quod charitas est perfecta conversio ad Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato, divinæ amicitiae destructivo.

Respondent Adversarii, amorem ad Sacramentum pœnitentiæ requisitum esse valde remissum, & imperfectum; subindeque non expellere peccatum ab anima pœnitentis, nec primam gratiam justificantem conferre, sed relinquere illam conferendam Sacramento pœnitentiæ.

Sed contra: Vel talis amor imperfectus est in specie charitatis, & verus amor amicitiae erga Deum, vel in specie alterius virtutis, puta spei, quæ est amor concupiscentiæ, quo Deum ut nobis bonum, ac delectabilem diligimus, & concupiscimus: Si hoc secundum

dum dicatur, habemus intentum, nempe ad Sacramentum Pœnitentiæ actum charitatis non requiri. Si primum affirmetur, negari non potest, talem amorem, quamvis remissum, & imperfectum, peccatum expellere ab anima, subindeque primam gratiam justificantem illi conferre; cum omnis charitas, quantumcumque debilis, ac remissa, sit (ut supra dicebamus) conversio in Deum, ut amicum, subindeque efficax aversio ab omni peccato mortali, divinæ amicitie destructivo. Unde D. Thomas 3. p. qu. 70. ar. 4. in corp. sic ait: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentie, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima etiam charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri, & argenti.*

Confirmatur: De essentia charitatis est, quod sit inclinatio in Deum tanquam in ultimum finem; unde nulla potest dari charitas, quantumvis parva, debilis, ac remissa, quæ hunc non præstet effectum, & quæ hominem non inclinet in Deum tanquam in finem ultimum, subindeque quæ non excludat omne peccatum mortale, per quod homo a Deo tanquam ultimo fine avertitur; alioquin idem homo simul posset esse conversus ad Deum, ut ultimum finem, & ab illo, ut ab ultimo fine averfus. Item posset idem homo simul habere plures fines ultimos, nempe Deum, in quo per charitatem suum ultimum finem constitueret, & creaturam, in qua per peccatum mortale homo ponit rationem ultimi finis, ut in tractatu de peccatis contra Adrianum ostendimus: At hæc manifestam contradictionem involvunt: Ergo implicat dari aliquam charitatem, quantumvis parvam, &

remissam, quæ omne peccatum mortale non excludat.

Respondent Adversarii, hæc quidem argumenta efficaciter ostendere, nullam charitatem habituales posse cum peccato mortali sociari, & cohærere, subindeque illud ab anima excludere, id tamen non probare de charitate actuali, qualis est illa, quam requiri existimant ad Sacramentum pœnitentiæ; ac proinde illam non excludere peccatum mortale, sed relinquere illud expellendum per tale sacramentum.

Sed hæc responsio facile potest confutari: sicut enim per habitum charitatis homo in Deum ut ultimum finem manet conversus habitualiter; ita & per actum charitatis, quantumvis debilem, & remissum, actualiter in illum convertitur; quod enim facit habitus habitualiter, hoc præstat actus actualiter: Sed non solum repugnat hominem habere plures ultimos fines habitualiter, sed etiam implicat illum habere plures ultimos fines, quorum unus sit habitualis, alter actualis, ut docent communiter nostri Thomistæ, & demonstrant Salmanticensis in tractatu de ultimo fine disp. 4. dub. 2. §. 4. Ergo non solum repugnat, charitatem habituales, sed etiam actuales cum peccato mortali cohærere; & per consequens per quemcumque actum veræ charitatis illud ab anima expellitur.

Confirmatur: Ille, qui elicit actum charitatis, actu diligit Deum, subindeque ab eo diligitur, juxta illud Prov. 8. *Ego diligentes me diligo*: Qui vero est in statu peccati mortalis, odio habetur a Deo, secundum illud Sap. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus*: Sed implicat eundem hominem simul a Deo ama-

ri, & odio haberi: Ergo & in illo actum charitatis cum peccato mortali sociari.

Confirmatur amplius: Ille, qui actu diligit Deum super omnia, ipsum præfert omnibus creaturis; qui vero peccat mortaliter, illi præfert aliquam creaturam, in qua constituit rationem ultimi finis: At implicat manifestam contradictionem, quod homo simul præferat Deum omnibus creaturis, & quod nihilominus illi præferat aliquam creaturam, ut de se patet: Ergo & quod actus charitatis simul cum peccato mortali in eodem homine existat.

Ex his intelliges, Adversarios in Scyllam, vel in Charybdim, hoc est in unum ex duobus absurdis necessario incidere. Nam vel coguntur concedere sacramentum pœnitentiæ nunquam primo expellere peccatum, nec primam gratiam justificantem conferre, subindeque non esse in numero sacramentorum pro mortuis animabus a Christo institutorum: Quod si id velint tueri, in aliud incidere coguntur absurdum, nempe charitatem non expellere peccatum mortale ab anima, sed posse cum illo sociari. Primum repugnat naturæ, & institutioni sacramenti pœnitentiæ, ut supra ostendimus: alterum destruit naturam charitatis, quæ cum sit inclinatio, & conversio in Deum, tanquam in ultimum finem, & perfecta cum illo amicitia, non potest stare cum peccato mortali, quod avertit hominem a Deo tanquam ab ultimo fine, & ipsum reddit Deo insensum, & inimicum. Unde Maldonatus in cap. 8 Lucæ ait: *Eorum opinionem, qui existimant posse charitatem cum peccato mortali coherere, ne audiendam quidem arbitror.*

§. VI.

Solvuntur objectiones.

Objiciunt primo Adversarii, & est præcipuum illorum fundamentum: Dispositio sufficiens ad justificationem cum sacramento omnem peccandi voluntatem excludere debet: Atqui attritio ex solo metu poenarum non excludit omnem affectum peccandi: Ergo non est dispositio sufficiens ad justificationis gratiam in sacramento penitentiae obtinendam. Major constat, Minorem vero probant primo ex D. Augustino, qui variis in locis asserit inimicum esse justitiæ, qui poenæ timore non peccat; unde illum comparat uxori, quæ timens virum, abstinet ab adulterio, ne damnetur a viro; & leoni, aut lupo non rapientibus prædam, quia latratu canum, & clamore pastorum, & terrore circumdantium revocantur a præda. Ita serm. 15. & 19. de verbis Apostoli, ubi sic ait: *Leo venit, leo redit, prædam non rapuit, malitiam non posuit. Nunquid quia ovem non tulit, ideo lupo venit, & ovis rediit? lupo venit fremens, lupo redit tremens, lupo tamen est fremens, & tremens.*

Secundo ex D. Thoma 2. 2. qu. 19. ar. 9. ubi ex mente Augustini ait, quod timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi, & ideo non numeratur inter dona Spiritus Sancti.

Tertio probatur ex doctrina communi D. Thomæ, & Theologorum docentium, ea, quæ fiunt ex metu, esse mixta ex voluntario, & involuntario; subindeque; metum causare
inv.

involuntarium secundum quid, & conditionate saltem, ut constat in mercatore, qui metu naufragii imminentis projicit suas merces in mare. Ille enim habet voluntatem conditionatam eas conservandi, si non immineret vitæ periculum. Similiter (inquiunt) qui ex metu gehennæ non peccat, virtualiter habet hunc actum: *Vellem peccare, si abesset pœna.*

Quarto sic arguunt: Non excluditur omnis peccandi voluntas, quandiu peccatum secundum se, & in se, seu præcisum a circumstantiis placet: Sed illi, qui ex metu gehennæ abstinēt a peccato, peccatum secundum se, & in se placet; sicut illi, qui ex metu naufragii projicit merces in mare, placet conservatio mercium secundum se, & in se considerata, seu ut præcisā a circumstantiis, & periculo naufragii imminentis: Ergo ille, qui ex metu gehennæ non peccat, retinet voluntatem peccandi. Unde August. epist. 144. *Times ardere, noli peccare: non agitur foris negotium cupiditatis, ipsa tamen cupiditas intus est hostis.*

Demum Adversarii sic discurrunt: Sine amore Dei, seu casto amore justitiæ excludi nequit omnis peccandi voluntas, ut docet August. lib. 2. contra advers. legis cap. 7. his verbis: *Desideriū peccandi non extinguitur, nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur.* Et epist. 144. *Tantum quisque (inquit) peccatum odit, quantum justitiam diligit. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, si ejus amore non peccat. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit. Tunc enim vere timebit peccare. Ergo attritio ex metu gehennæ concepta non ex-*

cludit voluntatem peccandi.

Antequam huic objectioni respondeamus, observandum est, illam militare solum contra attritionem ex metu gehennæ conceptam, non vero contra illam, quæ oritur ex consideratione turpitudinis peccati; ista enim excludit voluntatem peccandi, ut constat in eo, qui dolet se fornicasse, & proponit in posterum a tali peccato se abstinere ob illius deformitatem, & turpitudinem, & propter honestatem virtutis castitatis. Unde hoc argumentum, quod apud Adversarios palmarium reputatur, & veluti Achilleum, mancum, & diminutum est; cum non probet absolute, & universaliter necessitatem contritionis in sacramento penitentiae, sed duntaxat insufficienciam alicujus attritionis particularis, nempe illius, quæ oritur ex metu gehennæ, & penarum inferni. Hoc præmissio,

Respondeo ad objectionem, concessa majori, negando minorem. Tridentinum enim supra citatum manifeste supponit aliquem esse timorem penarum, & gehennæ, qui voluntatem peccandi excludit; docet enim, attritionem conceptam ex metu gehennæ ad Dei gratiam in sacramento impetrandam disponere, *si voluntatem peccandi excludat*. Quæ conditionalis esset nugatoria, &, ut loquuntur Dialectici, de subiecto non supponente, si nulla prorsus daretur, nec dabilis esset attritio ex metu gehennæ concepta, quæ voluntatem peccandi excluderet. Unde idem Concilium sess. 6. can. 9 sic habet: *Qui dixerit, gehennæ metum, per quem a peccato abstinemus, peccatum esse, anathema sit*. Ille vero, qui retinet voluntatem peccandi, non abstinet a peccato, cum talis volitio peccatum sit: Ergo Tri-
den-

dentinum censet, metum gehennæ posse excludere voluntatem peccandi. Idem docet August. in Psal. 127. his verbis: *Alius non in hac terra pati timet, sed gehennam timet, unde terruit etiam Dominus, ubi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia vere futura sunt impiis, timent, & continent se a peccato. Habent timorem, & per timorem continent se a peccato. Timent quidem, sed non amant iustitiam: cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo iustitiæ.* Item idem S. Pater variis in locis docet, timorem ex metu gehennæ conceptum bonum, honestum, utilem ad salutem, labisque purum esse, imo illum disponere, ac viam sternere ad charitatem. At si voluntatem peccandi non excluderet, has dotes, & prærogativas non haberet; cum voluntas peccandi sit mala, turpis, impedimentum salutis, & præcludat aditum charitati, quæ nedum cum peccato, sed etiam cum voluntate peccandi impossibilis est: Ergo juxta doctrinam Augustini timor ex metu gehennæ conceptus excludit, vel saltem excludere potest voluntatem peccandi. Minor constat, major vero suadetur variis Augustini testimoniis. In primis enim S. Doctor in Psal. 117. hunc timorem commendans ait: *Time, ne mittaris in gehennam; bonus est, & utilis iste timor.* Et ser. 18. de verbis Apostoli loquens. de timore gehennæ: *Nihil, ait, melius times: nihil est, quod magis timere debeas.* Et tr. 9. in epist. Joan. explicans, quo pacto iste timor disponat, & viam aperiat charitati, comparat illum setæ, qua introducitur linum: *Si nullus timor, inquit, non est, qua intret charitas: sicut videmus per setam introduci linum.*

num, quando aliquid fuitur. Seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Demum in Psal. 149. Nisi timore homo incipiat Deum colere, non perveniet ad amorem: initium sapientiæ timor Domini: incipit ergo a vinculis ferreis, & finitur ad torquem auream.

Ex his patet manifeste, Augustino adversari Jansenium tom. 3. l. 5. c. 27. col. 560 ubi sic habet: „ Impossibile est, ut ille, qui in
 „ peccandi proposito constitutus est, sola pe-
 „ næ formidine ita mutet voluntatem, pec-
 „ catumque detestetur, ut non peccet. *Etc.*
 „ 33. col. 586. Propositum bene vivendi exti-
 „ more pœnarum concipi, principiis Augusti-
 „ ni solidissimis, ex quibus Pelagiana hæresis
 „ expugnata est, directe refragatur. *Et col.*
 „ 578. Qui ex illo timore (*gehennæ*) opera-
 „ tur, non est amicus rectitudinis, nec Dei,
 „ sed potius hostiles erga eum animos gerit.

Nec solum Augustino, sed etiam rationi contrariatur hæc doctrina Jansenii. Nam efficax metus *gehennæ*, id est vi cuius homo malum *gehennæ* ita refugit, ut efficaciter velit omnia media ad illud vitandum absolute necessaria, includit necessario voluntatem efficacem cavendi omne id, quod est inductivum *gehennæ*, cum hoc sit medium absolute necessarium ad vitandum istud malum: Ergo necessario excludit omnem peccandi affectum mortaliter peccaminosum, quandoquidem talis affectus est *gehennæ* inductivus. Unde.

Ad primam probationem in contrarium dicendum est, Augustinum locis illis, quæ citant Adversarii, loqui de timore propter pœnas, quarum fugam sibi proponit metuens,
 tan-

tanquam finem ultimum, qualis tamen non est ille, quem importat vera attritio; fugam enim pœnarum inferni non sibi proponit pœnitens illo actu, tanquam ultimum finem, sed solum tanquam finem proximum; quia non excludit positive relationem ipsius ad Deum, sed mere negative, sive præcisive quoad hoc se habet.

Ad secundam probationem ex autoritate D. Thomæ similiter dico, illum loco citato loqui de primo timore servili, non de secundo. Quod vero hæc interpretatio legitima sit, constat ex verbis Sancti Doctoris: ait enim, quod *timor servilis potest habere annexam voluntatem peccandi*. Censet ergo, timorem servilem non habere semper, ac necessario annexam peccandi voluntatem, sed aliquando posse illam excludere, quando nimirum metuens non sibi proponit fugam mali, quod timet, tanquam ultimum finem, ut contingit in proposito.

Ad tertiam respondetur, quod licet sæpe contingat ea, quæ fiunt ex metu, habere adjunctam voluntatem conditionatam contrariam, ut constat exemplo adducto mercatoris metu naufragii merces in mare projicientis; hoc tamen non est universaliter verum, sed solum quando affectus conditionatus non impedit assecutionem finis, ad quem medium ex metu eligitur, ut in casu jacturæ mercium; secus vero quando illam impedit, ut impediret in nostro casu, cum fuga, & detestatio peccati ex metu gehennæ non possit ad eam evadendam esse utilis, nisi excludat omnem affectum etiam conditionatum erga peccatum; quia nempe hic affectus est lethaliter peccaminosus, & consequenter impeditivus evasionis gehennæ.

gehennæ. Ex quo liquet falsum esse, quod dicunt Adversarii, nempe eum, qui non peccat ex metu gehennæ, implicite, & virtualiter habere hunc actum, *vellem peccare, si abesset pœna*.

Ex hoc etiam patet falsum esse, quod dicitur in quarta probatione, nempe peccatum secundum se, & in se placere illi, qui ex metu gehennæ abstinet a peccato; sicut conservatio mercium secundum se considerata, & ut præcisa a circumstantiis naufragii imminentis, placet mercatori. Ratio vero discriminis jam insinuata est, quia nimirum amor mercium secundum se non impedit asssecutionem finis, ad quem medium ex metu eligitur, nempe conservationem vitæ, & vitationem naufragii: affectus vero, seu complacentia in peccato secundum se, & in se considerato, cum sit lethaliter peccaminosa, impedit evasionem gehennæ, quæ est finis proximus, ob quem medium, nempe fuga peccati ex metu eligitur.

Ad quintam dicendum, quod quando Augustinus asserit, per timorem gehennæ voluntatem peccandi non excludi, sed solum per amorem justitiæ, loquitur de timore gehennæ secundum se spectato, non vero de illo, ut conjuncto sacramento pœnitentiæ, de quo loquimur in præsentî; attritio enim ex tali metu concepta, si conjungatur huic sacramento, æquivalet contritioni, & charitati; subindeque non minus excludit voluntatem peccandi, quam actus contritionis, & charitatis erga sacramentum pœnitentiæ.

Objicies secundo cum Jansenio: Ille, qui de peccatis tantum propter pœnas inferni dolet, in tali timore, sive in puro sui amore ultimo

timo quiescit; Ergo peccat, & inordinate agit; cum peccatum, & inordinatio sit in amore sui ultimo quiescere.

Respondeo, eum, qui dolet de peccatis propter penas inferni, dupliciter in amore sui, ex quo dolor ille nascitur, posse ultimo quiescere: primo positive, & contrarie, excludendo nimirum relationem talis amoris, & sui ipsius in Deum: secundo negative tantum, sive præcisive, non referendo illum amorem, & actum doloris de peccatis ex eo proveniente in Deum. Qui primo modo dolet de peccatis, fateor, quod illum actum de se bonum vitiat, apponendo ei malam circumstantiam. Sed nego, quod dolens de peccatis secundo modo, qualis est, qui veram attritionem de illis habet propter solum gehennæ metum, sic se habeat, atque adeo inordinate agat. Quod potest hoc exemplo illustrari, & explicari: Ille, qui elicit actum virtutis moralis, puta temperantiæ, vel iustitiæ ob solam honestatem, quæ reperitur in objecto illarum virtutum, non referendo ipsam per charitatem in Deum, ut ultimum finem, non peccat, nec inordinate agit, ut docent communiter Theologi contra Michaëlem Baium: quia nimirum talem honestatem, & bonitatem moralem non respicit tanquam finem ultimum, sed duntaxat tanquam finem proximum, nec excludit positive relationem ipsius ad Deum, ad quem ut ad omnis honestatis, & bonitatis fontem ex natura sua tendit, sed ad id mere præcisive, & negative se habet. Idem cum proportionedicendum est de timore gehennæ, seu de attritione ex tali metu concepta.

Obijciunt insuper Adversarii aliqua Sanctorum Patrum testimonia, quibus asseritur,
ho

hominem nunquam sine charitate iustificari. Sed facile respondetur, hæc intelligi debere de charitate antecedente, vel consequente; semper enim charitas vel antecedit iustificationem peccatoris, ut quando iustificatur extra sacramentum per actus contritionis, vel charitatis, qui ultimo ad gratiam iustificantem disponunt; vel illam comitatur, aut subsequitur, ut quando per actum attritionis in sacramento baptismi, vel pœnitentiæ iustificatur: tunc enim charitas ex ipsa virtute sacramenti consequitur in fine verborum.

§. VII.

Quas condiciones habere debeat attritio, ut disponat ad iustificationis gratiam in sacramento pœnitentiæ obtinendam?

R Espondeo, illam debere habere has quatuor condiciones, nempe quod sit vera, supernaturalis, universalis, & efficax, seu voluntatem peccandi excludens. In primis enim, quod debeat esse vera, & non sufficiat apparens, seu existimata, manifestum est; quia attritio est materia sacramenti pœnitentiæ, sicut aqua est materia baptismi: Sed ad materiam baptismi requiritur vera aqua, & non sufficit apparens, seu existimata: Ergo pariter ad valorem, & effectum sacramenti pœnitentiæ necessaria est vera attritio, & non sufficit apparens, seu existimata. Secundo, quod debeat esse supernaturalis, subindeque non sufficiat attritio naturalis, existimata supernaturalis, constat, tum quia Tridentinum sess. 14. cap. 4. asserit, attritionem, quæ peccatorem
dispo-

disponit ad gratiam in hoc sacramento obtinendam, esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus, quæ non conveniunt attritioni naturali. Tum etiam, quia dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponit. Tum denique, quia cum peccatum avertat a Deo, ut a fine supernaturali, illius retractatio debet esse aliquo modo conversio ad Deum, ut finem supernaturalem, subindeque supernaturalis. Ex quo intelliges, motivum attritionis, quæ ad recipiendum hujus sacramenti effectum disponit, debere esse aliquo modo supernaturale; unde quando Tridentinum loco supra citato ait, attritionem, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ad Dei gratiam in pœnitentiæ sacramento impetrandam disponere, hoc debet intelligi de turpitudine opposita alicui honestati, & virtuti supernaturali, & de metu gehennæ, & pœnarum, quæ nobis per fidem revelantur, & a Deo ut Authore supernaturali infliguntur. Tertio, quod debeat esse universalis, seu se extendens ad omnia peccata mortalia nondum confessa, liquet ex eo, quod in sacramento pœnitentiæ unum peccatum mortale non potest remitti sine alio; unde vel tot debent multiplicari attritiones, quot sunt peccata specie diversa, vel dari aliqua, quæ habeat motivum aliquod universale, quod ad omnia peccata mortalia se extendat. Demum, quod debeat esse efficax, seu voluntatem peccandi excludens, expresse traditur a Tridentino citato, ubi loquens de attritione ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concepta, subdit, quod si illa *voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ,*
ad

ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.

C A P U T V.

De confessione sacramentali.

Confessio sacramentalis est *legitima accusatio pœnitentis de peccatis propriis facta Sacerdoti, ad eorum absolutionem virtute clavium obtinendam.* Circa illam quinque præcipue considerari possunt, nimirum ejus præceptum, seu obligatio, minister, qualitas, integritas, & sigillum, de quibus breviter hic agendum est.

§. I.

Præceptum confessionis sacramentalis.

Confessionem sacramentalem fuisse a Christo institutam ostendimus supra cap. 1. §. 2. ex quo sequitur, illam esse necessariam, & præceptam jure divino, ut definit Tridentinum sess. 14. can. 7. & 8. & probat cap. 5. ex verbis illis Christi Joan. 21. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, &c.* Sacerdotes enim non haberent potestatem retinendi peccata fidelium, si ipsi fideles præceptum a Christo non haberent sua peccata deferendi ad illos. Id etiam probari potest ex eo, quod præceptum confessionis in lege Evangelica successit præcepto contritionis: istud vero ante legem Evangelicam jure divino obligabat peccatores, ut cap. precedenti, §. 2. ostensum est. Ergo pariter in lege Evangelica confessio sacramentalis est jure divino præcepta. Et certe res ita
dis-

difficilis, & humanæ superbiæ adeo repugnans, qualis est confessio omnium peccatorum, etiam occultorum, maxime pudendorum, nunquam in totam Ecclesiam induci potuisset, nisi de ea Christi præceptum per ipsos Apostolos traditum accepisset. Neque obstat, quod dicunt hæretici, nempe Nectarium Patriarcham Constantinopolitanum abrogasse usum confessionis in sua Ecclesia, illumque improbasse Chrysostomum ejus successorem.

Ad hoc enim respondimus supra cap. 2. §. 1. Nectarium non abrogasse confessionem privatam, & auricularem, sed publicam tantum, occasione scandali orti ex publica confessione cujusdam mulieris, quæ ulterius, quam par erat, in confitendo progressa, palam se accusaverat occulti flagitii cum Diacono in templo admissi. Item Chrysostomum eandem solum confessionem publicam improbare, dum hom. 5. de pœnit. & confess. laudans factum Nectarii addit: *Cogitatione fiat delictorum exquisitio, absque teste sit hoc judicium, solus Deus confitentem videat.* Unde hom. 4. de Lazaro sic ait: *Non cogote in medium prodire theatrum, non testes requiro.* Quibus verbis manifeste confessionem solum publicam excludit. Quod si interdum etiam Sacerdotem Dei Vicarium excludere videatur, ut hom. 30. in ep. ad Hebr. ubi ait: *Delicta tua pronuntia, non lingua, sed conscientiæ tuæ memoria,* & hom. 8. de pœnit. *Intus in conscientia tua, adstante nemine:* loquitur de confessione quotidiana coram solo Deo per examen conscientiæ, & veram contritionem, ad quam, ut valde utilem, & per se sufficientem ad remissionem peccatorum (licet non absque onere ea suo tempore sacerdotali judicio subjiciendi) fideles

les hortatur. Eodem sensu intelligendum est illud Ambrosii in cap. 22. Luc. *Lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri.*

Confessio sacramentalis est etiam necessaria jure Ecclesiastico, ut constat ex cap. *Omnis utriusque sexus*, de penit. & remiss. desumpto ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. in quo expresse præcipitur confessio annua his verbis: *Omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti, &c.* Hoc præceptum est determinatio præcepti divini quantum ad tempus confitendi; quare obligat sub mortali, & est distinctum a præcepto communicandi in Paschate, subindeque obligat per se, & independenter ab illo. Unde qui per annum esset legitime impeditus a susceptione Eucharistiæ, teneretur nihilominus ad confessionem sacramentalem; & e contra qui in Paschate non haberet conscientiam peccati mortalis, non teneretur confiteri, bene tamen communicare. Qui vero tunc conscientiam mortalis habent, tenentur quidem prius confiteri, quam communicare, ad id tamen non obligantur ex vi præcepti annuæ confessionis, (supposito, quod in Natali Domini, aut alio quovis anni tempore confessi fuerint) sed ex vi præcepti divini prohibentis, ne quis indigne ad Eucharistiam præsumat accedere.

Huic præcepto non satisfacit per confessionem invalidam, cum illa non præcipiatur, sed prohibeatur ab Ecclesia; bene tamen per confessionem validam, sed informem, (quam esse possibilem infra ostendemus) tunc enim impletur præceptum alicujus rei, quando omnia ad essentiam rei præceptæ requisita ad-

hibentur : Sed per confessionem validam , quamvis informem , adhibentur omnia pertinentia ad essentiam confessionis sacramentalis , alioquin non esset valida : Ergo per illam impletur præceptum Ecclesiasticum de annua confessione . Confirmatur : Finis præcepti non cadit sub præcepto : Sed gratia per sacramentum recipienda , cujus privatio reddit sacramentum informe , est finis præcepti confessionis sacramentalis : Ergo non cadit sub præcepto .

§. II.

Minister confessionis sacramentalis.

DE fide certum est , solum Sacerdotem esse ministrum confessionis sacramentalis . Hoc enim definitum est in Concilio Constantiensi contra Wicleff , in Florentino in decreto unionis , & in Trid. sess. 14. c. 10. ubi dicitur , hæc verba Christi Jo. 20. *Quorum remisistis peccata* , solis sacerdotibus esse dicta , atque illis solis potestatem remittendi peccata fuisse concessam . Ratio etiam id suadet : tum quia conveniens fuit , ut illi soli haberent potestatem in corpus Christi mysticum , qui potestatem habent in corpus Christi verum , quales sunt soli Sacerdotes : tum etiam , quia sacramentum pœnitentiæ se habet per modum judicii , unde absolutio a peccatis est actus judicialis : Sed non est conveniens , quod in republica bene ordinata omnes sint iudices ; cum multa requirat actus judicialis , quæ non facile possunt in quolibet reperiri , ut scientiam , prudentiam , justitiæ zelum , &c. Ergo nec quod omnes sint confessionis sacramentalis ministri .

Ex hoc intelliges, in ministro confessionis jurisdictionem esse plane necessariam, non solum ut licite, sed etiam ut valide a peccatis absolvat; natura enim, & ratio judicii postulat, ut sententia non nisi in subditos feratur. Unde Tridentinum sess. 14. cap. 7. *Quoniam natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos tantum feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse hæc Synodus confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse, quam Sacerdos in eum profert, in quem non habet ordinariam, aut subdelegatam potestatem.*

Dices. Quilibet Sacerdos, ex vi suæ ordinationis, & illorum verborum, quæ Episcopus in persona Christi profert, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisseritis peccata, remittuntur eis, &c.* recipit potestatem absolvendi a peccatis, Ergo ut possit ab illis absolvere, non requiritur jurisdictio.

Respondeo tunc quemlibet Sacerdotem recipere potestatem physicam, sive ordinis, ad absolvendum a peccatis, non vero potestatem moralem, sive jurisdictionis.

Instabis: Potestas physica, sive ordinis, ad absolvendum a peccatis, consistit in charactere sacerdotali: Sed antequam Episcopus prædicta verba proferat, Sacerdos charactere sacerdotali insignitus est; cum ille imprimatur in contactu calicis, & prolatione illorum verborum, *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo*: Ergo antequam Episcopus proferat illa verba, *Accipite Spiritum Sanctum*, Sacerdos habet potestatem physicam, sive ordinis ad absolvendum a peccatis; subindeque ex vi illorum verborum non recipit potestatem physicam

ficam ad absolvendum a peccatis, sed moralem, quæ est ipsa potestas jurisdictionis.

Respondeo potestatem physicam ad absolvendum a peccatis non consistere in charactere Sacerdotali, sed in quodam modo reali, & intrinseco majoris perfectionis, & extensionis ipsius, ratione cujus character est potentia physica, non solum supra corpus Christi verum, ad consecrandum ipsum, sed etiam supra corpus Christi mysticum, sive supra fideles pœniten-tes, ad causandum in ipsis gratiam remissivam peccatorum, per absolutionem sacramentalem. Licet autem Sacerdos recipiat characterem sacerdotalem in contactu calicis, & prolatione illorum verborum, *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo*, illum tamen modum extensivum, & majoris potestatis recipit solum in prolatione illorum verborum: *Accipite Spiritum Sanctum, &c.*

Ex hoc intelliges notabile discrimen, quod reperitur inter potestatem jurisdictionis in foro pœnitentiæ ad absolvendum a peccatis, & potestatem jurisdictionis in foro externo, quam habet iudex ad actus judiciales exercendos; ista enim non præsupponit necessario aliam potestatem physicam, quæ sit fundamentum illius, bene tamen illa, nimirum characterem sacerdotalem, cum modo reali, & intrinseco extensionis supra corpus Christi mysticum jam explicato. Unde carentes charactere Sacerdotali non possunt ab Ecclesia deputari ad exercendum officium Confessoris, & absolvendum a peccatis, bene tamen ad actus judiciales fori externi exercendos.

CAPUT III.

Qualitas confessionis sacramentalis.

Circa qualitatem confessionis sacramentalis difficultas est, & controversia inter Theologos, an possit dari confessio sacramentalis, quæ sit valida, & tamen informis; idest quæ habeat omnia ad essentiam, & valorem Sacramenti requisita, & nihilominus careat suo effectu, videlicet gratia, & remissione peccatorum?

Respondeo id aliquando posse contingere: quia cum effectus sit extra essentiam suæ causæ, potest interdum, ob aliquam subjecti indispositionem, ipsum non causare, ut patet in igne non semper producente de facto calorem ob indispositionem subjecti: nulla ergo videtur esse repugnantia, quod confessio sacramentalis habeat omnia ad valorem Sacramenti requisita, & nihilominus per accidens non producat gratiam ob aliquem defectum, vel indispositionem pœnitentis: v. g. si quis habens quatuor peccata mortalia, tria declaret in confessione, & de eis attritionem habeat, supernaturalem quidem, sed ex motivo particularis deformitatis eorum, aliud vero ex inadvertentia inculpabili non declaret, nec consequenter de illo doleat, talis confessio erit valida, & tamen informis. In primis enim quod valida sit, ex eo patet, quod ommissio alicujus peccati ex ignorantia, vel inadvertentia inculpabili non reddit confessionem invalidam; quia licet tunc illa non sit integra materialiter, bene tamen formaliter, ut constabit ex infra dicendis. Quod vero sit informis, seu careat suo effectu, qui

qui est remissio peccatorum, non minus certum videtur; quia in confessione unum peccatum non remittitur sine alio: Sed in casu posito non remittitur pœnitenti illud peccatum, quod ex inadvertentia inculpabili non declarat: Ergo nec alia, quæ in confessione aperit, remittuntur. Major patet, minor probatur. Nunquam remittitur peccatum, nisi habenti dolorem formalem, aut virtualem de ipso: Sed in casu posito pœnitens neque habet dolorem formalem, neque virtualem de peccato omisso: non quidem formalem, & explicitum, ut constat, cum non cogitet de illo; neque etiam virtualem, & implicitum, quia dolor de peccato, ex motivo ipsi speciali, v.g. de adulterio ex speciali turpitudine ipsius, non est dolor virtualis de peccatis diversæ rationis, puta de furto, vel homicidio: pœnitens autem in casu posito non dolet de tribus peccatis, nisi ex particulari motivo, & ex speciali ipsorum turpitudine: Ergo non habet dolorem virtualem, & implicitum de quarto.

Dices. Peccata inculpabiliter oblita remittuntur in Sacramento pœnitentiæ, quamvis confessio ad ea non se extendat: Ergo illa pariter remittentur, quamvis attritio ad ea non extendatur; subindeque in casu posito confessio non solum erit valida, sed etiam formata; præsertim, quia tunc pœnitens nullum ponit obicem gratiæ sacramentali, alioquin peccaret; quandoquidem obligatur ex præcepto divino non impedire effectum Sacramenti, atque adeo non apponere illi obicem.

Respondeo, concesso Antecedente, negando consequentiam, & paritatem: notabile enim inter integritatem confessionis,

& integritatem attritionis reperitur discrimen; nam integritas confessionis solum est de præcepto, non de necessitate medii; unde quomodocumque satisfiat illi præcepto, confessio manet integra formaliter; pœnitentia vero interior est medium per se requisitum ad remissionem peccati; unde si ea ad aliquod peccatum non se extendat, illud non manet remissum, quia non applicatur ei medium per se necessarium. Ad illud, quod subjungitur, dico, quod, licet in casu posito pœnitens non ponat gratiæ sacramentali obicem positivum, ideoque non peccet; ei tamen apponit obicem negativum, videlicet negationem extensionis attritionis ad illud peccatum, ad quod inculpabiliter non advertit, & propterea gratiam sacramentalem non recipit; subindeque ejus confessio in illo casu valida est, & tamen informis.

§. IV.

Integritas confessionis Sacramentalis.

QUod attinet ad integritatem confessionis, duo sunt certa, & indubitata apud Theologos, & totidem incerta, ac in controversiam revocata. In primis certum est, formalem integritatem semper esse necessariam ad valorem confessionis, subindeque teneri pœnitentem declarare in confessione omnia, & singula peccata, & quantum ad speciem, & quantum ad numerum, & quoad circumstantias speciem mutantem, nisi aliqua causa gravissima, & urgens excuset. Ita enim definitur in Tridentino sess. 14. cap. 5. Ratio etiam id suadet. Primo quia in hoc Sacramento peccata remittuntur per modum

dum iudicii, media accusatione pœnitentis, & sententia iudicis: At sententia iudicis præsupponit integram peccatorum confessionem: Ergo & sacramentalis confessio. Secundo, Confessarius in hoc Sacramento non solum habet rationem iudicis, sed etiam medici: At medicus non potest sapienter medicinam præscribere, nisi omnes morbos infirmi perspectos habeat: Ergo nec Sacerdos potest salutarem pœnitentiam præscribere pœnitenti, nisi omnia, & singula ejus peccata cognoscat. Tertio, præceptum confessionis, ex Christi institutione, subrogatum est præcepto contritionis: Sed contritio non delet peccata, nisi omnia detestentur; Ergo nec confessio, nisi omnia declarantur, & Ecclesiæ clavibus subjiciantur.

Secundo certum est, materiale integritatem non semper esse necessariam ad valorem confessionis, vel ad fructum sacramentalem percipiendum, sed multas esse causas excusantes ab illa. Prima est oblitio, quando scilicet quis, adhibita sufficienti diligentia, non meminit alicujus peccati. Secunda est impotentia physica, ut si pœnitens amissa loquela, vel in phrenesim versus nequeat confessionem perficere, tunc enim uno peccato audito absolvendus est. Tertia est impossibilitas moralis, ut in casu, quo pœnitens propter suum, vel confessarii, vel alicujus tertii grave damnum, non potest distincte omnia peccata confiteri.

Dices. In nullo prorsus casu licitum est dimidiare Sacramentum Eucharistiæ, consecrando unam materiam sine alia, v. g. panem sine vino: Ergo nec confessionem sacramentalem. Sed nego consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia

cum sacramentalis confessio sit actus quidam moralis, & humanus, præceptum de ejus integritate metiendum est juxta possibilitatem moralem, & regulas prudentiæ. At vero Sacramentum Eucharistiæ non habet pro materia, vel forma actum aliquem humanum; ac proinde præceptum de illius integritate absolute intelligi debet, & absque limitatione.

Hæc duo sunt certa, & indubitata apud Theologos: sed dubitatur primo, utrum ad integritatem confessionis necessarium sit declarare circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggravantes? Respondeo affirmative, contra plures Recentiores, oppositum sentientes. Ratio fundamentalis est, quia cum sacramentum pœnitentiæ sit institutum per modum judicii, confessio sacramentalis debet esse talis, quod ex illa Sacerdos recte de criminū gravitate judicare possit, & servare equitatē in pœnitentiis injungendis, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 5. At neutrum potest præstare Sacerdos, nisi circumstantiæ notabiliter aggravantes ipsi in confessione declarentur: Ergo illæ in confessione declarari debent. Major constat, minor probatur. Incestus cum propria sorore, vel matre est incomparabiliter gravior, quam incestus cum propria nepte, vel consobrina; & tamen non distinguitur specie ab illo, sed solum notabiliter aggravat intra eandem speciem, quia ex communi sententia, quam insinuat S. Thom. 2. 2. qu. 154. art. 9. ad 2. omnia peccata incestus sunt ejusdem rationis, & speciei. Similiter furtum mille aureorū sine comparatione gravius est, quam furtum unius aurei; & tamen quantitas furti non est circumstantia mutans speciem, sed duntaxat aggravans intra eandem speciem.

ciem, ut docet D. Thomas 1. 2. qu. 7. artic. 3. ad 3. Quoniam igitur pacto Sacerdos poterit recte judicare, quam graviter aliquis peccaverit, si ignoret, an penitens incestum commiserit cum propria matre, vel sorore, vel solum cum nepte, aut consobrina, & nesciat, an furatus fuerit mille aureos, vel unum tantum? & quomodo poterit pœnitentiam condignam ei injungere, si non declararet circumstantias illas intra eandem speciem notabiliter aggravantes? Præsertim cum illæ circumstantiæ majorem interdum malitiam addant, quam illæ, quæ speciem mutant. Furtum enim v. g. centum mille aureorum, vel occisio centum mille hominum absolute continet in se majorem malitiam, quam furtum unius aurei, vel occisio unius hominis in Ecclesia. Addo quod, si liberum esset pœnitenti tales circumstantias declarare, vel non declarare in confessione, non posset Episcopus, nec Summus Pontifex peccatum intra eandem speciem notabiliter aggravans, v. gr. incestum cum matre, vel cum sorore, sibi reservare, (ut sæpe faciunt) non reservando sibi incestum cum nepte, vel consobrina. Sequela probatur: Ecclesia nunquam sibi reservat, nec reservare potest venialia, aut mortalia alias rite confessa; quia hujusmodi peccata non sunt materia necessaria, sed libera confessionis: Ergo si pariter circumstantiæ intra eandem speciem notabiliter aggravantes essent materia libera confessionis, non posset Ecclesia sibi reservare aliquod peccatum, ratione alicujus circumstantiæ illud intra eandem speciem notabiliter aggravantis.

Dices. Homo non obligatur ad id, de quo nullum extat præceptum: Sed nullū extat præ-

ceptum divinum, vel Ecclesiasticum de confitendis circumstantiis intra eandem speciem notabiliter aggravantibus: Ergo fideles ad id non tenentur. Unde Tridentin. sess. 14. cap. 5. doctrinaliter definiens, quæ circumstantiæ in confessione explicandæ sint, meminit solum earum, quæ speciem mutant: & D. Tho. in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæstiunc. 5. sic ait: *Alii vero dicunt, quod non sunt necessario confitende nisi circumstantiæ, quæ ad aliud genus, & speciem peccati mortalis trahunt; & hoc probabilius est.*

Respondeo, concessa majori, negando minorem: extat enim præceptum divinum de confitendis illis circumstantiis ex institutione hujus sacramenti sequens; cum enim sit institutum a Christo per modum judicii, quidquid requiritur ad hoc, ut Sacerdos recte de criminum gravitate judicare possit, cadit sub præcepto divino; unde cum explicatio circumstantiarum intra eandem speciem notabiliter aggravantium necessaria sit ad hoc, ut confessarius rectum de gravitate criminum efformet judicium, ut jam ostensum est, sub præcepto divino cadit. Ad Tridentinum vero dicendum est, illud ideo explicite non meminisse nisi earum circumstantiarum, quæ mutant speciem, quia controversiam inter Theologos de aliis, quæ non variant speciem, noluit definire. Ceterum ratio, quam tradit, ob quam explicari debent illæ, quæ variant speciem, ostendit implicite necessario declarandas esse alias, quæ intra eandem speciem notabiliter aggravant, ut ex supra dictis constat. Addo, quod Concilium docet confitenda esse peccata non solum quantum ad speciem, sed etiam quantum ad numerum: peccatum

autem habens circumstantiam notabiliter aggravantem nonnunquam est virtualiter multiplex, ut patet in furto mille aureorum, quod æquivalet mille furtis unius aurei, & in odio per integrum annum durante, quod æquivalet, & continet virtualiter plures actus odii; quia continuatio peccati est virtualis quædam distinctio, & multiplicatio peccatorum. Unde Catechismus ejusdem Concilii de sacr. pœnit. §. *sed quoniam* docet, non modo peccata omnia, sed etiam circumstantias, quæ peccati gravitatem valde augment, vel minuunt, in confessione explicandas esse.

Ad D. Thomam dicendum est, illum solum excludere velle loco citato ab obligatione confitendi illas circumstantias, quæ non valde notabiliter aggravant intra eandem speciem, ut circumstantia diei festi, vel dignitatis personæ, puta si ille, qui peccatum commisit, sit Episcopus, Abbas, vel Generalis Ordinis; non vero circumstantias intra eandem speciem notabiliter aggravantes, ut constat ex ratione, quam adducit; ait enim, ideo non esse necessario confitendas nisi circumstantias, quæ mutant speciem, *quia venialia non sunt de necessitate confessionis, sed tantum mortalia, quæ quantitatem infinitam quodammodo habent.*

Secunda difficultas, & controversia est, an pœnitens possit, & debeat propter integritatem suæ confessionis personam complicitis revelare, si aliter peccatum suum explicare non possit? Respondeo affirmative, quia in sacramento pœnitentiæ pœnitens habet jus sese integre accusandi: Ergo & manifestandi complicem, si aliter non possit seipsum integre accusare, seu facere suam confessionem integram. Nec valet, si dicas, pœnitentem ob in-

tegritatem suæ confessionis non posse infamare proximum apud Confessarium : tum quia revelatio complicitis in confessione non est diffamatio ejus , nisi materialiter ; sicut non diffamatur , quando peccatum ejus revelatur ob ipsius utilitatem , & correctionem , ut docet S. Th. 2. 2. q. 73. a. 2. tum etiam , quia complex voluntarie se faciendo socium pœnitentis in crimine , voluntarie etiam se subdidit , quantum in ipso est , cognitioni judicis de tali crimine , quia voluntarie se fecit circumstantiam talis delicti . Ex quo intelliges , quod si frater commisit incestum cum sorore , ipsa volente , & consentiente , potest , & tenetur in confessione circumstantiam illam explicare , & sororis personam , & crimen confessario detegere , locus vero si sorori non consentienti stuprum intulerit ; quia in primo casu soror est complex criminis , & socia flagitii , non vero in secundo . Unde tunc sufficit , quod frater , qui vim sorori intulit , dicat se commisisse incestum cum consanguinea , eique vim intulisse , non explicando circumstantiam personæ .

§. V.

Sigillum confessionis.

TRiplici præcepto Confessor obligatur ad servandum sigillum confessionis , naturali , divino , & humano : naturali , quia de jure naturæ est servare secretum sibi commissum : divino , quia confessio , quæ est juris divini , sine secreto esset nimis odiosa , subindeque moraliter impossibilis : humano denique , seu Ecclesiastico , quia Ecclesia strictissime præcipit sigillum confessionis servari , & pœnis

nis gravissimis ejus violatores punit, ut patet Canone *Sacerdos*, de pœnit. dist. 1. Ex quo sequitur, Sacerdotem violantem sigillum confessionis triplex peccatum committere, primum detractionis, infamando proximum, secundum infidelitatis, non servando secretum, tertium sacrilegii, faciendo contra reverentiam, & significationem hujus sacramenti.

Adeo vero stricta est sigilli confessionis obligatio, ut ne in periculo quidem boni communis, aut in quacumque necessitate, vel ad vitandum quodcumque scandalum liceat illud violare, ut dicitur in prædicto Canone. Ratio est primo, quia revelatio secreti confessionis non est medium ordinatum ad succurrendum necessitatibus, & periculis hominum. Secundo, quia quod est intrinsece malum, nunquam potest assumi ut medium ad procurandum aliquod bonum, vel ad vitandum malum; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona, vel ut vitentur alia mala: violare autem sigillum confessionis est intrinsece malum; tum quia est violatio juris naturalis præcipientis servare secretum; tum etiam, quia est contra significationem sacramenti pœnitentiæ; hoc enim sacramentum significat remissionem peccatorum, quæ est tectio quædam, & occultatio, quam facit Deus de peccatis, juxta illud Psal. 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*: Ergo violatio sigilli confessionis nunquam potest esse licita sub prætextu alicujus boni procurandi, aut alicujus mali, vel scandalii vitandi. Tertio, quia si aliquando liceret sigillum confessionis violare, totaliter destrueretur pœnitentiæ sacramentum, quod est maximum bonum reipublicæ Christianæ; quia
illud

illud redderetur odiosum, ut supra dicebamus.

Dices. Præceptum de integritate confessionis non minus est de jure divino, quam præceptum servandi ejus secretum; & tamen licitum est in pluribus casibus facere confessionem non integram, ut constat ex dictis §. præcedenti: Ergo pariter licitum erit in aliquibus casibus extraordinariis revelare secretum confessionis.

Respondeo, non omnem integritatem confessionis esse de jure divino, sed illam duntaxat, quæ est in potentia pœnitentis; unde ista semper obligat, nullusque potest assignari casus, in quo liceat pœnitenti non facere confessionem formaliter integram, licet plures adduci possint, in quibus non tenetur facere confessionem materialiter integram. Addo hoc esse discrimen inter præceptum confessionis, & præceptum non revelandi secretum confessionis, quod primum est affirmativum, atque adeo licet obliget semper, non tamen pro semper, sed possunt contingere casus, in quibus cessat ejus obligatio; secundum vero est negativum, subindeque obligat semper, & pro semper, ac in omni casu, nullo prorsus excepto, cum ea sit natura præceptorum negativorum. Ex his

Colligitur primo, non posse confessorem ad explicandum peccatum proprium in confessione, revelare peccatum alterius in confessione auditum; quia præceptum sigilli est arctius, quam præceptum de integritate confessionis, cum ne ad mortem quidem vitandam liceat sigillum confessionis violare, & a præcepto integritatis confessionis multo minora damna, & pericula excusent.

Colligitur secundo, non licere sacerdoti

facere actionem aliquam, quæ ex natura sua sit expressiva peccati in confessione auditi, quia hoc esset revelare confessionem non verbo, sed facto: ei tamen licitum esse exercere omnes illas actiones, quæ de se sunt indifferentes ad significandum peccatum confessum, aut non confessum, & possunt, etiam consideratis omnibus circumstantiis, fieri ex aliis motivis. Unde si Sacerdos sciret per confessionem paratum sibi esse vinum toxicatum ad missam celebrandam, posset a celebratione abstinere, fingendo aliquam infirmitatem repentinam. Non possunt tamen Prælati uti cognitione per confessionem habita ad externam gubernationem; hoc enim strictissime prohibuit Clemens VIII. decreto anno 1593. die 26. Maji edito.

Colligitur tertio, illum, qui reperit chartam, in qua scripta sunt peccata pœnitentis nondum confessa, non obligari ad sigillum, sed duntaxat ad secretum naturale; quia talia peccata nondum Ecclesiæ clavibus subiecta sunt. Quo fit, ut si in ea charta contineatur aliquod facinus vergens in damnum reipublicæ, teneatur illud revelare, cum secretum naturale non obliget cum damno boni publici. Si tamen charta jam tradita fuisset confessario, & casu e manibus ejus dilapsa, tunc qui illam reperiret, ad sigillum confessionis teneretur; quia in tali casu peccata in ea contenta fuissent confessario manifestata, subindeque subdita clavibus Ecclesiæ.

CAPUT VI.

De absolutione sacramentali.

Circa absolutionem sacramentalem quatuor sunt difficultates breviter hic expediendæ. Prima est, utrum omnia ista verba, *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quæ a Florentino, & Tridentino assignantur pro forma sacramenti pœnitentiæ, sint de ejus essentia, an vero hæc sola verba *absolvo te*, sint essentialia absolutioni sacramentali?

Respondeo hæc sola verba *absolvo te* ad effectum, & valorem absolutionis sacramentalis sufficere. In primis enim ad illam non requiritur necessario invocatio Sanctissimæ Trinitatis, sed illa relinquitur arbitrio Sacerdotis, ut ait D. Thomas supra q. 84. ar. 3. Unde non est eadem ratio de forma hujus sacramenti, ac de forma Baptismi, & Confirmationis, in qua necessaria est expressio Sanctissimæ Trinitatis; quia Baptismus inducit hominem ad fidem, cujus præcipuum mysterium est Trinitas; & Confirmatio roborat ad ejus confessionem. Secundo, quod non debeat necessario poni particula *omnibus*, constat, tum quia non apponitur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito, tum etiam, quia pœnitens non potest absolvi ab uno peccato mortali, quin absolvatur ab omnibus; & de venialibus sæpe non fit absolutio, cum pœnitens de illis non pœniteat, nec pœnitere teneatur. Tertio, quod *ly a peccatis* non sit de essentia absolutionis, probatur, quia licet hæc verba *absolvo te*, ex se indifferentia sint ad signifi-

can.

candum absolutionem a peccatis, vel a censuris; cum tamen in administratione sacramenti pœnitentiæ proferantur supra pœnitentem confitentem peccata sua, habent ex illa circumstantia, quod potius significant absolutionem a peccatis, quam a censuris. Demum, quod per solum verbum *absolve*, non exprimat sufficienter forma absolutionis, sed debeat addi particula *te*, ex eo constat, quod in ea significari, & exprimi debeat absolutionem cadere supra talem personam delinquentem, accusatam, convictam, pœnitentem, & confessam talia singularia peccata. Unde particula *te* non minus est de essentia in forma sacramenti pœnitentiæ, quam in forma sacramenti Baptismi, & Confirmationis. Relinquitur ergo, quod forma absolutionis essentialiter salvetur in illis verbis, *absolve te*, suppresso nomine *ego*, quod in verbo primæ personæ *absolve* subintelligitur; illa enim sufficienter significant principalem effectum hujus sacramenti, qui est solutio a vinculis peccatorum.

Dices. Florentinum, & Tridentinum, assignando formam hujus sacramenti, dicunt illam consistere in illis verbis: *Ego te absolvo, &c.* Ergo censent aliqua ex verbis sequentibus pertinere essentialiter ad formam absolutionis sacramentalis. Sed nego consequentiam: ideo enim particulam *&c.* addiderunt, vel ut abstraherent a controversiis Theologorum, qui putant alia etiam verba pertinere ad essentiam hujus formæ; vel ut significarent sequentia non esse omittenda, quamvis non sint essentialia. Et certe si existimassent illa esse essentialia, non omisissent pauca hæc verba, *a peccatis tuis*, cum integram formam baptismi, et si
lon-

longiorem, expreſſerint.

Ex his intelliges, gratiam ſacramentalem remiſſivam peccatorum produci in inſtanti extrinſece terminativo horum verborum, *absolvo te*; cum tunc completa ſit ſignificatio eſſentialis abſolutionis ſacramentalis, & ſacramenta tunc cauſent gratiam, quando eſt completa ſignificatio eſſentialis illorum. Sicut in ſententia illorum, qui exiſtimant hæc ſolum verba, *hic eſt calix ſanguinis mei*, eſſe de eſſentia conſecrationis calicis, ſanguis Chriſti ponitur ſub ſpeciebus vini in inſtanti extrinſece terminativo illorum, & antequam verba ſequentia, *qui pro vobis, & pro multis effundetur, &c.* a ſacerdote prolata fuerint.

Secunda difficultas eſt, an forma abſolutionis deprecatorie prolata valida ſit? Reſpondeo negative contra Morinum, & Lau-noy-um; quia, ut ait Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 6. abſolutio ſacramentalis eſt ad modum actus judicialis, quem ſacerdos exercet: Atqui ſententia judicis deprecatorie exprimi non debet, ſed indicative, vel imperative, ut conſtat in judiciis humanis: Ergo nec abſolutio ſacramentalis.

Confirmatur: Abſolutio eſt actus auctoritatem habentis, deprecatio contra eſt actus ſupplicantis; unde qui ſupplicat, oſtendit ſe poteſtatem abſolvendi non habere, ſed ab alio gratiam abſolutionis expetere: igitur forma deprecativa pugnat cum abſolutiva. Addo, quod, ſi forma abſolutionis deprecatorie prolata valida eſſet, poenitens abſolveretur a peccatis, cum ſacerdos verba iſta proferat: *Abſolutionem, & remiſſionem omnium peccatorum tribuat tibi omnipotens, & miſericors Dominus*, cum in illis fiat expreſſa de-
pre-

precatio pro absolutione, & remissione peccatorum; & sic sacerdos per hæc verba, *Ego te absolvo*, pœnitentem a peccatis vere non absolveret, sed solum illum jam esse ab eis absolutum declararet, quod aperte repugnat Tridentino sess. 14. can. 9. ubi sic ait: *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis* (quam in illis verbis, *absolvo te*, positam esse ibidem cap. 3. docet) *non esse actum judiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata, anathema sit.*

Objectiones Adversariorum levissimæ sunt: in primis enim verum non est, quod opponunt, nimirum Græcos non nisi deprecative absolvere; hoc enim falsum esse constat ex Arcudio, qui de formis absolvendi Græcorum accurate, & fuscè disputat lib. 4. de Sacram. cap. 3. ubi nullam refert, in qua non sit aliqua propositio, quæ authoritatem sententiæ judicialis non præ se ferat, licet ante, & post orationes aliquas habeat adjunctas, quemadmodum habet forma consuetæ Latinae Ecclesiæ.

Non obest etiam id, quod dicitur can. *Multiplex*, de pœnit. dist. 1. nempe *indulgentiam Dei nisi supplicationibus Sacerdotum obtineri non posse*. Hoc enim intelligendum est de deprecatione, quæ præmittitur absolutioni sacramentali, ut interpretatur D. Thomas sup. q. 84. ar. 3. ad 2. Pontifex enim sacramentum pœnitentiæ *supplicationes* appellat, ab oratione deprecativa, quæ absolutioni præmittitur. Neque enim novum est, ut sacramenta a ritibus accidentalibus nomina fortiantur, ut patet in ipso pœnitentiæ sacramento, quod *manuum impositio* dicitur, quamvis hæc non sit de necessitate hujus sacramenti.

Non

Non valet etiam exemplum, quod adducitur de sacramento extremæ unctionis, cujus forma est per modum deprecationis. Nam, ut discurret D. Thomas opusc. 22. cap. 1. in hoc sacramento, præter salutem animæ, petitur salus corporis; & quia non semper expedit, ut hæc conferatur, precatio adhibetur. In sacramento vero penitentiae, & aliis confertur aliquid spirituale, quod semper expedit conferri; unde non debet forma sacramenti penitentiae, nec aliorum sacramentorum, excepta forma extremæ unctionis, ad modum precationis exprimi.

Tertia difficultas affinis præcedenti est, an sacerdos per hæc verba, *Ego te absolvo*, vere penitentem absolvat a culpa, & reatu pœnæ æternæ, vel solum a peccatis absolutum declaret. Respondeo illum vere absolvere, & non solum absolutum declarare. Hoc enim expresse docet Tridentinum sess. 14. can. 9. his verbis: *Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem non esse actum judiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, &c. anathema sit.* Idem asserit D. Thomas opusc. 22. cap. 1. & variis Scripturæ testimoniis probat. Item Richard. a S. Victore lib. de potestate ligandi, & solvendi cap. 21. hæc scribit: *Extat quorundam sententia tam frivola, ut ridenda potius, quam refellenda videatur; putant enim Sacerdotem non habere potestatem solvendi, sed ostendendi solutos. Sed nunquid Dominus dixit, quod solutum ostenderitis, erit solutum? Dicunt sacerdotes non habere potestatem remittendi peccata, cum Dominus hoc dicat; & dicunt habere potestatem ostendendi remissa, cum Dominus hoc non dicat.*

Ratio

Ratio etiam suffragatur : sacramenta enim novæ legis efficiunt, quod significant : Atqui sacramentum pœnitentiæ habet præcipue ratione suæ formæ, quod significet remissionem peccatorum : Ergo præcipue ratione suæ formæ illam confert ; subindeque Sacerdos per hæc verba, *Ego absolvo te*, vere pœnitentem absolvit a peccatis, & non solum ab illis esse solutum declarat.

Confirmatur : Ideo Baptismus causat gratiam ablutivam a sordibus peccatorum, quia hæc verba, *Ego te baptizo*, illam significant : Sed verba ista, *Ego te absolvo*, non minus clare gratiam remissivam peccatorum designant : Ergo pariter illam sufficienter dispositis conferunt.

Addo, quod si sacerdotes novæ legis non vere absolverent a peccatis, sed solum pœnitentem absolutum declararent, non differrent a legalibus sacerdotibus ; isti enim habebant potestatem discernendi lepram a non lepra, & declarandi, quinam vere essent, vel non essent leprosi. Unde Chrysostomus de sacerdotio cap. 6. *Corporis lepram purgare ; vel ut verius dicam, ne purgare quidem, sed purgatam ostendere Judæorum sacerdotibus licebat. At vero nostris sacerdotibus non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.*

Nec obest, quod D. Hier. super illud Matth. 12. *Tibi dabo claves regni cœlorum*, Sacerdotes Evangelicos legalibus æquiparare videatur in hoc, quod sicut illi non mundabant leprosos, sed eos mundos esse judicabant, ita Sacerdotes Evangelici non justificant peccatores, nec eos mundant, sed eos mundos esse ostendunt. Ibi enim comparat Sacerdotes Evangelicos
cum

cum legalibus in eo solum, quod sicut legales non poterant suo arbitrio discernere inter lepram, & lepram, sed solum juxta merita causæ; ita neque Sacerdotes Evangelici judicare debent, aut possunt de peccatis juxta suum beneplacitum, ita ut possint damnare innoxium, vel absolvere pravum, sed juxta uniuscujusque dispositionem.

Nec obest etiam, quod Augustinus, Gregorius, & alii SS. Patres dicunt, Sacerdotes non solvere, nisi prius a Deo vivificatum, sicut nec solverunt Apostoli Lazarum, nisi prius a Christo resuscitatum. Hoc enim, ut ait D. Thom. opusc. cit. cap. 2. intelligendum est non de perfecta vivificatione per gratiam sanctificantem, sed de imperfecta per gratiam excitantem, quæ inchoat vitam animæ per actum aliquem supernaturalem, ad quem movet, & excitat peccatorem, qui exit foras sicut Lazarus e sepulchro, idest recedit a peccato per dolorem, & detestationem quandam, & accedit ad Sacerdotem, ut se prodat per confessionem. Hanc interpretationem approbat D. Augustinus tract. 49. in Joan. & aliis in locis.

Ex dictis colligitur, verum sensum horum verborum, *Ego te absolvo a peccatis tuis*, hunc esse: Ego tibi confero gratiam, quantum est de se, remissivam peccati, seu solutivam a vinculis peccatorum. Hæc enim forma sic intellecta verificatur, non solum quando penitens cum sola attritione, & in statu peccati mortalis ad sacramentum penitentiae accedit, sed etiam quando contritus, & justificatus illud suscipit, vel quando de peccatis valide confessis, & remissis absolvitur; nam in his casibus recipit gratiam, quantum est de se,
re-

remissivam peccati, licet actu peccata non remittat; sicut qui accipit per accidens primam gratiam in Eucharistia, accipit illam per modum nutritivæ, licet per accidens tunc primam vitam spirituales animæ conferat.

Quarta difficultas est, an absolutio dari possit scripto, vel absenti? Respondeo negative quoad utramque partem. In primis enim, quod absolutio non possit dari scripto, videtur manifestum: tum quia ex Florentino, & Tridentino verba sunt forma cujuslibet sacramenti novæ legis, a qua lege excipiunt solum sacramentum matrimonii, in quo nutus, & signa possunt supplere vicem verborum: tum etiam, quia cum sacramentum pœnitentiæ sit institutum per modum judicii, debet sententia absolutionis, sicut in aliis judiciis solemnibus, voce humana proferri.

Quod vero absolutio non possit dari absenti, constat ex verbis illis formæ, *Absolvo te*, nam particula *te* expresse ad personam præsentem dirigitur, juxta Christi institutionem; sicut in Eucharistia hæc verba, *hoc est corpus meum*, ad materiam præsentem diriguntur: unde sicut Sacerdos non potest consecrare panem absentem, ita nec pœnitentem absentem absolvere.

Sed quæres, an saltem confessio fieri possit Sacerdoti absenti per litteras, aut per internum? Respondeo negative: dicitur enim in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. dist. 1. ex lib. de vera, & falsa pœnitentia: *Præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda*. Id etiam determinavit Clemens VIII. die 20. Junii anno 1602. damnans hanc
pro-

propositionem : *Licet per litteras , aut per internuntium confessorio absenti confiteri sacramentaliter , & ab eodem absente absolutionem obtinere .* Quam damnationem cum duntaxat in sensu copulativo intelligendam esse , non divisive , & seorsim , ac proinde de sola absolutione , non confessione respondisset Suarez , Paulus V. anno 1605. die 14. Julii declaravit , hanc interpretationem non posse subsistere , jussitque eam ex libris Suaris expungi , quod & duplici alio decreto postea confirmavit .

Nec valet , quod aliqui dicunt , prædictam confessionem factam confessorio absenti damnari ab utroque Pontifice ut illicitam quidem , sed non ut invalidam . Si enim confessio facta absenti per epistolam , aut internuntium valida esset , esset etiam licita in aliquo casu , urgente nimirum extrema necessitate salutis , quo tempore omnia media valida sunt licita , id exigente supremo periculo æternæ damnationis ; ut si aliter moribundus salutem consequi non valeat , quia nec Sacerdotem præsentem habere potest , nec probabiliter sperat se contritionem habiturum . Unde si valide quis possit confiteri absenti , hoc non humana potestate , etiam Pontificia , prohiberi posset in tali casu cum dispendio salutis æternæ . Cum ergo Clemens VIII. strictissime , & sub pœna excommunicationis sibi reservatæ , opinionem illam , quæ asserit licere absenti per epistolam , vel internuntium confiteri quovis modo , aut in quocumque casu , ad praxim deducere prohibeat , manifestum est illum censere talem confessionem esse invalidam , & non solum illicitam .

Objicitur tamen difficile argumentum : nam si moribundus mittat ad Sacerdotem , vel
coram

coram testibus dicat se optare confessarium, aut etiam solummodo det signa contritionis, postmodum si morbo oppressus nec loqui amplius possit, nec ulla contritionis signa dare, Sacerdos ad eum accedens potest, & debet eum absolvere, ut habetur in rituali Pauli V. & hæc est praxis communis Ecclesiæ; & tamen tunc pœnitens non confitetur in præsentia sacerdotis, sed in ejus absentia antea confessus est: Ergo confessio fieri potest sacerdoti absenti.

Huic objectioni dupliciter respondent Auctores: plures volunt requiri omnino, quod, dum Sacerdos ad moribundum accessit, saltem adstantes in præsentia utriusque testentur, pœnitentem aut voce, aut nutibus confessarium petiisse, & signa contritionis dedisse: tunc enim (inquiunt) pœnitens confitetur coram sacerdote per illos adstantes, quasi per interpretes. Si vero Sacerdos solum dum est in via, & absens, per internuntium audiat moribundum petiisse confessarium, & nulli sint præsentés, qui hoc testari possint, non potest illum sacramentaliter absolvere. Id probant non solum ex prædicto Clementis VIII. decreto, sed etiam ex epistola 91. Leonis magni ad Theodorum, & ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 97. ubi dicitur, testimonium circumstantium posse prodesse moribundo, ut absolvatur a Sacerdote.

Alii existimant, etsi Sacerdos adveniēns nullum habeat testimonium circumstantium, si tamen audiverit a nuntio, moribundum petiisse confessarium, & signa contritionis dedisse, posse, & debere illum absolvere. Sic enim (inquiunt) habetur in rituali Pauli V. ubi præscribit Pontifex, ut

pœnitens, qui ante mortem confitendi desiderium ostenderit, sive per se, sive per alios, a sacerdote adveniente absolvatur. Ad decretum vero Clementis VIII. respondent, Pontificem in tali decreto non comprehendere casum summæ necessitatis, sed loqui de confessione, quæ regulariter fit ab eo, qui potest coram sacerdote confiteri. Sicut enim per accidens valet confessio non integra, licet per se loquendo jure divino integra esse debeat: ita per se loquendo, jure divino debet fieri confessio coram sacerdote, per accidens tamen, quando pœnitens loqui non potest, nec adest Sacerdos, sufficit confessio coram testibus facta, nondum præsentem sacerdote.

Utraque solutio probabilis est. Prima tamen probabilior, & conformior prædicto Clementis decreto, nec non Concilio Carthaginensi citato, quod requirit testimonium presentium, ut moribundus a sacerdote absolvatur. Nec urget id, quod refertur ex rituali Pauli V. nam cum præscribit Pontifex, absolvendum esse moribundum, qui ante mortem confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, per *ly alios*, intelligi debent circumstantes, non vero nuntii, qui hoc solum sacerdoti referunt, nec sunt præsentem, quando ille pervenit ad infirmum; illi enim non possunt se habere tanquam infirmi interpretes, sicut circumstantes.

Ceterum omni probabilitate caret sententia Jacobi Baji, Baunii, Tamburini, Caramuellis, Theophili Raynaudi, & aliorum recentiorum Casuistarum, qui docent posse absolvi moribundum, quamvis nullum exhibeat signum contritionis, & desiderii absolutionis, si vixerit pie, suæque salutis inmemor non fuerit.

fuero. Cum enim Sacramentum pœnitentiæ per modum iudicii institutum sit, non potest perfici sine aliqua sui accusatione, quæ est pars essentialis illius, & sine qua Sacerdos in foro pœnitentiæ juridice sententiam ferre nequit.

Confirmatur ex decretis Conciliorum, & Pontificum supra citatis, qui, dum statuunt dandam esse absolutionem moribundo, semper expresse addunt, si per se, vel per alios signa pœnitentiæ dederit. Imo Paulus V. in suo rituali sic habet: *Videat autem diligenter Sacerdos, quando, & quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio, nec absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces, quales sunt, qui nulla dant signa doloris.*

Quod vero aliqui obijciunt, Clementem VII. dedisse absolutionem sub conditione cuiusdam cadenti e fornice templi D. Petri, nullum danti signum doloris: Cardinalis de Lugo, re bene examinata, dicit esse fabulosum.

Non obest etiam, quod Augustinus lib. de adulterinis coniugiis cap. 26. videatur favere prædictæ sententiæ, dicit enim: *Catechumenis ergo in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo, seu casu aliquo sic oppressi sint, ut, quamvis adhuc vivant, petere tamen sibi baptismum, vel ad interrogata respondere non possint, prosit eis, quorum in fide Christiana jam nota voluntas est.* Et c. 28. *Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finienda vitæ periculum præoccupaverit.* Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha sue pacis exire velle debet Mater Ecclesia. Ad hoc enim respondetur, Augustinum ibi agere de adultero, qui fecit confessionem, & petiit absolutionem, cui dilata fuit: sicut certum est ibi

agere de Catechumeno adultero, qui petit baptismum, cui fuit dilatum. Ait enim ibidem: *Ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium conjugii copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum; tamen, si desperati, & intra se pœnites jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto.*

CAPUT VII.

De satisfactione sacramentali.

DUplex debetur Deo satisfactio pro peccato commisso, una pro culpa, ut est offensæ Dei; reparatur enim injuria personæ illata per satisfactionem, non per restitutionem: altera pro pœna, non æterna, quæ simul cum culpa remittitur, sed temporali, in quam pœna æterna veluti commutatur a Deo, cum culpa remittitur. Prima satisfactio fit per actum contritionis, altera autem fit per actus injunctos a sacerdote in sacramento pœnitentiæ, unde *sacramentalis* appellatur: & definitur a Tridentino sess. 14. cap. 8. *Actio, per quam in sacramento pœnitentiæ retribuimus Deo compensationem aliquam pro peccato juxta sententiam sacerdotis.*

Illam esse partem sacramenti pœnitentiæ constat ex Florentino in decreto unionis, & ex Tridentino sess. 14. cap. 3. idque ratio suadet; hoc enim sacramentum, ut sæpe diximus, est institutum per modum judicii: Sed omne judicium constat ex accusatione rei, sententia Judicis, & ejusdem rei punitione: Ergo satisfactio, quæ est pœnitentis punition, est pars sacramenti pœnitentiæ.

Non est tamen pars ejus essentialis, sed
in

integralis: tum quia punitio rei non est de essentia, sed tantum de integritate iudicii, & veluti complementum ejus extrinsecum: tum etiam, quia satisfactio supponit sacramentum jam perfectum, & completum essentialiter, cum supponat gratiam, quæ est effectus sacramenti, productam. Addo, quod, si satisfactio esset pars essentialis hujus sacramenti, sequeretur, quod moribundus omni sensu destitutus esset incapax sacramenti pœnitentiæ, cum nullam satisfactionem implere possit.

Illam triplicem habet effectum, nempe remissionem pœnæ temporalis ex peccatis jam condonatis relictæ, auxilia quædam supernaturalia ad facilius præcavendum peccata in futurum, & augmentum gratiæ habitualis.

Duo primi effectus patent ex eo, quod sacramenta novæ legis id efficiunt ex opere operato, quod significant: At satisfactio sacramentalis significat pœnæ ex peccatis condonatis relictæ remissionem, & majorem in posterum peccata præcavendi facilitatem, quæ ex auxiliis gratiæ provenit: Ergo causat ex opere operato talem pœnæ remissionem, & auxilia illa supernaturalia ad facilius præcavenda peccata in futurum.

Tertius traditur expresse a D. Thoma 3. p. qu. 90. art. 2. ubi ait: *Satisfactio confert gratiam, prout est in proposito, & auget eam, prout est in executione, sicut baptismus in adultis*. Ratio etiam id suadet: nam omnis pars sacramenti concurret ad significandam gratiam sanctificantem, subindeque ad eam causandam: Atqui satisfactio est pars sacramenti pœnitentiæ: Ergo significat, & causat gratiam sanctificantem; unde cum non pos-

fit producere primam gratiam, quia eam supponit per confessionem, & absolutionem productam, saltem ejus augmentum ex opere operato causare debet. Neque obstat, quod satisfactio sit tantum pars integralis sacramenti pœnitentiæ: sicut enim confessio, & absolutio ex eo, quod sint partes essentielles sacramenti pœnitentiæ, producunt ex opere operato gratiam essentialem sacramenti pœnitentiæ; sic satisfactio ex eo, quod sit pars integralis, debet causare gradum perfectionis ejusdem gratiæ, quæ ipsam integret, subindeque augmentum illius.

Dices. Ergo pœnitens, qui in peccato mortali exequitur pœnitentiam injunctam, peccat mortaliter ponens obicem gratiæ sanctificanti. Sed nego consequentiam, quia licet satisfactio sacramentalis novum gradum gratiæ ex opere operato conferat, eo tamen ipso, quod talis gradus non sit gratia essentialis sacramenti pœnitentiæ, sed tantum ejus complementum, & perfectio integralis, non peccat mortaliter, qui tali gradui obicem ponit, sed solum qui ponit obicem gratiæ essentiali.

Ex his colligitur primo, teneri sacerdotem, audita confessione, satisfactionem, quæ vulgo pœnitentia appellatur, pœnitenti injungere, & pœnitentem illam acceptare, & adimplere; quia tam confessarius, quam pœnitens tenentur efficere sacramentum pœnitentiæ integrum. Unde falsum est, quod aliqui dicunt, posse confessorem, & pœnitentem remittere solutionem pœnæ in aliam vitam; licet enim hoc absolute, & spectata lege naturæ verum sit, non tamen in nova lege, & supposita institutione sacramenti pœnitentiæ, in quo datum est sacerdotibus judicium de peccatis, & penis
pro

pro illis subeundis, & præceptum pœnitentibus pœnas pro illis injunctas subire.

Colligitur secundo, sacerdotem teneri injungere pœnitentiam aliquo modo proportionatam gravitati criminum, & eorum multitudini, nisi rationabilis causa excuset: quia ille in tribunali pœnitentiæ tria agit munera, seu officia; non solum enim est minister hujus sacramenti, sed præterea judicem, & medicum agit. In quantum minister debet efficere sacramentum integrum, subindeque aliquam injungere pœnitenti satisfactionem, cum satisfactio sit pars integralis hujus sacramenti. In quantum medicus debet vulnera pœnitentis curare, subindeque salutarem, ac morbis animæ suæ sanandis convenientem pœnitentiam injungere. Ut Judex debet servare æquitatem, ac proinde condignam, & proportionatam gravitati, & multitudini criminum injungere pœnitentiam. Dixi, *nisi rationabilis causa excuset*, quia ex rationabili causa potest interdum confessarius leviozem pœnitentiam injungere, ut si pœnitens gravi morbo sit oppressus, si lucretur indulgentiam plenariam, vel si sit periculum, quod a confessione deterreatur, aut pœnitentiam injunctam non adimpleat. Unde Gerson in regul. moral. cap. de pœnitentia, dicit, tutius esse cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, & verisimilius adimplebitur, ducere confessos in purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum. Et Cajet. in Summa, verbo *Satisfactio*, ait, debiliter disposito pœnitenti dandam esse satisfactionem parvulam, ut parvulus ignis foveatur, apposita palea, nec suffocetur, appositis lignis desuper.

Colligitur tertio, non posse unum pro al-

tero satisfacere, prout satisfactio est pars sacramenti, bene tamen, ut est compensatio pro pœna peccato alterius debita.

Prima pars patet, quia Concilia definiunt, actus penitentis esse partes materiales sacramenti penitentiae: Ergo actus satisfactorii ab alio elicit non sunt apta materia hujus sacramenti.

Secunda pariter non est minus certa, quia potest unus pœnam sustinere pro alio, ut ipse a simili pœna liberetur. Ut enim in corpore naturali membra se invicem juvant, unum pro alio laborat, bona denique unius toti corpori sunt communia; ita & membra corporis moralis, cujusmodi sunt omnes fideles, præsertim iusti, qui vinculo charitatis uniuntur, sibi invicem communicant bona sua, ut colligitur ex illo Psal. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, & ex articulo Symboli Apostolorum, *communione sanctorum*: At inter illa bona, quæ invicem communicari possunt, ex sensu Ecclesiæ, sunt satisfactiones iustorum: sic satisfactiones Christi applicantur nobis per sacrificium, & per sacramenta, satisfactiones quoque Sanctorum per indulgentias: unus ergo iustus potest ordinare suas satisfactiones, ut alteri prosint. In quo sensu intelligunt Sanctus Chrysostomus, Anselmus, Theophylactus, & Divus Thomas verba illa Apostoli ad Coloss. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in corpore meo pro corpore ejus, quod est Ecclesia*.

Quærent hic aliqui, quæ conditiones ad satisfaciendum requirantur? Sed resolutio hujus quæstionis facile haberi potest ex dictis in tractatu de gratia; eadem enim conditiones requiruntur ad satisfaciendum pro pœna peccato

cato mortali debita, quæ exiguntur ad promerendum de condigno vitam æternam : nempe ex parte satisfaciens status gratiæ, & viæ, & ex parte ipsius operis satisfactorii, quod sit liberum, & bonum, ac supernaturale. Requiritur insuper, quod opus satisfactorium sit laboriosum, & pœnale, in quo præcipue actus satisfactorius distinguitur a meritorio, in quo vis merendi sumitur præcipue ex bonitate actus, non vero ex labore, seu pœnalitate operis. Denique, ut opus sit satisfactorium, requiritur ex parte Dei acceptatio, seu voluntas remittendi reatum pœnæ intuitu talis operis. Cum enim pœnæ assumptæ in satisfactionem pœnæ temporalis peccatis remissis debitæ multo leviores sint, & alterius rationis a pœnis Purgatorii iusta lege debitis, non tenetur Deus ex iustitia illas acceptare : præsertim quia, ut absolutus dominus, pluribus aliis titulis opera nostra satisfactoria posset exigere; unde, ut illa nobis prosint ad satisfaciendum pro pœnis Purgatorii, requiritur divina acceptatio, seu voluntas remittendi illas pœnas intuitu talium operum.

Licet autem omnia opera, quæ habent prædictas condiciones, sint satisfactoria; tria tamen recenseri solent, quæ maxime satisfactoria sunt, & ad quæ cætera omnia quodammodo reducuntur, nimirum oratio, jejunium, & eleemosyna: quia satisfactio ad duo potissimum ordinatur, nempe ad recompensationem offensæ, & ad medicinam peccatorum: ad utrumque autem sunt aptissima tria illa operum genera. Ad primum quidem, quia, cum sint in nobis tria genera bonorum, scilicet bona animæ, corporis, & fortunæ, per orationem subijcimus Deo bona animæ,

quæ non tam nobis subtrahere debemus, cum nos reddant Deo acceptos, quam ipsi submittere: alia autem duo bonorum genera, quia interdum nobis noxia sunt, a nobis subtrahere debemus; per eleemosynam quidem bona fortunæ; per jejunium vero, aliasve macerationes, quæ jejunii nomine comprehenduntur, bona corporis. Ad secundum vero, quia illa tria bonorum operum genera tres peccatorum radices in nobis extirpant; oratio quidem, qua nos, & omnia nostra Deo subicimus, comprimit superbiam; jejunium concupiscentiam carnis; & eleemosyna oculorum concupiscentiam, seu avaritiam.

C A P U T V I I I .

De Sacramento Extremæ Unctionis.

DE hoc Sacramento convenienter agimus in fine hujus tractatus, quia ex Tridentino sacramentum Extremæ unctionis est veluti complementum, & consummatio sacramenti pœnitentiæ; nam sicut illud peccata, ita illud peccatorum reliquias abstergit. Quinque vero de hoc sacramento breviter hic declaranda sunt, nimirum ejus existentia, essentia, effectus, subjectum, & minister.

§. I.

Existentia, & institutio hujus sacramenti.

EXtremam unctionem, quæ solet in Ecclesia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, verum esse novæ legis sacramentum, aperte colligitur ex Script. Jac. 5. ubi sic habetur:

„ In-

„ Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, &, si in peccatis sit, remittentur ei. „ Quibus verbis Jacobus manifeste describit ritum hujus sacramenti, designando ejus materiam, nempe unctionem: formam, nempe orationem: ministrum, nempe Presbyterum; subjectum, nempe infirmum: & effectum, scilicet alleviationem, idest confortationem adversus difficultates tunc occurrentes, & remissionem peccatorum. Unde ex hoc loco sic licet arguere: Signum sensibile permanenter institutum cum promissione gratiæ per illud conferendæ est verum sacramentum: Sed Extrema unctio, prout usurpatur in Ecclesia, tres illas condiciones habet: Ergo est verum sacramentum. Major patet, minor probatur ex prædictis verbis Jacobi, quibus primo declaratur, Extremam unctionem esse signum externum, & sensibile, cum dicitur, *ungentes eum oleo in nomine Domini*. Secundo ejus institutio constans, & permanens, quando absolute dicitur: *infirmatur quis ex vobis?* quæ verba sine temporis limitatione Christianis omnibus cujuscunque sexus dicta esse, patet ex antecedentibus, & consequentibus, quæ non minus ad nos spectant, quam ad eos, qui tunc vivebant, neque ullum est indicium restrictionis ad solos præsentem. Tercio promissio gratiæ, mediante illo ritu, ac signo sensibili, & externo conferendæ ibidem habetur, cum subditur: *Si in peccatis sit, remittentur ei*, peccata enim non remittuntur, nisi per infusionem gratiæ. Unde Innocentius I. ep. i. ad Decentium expresse docet, hanc unctionem esse sacramen-

tum. Illius etiam meminere Origenes, Augustinus, Chrysostomus, & ante illos Tertullianus lib. 1. contra Marcionem his verbis: *Nec aquam (Christus) reprobavit, qua suos abluuit, nec oleum, quo suos unxit, nec mellis, & lactis societatem, qua suos infansat, nec panem, quo ipsum suum corpus representat.* Quibus verbis Baptismi, Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ mentionem facit.

Hoc sacramentum fuit institutum a Christo, & a D. Jacobo solum promulgatum, ut declarat Tridentinum sess. 14. can. 1. Sed quandonam ab illo fuerit institutum, certum non est, & circa illud varia sunt Authorum placita. Quidam existimant, Christum illud instituisse Marci 6. quando Apostolos ad prædicandum misit cum potestate sanandi infirmos per sacram olei unctionem. Alii dicunt, a Christo institutum fuisse in nocte cenæ, quando ordinavit Apostolos in Sacerdotes, qui soli sunt hujus sacramenti ministri. Sed multo probabilius est non fuisse hoc sacramentum a Christo institutum ante suam resurrectionem: tum quia hoc sacramentum supponit in ministro potestatem remittendi peccata, quam Christus non contulit Apostolis, nisi post suam resurrectionem, cum nempe illis dixit Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* tum etiam, quia cum sacramentum extremæ unctionis sit completivum, & consummativum sacramenti pœnitentiæ, non fuit conveniens, quod ante istud institueretur. Unde probabilius est, una cum sacramento pœnitentiæ, & consequenter ad illud, sacramentum Extremæ Unctionis fuisse a Christo institutum.

§. II.

Materia, & forma hujus sacramenti.

Materia remota hujus sacramenti est oleum olivarum, ut constat ex verbis illis Jacobi, *ungentes eum oleo*, quod Florentinum dicit debere esse oleum olivarum; quia oleum proprie, & simpliciter dictum, quale est illud, quod præscribit Apostolus, ex vi vocis, & in communi modo loquendi significat solum oleum, quod ex olivarum baccis exprimitur, sicut nomine vini solum vinum vitigineum intelligitur.

Tale oleum debet esse ab Episcopo benedictum, ut docet idem Florentinum, & Tridentinum sess. 14. cap. 1. Si vero quæras, an talis benedictio sit essentialis, vel solum accidentalis? Respondeo essentielle quidem esse huic sacramento, ut oleum sit aliquo modo benedictum ab Episcopo, cum hoc expresse asserant Florentinum, & Tridentinum; non requiri tamen ad hujus sacramenti essentiam, quod sit benedictum ab Episcopo immediate, sed sufficere, quod sit ab illo benedictum mediate, id est per sacerdotem ex ipsius commissione. Græci enim ex antiquissima consuetudine ministrant sacramentum Extremæ unctionis in oleo a simplici Sacerdote ex commissione Episcopi benedicto, teste Arcudio lib. 5. de sacram. cap. 2. Quam consuetudinem Clemens VIII. approbavit, monens in instructione de ritibus Græcorum, quæ habetur t. 3. Bullarii fol. 47. non esse cogendos eorum Presbyteros recipere oleum ab Episcopo benedictum; quia ex antiquissima consuetudine Orienta-

entalis Ecclesiæ possunt Presbyteri de licentia, & commissione Episcopi benedicere oleum infirmorum.

Ex his sequitur, materiam proximam huius sacramenti esse unctionem ex oleo supra dicto: *Unctio enim* (inquit Tridentinum loco citato) *aptissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, representat.* Addo, quod materia proxima sacramenti est usus, seu applicatio materiæ remotæ: Sed oleum non aliter applicatur infirmo, quam per unctionem: Ergo illa est materia proxima huius sacramenti, sicut ablutio sacramenti Baptismi. Non est autem necesse necessitate sacramenti, quod unctio fiat in figura crucis, sicut in Confirmatione, quia non unguimur in hoc sacramento, sicut in Confirmatione, tanquam milites Christi, ad portandam, & confitendam ejus crucem coram tyrannis, sed solum tanquam infirmi ad recuperandam sanitatem.

Quinque vero sensuum unctiones sunt necessariae essentialiter, ut docet D. Thomas hic quæst. 32. art. 6. & constat ex communi sensu, & praxi Ecclesiæ unctiones quinque sensuum ubique, & constanter adhibentis, ac diligenter procurantis, ut si Sacerdos deficiat, priusquam eas absolverit, alius unctiones omissas suppleat, ut sic curentur quinque fontes, & radices omnium peccatorum.

Forma huius sacramenti ex Florentino, & Tridentino in verbis istis consistit: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, & sic de cæteris sensibus.* Ex quibus constat, formam huius sacramenti esse deprecativam: an vero hoc illi competat essentialiter, ita ut indicativa non sufficiat, difficul-

scultas est, & controversia inter Theologos, aliis affirmantibus, aliis negantibus hoc illi esse essenziale. Sententia tamen affirmans multo videtur probabilior, & docetur expresse a D. Thoma hic qu. 29. art. 8. potestque suaderi triplici ratione, seu congruentia, quam ibidem assignat. Prima est, quia hoc sacramentum confertur moribundis, qui cum sint viribus propriis destituti, indigent orationibus. Secunda, quia hoc sacramentum datur tantum iis, qui ex foro hujus Ecclesiæ commigraturi sunt in forum alterius vitæ, & in sola Dei manu, ac misericordia requiescunt; subindeque commendandi sunt Deo, in cujus forum transeunt, & divina misericordia oratione pro ipsis imploranda est. Tertia, quia per hoc sacramentum precamur infirmo aliquem effectum, quem non semper expedit illi conferri, ut est sanitas corporis, unde debuit deprecative per hoc sacramentum a Deo peti.

Dices. Ecclesia Mediolanensis, & Veneta utebantur olim forma ista indicativa: „Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen, aereas possis superare potestates: „ Ergo forma deprecativa non est essentialis huic sacramento.

Respondeo formam illam esse non indicativam, sed deprecativam; cum enim dicitur, *ut more militis uncti* (Dei scilicet ope, & beneficio) *aereas possis superare potestates*, hoc intelligi debet optative, quasi diceretur: Ungo te oleo sanctificante, optando, ut ope divina possis aereas superare potestates.

§. III.

Subiectum, & minister hujus sacramenti.

Soli baptizati, adulti, & infirmi sunt capaces hujus sacramenti.

Primum patet ex eo, quod baptismus sit janua ad reliqua sacramenta. Secundum vero, quia hoc sacramentum institutum est ad tollendas reliquias peccatorum actualium, quæ non sunt in infantibus. Unde D. Thomas hic q. 32. a. 4. ad 2. ait, quod hoc sacramentum „ non datur contra reliquias peccati originalis, nisi secundum quod sunt per actualia peccata quodammodo confortata; unde principaliter contra peccata actualia datur, (ut ex ipsa forma patet) quæ non sunt in pueris. „ Ex hoc sequitur contra Suarezem, quod si daretur aliquis adultus, qui nunquam actualiter peccasset, neque ante, neque post baptismum, sicut B. Virgo, esset incapax hujus sacramenti; cum illud institutum sit per modum medicinæ spiritualis, supponentis morbum, & vulnus peccati, & in ejus forma dicatur: *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum, &c.* Addo, quod sacramentum extremæ unctionis ex Tridentino est completivum, & consummativum sacramenti poenitentiae, subindeque supponit subiectum capax illius: At si daretur adultus, qui sicut B. Virgo nunquam actualiter peccasset neque ante, neque post susceptionem baptismi, ille esset incapax sacramenti poenitentiae, ut de Beata Virgine communiter docent Theologi: Ergo & sacramenti Extremæ unctionis.

Dices. Non habens peccatum originale est

capax recipiendi sacramentum baptismatis, ut constat in B. Virgine, quæ fuit baptizata a Christo, licet pie credatur non contraxisse peccatum originale: Ergo similiter, licet aliquis non peccasset actualiter ante vel post receptionem baptismi, nihilominus esset capax recipiendi sacramentum Extremæ unctionis.

Respondeo, concesso antecedente, negando consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia baptismus non solum institutum est in remedium peccati originalis, sed etiam, ut sit janua ad omnia alia sacramenta; unde si quis non haberet peccatum originale, deberet tamen baptizari, ut fieret membrum Christi, & Ecclesiæ, eique aditus pateret ad alia sacramenta, ut docet D. Thomas in 4. dist. 6. q. 1. a. r. quæstionum. 3. his verbis: „ Sanctificatus in utero debet baptizari propter acquirendum characterem, quo annumeretur in populo Dei, & quasi deputetur ad percipienda divina sacramenta. „ Sacramentum vero Extremæ unctionis non est janua ad alia sacramenta, sed duntaxat remedium, & medicina spiritualis contra peccatorum reliquias; unde qui nullum peccatum commisisset, esset incapax hujus sacramenti.

Demum quod soli infirmi sint capaces Extremæ unctionis, constat ex verbis Jacobi: *Infirmatur quis ex vobis? & ex sensu, ac praxi Ecclesiæ, nec non ratione D. Thomæ hic q. 32. a. 1. ubi sic discurret: Hoc sacramentum est quædam spiritualis curatio, quæ per quemdam corporalis curationis modum significatur: Et ideo illis, quibus corporalis curatio non competit, scilicet sanis, non debet hoc sacramentum conferri. Imo nec infirmis omnibus administrari debet, sed iis solum, qui secundum*
 pru-

prudentum iudicium in morali vitæ periculo versantur: quia, ut ait idem S. Doctor articulo sequenti: „ Hoc sacramentum est „ ultimum remedium, quod Ecclesia potest „ conferre, quasi immediate disponens ad „ gloriam.

Et si vero hoc sacramentum non imprimat characterem, sitque de numero eorum, quæ iterari possunt, non est tamen iterandum, nisi in diversis infirmitatibus, vel si in eadem, post valetudinem omnino recuperatam, postea per reincidentiam incurratur iterum mortis periculum, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 3. de Extrema unctione.

Hujus sacramenti minister est solus Sacerdos, ut constat ex eodem Tridentino ibidem, & ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam hujus sacramenti administrationem alteri, quam Sacerdoti commisit. Ratio vero congrua esse potest, quia cum Extrema unctio sit pœnitentiæ consummativa, & completiva, decet, ut non ab aliis administrari possit, quam ab iisdem, quorum est ministrare sacramentum pœnitentiæ, nempe Sacerdotibus: solus tamen Pastor, aut alius ex ejus commissione illud licite confert. Excipe casum necessitatis, in quo quilibet Sacerdos ex charitate tenetur illud conferre petenti, aut probabiliter eo indigenti.

§. IV.

Effectus hujus Sacramenti.

Effectus proprius, & magis principalis extremæ unctionis non est remissio peccatorum mortalium ex inadvertentia in confessione omissorum, aut post illam, & communionem infirmi commissorum, ut Bellarminus,
Ami-

Amicus, & alii ex recentioribus existimant. Ratio est, quia extrema unctio est sacramentum vivorum, ut docent communiter Theologi, duo tantum sacramenta pro mortuis morte peccati assignantes, videlicet baptismum, & poenitentiam: Sed sacramenta vivorum non causant per se primo primam gratiam, seu remissionem peccatorum, sed consequenter tantum, & per accidens, ut constat in Eucharistia, & Confirmatione: Ergo & Extrema unctio. Unde S. Thomas hic qu. 30. art. 1. postquam dixit, quod homo per hoc Sacramentum roboratur contra debilitatem ex peccato relictam, subdit: „ Sed quia hoc
 „ robur gratia facit, quæ secum non compa-
 „ titur peccatum, ideo ex consequenti, si in-
 „ venit peccatum aliquod vel mortale, vel
 „ veniale, quoad culpam tollit ipsum, dum-
 „ modo non ponatur obex ex parte recipien-
 „ tis, sicut etiam de Eucharistia, & Con-
 „ firmatione supra dictum est.

Confirmatur: Sacramentum Extremæ unctionis se habet per modum spiritualis medicamenti: Sed sacramentum institutum per modum medicine spiritualis non est per se primo institutum ad remissionem peccati mortalis, seu ad tollendum illum defectum, quo spiritualis vita amittitur; quia sicut medicamentum corporale vitam corporalem supponit, ita spirituale spiritualementem: Ergo sacramentum Extremæ unctionis non est institutum per se primo ad remissionem peccati mortalis, sed secundo tantum, & per accidens, ut indicare videtur D. Jacobus hac forma loquendi conditionali: *Si in peccatis est, remittentur ei.*

Remissio quoque venialium non est proprius, ac primarius, seu principalis hujus sacramenti effectus, ut alii existimant: quia, ut
 discurs-

discurrit D. Thomas 3. p. qu. 65. art. 1. ad 3.
 „ Ad deletionem venialis peccati non re-
 „ quiritur infusio gratiæ : unde cum in quo-
 „ libet sacramento novæ legis gratia infun-
 „ datur, nullum sacramentum novæ legis
 „ instituitur directe contra venialia.

Effectus ergo primarius, & proprius hu-
 jus sacramenti est augmentum gratiæ ha-
 bitualis habentis jus speciale ad auxilia gra-
 tiæ actualis, quibus infirmus confortetur,
 & roboretur contra languorem ad operan-
 dum bonum partim ex peccatis præceden-
 tibus, partim ex infirmitate relictum, &
 ad vincendum dæmonis tentationes in ul-
 timo illo agone occurrentes.

Colligitur ex Tridentino sess. 14. cap. 2.
 ubi ait, quod res, & effectus huius sacra-
 menti „ gratia est Spiritus Sancti, cujus
 „ unctio delicta, si quæ sint adhuc expi-
 „ anda, ac peccati reliquias abstergit, &
 „ ægroti animam alleviat, & confirmat,
 „ magnam in eo divinæ misericordiæ fidu-
 „ ciam excitando, qua infirmus sublevatus
 „ & morbi incommoda, & labores levius
 „ fert, & tentationibus dæmonis calcaneo
 „ insidiantis facilius resistit; „ &c. Materia
 huius sacramenti, nimirum unctio olei, id
 recte significat; cum unctione olei mem-
 bra infirmitate languentia, & nervi conso-
 lidentur, & roborentur, athletæ oleo ungan-
 tur, ut ad luctam, & certamen se præparent.

Ratio quoque id suadet: Effectus enim pro-
 prius huius sacramenti est tollere reliquias
 peccatorum: Sed per reliquias peccatorum
 nihil aliud intelligi potest, quam prædictus
 languor, & debilitas ad operandum bonum,
 & resistendum tentationibus dæmonis in ul-
 timo illo agone occurrentibus: Ergo proprius
 effe-

effectus huius sacramenti est gratia roborans, & confortans contra talem languorem. Minor probatur: per reliquias peccatorum non possunt intelligi peccata ab infirmo post confessionem, & viaticum commissa, ut existimant Adversarii: Ergo solum per illas prædictus languor intelligi debet. Consequentia patet: vix enim aliud excogitari potest, quod peccatorum reliquiae dici possit. Antecedens vero sic ostenditur: Ut aliquid dicatur reliquia alterius, non sufficit, quod illi succedat, sed requiritur insuper, quod sit pars, vel effectus illius; nox enim v. g. succedit diei, & dies nocti, & tamen nec nox potest dici reliquia diei, nec dies noctis; e contra vero partes ciborum, quæ ex prandio remanent, dicuntur reliquiae prandii; ossa, caput, & aliæ partes corporis Sanctorum, eorum reliquiae vocantur; item languor, debilitas, macies, & pallor, quæ ex ægitudine relinquuntur, morbi reliquiae appellantur, quia sunt effectus illius: Sed peccata ab infirmo post confessionem, & viaticum commissa non se habent ad alia per confessionem per se remissa, vel per viaticum per accidens, ut partes ad totum, vel ut effectus ad causam; cum sæpe nullam cum illis habeant affinitatem, vel connexionem, sed sint omnino disparata, & ab aliis independentia: Ergo præcedentium peccatorum reliquiae dici nequeunt, sed potius nova, & distincta peccata appellari debent.

Dices primo. Reliquiae debent esse ejusdem rationis, & speciei cum iis, quorum sunt reliquiae, alioquin non tam dicuntur reliquiae, quam excrementa; fursures enim v. g. ex farina relictæ non dicuntur propriæ farinæ reliquiae, sed excrementum: At debilitas, seu languor
ad

ad bene operandum, & resistendum in articulo mortis tentationibus dæmonum, partim ex peccatis præcedentibus, partim ex infirmitate relictus, non est ejusdem rationis, & speciei cum peccatis præcedentibus: Ergo talis languor, & debilitas non possunt dici reliquæ præcedentium peccatorum.

Respondeo negando majorem: falsum enim est, quod reliquæ semper debeant esse ejusdem rationis, & speciei cum iis, quorum sunt reliquæ; nam, ut supra dicebamus, languor, debilitas, pallor, & macies, quæ ex ægritudine relinquuntur, morbi reliquæ proprie appellantur, & tamen non sunt morbus, sed tantum morbi effectus. Similiter concupiscentia, seu fomes peccati, pronitas ad malum, & difficultas ad bonum dicuntur peccati originalis reliquæ, licet non sint peccata, sed duntaxat peccati originalis effectus. Idem cum proportionem dicendum est de languore, & debilitate ad bene operandum in infirmo ex peccatis præcedentibus relictæ.

Dices secundo: Illud est effectus sacramenti primarius, & per se, quod directe, & expresse verbis formæ significatur: Sed verba ista formæ hujus sacramenti, *Indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti*, non significant per se, & directe specialia auxilia, quibus infirmus contra prædictum languorem, & dæmonis tentationes roboretur, sed remissionem peccatorum: Ergo hæc est effectus primarius, & per se hujus sacramenti, non vero confortatio, & robur contra prædictum languorem. Unde Tridentinum supra relatam illam ante hanc recenset, & in Proœmio doctrinæ de Sacramento Extremæ unctionis illud appellat *consummativum pœnitentiæ*.

Respondeo primo, simile argumentum esse
ab

ab Adversariis solvendum, cum in forma Ecclesię Mediolanensis, & Venetę nulla fiat mentio remissionis peccatorum, sed tantum prædicti roboris, & confortationis; sic enim in ea habetur: „Ungo te oleo sanctificato in „ nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, „ ut more militis uncti præparatus ad certamen, aereas possis superare potestates.

Respondeo secundo, negando minorem; nomine enim causę nonnunquam significatur effectus, eo quod virtualiter ipsum continet. Unde sicut ad Rom. 7. Apostolus fomitem ex peccato originali relictum appellat peccatum: ita in forma hujus sacramenti, cum dicitur, *quidquid deliquisti*, nomine delicti significantur reliquię præcedentium peccatorum, sive debilitas, & languor animę circa exercitium virtutis, causatus præsertim ex delictis præcedentibus; & verbum optativum *indulgeat* postulat non solum indulgentiam, & remissionem peccatorum, sed etiam robur, & confortationem contra debilitatem, & languorem ex illis relictum.

Ad Tridentinum dicendum, illud prius inter effectus hujus sacramenti recensere remissionem peccatorum, quam prædictam confortationem; quia prius voluit referre effectum communem huic, & aliis sacramentis vivorum, qui est remittere per accidens peccata oblita, vel ignorata invincibiliter, quam effectum sibi proprium, & specialem; & appellasse sacramentum Extremę unctionis *consummativum pœnitentię*, quia tollit reliquias peccatorum, quę remanent, remissa culpa, & pœna per sacramentum pœnitentię.

Præter duos effectus hujus Sacramenti jam explicatos, quorum unus convenit ei per se, alter

alter vero per accidens, tertius est minus principalis, & secundarius, nempe alleviatio quædam ægritudinis corporalis, & quandoque perfecta sanitatis recuperatio. Unde unctio illa, qua Apostoli Marci 6. corporaliter sanabant infirmos, fuit figura, & præambulum huiusce sacramenti. Hic tamen effectus non confertur infallibiliter a Deo, sed solum cum iudicat recuperationem sanitatis corporeæ saluti animæ expedire.

§. V.

Corollaria præcedentis doctrine.

EX dictis colligitur primo, proprium esse huius sacramenti ultimo disponere hominem ad introitum gloriæ; cum per auxilia jam explicata illum juvet ad resistendum tentationibus dæmonum, & ad perseverandum in bono, quando mors imminet, roboretque spem, magnamque (ut ait Tridentinum) divinæ misericordiæ fiduciam excitet. Unde sicut Baptismus dicitur sacramentum fidei, Eucharistia sacramentum amoris, ita Extrema unctio sacramentum spei merito appellari potest.

Colligitur secundo, Extremam unctionem esse unum unitate atoma sacramentum. Unitas enim sacramenti desumi debet ex unitate finis, ad quem ex Christi institutione ordinatur: Sed licet in Extrema unctione sint plures unctiones partiales, & plures formæ partiales, illæ tamen ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, nempe ad tollendum omnes reliquias peccatorum, quæ ex sensibus oriuntur, & animā deprimunt: Ergo est unum specie

specie atoma sacramentum : sicut Eucharistia, etsi constet duabus speciebus, & formis partialibus, est tamen unum specie sacramentum; quia hæc ordinantur ad unum finem, nimirum ad unam refectionem integram spiritualem.

Colligitur tertio, quod sicut in aliis sacramentis tria distingui debent, unum, quod est res tantum, alterum, quod est sacramentum tantum, & aliud, quod est res, & sacramentum simul; ita & in isto. Unde in hoc sacramento res tantum est gratia : sacramentum tantum est ipsa externa unctio, seu potius compositum ex unctionibus, & verbis: res, & sacramentum simul spiritualis animi hilaritas; nam hæc & significatur ab externo symbolo, & simul significat ulteriorem animi sanctitatem, ad quam causandam hæc spiritualis animi hilaritas ordinatur. Neque obest, quod etiam Eucharistia causet devotionem, & hilaritatem in anima : cum enim habeat rationem convivii, illam causat per modum refectionis, & inebriationis spiritualis; hoc vero sacramentum, cum per modum medicinæ spiritualis institutum sit, eam causat per modum unctionis spiritualis potentias animæ lætificantis, & roborantis contra dæmonis tentationes, & languorem spirituales ex peccatis præcedentibus, & præsentia morbi causatum, ut supra declaravimus.

Colligitur quarto, hoc sacramentum sic posse defini, seu describi : *Extrema unctio est signum sacrum, & efficax gratiæ in unctione infirmorum sub præscripta verborum forma, ad sanitatem mentis, & corporis a Christo institutum.* Quæ definitio sufficienter manet explicata ex supra dictis.

TRACTATUS VI.
DE
SACRAMENTO
ORDINIS.

Consideratis illis sacramentis, quæ perficiunt hominem in ordine ad se, superest, ut de illis agamus, quæ ipsum in ordine ad communitem perficiunt; & primo de sacramento Ordinis, per quod illi confertur potestas exercendi actus publicos, & hierarchicos in Ecclesia, deinde de sacramento Matrimonii, quo disponitur ad propagationem corporalem secundum legem Dei, & Christi.

CAPUT I.

De Ordine in communi.

Certum de fide est, Ordinem, seu ordinationem, qua ministri Ecclesiæ initiantur, & consecrantur, esse vere, & proprie sacramentum. Sic enim definitur in Florentino, & Tridentino sess. 23. can. 3. & manifeste colligitur ex illo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Quibus verbis significatur, Timotheum fuisse ordinatum certo quodam ritu sensibili, nempe manuum impositione, gratiæ collativo, adeoque a Christo instituto, in Ecclesia permanente: Sed ad rationem sacra-

sacramenti hæc tria sufficiunt, nempe quod sit cœremonia sensibilis, quod sit permanenter instituta, & quod in ejus usu, & exercitio gratia infallibiliter conferatur: Ergo ordo, sive ordinatio, qua ministri Ecclesiæ initiantur, veram habet rationem sacramenti. Hoc adeo manifestum est, ut Calvinus prædicto Apostoli testimonio convictus, tandem coactus fuerit fateri, Presbyteratum esse verum sacramentum. Nam lib. 4. instit. cap. 19. num. 28. hæc scribit: *Quantum ad verum Presbyteri munus attinet, quod ore Christi nobis est commendatum, libenter eo loco habeo. Illic enim cœremonia est, primum ex Scriptura sumpta; deinde quam non esse inanem, nec supervacuam, sed fidele spiritualis gratiæ symbolum testatur Paulus.* Et num. 31. subdit, id, quod dixit, duo tantum esse sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam, intelligendum esse de sacramentis, quæ fidelibus omnibus sunt communia. Unde Calvinistæ Galli, qui art. 35. Confessionis suæ negant ordinationem esse verum sacramentum, non solum ab Ecclesia, sed ab ipso etiam Calvino duce suo, & antesignano aperte dissentiunt. Contradicunt etiam SS. Patribus, præsertim Augustino, qui ordinationem esse sacramentum manifeste docet lib. 2. contra Parmenian. cap. 13. ubi de Baptismo, & Ordinatione loquens ait: *Utrumque sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur; illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur.* Et infra: *Ipsi (Donatistæ) explicant, quomodo sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramentum ordinati possit amitti. Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur istud a-*

*mittitur? cur illud non amittitur? neutri
sacramento facienda injuria est.*

Ratio etiam suffragatur: cum enim per ordinationem homines fiant sacrorum mysteriorum executores, & ministri, conveniens fuit, ut in ea acciperent gratiam, per quam fierent idonei ad tantum munus exercendum; Deus enim quando ad aliquod munus creaturam destinat, non sola extrinseca ordinatione, sed intrinseca virtute efficit illam ad tale munus exercendum aptam, ut constat in ordine naturali, in quo Deus per intrinsecas virtutes, & inclinationes rerum naturas adaptat ad fines, ad quos destinat, consequendos.

Objiciunt Hæretici: Sacramentum per se ordinatur ad sanctificationem suscipientium: Sed ordo per se non ordinatur ad sanctificationem suscipientium, sed potius ad sanctificationem aliorum, cum hominem perficiat in ordine ad communitatem: Ergo non est sacramentum.

Sed ad hoc facile respondetur, quod licet ordo non ordinetur per se primo ad sanctificationem suscipientis, bene tamen per se secundo, cum digna sacramentorum administratio esse non possit absque gratia sanctificante ipsum ministrum. Unde Ambrosius de dignitate sacerdotali loquens ait: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam.* Et Florentinum in Decreto Eugenii dicit, effectum hujus sacramenti esse *augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus minister.* Quare illud sic potest definiri, seu describi: Ordo, seu ordinatio est *sacra ceremonia, qua traditur potestas spirituale aliquod ministerium exercendi, simulque gratia sanctificans ad illud rite, & convenienter obeundum.*
Si-

Sicut in aliis sacramentis tria distingui solent, nempe id, quod est sacramentum tantum, id, quod est res tantum, & id, quod est res, & sacramentum simul; ita & in isto hæc tria reperiuntur. Sacramentum tantum est res externa, & sensibilis cæremonia, quæ in ordinatione adhibetur. Res tantum est gratia sanctificans, quæ per illam confertur. Res, & sacramentum simul est character, qui per rem externam, & sensibilem significatur, & simul gratiam sanctificantem significat.

CAPUT II.

De singulis Ordinibus in particulari.

DEcens, & conveniens fuit plures dari Ordines in Ecclesia. Nam, ut discurret S. Thomas hic qu. 37. ar. 1. *Ordinum multitudo est inducta in Ecclesiam propter tria. Primo quidem propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet, tam in naturalibus, quam in spiritualibus: quod significatur in hoc, quod Regina Saba videns ordinem ministrantium Salomoni, non habebat ultra spiritum, deficiens in admiratione sapientiæ illius. Secundo, ad subveniendum humanæ infirmitati: quia per unum non poterant omnia, quæ ad divina mysteria pertinebant, expleri, sine magno gravamine; & ideo distinguuntur Ordines diversi ad diversa officia. Tertio, ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei cooperatores, quo nihil est divinius, ut Dionysius dicit.*

Congruum etiam, & conveniens fuit, ut multitudo Ordinum in Ecclesia ad numerum

septenarium reduceretur. Nam, ut ratiocinatur idem S. Doctor ibidem ar. 2. Tot debent esse Ordines in Ecclesia, quot sunt specialia ministeria exercenda circa illud, quod omnium augustissimum est in ea, nimirum sacramentum Eucharistiæ: illa autem sunt septem, videlicet ministerium ad Eucharistiam consecrandam, & hoc est Sacerdotum; ministerium ad Eucharistiam dispensandam, ejusque materiam Sacerdoti proxime tradendam, & hoc est Diaconorum; ministerium ad parandam materiam in vasis sacris, & hoc est Subdiaconorum, vel in vasis non sacris, eamque præstandam Subdiacono, & hoc est Acolythorum; ministerium ad arcendum eos, qui neque sunt etiam remote, neque fieri volunt capaces suscipiendi Eucharistiam, scilicet infideles, & hoc est ministerium Ostiariorum; ministerium ad instruendum eos, qui volunt fieri capaces, quales sunt Catechumeni, & hoc est ministerium Lectoris; denique ministerium ad removendum impedimentum, quod aliqui etiam sufficienter instructi habent ex dæmonis potestate, quales sunt energumeni, & hoc est ministerium Exorcistarum.

Ex his Ordinibus tres priores, nempe Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum, dicuntur majores, quia constituunt hominem in altiori gradu potestatis, & antonomastice sacri, quia annexum habent continentiae votum, quo initiati specialius, & firmitus Deo consecrantur. Quatuor alii dicuntur minores, & non sacri ob rationem contrariam.

De fide certum est, Ordinem Sacerdotalem esse vere, & proprie sacramentum; id enim a Tridentino sess. 23. can. 2. & cap. 1. definitum est, & sequitur ex dictis capite præceden-

denti; si enim aliqua ordinatio Ecclesiastica sit vere, & proprie sacramentum, cum Ordo Sacerdotalis sit omnium potissimus, & finis, ad quem omnes alii inferiores referuntur, certum esse debet illum esse proprie sacramentum. Idem de Diaconatu sentiunt fere omnes, excepto Durando, & Cajetano, & constat ex eo, quod Act. 6. ab Apostolis collatus est per impositionem manuum, sicut Presbyteratus, & apud Latinos confertur per hanc formam, *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. quæ verba manifeste declarant, in ordinatione Diaconis gratiam Spiritus Sancti conferri, ut ait Anastasius II. in epist. 2. ad Anastasium Imperatorem. Unde Hieronymus contra Vigilantium cap. 1. Diaconatum expresse vocat *Sacramentum Christi*. Idem communissime docent Theologi, licet minori cum certitudine, de Subdiaconatu; cum ille pariter causet gratiam sanctificantem, ut constat ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi post assignatas materias, & formas, ac ordinarium ministrum Diaconatus, & Subdiaconatus, subjungit, effectum hujus sacramenti esse augmentum gratiæ: Ergo censet, non solum Diaconatum, sed etiam Subdiaconatum conferre gratiam sanctificantem, & per consequens esse sacramentum. Id etiam de minoribus ordinibus videtur probabilius: tum quia illi imprimunt characterem, cum initerabiles sint, ut docet D. Thomas hic qu. 35. ar. 2. unde Ecclesia omni sollicitudine curat, ut illi, qui per saltum, non præmissis minoribus Ordinibus, ad Ordinem Subdiaconatus promoti sunt, illos suscipiant; quod certe non præstaret, si illi Ordines non essent vera sacramenta a Christo instituta, & imprimentia characterem, sed solum quæ-

dam ministeria, seu officia ab illa introducta. Tum etiam, quia Florentinum, postquam dixit Ordinem esse sacramentum, & ejus materiam esse rem, quæ traditur ab Episcopo in ordinatione, & formam verba, quibus res illa traditur, nominatimque id declaravit in Ordine Sacerdotali, & in Diaconatu, ac Subdiaconatu; subjungit, sic etiam debere intelligi in reliquis Ordinibus, ac proinde censet, in illis etiam reperiri materiam, & formam sacramenti, & per consequens illos veram, & propriam sacramenti rationem habere, sicut & alios. Similiter Tridentinum sess. 23. c. 2. ait: *Ab ipso Ecclesiæ initio horum Ordinum nomina, & uniuscujusque propria ministeria fuisse cognoscuntur*: Ergo censet, illos non ab Ecclesia, sed ab ipso Christo immediate fuisse institutos, subindeque esse vera sacramenta, sicut Diaconatum, & Subdiaconatum.

Dices primo. Si Subdiaconatus esset sacramentum, & Ordo a Christo institutus, non posset ante illum ad majores Ordines, & ad supremum, qui est Episcopatus, ascendi: Sed multi fuerunt ad Episcopatum evecti, non præmisso Subdiaconatu, ut referunt Petrus Arcudius lib. 9. de sacram. cap. 9. & Joannes Morinus Congregationis Oratorii Presbyter, in libro de sacris Ecclesiæ ordinationibus p. 3. exercitatione 11. cap. 2. Ergo Subdiaconatus non est sacramentum, & multo minus Ordines minores illi inferiores.

Respondeo, hoc argumentum probare non solum Subdiaconatum, sed nec etiam ipsum Diaconatum esse sacramentum; cum idem Morinus loco citato plura ex antiquorum testimoniis referat Sanctorum exempla, qui omisso Diaconatu, ad Presbyteratum, & Episco-

scopatum promoti fuere in primitiva Ecclesia. Unde dicendum est, si vera sint illa exempla, Christum dispensasse in primitiva Ecclesia, ut non præmissis Ordinibus inferioribus, & Subdiaconatu, posset fieri ascensus ad majores Ordines, & ad supremum, qui est Episcopatus, ob varias causas, & necessitates tunc occurrentes. Vel hoc debet intelligi non de omissione Ordinum inferiorum quantum ad receptionem characteris, sed solum quoad exercitium, & ministerium: interdum enim in primitiva Ecclesia aliqui viri sancti ad Sacerdotium, vel Episcopatum promovebantur, antequam minorum Ordinum, & Diaconatus, ac Subdiaconatus ministeria, & officia exercere potuissent, quia tunc aliquarum Ecclesiarum necessitas id exigebat.

Dices secundo. Neque Apostoli, neque Patres ipsorum temporibus proximi ullam Acolythatus mentionem fecerunt, neque a Græcis hic Ordo admittitur: Ergo omnes Ordines minores non sunt sacramenta a Christo instituta.

Respondeo negando antecedens. Cornelius enim Papa in epistola ad Fabium Antiochenum meminit quadraginta duorum Acolythorum, qui suo tempore in Ecclesia Catholica erant. Et Hieron. in primam ad Thessalonicenses dicit, epistolam illam fuisse missam per Oneum Acolythum. Alii vero Patres raro illius Ordinis mentionem fecerunt, quia in primitiva Ecclesia propter personarum paucitatem, & penuriam officium Acolythi a Diaconis, vel Subdiaconis altari ministrantibus suppleri solebat. Idem dicendum de Ecclesia Græca: ut enim refert Arcudius lib. 6. de sacram. cap. 9. officium Exorcistæ apud Græcos

exercetur a Sacerdotibus, Acolythi a Subdiacono, vel a Lectore, & Ostiarii a Subdiacono.

Dices tertio. Si non solum Sacerdotium, sed etiam Diaconatus, & Subdiaconatus, nec non quatuor minores Ordines sint sacramenta a Christo instituta, non erunt tantum septem sacramenta, sed tredecim. Sed nego sequelam: licet enim quilibet ex septem Ordinibus sit sacramentum, nihilominus, quia omnes Ordines inferiores Sacerdotio tendunt ad ipsum, ut ad principale ministerium, & ad rite, ac convenienter peragendam corporis Christi consecrationem, ut ad finem, ordinantur, ratione unitatis ordinis, quam inter se habent, & finis ad quem tendunt, unicum Ordinis sacramentum dici possunt: sicut tract. præced. cap. ult. diximus, Extremam unctionem esse unum unitate atoma sacramentum; quia licet in ea sint plures unctiones, & forme partiales, illæ tamen ordinantur ad unum finem, & ad unum effectum, nempe ad tollendum omnes reliquias peccatorum.

Quæres, an prima tonsura sit Ordo, & sacramentum? Respondeo negative cum Sancto Thoma hic q. 49. ar. 2. ubi hanc sacramenti rationem assignat. In omni Ordine veram sacramenti rationem participante aliqua specialis, & spiritualis potestas traditur ordinato: in prima vero tonsura nulla talis potestas traditur; non enim per eam Clerici deputantur ad aliqua divini cultus officia, quæ a laicis exerceri non possint; sed solum ad divinas laudes decantandas, ad quod specialis potestas non requiritur. Ergo tonsura Clericalis non est Ordo, sed dispositio quædam, & preparatio congruentissima ad Ordines. Hujus
au-

autem cæremoniæ plures solent assignari rationes: præcipua est illa, quam affert I-
sidorus lib. 2. de divinis officiis cap. 4.
ubi ait, ideo tonderi Clericos, ut intelli-
gant debere se curas superfluas resecare, quæ
per crines, qui sunt superflua quædam ca-
pitis excrementa, significantur. Quam et-
iam rationem innuit Gregorius in morali-
bus, dicens: *Caput tondere nihil aliud est,*
quam superfluas cogitationes a mente reseca-
re. Hæc vero tonsura circularis est, & in
modum coronæ; quia, ut inquit S. Doctor
quæst. cit. art. 1. corona est signum regni,
& figura circularis symbolum perfectionis: il-
li autem, qui divinis ministeriis applicantur,
adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti
in virtute esse debent. Cui consonat præcla-
rum illud Sancti Antonini effatum, *servire*
Deo, regnare est.

CAPUT III.

De materia, & forma essentiali Sacerdotii,
& Diaconatus.

NON agimus hic de materia, & forma sub-
diaconatus, & ordinum minorum,
quia de illis nullafere est controversia inter
Theologos, sed solum de materia, & for-
ma essentiali Sacerdotii, & Diaconatus, cir-
ca quas gravis, ac celebris difficultas est,
an scilicet manus impositio essentialiter ad
illam requiratur, vel sola instrumentorum
traditio, cum forma verborum ipsi corre-
spondente, totam ordinationis Sacerdotum,
& Diaconorum essentiam constituat? Pro
cujus resolutione,

Dico. Sola instrumentorum traditio cum

forma verborum correspondente constituit totam essentiam ordinationis Sacerdotum, & Diaconorum: impositio tamen manuum non est ceremonia aliqua omnino accidentalis ordinationi sacerdotali, sed ad ejus integritatem pertinet.

Prima pars probatur primo ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi sic dicitur: *Ordinis materia est illud, per cujus traditionem confertur ordo; sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem.* Quibus verbis pro materia Presbyteratus assignat tantum porrectionem calicis cum vino, & patenæ cum pane. Et paulo post formam ejus tradens, ait: *Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium:* Ergo censet, manuum impositionem nec totalem, nec partialem esse Presbyteratus materiam, nec aliam esse ejus formam, quam hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium.*

Secundo probatur eadem pars ratione: Character Sacerdotalis imprimitur antemanuum impositionem: Ergo illa non est de essentia ordinationis Sacerdotalis. Consequentia patet, antecedens probatur primo ex D. Thoma hic quæst. 37. ar. 5. ubi sic concludit: *Ideo in ipsa datione calicis, sub forma verborum determinata, character Sacerdotalis imprimitur.* Secundo probatur ratione: Episcopus profert porrigendo calicem hæc verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* quæ potestas est ipse character Sacerdotalis: Ergo cum verba illa debeant statim esse vera, & habere effectum, quem significant, ante impositionem manuum, in ipsa traditione calicis character Sacerdotalis imprimitur.

Confirmatur: Neomystæ, seu Sacerdotes

noviter ordinati, antequam manus ipsis imponantur, cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. simul cum Episcopo proferunt verba consecrationis: Sed hoc non permitteretur, nisi jam haberent potestatem ad consecrandum corpus, & sanguinem Christi, subindeque characterem Sacerdotalem, qui nihil aliud est, quam talis potestas: Ergo ante impositionem manuum, cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, Sacerdotes recenter ordinati habent characterem Sacerdotalem.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit, impositionem manuum non esse de essentia ordinis Diaconatus, probatur primo ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi post verba illa supra relata, *Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem*, statim subdit: *Diaconatus per libri Evangeliorum dationem*, nullam prorsus mentionem faciendo de manuum impositione: Ergo censet impositionem manuum non esse de essentia ordinis Diaconatus. Ratio etiam id suadet: nam ille tantum ritus est de essentia ordinationis Diaconi, per quem ministerium ipsi peculiare significatur: Sed per manuum impositionem, & verba illi correspondentia nullum ministerium Diacono peculiare significatur; non quidem per manuum impositionem, ut constat; neque per verba illa ipsi correspondentia: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo, & tentationibus ejus*, utpote quæ sunt generalia, & cuilibet ordinationi possunt convenire: Ergo impositio manuum, & verba illi correspondentia non sunt de essentia ordinationis Diaconi.

Tertia demum pars conclusionis, asserens impositionem manuum non esse caeremoniam

aliquam omnino accidentalem ordinationi sacerdotali, sed ad ejus integritatem pertinere, sic ostenditur. Posse a peccatis absolvere pertinet ad integritatem sacerdotii: Sed per impositionem manuum, quæ fit ab Episcopo in fine Missæ hæc verba proferente: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remis- ris peccata, remittuntur eis*, Sacerdos accipit potestatem remittendi peccata, cum talis potestas per hæc verba significetur: Ergo talis impositio manuum pertinet ad integritatem ordinationis sacerdotalis. Minor constat, major etiam videtur certa. Sacerdotium enim ex diversis constat officiis, sicut corpus integratur ex pluribus membris, videlicet ex officio sacrificandi, & ex officio absolvendi a peccatis; quorum primum est præcipuum, subindeque cum datur potestas illud exercendi, character sacerdotalis imprimitur, ut in prima parte conclusionis ostendimus; secundum vero est minus principale; unde cum datur sacerdoti potestas absolvendi a peccatis, non imprimitur character, sed characteri jam impresso modus aliquis majoris perfectionis, & extensionis superadditur, ut tract. præcedenti cap. 5. §. 2. declaravimus.

Objicies primo contra primam, & secundam partem conclusionis: Materia Sacerdotii, & Diaconatus non est nunc diversa ab ea, quæ fuit olim initio Ecclesiæ, & quæ modo est apud Græcos; alioquin tales Ordines nunc essent specie diversi ab illis, qui tempore Apostolorum conferebantur, & qui modo in Ecclesia Græca conferuntur: Sed tempore Apostolorum, & initio Ecclesiæ Sacerdotes, & Diaconi ordinabantur per solam manuum impositionem, ut constat Act. 14. & 2. ad Tim. 1. quem

quem ritum Ecclesia Græca hucusque servavit, ut fuse declarat Arcudius lib. 6. de Sacrament. cap. 2. ex novis, & veteribus Euchologiis: Ergo sola manuum impositio est materia Sacerdotii, & Diaconatus, non vero exhibitio instrumentorum, seu contactus calicis, vel libri Evangeliorum.

Respondeo, materiam Sacerdotii, & Diaconatus apud Latinos esse quidem materialiter, & entitative diversam ab ea, quæ modo est apud Græcos, & olim fuit initio Ecclesiæ, sed non formaliter, & significative; quia nimirum Christus non determinavit in specie materiam, & formam sacramenti Ordinis, sed generice tantum instituit, ut loco materiæ adhiberetur signum aliquod sensibile significativum potestatis, quæ traditur, & loco formæ adhiberentur verba eandem potestatem sufficienter exprimentia. Hoc autem reperitur in utraque Ecclesia, Latina, & Græca; unde utraque servat omnia essentialia a Christo instituta, quamvis determinatio signi sensibilis, & materialis prædictam potestatem significantis diversa sit apud Græcos, & Latinos, imo & in ipsa Ecclesia Latina pro diversis temporibus, tempore scilicet Apostolorum, & nunc. Unde Sacerdotium, & Diaconatus collata tempore Apostolorum, vel quæ modo conferuntur in Ecclesia Græca, non differunt essentialiter a nostris, sed tantum accidentaliter; quia licet habeant diversas materias, & formas, illa tamen diversitas non est formalis, sed tantum materialis, eo quod ordinentur ad eundem effectum significandum, & causandum; & unitas, vel diversitas signi ex unitate, vel diversitate specifica rei significatæ sumatur.

Hæc

Hæc solutio, & doctrina duplici exemplo declarari, & illustrari potest. Nam olim in sacramento legis naturæ pro parvulis instituto ad delendum peccatum originale nulla fuit certa materia in specie a Deo determinata, sed tantum in genere sub ratione signi sensibilis, divini cultus, & religionis protestativi. Item in nova lege in matrimonii sacramento signa quidem determinata sunt a Christo secundum suam rationem formalem, seu significationem, quatenus voluit determinate esse talia, quod rem certam, nimirum mutuum contrahentium consensum significarent, sed non in particulari, & secundum rationem materialem; sub hac enim ratione reliquit ea communi usui, & voluntati contrahentium. Idem cum proportionem dicendum est de sacramento Ordinis, nempe Christum instituisse, & determinasse ejus materiam secundum rationem formalem, quæ scilicet determinate significaretur hic & nunc ordinato tribui certam potestatem Ecclesiasticam; non tamen secundum rationem materialem, sed reliquisse potestati Ecclesiæ, per traditionem hujus, vel illius rei, hujus potestatis collationem significare.

Objicies secundo: Illud, quod est sensibile, & causativum gratiæ, pertinet essentialiter ad rationem sacramenti: Sed manuum impositio in ordinatione Sacerdotum est signum sensibile, & effectivum alicujus gratiæ, ut docet D. Thomas hic q. 37. ar. 5. & constat ex verbis illis D. Ambrosii, quæ supra retulimus: *Homo manum imponit, & Deus largitur gratiam*: Ergo impositio manuum in ordinatione Sacerdotum pertinet essentialiter ad rationem sacramenti.

Re-

Respondeo majorem non esse universaliter veram: satisfactio enim in sacramento pœnitentiæ est aliquid sensibile, & causativum alicujus gratiæ; & tamen non est de essentia, sed tantum de integritate illius sacramenti. Idem dicendum de impositione manuum, quæ fit in ordinatione Sacerdotum: quamvis enim illa sit aliquod signum sensibile causativum augmenti gratiæ, non sequitur, quod sit pars essentialis ordinationis, sed sufficit, quod sit de ejus integritate, ut in tertia parte nostræ conclusionis docuimus.

C A P U T V.

De ministro, & subjecto sacramenti Ordinis.

Certum est, solum Episcopum esse ordinarium ministrum sacramenti Ordinis. Hoc enim aperte definierunt Florentinum in litteris Eugenii, & Tridentinum sess. 23. can. 7. Ratio etiam id suadet: nam solus Episcopus est Christianæ reipublicæ præfectus, & hierarcha, sive sacramentorum princeps: Sed ad solum principem, & præfectum pertinet officia, & ministeria conferre, & distribuere: Ergo & ad solum Episcopum Ordines conferre. Sed difficultas est, & controversia inter Theologos, an simplex Sacerdos ex commissione Summi Pontificis possit esse minister extraordinarius hujus sacramenti, & Ordines sive majores, sive minores valide conferre?

Respondeo posse conferre minores Ordines, & Subdiaconatum, non tamen Sacerdotium, nec Diaconatum; quia hi duo Ordines im-

me.

mediatam habent relationem ad corpus Christi verum; cum Sacerdotium ordinetur ad conficiendum corpus, & sanguinem Christi, Diaconatus vero ad distribuendum sanguinem Christi, ut fieri solebat in primitiva Ecclesia, & ad portandum corpus Christi in pyxide, vel in patena, ut nunc facere solent. Licet autem sit major potestas Summi Pontificis supra corpus Christi mysticum, quam aliorum Sacerdotum, non tamen supra corpus Christi naturale, & verum: qua ratione utitur D. Th. hic q. 38. a. 1. ad 1.

Dices primo. Corepiscopi solebant olim conferre ordinem Diaconatus, & Presbyteratus, dummodo ab Episcopo civitatis licentiam accepissent, ut colligitur ex Concilio Antiocheno cap. 10. & Ancyrano cap. 13. Sed illi non erant nisi simplices Sacerdotes, ut docet Damasus epist. 5. Ergo simplici Sacerdoti potest committi munus ordinandi Sacerdotes, & Diaconos.

Respondeo cum Bellarmino, duo fuisse olim genera Corepiscoporum: aliqui enim erant veri Episcopi; & erant, quales nunc sunt Suffraganei, qui sunt Episcopi titulares aliorum; & de his loquuntur prædicta Concilia. Alii vero erant solum Presbyteri, qui tanquam Vicarii Episcopi in oppidis majoribus, & muratis morabantur, licet haberent ab Episcopo aliquam commissionem super reliquos Presbyteros, qualem nunc habent Decani; & de his loquitur Damasus epistola citata.

Dices secundo. Innocentius VIII. concessit Abbatibus Ordinis Cisterciensis facultatem conferendi suis Monachis Ordinem Diaconatus, & Subdiaconatus, quod privilegium se legisse ait Vasquez in quodam vetusto

tusto codice, qui inscribitur, *Collecta Bullarum Ordinis Cisterciensis*: Ergo potest simplex Sacerdos ex commissione Summi Pontificis conferre saltem ordinem Diaconatus.

Respondeo primo ex Nugnio hic q. 38. a. 1. quod Magister Victoria dicit se vidisse tale diploma, & in eo nullam fieri mentionem ordinis Diaconatus, sed tantum Subdiaconatus. Sed quidquid sit de hoc: Respondeo secundo, quod si tale privilegium revera a Sede Apostolica emanaverit, quod valde incertum est, usum fuisse Pontificem opinione, quam probabiliorem existimavit.

Quod attinet ad subjectum sacramenti Ordinis, certum est fœminas non esse illius capaces: quia, ut ait S. Thomas hic q. 39. ar. 1. sacramentum Ordinis gradus eminentiam significat: in sexu autem fœmineo non potest eminentia aliqua gradus significari, quia mulier statum subjectionis habet. Nec obest, quod in primitiva Ecclesia erant Subdiaconissæ, Diaconissæ, Presbyteræ, & Episcopæ. Illæ enim sic dicebantur, quæ ante ordinationem sacram nupserant viris, qui Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, vel Episcopi facti erant, & ab eis jam ordinatis ex mutuo consensu separatæ erant, ut constat ex Concilio Antisiodorensi can. 21.

Constat etiam, solos baptizatos esse capaces sacramenti Ordinis, cum baptismus sit janua ad omnia alia sacramenta: sed difficultas esse potest, an pueri ante usum rationis valide possint ordinari; hoc enim in dubium revocat Durandus in 4. dist. 25. q. 2. Sed id communiter docent Theologi cum D. Thoma hic q. 39. ar. 2. ubi illud probat hoc discursu: Sacramenta, quæ non in actu, sed in potestate consu-

stunt,

stunt, conferri possunt ante ullum suscipientis actum; ideo enim Baptismus, & Confirmatio possunt conferri sine actu parvuli baptizandi, & confirmandi, quia consistunt in potestate; contra vero pœnitentia, & matrimonium nequeunt sine actu pœnitentis, & contrahentis conferri; quia consistunt in actu, seu quia de illorum essentia est actus, ut contritio, & confessio in sacramento pœnitentiæ, & consensus in matrimonio: Atqui Sacramentum Ordinis non in actu, sed in potestate consistit, ut ex ejus definitione constat: Ergo conferri potest ante ullum suscipientis actum, subindeque parvulo, licet sit incapax consensus. Non teneretur tamen talis parvulus, cum ad annos discretionis pervenisset, in Ordine sibi in infantia collato perseverare, sed posset illi renunciare, & matrimonium contrahere, cum non potuerit Ecclesia illum ad votum continentiae obligare independentem ab ejus voluntate.

Demum certum est, bigamos esse Ordinum incapaces, ut constat ex Apostolo 1. Tim. 3. & ad Tit. 1. & ex can. 17. Apostolorum, ubi sic habetur: *Si quis post baptisma secundis fuerit nuptiis copulatus, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt.* Ratio, seu congruentia est, quia Clericus per sacros Ordines desponsatur Ecclesiæ, per quam desponsationem exprimit conjunctionem Verbi Divini cum natura humana, & Christi cum Ecclesia, quæ una est: Hanc autem bigamus repræsentare nequit, quia bigamia tollit unitatem unius cum una, dividendo carnem in plures. Hæc vero incapacitas, seu irregularitas non est juris di-

vini, sed Ecclesiastici, cum Summus Pontifex in ea dispensare possit: nam Martinus I. cum bigamo, ut Subdiaconus fieret, dispensavit, & Lucius Papa alium bigamum Archiepiscopum Panormitanum creavit.

Eodem jure Ecclesiastico votum solemne castitatis sacris Ordinibus annexum est, idque convenienter; ad officium enim sacrorum Ministrorum duo præcipue pertinent, nempe sacrificare, & orationi, seu contemplationi vacare: At usus matrimonii his duobus actibus non mediocriter obstat; primo quidem, nam cum sacrificium altaris augustissimum, & sanctissimum sit, decet, ut qui illud offerunt, vel ei ministrant, insigni quadam puritate, atque sanctitate mentis, & corporis polleant; alteri vero, quia actus conjugalis mentis aciem hebetat, & ab oratione, ac rerum divinarum contemplatione animum avertit, ac distrahit. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 7. suadet conjugibus continentiam ad tempus, ut melius vacent orationi. Addo, quod si illi, qui in lege veteri manducabant Panes propositionis, debebant esse mundi a mulieribus, ut habetur 1. Reg. 21. si illi, qui comesturi erant agnum Paschalem, jubebantur renes accingere, idest voluptates carnis edomare, ut exponit D. Greg. hom. 22. in Euang. demum si Sacerdotes per vices ministrantes in tabernaculo toto tempore. vicis suæ a domo, & ab uxoribus abesse debebant, ut colligitur ex 1. Paral. 24. & ex Luc. 1. quanto magis Sacerdotes nostri perpetuo vacantes sacro Ministerio, & Virginis Filium, ac Virginum sponsum, atq; omnis puritatis fontem quotidie manibus attrectantes, perpetuam debent servare continentiam, ut recte arguit Innocentius I. ep. 9. ad Victoricium

cium Rothomagensem Episcopum.

Hæc lex de servanda continentia a sacris Ministris fuit in Ecclesia Romana continuo servata, licet Subdiaconatui non semper fuerit annexum votum servandæ castitatis, quia non fuit semper inter Ordines sacros connumeratus, ut constat ex can. Nullus in Episcop. dist. 60. ubi Urbanus II. ait: *sacros Ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum: hos siquidem solos (intellige sacros) primitiva legitur habuisse Ecclesia.* In Ecclesia tamen Græca talis lex fuit abrogata, & permissum est Ministris sacris habere uxores, & cum illis cohabitare, ut constat ex sexta Synodo can. 13. in quo sic dicitur: *Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro canone traditum esse cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum, vel Presbyteratum profiteantur se non amplius suis uxoribus jungendos, nos antiquum canonem Apostolorum perfectionis, ordinisque servantes, hominum, qui sunt in sacris, legitima conjugia deinceps quoque firma, & stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua tempore convenienti consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gratiam assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, ut profiteatur se a legitima cum uxore consuetudine abstenturum.* Quem morem usque ad hæc tempora servant Græci, Romana Ecclesia permittente, & non nisi eo tempore, quo sacris altaribus sunt assessuri, prohibentur uxoribus uti. Episcopi tamen Græci cum uxoribus, quas ante sacram ordinationem duxerant, non cohabitant,

tant, ut constat ex can. 12. ejusdem Synodi. Imo nunc Græci ordinarie non eligunt in Episcopum nisi vel religionem professum, vel qui perpetuam castitatem servet, & uxorem non habeat.

CAPUT V.

De Episcopatu.

Certum de fide est, Episcopos jure divino dignitate, & potestate esse Presbyteris superiores. Ita enim definitur in Conc. Constantiensi in Bulla Martini V. ubi omnes errores Joannis Wicleff damnantur, & in Tridentino sess. 23. cap. 4. & can. 7. Id probat D. Th. hic q. 40. art. 4. multipliciter. Sed sufficit hæc ratio, quam adducit in arg. Sed contra, ubi sic discurrit: Divina mysteria debent esse magis ordinata, quam humana: sed humanorum officiorum ordo exigit, ut in quolibet officio præponatur unus, qui sit princeps illius officii, sicut præponitur militibus dux, & inferioribus artificibus Architectus, qui princeps operis dicitur: Ergo similiter Ecclesiasticæ hierarchiæ ordo exposcit, ut Sacerdotibus præponatur aliquis, qui sit Sacerdotum Princeps; & hic est Episcopus. Unde Dionysius in lib. de Eccles. hierarc. cap. 5. sic ait: *Pontificum ordo primus, qui purgat, illuminat, & perficit. Sub illo autem Ordo Sacerdotum purgat, & illuminat, non vero perficit, Ministrorum vero tantum purgat.*

In contrarium objicitur difficilis locus Hieronymi, quo significare videtur Episcopos non posse esse jure divino Sacerdotibus superiores, sed tantum ex constitutione, & consuetudine Ecclesiæ; nam in c. 1. ep. ad Tit. circa illa verba,

verba, *Et constituas per civitates Presbyteros*, hæc scribit: Idem est Presbyter, qui Episcopus, & antequam diaboli instinctu schismata in religione fierent, & diceretur in populis, *Ego Apollo*, *Ego vero Cephe*, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos esse putabat, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismaticum nomina tollerentur. Et infra: Hec adduximus, ut ostenderemus, apud veteres eisdem fuisse Presbyteros, & Episcopos. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui præpositus fuerit, esse subiectos; ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores.

Respondeo, quod quando Hieronymus ait, Episcopos magis consuetudine, & ordinatione Ecclesiæ, quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse majores, non loquitur de Episcopatu quantum ad potestatem Ordinis, (in ea enim Episcopos esse jure divino Presbyteris superiores, manifeste agnoscit in cap. 1. epistolæ ad Titum, ubi sic ait: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* id est facere possit) sed de potestate jurisdictionis, seu regiminis Ecclesiæ. Hanc enim præminentiam jurisdictionis non competere Episcopis jure divino, sed tantum Ecclesiastico existimavit Hieronymus; idque ex parte verum est: Episcopi enim potestatem jurisdictionis non accipiunt immediate a Christo, (sicut potestatem ordinis, & characteris) sed habent ab ipso Summo Pontifice, cujus est eos Ecclesiis præficere, & Dia-

& Diœceses illis assignare, ac dividere, prout ad Ecclesiæ bonum expedire judicaverit.

Circa Episcopatum celebris est difficultas, & controversia, an ille sit Ordo distinctus a Sacerdotio? Partem affirmativam tenent Durandus, & Cajetanus, quos sequuntur nonnulli ex Recentioribus. Negativa vero non solum expresse docetur a S. Thoma, sed etiam ob omnibus fere antiquioribus Theologis, quos innumeri propemodum ex Recentioribus sequuntur, ut demonstrat Valerianus de Flavigni, Doctor, & Socius Sorbonicus, in opusculo ab ipso edito ad defendendam Thesim Ludovici de Cleves, Baccalarii Sorbonici, qua asserebat, Episcopatum, prout præscindit a Presbyteratu, aut ab eo distinguitur, non habere rationem sacramenti. Probabilius ergo videtur, Episcopatum non esse Ordinem distinctum a Sacerdotio, sed ipsius Sacerdotii extensionem, & excellentissimum ejus complementum.

Probatur primo ratione, quam insinuat S. Thomas hic q. 40. ar. 4. & n. 4. ad Annib. dist. 24. qu. 4. ad 4. Ordinum distinctio sumitur penes habitudinem, quam dicunt ad Eucharistiam, ad quam ut ad finem ordinantur, ut constat in Sacerdotio, Diaconatu, & Subdiaconatu, & quatuor minoribus Ordinibus: Sed Episcopatus non aliam dicit habitudinem ad Eucharistiam præter eam, quam importat sacerdotium; non enim potest eam magis consecrare Episcopus, quam simplex Sacerdos: Ergo Episcopatus non est ordo distinctus a sacerdotio. Nec valet, si dicas, Episcopatum dicere habitudinem aliquam indirectam ad Eucharistiam, quam non dicit sacerdotium; siquidem præter potestataem consecrandi Eucharistiam, in

Tom. VI. Y qua

qua convenit cum sacerdotio, habet virtutem illam transfundendi in alios, & ad consecrandum, ac ordinandum ministros Eucharistiæ. Non valet, inquam, hæc responsio. Ex illa enim sequeretur, Episcopatum esse Ordinem inferiorem Sacerdotio, & ipso ignobiliorem; cum habitudo illa indirecta ad Eucharistiam, seu potestas consecrandi illius ministros minus perfecta sit habitudine directa ad illam, sive potestate illam consecrandi, qua nihil datur præstantius, & divinius in ordine supernaturali.

Probatur secundo: Si Episcopatus esset ordo specie distinctus a Sacerdotio, vel illi esset par, & æqualis, vel superior, vel minor: Pares esse repugnat ex illa lege, qua diversæ rerum essentiae minus possunt esse æqualis perfectionis, quam diversi numeri pares, quorum tota ratio in æqualitate consistit. Nec superior potest esse character Episcopalis Sacerdotali; cum potestas in corpus Christi naturale, propria Sacerdotio, præstet potestati in corpus mysticum, quam Episcopatus addit. Inferiorem vero esse minime convenit, cum Episcopatus sit quasi apex Sacerdotii, & Episcopus supremum Sacerdotii gradum occupet: Ergo, &c.

Probatur tertio: Si Episcopatus sit ordo realiter distinctus a Sacerdotio, virtualiter, aut eminenter illud continebit, sicut Sacerdotium eminenter continet Ordines inferiores: Ergo sicut Sacerdotium, non præmissa ordine Diaconatus, validum est, ut colligitur ex cap. *Tuæ litteræ*, de Clerico per saltum ordinato; ita validus erit Episcopatus collatus non præmissa Sacerdotio; subindeque Diaconus, qui non præmissa Sacerdotio consecratur Episcopus, posset munia Sa-

Sacerdotalia obire, puta consecrare corpus, & a peccatis absolvere, quamvis non esset Sacerdos, quod absurdum est.

Dices. Consecratio Episcopalis causat gratiam, & confert characterem distinctum ab eo, qui imprimitur in collatione Sacerdotii: Ergo est Ordo distinctus a Sacerdotio.

Respondeo concedendo primam partem Antecedentis, & negando consequentiam; ut enim consecratio Episcopalis causet gratiam, non requiritur necessario, quod sit sacramentum, vel ordo distinctus a Sacerdotio, sed sufficit, quod sit excellentissimum quoddam Sacerdotii complementum. Sicut per cæremoniam illam, qua confertur sacerdoti jam ordinato potestas absolvendi a peccatis, confertur augmentum gratiæ, quamvis illa non sit sacramentum distinctum a consecratione Sacerdotali, quæ fit in contactu calicis, sed solum complementum quoddam, & extensio Sacerdotii. Unde neganda est secunda pars Antecedentis: consecratio enim Episcopalis non confert novum characterem, sed duntaxat characterem Sacerdotalem complet, & extendit, redditque illum potentem ad conficienda duo sacramenta, quæ simplex Sacerdos, ex vi præcise suæ ordinationis, non potest conficere, nempe Confirmationem, & Ordinem. Sicut (ut in eodem maneamus exemplo) cæremonia illa, qua datur Sacerdoti jam ordinato potestas absolvendi a peccatis, non confertur diversus character ab illo, qui in contactu calicis impressus est, sed solum additur illi quidam modus majoris perfectionis, & extensionis, ratione cujus fit potens ad remittenda peccata, ut in tractatu de pœnitentia cap. 5. §. 2. declaravimus.

TRACTATUS VII.

D E

SACRAMENTO
MATRIMONII.

UM Sacramentum matrimonii dupliciter considerari possit, nempe ut est in officium naturæ, & ut ex institutione Christi ad esse Sacramenti elevatum est, de illo utroque modo considerato breviter in hoc tractatu agendum est. Verum quia, teste Apostolo, prius est, quod est animale, quam quod spirituale, prius differendum est de illo, ut est in officium naturæ, quam ut rationem Sacramenti habet. Porro quia sponsalia sunt veluti inchoatio futuri matrimonii, & dispositio moralis ad illud, aliqua de illis breviter hic præmittenda sunt.

CAPUT I.

De sponsalibus.

Sponsalia sunt *futurarum nuptiarum mutua promissio*. Ita lege i. ff. de sponsalibus. Dicitur *futurarum nuptiarum*, ut sponsalia distinguantur a matrimonio, quod est contractus per verba de præsentī expressus; sponsalia autem contrahuntur per verba de futuro, ut, accipiam te in uxorem, accipiam te in virum. Additur *mutua promissio*, quia ad sponsalia non sufficit propositio.

positum, aut simplex voluntas, cum illa non sufficiat ad inducendam obligationem; sed requiritur necessario promissio, seu voluntas se obligandi, quæ mutua ex parte utriusque contrahentis esse debet. Cum enim matrimonium includat essentialiter mutuam utriusque traditionem, & acceptationem de præsentī, nec aliter fieri possit, promissio matrimonii futuri includit essentialiter mutuam utriusque promissionem, & acceptationem, neque potest ab uno valide promitti, quin alter repromittat.

Non sufficit ad valorem sponsalium sola promissio externa, utpote quæ non est vera promissio, si desit animus promittendi; neque sola interna; quamvis enim Deo, qui cordium scrutator est, possit homo obligari actu interno; homini tamen alteri, qui sola externa intuetur, non potest obligari, nisi per modum humanum, subindeque nisi signo aliquo externo ejus promissio exprimatur. Non est tamen ad sponsalia necessarium, quod promissio, vel consensus exprimatur per verba, vel alia signa determinata, sed sufficiunt hæc, vel illa, dummodo apta sint exprimere alteri sufficienter consensum, & volitionem internam. Hinc est, quod in quibusdam locis ad sponsalia sufficit missio anuli in digitum sponsæ, vel appensio torquis ad collum ejus, vel traditio arrharum, vel porrectio manus sponsæ, postulante sponso; imo & ipsa taciturnitas sponsi, & sponsæ, quando nimirum parentes, aut tutores, vel curatores, qui sunt loco parentum, contrahunt sponsalia pro filiis impuberibus, vel etiam puberibus, ipsis præsentibus, & non contradicentibus.

Et si matrimonia clandestina (id est sine

præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium facta) novo jure Tridentini invalida sint, non tamen sponsalia clandestina: quia in novo Tridentini decreto contra clandestina matrimonia edito nulla fit mentio de sponsalibus: quidquid autem in nova lege expressum non habetur, veteris juris dispositioni relinquitur, ut dicunt Imperatores Theodosius, & Valentinianus, *l. Præcipimus cap. de appel.* Ergo ex novo Tridentini decreto nulla in sponsalia prohibitio derivatur; præsertim cum nulla sit inter clandestinitatem matrimonii, & sponsalium connexio; optime enim possunt sponsalia clandestina contrahi, etiamsi matrimonium debeat publice celebrari.

Matrimonium tamen clandestinum, Tridentini lege irritum, non habet vim sponsalium, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, in cap. i. sess. 24. cap. i. his verbis: *Matrimonium contractum, non servata forma Concilii Tridentini, &c. in sponsalia de futuro non resolvitur, ita ut cogi possint contrahere servata forma Concilii.* Idem dicendum de matrimonio ficto, & simulato: cum enim ibi desit consensus, non potest rationem habere sponsalium, quippe quæ sine consensu non subsistunt.

Item post Tridentinum sponsalia conditionata, per copulam clandestinam subsequentem, non transeunt in absoluta. Ratio est, quia sponsalia conditionata non transeunt in absoluta, nisi conditione verificata, aut deposita, si pendeat a sola voluntate contrahentis: licet autem ante Tridentinum jure antiquo per subsequentem copulam censeretur conditio deponi, eo quod

quod tunc copula illa erat licita, & conjugalis censebatur; nunc tamen, cum talis copula non admittatur ut conjugalis, nec possit nisi affectu fornicario exerceri, cum invalida sit ad matrimonium contrahendum, non poterit per eam censi deponi conditio; subindeque sponsalia sub ea contracta adhuc manebunt conditionata.

Ætas pro sponsalibus ab utroque jure determinata est septennium; tunc enim homo incipit habere aliquam prudentiam circa futurum, subindeque incipit esse aptus ad aliqua promittenda in futurum præcipue de iis, ad quæ natura inclinatur, quale est matrimonium, ut discurret D. Thomas hic qu. 43. art. 2. Potest tamen interdum malitia supplere ætatem, subindeque sponsalia valida esse possunt ante septennium: Si enim malitia supplet ætatem respectu matrimonii, (ut constat ex cap. 9. de despons. impuberum, ubi Alexander III. de illis sic ait: *Si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consentire, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur*) a fortiori potest illam supplere respectu sponsalium. Cum enim sponsalia non sint tanti momenti, ac matrimonium, possintque multis de causis dissolvi, matrimonium vero indissolubile sit, par, vel major est ratio, quod in sponsalibus malitia suppleat ætatem, quam eam suppleat in matrimonio.

Licet autem pro contrahendo matrimonio diversa ætas assignetur in jure maribus, & foeminis, (nempe illis annus decimus quartus, & istis duodecimus) non tamen pro contrahendis sponsalibus. Cujus rationem assignat D. Thomas art. citato in resp.

ad 1. ubi sic ratiocinatur : „ Tempore con-
 „ tractus matrimonii non solum requiritur
 „ dispositio ex parte usus rationis, sed etiam
 „ ex parte corporis, ut sit tempus generatio-
 „ ni aptum; & quia puella in duodecimo anno
 „ ad hoc venit, ut possit esse actui generatio-
 „ nis apta, puer autem in fine secundi septen-
 „ nii, ut Philosophus ait li. 9. animalium;
 „ simul autem usum discretionis accipiunt,
 „ qui tantum in sponsalibus requiritur: ideo
 „ in sponsalibus determinatur unum tem-
 „ pus utrique, non vero in matrimonio.

Quando in sponsalibus nullus præfigitur terminus ad contrahendum matrimonium, ea obligare non incipiunt, statim ac contrahuntur, sed solum quando unus ex contrahentibus exigit promissionis impletionem, & matrimonii celebrationem. Id enim commune est omni debito, cujus solutioni non est certa dies præfixa, ut debitor non teneatur illud solvere, nisi a creditore requisitus, ex l. *Debitorum præsentis*, cap. *de pignor. juncta glossa*. Unde quando dicitur reg. 14. juris in 6. *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur*, subintelligi debet, *petente creditore*: alioquin inutile foret mutuum, si ab ipso primo die mutuatarium obligaret ad illud restituendum.

Varia solent assignari causæ, ob quas sponsalia possunt dissolvi. Primo dissolvuntur ex mutuo consensu, cap. *Præterea* 2. de sponsal. Omnis enim contractus ex natura sua solubilis, qualis est contractus sponsalitiis, per easdem causas dissolvi potest, per quas potest valide fieri: Sed contractus sponsalium mutuo contrahentium consensu fit: Ergo etiam mutuo eorum consensu dissolvi potest.

Se.

Secundo matrimonium cum posteriori sponsalia dirimit cum priori contracta, cum vinculum matrimonii sit fortius, quam vinculum sponsaliorum. Ille tamen, qui contrahit matrimonium cum alia, uxore mortua, tenetur priorem sponsam ducere; quia fortius vinculum, & impedimentum superveniens non extinguit priorem obligationem, sed tantum eam suspendit. Sicut ergo si promisi Petro agrum, quem postea tradidi Paulo, si Paulus eundem testamento leget, teneor illum Petro titulo promissionis restituere, cum res promissa, & acceptata semper clamet ad promissarium: Ita persona sponsi per sponsalitium contractum promissa sponsæ, & per matrimonium cum alia initum alienata, iterum sui juris facta, restituenda est priori sponsæ, cui fuerat per sponsalia promissa.

Tertio sponsalia per fornicationem dissolvuntur, quia in sponsalitia promissione semper subintelligitur tacita conditio, nisi sponsus, aut sponsa in legem matrimonii peccaverit. Eadem vero est ratio quantum ad hoc de sponso, ac sponsa, quia ut recte ait Panormitanus in cap. *Quemadmodum* de jurejurando, num. 4. quantum ad violationem sponsalitiæ fidei, sponsus, & sponsa ad paria judicantur. Si vero tam sponsus, quam sponsa fornicaverint, non fit propterea inter ipsos delictorum compensatio, sicut inter conjuges adulterantes, sed sponsus fornicans sponsam fornicantem dimittere potest; quia inter imparia delicta non datur compensatio: at sponsus, & sponsa fornicando non sunt in pari delicto; cum in ordine ad matrimonium longe gravius crimē sit sponsæ, quam sponsi fornicatio, eo quod major infamiæ nota sit, sponsum sponsam for-

nicantem uxorem ducere, quam sponsam fornicanti sponso nubere. Unde diversa est ratio de fornicatione a sponsis commissæ, ac de adulterio a conjugibus patrato; quia in adulterio spectatur fides conjugalis, quæ æque a viro, ac ab uxore frangitur, cum æque uterque ad eam servandam per matrimonium se obligaverit: in fornicatione vero a sponsis commissæ non solum spectatur fidei violatio per sponsalia promissæ, sed etiam infamia, quæ ex ea sponsis resultat; hæc vero longe major, ut diximus, ex fornicatione sponsæ in sponsum, quam ex fornicatione sponsi in sponsam derivatur.

Si autem quæras, an fornicatio sponsæ, vel sponsi a simplici fornicatione differat, & ad aliam luxuriæ speciem pertineat? Respondeo eam pertinere reductivè ad speciem adulterii, sicut sponsalia reducuntur ad matrimonium, suntque veluti ejus inchoatio.

Quarto per ingressum religionis sponsalia solvuntur ex parte ejus, qui in sæculo remanet; quia eo ipso quod unus ex sponsis religionem ingreditur, sponsalibus renunciat: Ergo eo ipso manet alter ab obligatione liber. Secus vero ille, qui religionem ingreditur, si in ea non emittat professionem, sed ad sæculum redeat, ut innuit D. Thomas hic qu. 43. art. 3. ad 1. ubi reddens rationem, cur per religionis ingressum sponsalia dirimantur, ait, *quia est mors spiritualis animæ*, nempe ratione professionis, per quam Religiosus sæculari vitæ moritur. Ergo censet, ingressum religionis, quem non sequitur professio, non dirimere sponsalia ex parte ejus, qui religionem ingreditur. Idque ratio suadet; cum enim sponsalia ex iustitia obligent contrahentes, nisi
fit

fit expressum jus, vel ratio manifesta, quæ eos a tali obligatione liberet, asserendum non est ipsos ab ea liberari: Sed nulla ratio manifesta potest assignari ex parte ingredientis religionem, sed solum ex parte remanentis in sæculo, nimirum notabilis status, & personæ mutatio in altero facta: nec etiam ullum jus; nam caput secundum de conversione conjugatorum, quod allegatur a nonnullis, loquitur de professione, & de matrimonio rato, ex quo non valet consequentia ad sponsalia respectu probationis; quia in hujusmodi rebus pendentibus a dispositione juris positivi non licet ab uno ad aliud argumentari, nisi evidenter appareat talem esse mentem legislatoris, quod non contingit in subiecta materia: Ergo per ingressum religionis non solvuntur sponsalia ex parte ejus, qui religionem ingreditur, si in ea non emittat professionem, sed ad sæculum redeat, sed solum ex parte ejus, qui in sæculo remanet.

Quinto votum simplex castitatis sponsalia dirimit ex parte utriusque contrahentis, ut docet D. Thomas hic quæst. 53. art. 1. ad 1. & probat hac ratione: Quando concurrunt duo vincula incompatibilia, fortius debet prævalere: Sed vinculum voti etiam simplicis castitatis est incompatible cum sponsalibus, ut constat: quandoquidem evidens est, quod non possuntambo servari: & est fortius, quia obligat Deo, sponsalia vero homini tantum: Ergo prævalet sponsalibus, ipsisque superveniens ea dissolvit.

Sexto sponsalia dissolvuntur per discessum unius e sponsis sine consensu alterius in regionem remotam, & longam illius absentiam: cap. *De illis*, de sponsalibus, ubi Glossa re-

quirit triennium absentiae. Per superveniens impedimentum, verb. gr. novae affinitatis inter sponfos ex fornicatione cum consanguineo unius ex partibus in primo, vel in secundo gradu. Per supervenientem notabilem infirmitatem, aut deformitatem, quae sit durabilis, ut sunt lepra, paralytis, amissio oculi, vel nasi, cap. *Quemadmodum*, de jurejurando. Ex subortu capitalium inimicitiarum inter sponfos, quia coactiones frequenter sinistros exitus pariunt, cap. *Requisivit*, de sponsal. Demum quae sufficiunt ad divortium inter conjuges obtinendum, a fortiori sufficiunt ad dirimenda sponsalia.

C A P U T II.

De matrimonio, ut est in officium naturae.

CUM matrimonium sit contractus inter virum, & foeminam ad prolem gignendam, plura ad sui integritatem, & constitutionem requirit, nempe mutuum viri, & foeminae consensum externo signo manifestatum, mutuam sui corporis in alium traditionem, & quod inde sequitur, mutuum utriusque in corpus alterius ius, & potestatem eo utendi in omnem usum lege maritali sibi concessum, mutuam utriusque obligationem ad debitum conjugale ex justitia reddendum, & demum conjunctionem quandam, seu vinculum animorum utriusque conjugis, quod ex mutua eorum obligatione resultat, & utrumque conjugem ligat, ad illud nunquam, quandiu vixerint, dissolvendum, juxta illud Apostoli ad Corinth. 4. *Mulier alligata*

ta est legi, quanto tempore vir ejus vivit. Matrimonium formaliter, & essentialiter consistit in tali vinculo: non potest enim consistere formaliter in mutuo viri, & foeminae consensu; cum ille sit causa efficiens matrimonii, subindeque non possit esse causa formalis illius: causa enim formalis intrinseca est, efficiens vero inter extrinsecas computatur: Nec in mutuo jure utriusque conjugis in corpus alterius, vel in obligatione mutua ad reddendum debitum conjugale: Tum quia tale jus, & obligatio cessat alterius conjugis adulterio, vel ingressu religionis ex communi consensu, manente matrimonii consummati vinculo: Tum etiam, quia, ut infra dicemus, inter B. Virginem, & B. Josephum fuit verū matrimonium, quamvis perpetuo impedita obligatione reddendi debitum conjugale.

Dices. In eo formaliter consistit matrimonium, quo posito ponitur, & quo ablato auferitur: Sed posito consensu mutuo conjugum, & jure, quod per ipsum quilibet illorum acquirit in corpus alterius, ponitur matrimonium, eoque sublato auferitur: Ergo in tali consensu, & jure matrimonium consistit formaliter.

Respondeo distinguendo majorem: In eo formaliter consistit matrimonium, quo posito, tanquam principio formali, & constitutivo ponitur, concedo majorem: quo posito, tanquam principio radicali solum, & fundamentali ponitur, nego majorem, & sub eadem distinctione minoris, nego consequentiam. Sicut ergo posita generatione ponitur paternitas in generante, & ea sublata tollitur; non quia paternitas consistat formaliter in generatione, sed quia ab ea, ut a fundamento dependet: Ita similiter posito mutuo conjugum consensu, & jure,

jure, quod per ipsum quilibet illorum acquirit in corpus alterius, ponitur matrimonium, & eo ablato aufertur; non quod in eo formaliter consistat, sed quia ab illo radicaliter, & fundamentaliter pendeat.

Ex his intelliges, matrimonium, ut est officium naturæ, sic recte definiri: *Matrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuum vitæ societatem retinens.* Nam *ly maritalis conjunctio* recte explicat vinculum illud permanens, & indissolubile, in quo matrimonium formaliter consistit.

Recte dividitur divisione subjecti in accidentia, in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur, quod inter personas non impeditas legitimo consensu est institutum, quale est etiam inter non baptizatos, & olim fuit in lege naturæ, ac Mosaiica. Ratum dicitur, quod signatum est sacramentum fidei, seu quod est in baptizatis; & ideo majorem firmitatem, & indissolubilitatem obtinet, cap. *Quanto*, de divortiis. Consummatum dicitur, quod accedente carnali copula completum est.

Matrimonium non solum est ex inclinatione, & instinctu naturæ, qua homo ad conservationem suæ speciei naturaliter inclinatur, sed etiam cadit sub præcepto naturali; cum sit medium omnino necessarium ad finem maxime a natura intentum, scilicet propagationem generis humani. Hoc præceptum Deus declaravit primis parentibus Gen. 2. cum illis dixit: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Cui declarationi subjunxit benedictionem, ut significaret illam ab eo fuisse prolatam ex amore erga genus humanum, cujus propagationem volebat. Unde August. 14. de civ. cap. 12.
Nos

Nos autem nullo modo dubitamus, secundum benedictionem Dei crescere, & multiplicari, donum esse nuptiarum. Huic quippe operi Dei benedictio subjuncta est.

Licet autem hoc præceptum initio mundi, & post diluvium, humano genere nondum sufficienter propagato, singulos obligaverit; postea tamen, facta sufficienti propagatione, non amplius obligat singulos, imo nec rempublicam, & ejus rectores, ut cogant aliquos ad nubendum, cum ad matrimonium homines per se sint satis propensi. Unde Hieronymus Joviniano respondens ait: *Dices, si omnes virgines fuerint, quomodo subsistet mundus? Noli metuere, ne omnes virgines fiant; difficilis res est virginitas, & ideo rara.*

Quæres, utrum polygamia, seu pluralitas uxorum sub uno viro repugnet fini matrimonii, subindeque sit contra legem naturæ?

Respondeo, non repugnare fini primario matrimonii, sed secundario tantum. Ita D. Thom. hic q. 65. a. 1. ubi sic ait: *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquialiter impedit matrimonii finem primum, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uno viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli corrixantur ad invicem, & similiter plures uxores unius viri.* Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ responsionis & docuit, & probavit. Primam quidem, quia potest unus vir non solum plures uxores
fœ-

fecundare, sed etiam educationi, & institutioni filiorum, qui ex eis haberi possunt, sufficienter providere: Atqui in illis duobus præcise consistit finis primus matrimonii: Ergo polygamia non adversatur fini primario matrimonii. Secundam vero, quia finis secundarius matrimonii est tum remedium contra concupiscentiam, quo non semper ad votum uti potest uxor, cujus vir pluribus copulatus est uxoribus; tum domesticæ gubernationis pax, & tranquillitas, quæ sub pluralitate uxorum non nisi difficile servari potest; cum zelotypia laboret fragilis fœminarum sexus, & fieri nequeat, quod viri affectus non magis erga unam ferantur, quam erga aliam. Unde Sara Gen. 21. Agar domi tolerare non poterat, & Rachel Gen. 30. Liæ propter fecunditatem invidebat. Addo, quod non servantur in polygamia paria jura inter virum, & uxorem; nam singulæ uxores tradunt plenum dominium sui corporis in virum, cum tamen vir non tradat plenum sui corporis dominium in singulas uxores; unde non est justus contractus, cum non servet ex utraque parte justitiæ leges.

Dices. Viri sanctissimi in veteri lege plures simul uxores habuere, ut Abraham Saram, & Agar, Gen. 6. Jacob Liam, & Rachel, Balam, & Zelpham, Gen. 29. & 30. Helcana Annam, & Phenennam, 1. Reg. 1. Ergo polygamia juri naturæ non adversatur, nec repugnat fini secundario matrimonii. Sed nego consequentiam, quia Deus in polygamia, seu uxorum pluralitate cum illis dispensavit. Nam, ut ait S. Thom. hic q. 65. a. 2. *Cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad rem-*
pus

pus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire, ad quod removendum præceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur. Talis vero dispensatio non fuit facta, nisi post diluvium, cujus rationem assignat D. Chrysost. hom. 56. in Gen. quia nimirum ante diluvium longissima hominum vita faciebat, ut matrimonium unius cum una sufficeret propagationi necessariæ generis humani: postea verò propter vitam longe breviorē *permisum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur, & suppleretur per uxorum multitudinem defectus vitæ longioris.* Hæc dispensatio cessavit in lege Evangelica, in qua polygamia est prorsus illicita, ut definit Tridentinum sess. 24. can. 2. & patet ex eo, quod matrimonium in nova lege habet finem nobiliorem, & præstantiorem, quam in lege naturæ, & Mosai- ca, nempe significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia, cui significationi polygamia repugnat, cum carnis unitatem tollat, illamque in plures dividat.

C A P U T I I I.

*De Matrimonio, ut habet rationem
Sacramenti.*

Matrimonium inter Christianos hoc habet privilegium super matrimonia legis naturæ, & Mosaicæ, ut non sit tantum contractus civilis, aut sacramentum late, & improprie sumptum, sed etiam stricte, & proprie, & quod ita repræsentet conjunctionem inter Christum, & Ecclesiam, ut simul etiam ejus participationem per gratiam sanctifi-

efficientem habeat. Unde Trid. sess. 24. cap.
 1. *Cum igitur matrimonium in lege Euange-
 lica veteribus connubiis per Christum gratia
 præstet, merito inter novæ legis sacramenta
 annumerandum, sancti Patres nostri, Conci-
 lia, & universalis Ecclesiæ traditio semper
 docuerunt. Et sane, cum in usu matrimonii
 inflammetur concupiscentia, & absorbeatur
 ratio, congruum fuit institui aliquod sacra-
 mentum, quod concupiscentiam in illo actu
 temperaret. Item si ad gignendos filios spi-
 rituales peculiarem gratiam Christus contu-
 lit Sacerdotibus novæ legis, quam Deus non
 contulerat Sacerdotibus legis antiquæ, cur
 persimilem negabimus collatam conjugibus
 ad filios carnales gignendos, pieque educan-
 dos, & ad alia matrimonii onera, ac offi-
 cia sustinenda, & exercenda convenienter?
 Demum, cum Christus Matth. 19. abrogato
 repudio, matrimonium reddiderit indissolu-
 bile, & monogamum, ut ab initio erat, con-
 gruum fuit, ut suam gratiam adjungeret ad
 superandas difficultates, quæ ex omnimoda
 indissolubilitate, & perpetua monogamia na-
 scerentur: alioquin si matrimoniis Christia-
 norum talis deesset gratia, longe intolerabi-
 lius esset matrimonii jugum in lege Euan-
 gelica, quam in lege Mosaica: antiquitus
 enim ad compescendos effrænatos uxoris mo-
 res licitum erat per libellum repudii illam
 dimittere, vel aliam simul cum illa ducere;
 nunc vero neutrum licet, cum Christus
 in lege Evangelica libellum repudii, & po-
 lygamiam abrogaverit.*

Hoc sacramentum, licet in ratione signi
 practici gratiæ omnium infimum sit, tamen
 ut signum speculativum, & sacrarum rerum
 symbolum, cætera omnia antecedit. Significat
 enim

enim triplicem unionem sacratissimam, nimirum Dei cum anima, quam sibi per fidem, & charitatem desponsat, Christi cum Ecclesia, quam suo sanguine mundatam, & detersis maculis gloriosam sibi sponsam effecit, & Verbi Divini cum natura humana, quam sibi per unionem hypostaticam indissolubili fœdere copulavit. Unde D. Th. ad Ephes. 5. lect. 10. ad illa verba Apostoli, *Sacramentum hoc magnum est*, sic ait: *Notandum est hic, quod quatuor sacramenta dicuntur magna: scilicet Baptismus, ratione effectus, quia delet culpam, & aperit januam paradisi: Confirmatio, ratione ministri, quia solum a Pontificibus, & non ab aliis confertur: Eucharistia, ratione continentie, quia totum Christum continet: Item matrimonium ratione significationis, quia significat conjunctionem Christi, & Ecclesie.* Quandonam hujus sacramenti institutio a Christo facta fuerit, omnino incertum est, & circa hoc varia sunt Authorum placita. Quidam dicunt, matrimonium elevatum fuisse a Christo ad rationem sacramenti in primo Incarnationis momento: *Tunc enim* (inquit Gregor. hom. 36. in Euang.) *Deus Pater Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ nature conjunxit, quando Deum ante secula fieri voluit hominem in fine seculorum.* Alii, dum Christus in Cana Galilææ sua præsentia nuptias decoravit. Unde Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Joan. cap. 2. postulans, cur Christus virginitatis amator, Virginis filius, ac Virginum sponsus, Canæ nuptiis interesse voluerit, hanc potissimum reddit rationem: *Ut natiuitatis nostræ principium, quantum ad carnem attinet, sanctificaret. Exigebat enim ipsa carnis propagatione accepta infirmitas, eum, qui*
totam

totam naturam hominis in meliorem, ac feliciorem statum reparabat, non solum natis jam hominibus benedicere, verum etiam nascituris gratiam præparare, & aditum illorum ad hanc mortalem vitam & auctoritate miraculi, & suæ majestatis præsentia consecrare. Alii vero existimant, Christum instituisse hoc sacramentum, cum, lege repudiij abrogata, ad primam ejus indissolubilitatem, & unitatem matrimonium revocavit, Matth. 19. Congruum enim fuit (inquiunt) ut ex tunc gratia ei adjungeretur ad superandas difficultates, quæ ex omnimoda indissolubilitate, & perpetua monogamia nascerentur. Alii demum, post resurrectionem illis quadraginta diebus, quibus apparens Apostolis, ac loquens de regno Dei, (hoc est de statu militantis Ecclesiæ, ut exponit Gregor. hom. 12. in Evang.) illos de omnibus & singulis sacramentis conficiendis, & ministrandis instruxit.

In hoc sacramento, sicut in aliis, tria distinguere debent, videlicet id, quod est sacramentum tantum, quod est res tantum, & quod est res, & sacramentum simul. In primis enim id, quod est sacramentum tantum, in matrimonio est expressio externa, & sensibilis interni consensus; quia in quolibet sacramento id est sacramentum tantum, quod est signum sensibile per se, & ratione cujus omnia alia sentiuntur: expressio autem sensibilis consensus interioris per se sentitur, & ratione ejus habet conjunctio conjugum & omnia alia, quæ sunt in matrimonio, quod sensibilia sint. Deinde in matrimonio res sacramenti duplex est, ex S. Thoma in 4. dist. 26. q. 2. ar. 2. ad 5. una causata, & significata, nempe gratia ipsa sacramentalis; altera significata,

eata, sed non causata, videlicet unio Christi cum Ecclesia, quam matrimonium non causat, sed tantum significat. Demum maritalis conjunctio, sive vinculum illud, quod sequitur ex contractu matrimoniali, est in matrimonio res, & sacramentum simul, quia est simul signum, & signatum; significatur enim per contractum, & simul ut per ipsum expressa significat gratiam sacramentalem, quæ datur conjugibus, & unionem Christi cum Ecclesia, & sua humanitate.

Ministri hujus sacramenti sunt ipsi contrahentes, non vero Sacerdos ipsos benedicens, & hæc verba, *Ego conjungo vos*, proferens. Ratio est, quia Christus hoc sacramentum instituens, nihil aliud fecit, quam contractum matrimonialem, naturali, ac civili jure validum, in sacramentum gratiæ collativum elevare; subindeque eosdem voluit esse hujus sacramenti ministros, ac contractus naturalis, & civilis, qui est ejus fundamentum: Sed talis contractus ministri sunt ipsi contrahentes, qui per mutuum consensum se invicem obligant ad mutuam sui corporis traditionem: Ergo etiam ipsi sunt ministri sacramenti matrimonii, non vero Sacerdos nuptialem benedictionem ipsis tribuens. Unde Trident. sess. 24. c. 1. de reform. affirmat, matrimonia clandestina, quæ fiebant absente Sacerdote, & sine ullis verbis, fuisse valida, quandiu Ecclesia non fecit ea irrita. Et sacra Congregatio Cardinalium interpretationi hujus Concilii prefectorum declaravit Episcopo Salmantino, non pertinere ad substantiam matrimonii, ut Parochus aliqua verba proferat. Item D. Thom. in 4. dist. 26. q. 2. ar. 1. ad 1. ait: *Verba, quibus consensus matrimonii exprimitur, sunt forma hu-*

hujus sacramenti, non autem benedictio sacerdotalis, que est quoddam sacramentale, atque hoc idem repetit dist. 28. Unde quando alibi videtur docere, Sacerdotes esse hujus sacramenti ministros, & verba, quæ proferunt, illius formam, non loquitur de ministro, & forma quantum ad substantiam, sed quantum ad solemnitatem, & caremonias accidentales ex præcepto Ecclesiæ requisitas.

Nec valet, si dicas omne sacramentum debere necessario habere ministrum sacrum: hoc enim falsum esse patet in Baptismo, qui a laicis, imo & ab Ethnicis valide, & in multis casibus licite administrari potest, ut in Tractatu de Baptismo declaravimus. Unde sicut laicus in statu peccati mortalis baptizans parvulum in extrema necessitate constitutum non peccat mortaliter, ut docent communiter Theologi; ita nec contrahentes matrimonium in mortali, si ut ministri hujus sacramenti considerentur, secus vero si ut recipientes tale sacramentum.

De materia, & forma hujus sacramenti non parva est dissensio inter Doctores, sed probabilior sententia docet, eadem verba, seu signa conjugum, quibus mutuum consensum exprimunt, esse sibi invicem materiam, & formam secundum diversas considerationes: nam quatenus per ea mutuo sua corpora conjuges tradunt, habent rationem materiæ; inquantum vero per ea corporum traditionem sibi mutuo factam acceptant, habent rationem formæ. Ratio a priori est, quia matrimonium in ratione contractus non differt a reliquis contractibus civilibus; neque ut sacramentum est, diversam habet materiam, & formam a seipso, ut contractus est: Sed in contractibus

ci-

civilibus traditio, ut sensibili signo facta, habet rationem materiæ, acceptatio vero verbis expressa habet rationem formæ: Ergo & in matrimonio. Major constat, minor vero sic ostenditur. Illud habet rationem materiæ, quod se habet ut determinabile; quod vero est determinativum, habet rationem formæ: Sed traditio habet rationem determinabilis, completurque, & perficitur per acceptationem, quæ se habet per modum determinantis. Ergo in contractibus civilibus traditio, ut signo sensibili facta, habet rationem materiæ, acceptatio vero rationem formæ.

Dices. Cum ipsi conjuges sint ministri hujus sacramenti, ut supra ostendimus, si ipsorum traditio habeat rationem materiæ, causa materialis, & efficiens coincident in eandem personam, quod videtur absurdum.

Respondeo, nullum esse inconveniens, quod in hoc sacramento causa materialis, & efficiens coincident in easdem personas; id enim videtur exigere natura contractus, in quo contrahentes seipsos tradunt, ut constat exemplo illius, qui se in servum alicui venderet; idem enim simul esset vendens, & res vendita, subindeque illius contractus causa efficiens, & materialis. Idem cum proportione dicendum est de conjugibus contractum, & sacramentum matrimonii celebrantibus; habent enim secundum diversos respectus simul rationem causæ efficientis, & materialis talis contractus, & sacramenti.

Quæres primo, an matrimonium inter absentes per procuratores contractum sit verum sacramentum?

Respondeo affirmative. Matrimonium enim validum in ratione contractus naturalis,
& ci-

& civilis est inter fideles sacramentum; quia Christus Dominus instituendo sacramentum matrimonii non mutavit naturam contractus matrimonialis, sed duntaxat illum ad esse supernaturale sacramenti elevavit: Sed matrimonium inter absentes per procuratores contractum est validum in ratione contractus naturalis, & civilis; quia cum procuratores sint loco principalium cum plena potestate contrahendi, quod ipsi faciunt, facere censentur principales contrahentes; unde sicut ex mutuo consensu utriusque conjugis resultat perfectus matrimonii contractus, ita & ex mutuo consensu utriusque procuratoris: Ergo matrimonium inter absentes per procuratorem contractum est verum sacramentum.

Dices primo. Tridentinum sess. 24. de re-form. cap. 1. videtur exigere præsentiam contrahentium ad rationem matrimonii; dicit enim, quod Parochus debet interrogare virum, & fœminam, ipsisque interrogatis, & consensu eorum intellecto, dicere: *Ego vos conjungo*: Ergo matrimonium inter absentes per procuratores contractum non est verum sacramentum.

Sed nego consequentiam. cum enim procuratores substituantur loco contrahentium, possunt interrogari a Parocho de consensu eorum, expressisque contrahentium consensibus dicere potest Parochus cum veritate: *Ego vos conjungo*: quia, licet illi, supra quos proferri debent verba illa, sint physice absentes, sunt tamen moraliter præsentis, quod sufficit ad rationem contractus civilis, subindeque ad rationem sacramenti inter fideles. Ex quo intelliges discrimen, quod inter hoc sacramentum, & alia reperitur; cum enim baptismus v. gr.
aut

aut pœnitentia non sint contractus, requirunt, quod præsentia subjecti expressa per illa verba, *Ego te baptizo*, *Ego te absolvo*, sit physica; ex quo fit, quod nec baptismus, nec absolutio possunt conferri absenti. E contra vero cum Sacramentum matrimonii consistat in contractu, requirit solum præsentiam moralem inter contrahentes, subindeque ab absentibus valide suscipi potest. Nec ullum est inconueniens admittere, quod vir, & fœmina, qui forte eo tempore, quo procuratores pro ipsis contrahunt, dormiunt, dormiendo recipiant gratiam, ut patet in eo, qui voluntatem habuit suscipiendi baptismum, vel patien- di martyrium; si enim in somno baptizetur, vel in odium fidei occidatur, dormiendo reci- piet gratiam, &, si sit in statu peccati, iusti- ficabitur, si priusquam se somno traderet, attritionis actum elicuerit, ut communiter docent Theologi.

Ex his colligitur, quod sicut matrimonium inter absentes per procuratores contractum validum est, non solum in ratione contractus, sed etiam in ratione sacramenti; ita & matri- monium per litteras contractum; quia litteræ succedunt loco contrahentium, sicut & pro- curatores. Unde *l. Mulieres ff. de ritu nuptiarum* sic dicitur. *Mulierem absenti per litteras ejus, vel nuntium posse nubere placet*. Si ergo vir scribat fœminæ, se non modo sui cor- poris dominium de præsenti ei tradere, sed ex tunc simul corporis ejus traditionem, cum pri- mum coram Parocho, & testibus facta fuerit, acceptare, & mulier viro similiter rescribat, se vicissim velle illum in maritum, & corpo- ris ejus traditionem acceptare, statim ac hoc rescriptum coram Parocho, & testibus lectum

fuerit, tunc lectis utriusque litteris, matrimonium & in ratione contractus, & in ratione sacramenti perficitur.

Quæres secundo, an possit in matrimonio fidelium separari ratio contractus a ratione sacramenti? Respondeo id posse fieri: si enim fideles matrimonium contrahentes non intendant conficere sacramentum, illud non erit sacramentum, defectu intentionis requisitæ in ministris, qui in hoc sacramento non sunt alii, quam ipsi contrahentes, ut supra ostensum est; non amittet tamen vim obligandi in ratione contractus naturalis, & civilis; cum Christus elevando matrimonium ad rationem sacramenti non abstulerit ab eo naturalem, civilemque obligationem, quam ut contractus naturalis, & civilis, ex reciproco contrahentium consensu hæcenus habuerat: Ergo in tali matrimonio separabitur ratio contractus a ratione sacramenti. Id tamen non licet, tum quia id non potest fieri absque irreverentia sacramenti: tum etiam, quia Christiani tenentur more, & ritu Christiano contrahere, nec ponere obicem gratiæ sacramentali, quam Christus adjunxit matrimonio.

Quæres tertio, an si fidelis cum dispensatione Pontificis nuberet cum infideli non baptizato, tale matrimonium esset sacramentum, saltem ex parte conjugis fidelis? Respondeo quod non; sicut enim, ut matrimonium sit validum in ratione contractus, requirit liberum consensum ex parte utriusque conjugis; ita, ut sit validum in ratione sacramenti, exigitur intentio, & ministerium ex parte utriusque, cum ipsi contrahentes sint hujus Sacramenti ministri: Sed infidelis non baptizatus nequit esse legitimus minister

ster matrimonii in ratione sacramenti; cum non minus sacramenti effectio, quam receptio ad sui validitatem characterem baptismalem requirat: Ergo matrimonium fidelis cum infideli non baptizato nequit esse sacramentum. Idem dicendum de matrimonio contracto inter fideles, quando unus contrahentium intendit sacramentum, alter vero non: sicut enim matrimonium est indivisibiliter unicus contractus, ita est indivisibiliter unicum sacramentum; ac proinde sicut non potest claudicare in ratione contractus, ita nec in ratione sacramenti.

Quæres quarto, utrum matrimonium ab infidelibus valide contractum fiat sacramentum, quando illi convertuntur ad fidem, & baptizantur, præsertim si tunc accedat novus consensus, signo aliquo sensibili expressus, cum intentione faciendi, quod Christus instituit, & facit Ecclesia? Respondeo negative; intentio enim sequens contractum prius initum non potest efficere, ut quod non fuit sacramentum, incipiat esse tale; præsertim cum ratio sacramenti sit annexa fieri ipsius matrimonii, non vero facto esse illius; sicut baptismus consistit in fieri ablutionis, & prolationis verborum: unde quemadmodum ille, qui ablueret puerum, & verba proferret, non habens intentionem illum baptizandi, non conficeret sacramentum, quamvis peracta ablutione, & prolatione verborum, talem haberet intentionem: ita similiter, si quando conjuges contrahunt, non habeant intentionem conficiendi sacramentum, illud non conficiunt, quamvis postea superveniat intentio illud conficiendi; quia tunc non efficiunt novum matrimonium, sed duntaxat præcedens ratificant, & confirmant. Cum

enim uterque conjux dominium sui corporis in alterum perfecte transtulerit, ac re ipsa illud maritali copula tradiderit, non potest circa eadem corpora novus fieri contractus, quin novi Sacramenti sit fundamentum. Sicut si quis tentaret novum contractum venditionis facere circa rem alteri valide venditam, ac traditam, nihil efficeret defectu materiæ ad novam venditionem, & emptionem habilis.

C A P U T IV.

De consensu ad matrimonium requisito.

Certum est, requiri consensum ad matrimonium, quatenus contractus est; cum contractus matrimonii utriusque conjugis consensus includat formaliter, talisque consensus causet vinculum illud, seu obligationem, in qua diximus supra cap. 2. essentiam matrimonii consistere. Unde can. *Sufficiat* 27. qu. 2. ait Nicolaus Papa: *Si solus in nuptiis consensus defuerit, cetera omnia frustrantur.* Constat etiam, consensum utriusque conjugis requiri ad matrimonium, ut est sacramentum: tum quia sacramentum in contractu fundatur, unde si consensus necessarius sit ad contractum, etiam necessarius erit ad sacramentum: tum etiam, quia nullum sacramentum perficitur absque voluntate, & intentione ministri: Sed contrahentes sunt ministri non solum contractus civilis, sed etiam sacramenti matrimonii, ut supra ostensum est: Ergo sine illorum consensu sacramentum matrimonii, *saltem* de lege ordinaria, perfici nequit. Dixi, *saltem*
de

de lege ordinaria, quia Deus de potentia absoluta potest supplere consensum, & non expectato conjugum consensu, transferre dominium corporis fœminæ in potestatem viri, & e converso; cum sit absolutus dominus humani corporis, & totius hominis, & majorem habeat potestatem in corpora conjugum, quam ipsi conjuges: nec solum habeat dominium in corpora, sed etiam in corda; subindeque mutuum amorem, & obsequium inter conjuges, necessarium ad proles educationem, possit in eorum cordibus excitare, & causare. Demum hac potestate usum fuisse in conjugio Oseæ, & mulieris fornicariæ probabile est, & insinuat a S. Thoma 1. 2. quæst. 100. art. 8. ad 2. his verbis: *Oseas accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non est mæchatus, nec fornicatus, quia ascessit ad eam, quæ sua erat secundum mandatum Dei, qui est author institutionis matrimonii*. Nulla tamen potestas humana, civilis, vel ecclesiastica potest efficere vinculum matrimonii sine consensu conjugum; quia licet Principes Ecclesiastici, & seculares habeant dominium in corpora quorundam, eorum nimirum, quos propter delicta possunt privare vita, & omnibus bonis, non tamen in animos, & corda illorum, ut possint mutuum amorem, ad vinculum conjugale necessarium, in illis excitare, & causare, sicut Deus.

His præmissis, breviter explicandæ sunt conditiones requisitæ ad consensum matrimoniale, ut validus sit. In primis ergo talis consensus debet esse verus; unde si ex parte unius contrahentium sit fictus, matrimonium est nullum, ut patet ex cap. *Tua nos* de sponsalibus; & ratio est, tum quia sine vero con-

sensu non fiat verus contractus, in quo factum est matrimonium: tum etiam, quia matrimonium, ut supra dicebamus, est vinculum quoddam mutui, atque perpetui amoris: repugnat autem mutuum amorem esse sine vero affectu, atque consensu: Ergo & matrimonium. Unde in tali casu, ut matrimonium fiat validum, ille, qui fide contraxit, debet vere contrahere, & fictum consensum in verum commutare. Neque tunc hoc sufficit ad revalidandum matrimonium, sed requiritur insuper consensus novus alterius conjugis, qui vere contraxit, signo aliquo externo expressus, ut definivit Clemens VIII. qui (ut testatur Comitulus lib. i. moral. resp. 5. qu. i.) interrogatus, an in eo casu, quo fœmina fide contraxit, ad revalidandum matrimonium sufficiat, quod illa ponat verum consensum, eumque signo aliquo exteriori manifestet? respondit, necessarium esse novum consensum utriusque conjugis coram Parocho, & testibus, admonito prius marito de matrimonii nullitate. Sed ad evitandum scandalum dispensavit, ut secreto inter se contraherent, renovato consensu, & prolem ex tali matrimonio genitam legitimavit.

Secundo consensus matrimonialis debet esse plene deliberatus, id est factus cum advertentia de se sufficienti ad mortale; quia prudenti iudicio talis deliberatio censetur necessaria, ut quis sibi imponat obligationem gravem, ut est vinculum matrimoniale.

Tertio debet esse signo aliquo exteriori expressus: Tum quia matrimonium est contractus humanus, qui essentialiter requirit consensum internum signo exteriori expressum, & ad alterum modo humano, id est sensibili, practice directum: Tum etiam, quia est sa-
cra-

cramentum ; de ratione enim sacramenti est , ut sit signum aliquod sensibile.

Quarto debet esse liber a coactione, seu metu ; subindeque si consensus metu gravi, seu cadente in constantem virum extortus sit , matrimonium est invalidum, non jure naturali, sed Ecclesiastico. Licet enim probabilius sit, omnem contractum, ideoque etiam matrimonium, jure naturæ in tali casu esse validum ; hunc tamen specialiter irritavit jus positivum, ut constat cap. *Cum locum*, 14. & cap. *Veniens* 15. de sponsal. & cap. 2. *De eo, qui duxit*, &c. Ratio autem, quæ Ecclesiam ad id compulit, fuit, quia cum vinculum matrimonii sit perpetuum, & indissolubile, voluit, ut ejus celebratio esset ita libera, & spontanea, ut ad eam aliena vi, & injuria nemo cogeretur. Qua etiam de causa irritat vota solemnia religionis facta ex metu cadente in virum constantem.

Ex hoc colligitur, matrimonia gravi metu contracta inter infideles esse valida, sicut & matrimonia clandestina, si nullum jus civile ea apud ipsos irritet ; cum illi legibus Ecclesiæ talia matrimonia irritantis non subdantur.

Quinto ad essentiam, & valorem matrimonii non requiritur consensus explicitus in copulam, sed sufficit implicitus, seu qui feratur in translationem dominii proprii corporis in ordine ad actum conjugalem. Ita D. Thomas hic q. 48. art. 1. ubi dicit, *consentire in matrimonium, idem esse, ac consentire in carnalem copulam implicate, non explicite: non enim debet intelligi, nisi sicut implicate continetur effectus in sua causa; quia potestas carnalis copulæ, in quam consentitur, est causa carnalis copulæ, sicut potestas utendi re sua est causa usus*. Et 3. p. qu. 29. art. 2. asserit, omnino verum fuisse.

matrimonium Virginis matris Dei, & Joseph;
quia uterque consensit in copulam conjugalem,
(id est in vinculum conjugale) non autem ex-
presse in copulam carnalem, nisi sub conditio-
ne, si Deo placeret. Ergo juxta D. Thomam,
ad contrahendum valide matrimonium non
est necessarium, ut conjuges consentiant ex-
plicitè in copulam carnalem, & velint eam
exercere, sed possunt habere contrarium
propositum, & votum nunquam exercendi,
sicut habuit B. Virgo. Ratio est, quia co-
pula carnalis non est de essentia matrimo-
nii, sed tantum est usus potestatis per illud
acceptæ: Sed potestas ab usu separari pot-
est, & accipi potestas ad usum sine vo-
luntate nunquam illam exercendi, imo et-
iam cum expressa voluntate contraria: Er-
go consensus explicitus in copulam non est
de essentia matrimonii.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio
hoc exemplo. Sicut in fundo duplex domi-
nium distingui solet, alterum proprium, ac
directum, alterum utile quoad usumfructum,
potestque dominium directum ab utili sepa-
rari, & unum tradi sine altero, ut contingit,
quando Dominus dat Vassallo agrum in Feu-
dum, vel Emphyteusim; tunc enim dominium
directum, & supremum sibi retinet, & ad
vassallum, seu usufructuarium transfert usum-
fructum, seu dominium utile: Ita in matrimo-
nio distingui potest dominium directum in
corpus utriusque conjugis a dominio utili,
quoad usum copulæ, unumque ab altero se-
parari ex mutuo pacto inter conjuges, con-
cedendo videlicet dominium directum suo-
rum corporum, & denegando dominium uti-
le, quoad usum copulæ, sive ad tempus, sive
in perpetuum. Et hoc modo B. Virgo se gessit
et.

erga S. Iosephum ipsius conjugem. Illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, sive usumfructum sui corporis quoad copulam, sed potius, ex mutuo pacto, uterque sibi eum retinuit. Plura alia sunt sanctorum conjugum exempla, qui virginitatem in matrimonio illibatam servarunt, Elzeari, & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis, & Edithæ, Henrici Imperatoris, & Cune Gundis. Celebratur etiam Græcorum historis conjugium Marciani Imperatoris, & Pulcheriæ initum post datam utrinque fidem mutue continentiae.

Ex dictis intelliges, quod licet matrimonium inter B. Virginem, & S. Iosephum celebratum caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copula conjugali, & jure expedito ad illam, fuit tamen perfectum substantialiter, cum nihil ei defuerit ex his, quæ ad substantiam matrimonii requiruntur, nempe nec traditio corporum, nec dominium directum ipsorum, quamvis ex mutuo consensu, a dominio utili, quoad usum copulæ, imo & a consensu explicito in illam, fuerit separatum. Item in eo fuit indissolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectissime servata, varique conjugum obsequia sibi mutuo præstita. Præterea Matrimonium illud in suo genere perfectissimum fuit, cum perfectissime assecutum fuerit finem, ad quem a Deo fuit ordinatum, qui non fuit prolis ex mutuo concubitu susceptio, sed prolis Spiritus Sancti opera in utero B. Virginis formatæ protectio, & educatio; nec non altissimi mysterii occultatio, & pudicitiae B. Virginis, ac famæ, honoris, & integerrimæ virginitatis ejus conservatio, & protectio, quod

hanc sanctissimi hujus matrimonii præstantiam, & dignitatem mirum in modum commendat. Cum enim cætera matrimonia ad perdendam, & destruendam virginitatem conjugum ordinentur, istud mirabili Dei dispensatione ad eam conservandam, & protegendam institutum fuit. Quod bellissime quidam similitudine ulmi, vitem obumbrantis, & a solis ardoribus protegentis expressit, addito hoc lemmate, *protegit, non fecundat.*

Demum spectata sola rei natura, & semota constitutione Ecclesiastica, vel civili, consensus clandestinus est sufficiens ad valorem matrimonii, ut docet D. Thomas hic quæst. 45. artic. 5. probatque ex eo, quod consensus de præsentī inter legitimas personas matrimonium facit: alia vero sunt tantum de solemnitate, & ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat. Tridentinum tamen sess. 24. de reform. matrimonii, clandestina matrimonia irritavit, his verbis: *Qui aliter, quam præsentē Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentī decreto irritos facit, & annullat.* Circa quod decretum gravis est difficultas, quomodo potuerit Ecclesia matrimonia consensu clandestino facta irritare, & efficere, quod consensus clandestinus, qui ante Tridentinum erat sufficiens materia, & forma matrimonii, non sit amplius sufficiens materia, & forma illius. Ecclesia enim non habet potestatem mutandi materias, & formas sacramentorum; cum hoc sit

fit proprium potestatis excellentiæ, quæ est in Christo, ut in Tractatu de sacramentis in communi declaravimus. Sed ad hoc respondetur, Ecclesiam duobus modis matrimonia clandestina irritare potuisse: primo indirecte, & mediate, reddendo personas inhabiles ad contrahendum, ut innuit Tridentinum in prædicto decreto: secundo directe, & immediate, cassando, & irritando contractus matrimoniales consensu clandestino factos. cum enim Ecclesia sit res publica bene ordinata a Christo, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus suorum subditorum, atque adeo potuit statuere quasdam conditiones, sine quibus tales contractus sint irriti: in quo non mutavit materiam, vel formam sacramenti matrimonii formaliter sumptas; (nam materia, & forma sacramenti matrimonii, etiam post Tridentini decretum, est contractus legitimus, sicut ante) sed tantum materialiter, faciendo scilicet, quod contractus clandestinus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, nec per consequens elevabilis ad dignitatem sacramenti: Sicut si quis haberet potestatem mutandi aquam in vinum, posset mutare materiam sacramenti Baptismi materialiter, (hoc est efficiendo, quod ea res, quæ erat vera aqua naturalis, jam non sit amplius aqua naturalis, nec per consequens materia sacramenti Baptismi) sed non formaliter; quia semper verum esset, quod aqua vera, & naturalis esset materia sacramenti Baptismi a Christo instituta.

Quæres primo, an si Parochus invitus, & per violentiam intersit matrimonio, illud validum sit? Resp. affirmative. Sic enim declaravit sacra Congregatio Cardinalium Con-

cilii Tridentini interpretum anno 1593. his verbis : *Congregatio Concilii censuit , matrimonium coram Parocho , & testibus contractum , nisi aliud obster , validum esse , quamvis Parochus invitus interfuerit , & alia de causa , quam ut matrimonio interesset , a contrahentibus accersitus fuerit .*

Queres secundo, an matrimonia celebrata sine proclamationibus sint clandestina? Respondeo negative , dummodo fiant coram Parocho , & duobus , vel tribus testibus . Sic enim pariter declaravit eadem Congregatio Cardinalium his verbis : *Congregatio censuit , matrimonium contractum , non præmissis denuntiationibus , nisi aliud obster , irritum non esse .* Peccant tamen graviter , qui sine dispensatione , vel legitima causa excusante , non præmissis proclamationibus , matrimonium contrahunt ; quia est res gravis , & Tridentinum strictissime præcipit , ut tales proclamationes celebrationi matrimonii præmittantur .

Ex dictis colligitur , matrimonia clandestina , idest facta sine præsentia Parochi , & duorum testium , valida esse , si contrahantur in iis locis , in quibus Tridentini constitutio non est recepta , licet contrahentes peregrini sint , imo licet de industria eo se contulerint , ut valide contraherent , sicut docent Sanchez , Pontius , & alii . Item si duo contrahentes clandestine sint diversarum Parochiarum , in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentini , non vero in altera , valet matrimonium , si fuit celebratum in ea Parochia , in qua decretum nondum fuit receptum , ut sacra Congregatio Cardinalium ad cap. 1. *decr. de reform. matrimonii* declaravit .

CAPUT V.

De indissolubilitate matrimonii.

Indissolubilitas triplici titulo matrimonio convenit: Primo ex sua institutione: Deus enim instituendo matrimonium in statu innocentiae præceptum dedit de ejus indissolubilitate, ut constat ex verbis illis Gen. 1. *Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quæ verba fuisse a Deo dicta, & per Adam posteris promulgata significavit Christus Matthæi 19. dum hæc verba non in Adam, sed in Deum retulit, ut declarat Augustinus lib. 9. super Genesim ad litteram, ubi hæc habet: *Hæc verba cum primi hominis fuisse Scriptura testatur, Dominus tamen in Evangelio Deum dixisse declaravit, ut hinc intelligeremus, propter extasim, quæ præcesserat in Adamo, hoc eum divinitus tanquam Prophetam dicere potuisse.* Similiter Tridentinum sess. 24. initio ait: *Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens Divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, &c.* Et paulo post addit, Christum ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronuntiatam his verbis confirmasse, Matth. 16. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quare præceptum divinum de indissolubilitate matrimonii, in quo, tempore legis Mosaicæ, per repudii libellum dispensatum erat, fuit in lege Evangelica in pristinum vigorem a Christo restitutum. Unde Apostolus ad Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere;*
quod

quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat, &c.

Secundo, matrimonium jure naturali indissolubile est; quia natura sua ordinatur ad convenientem prolis generationem, & educationem, ad quam requiritur indissolubilitas conjugii, sine qua prolis educatio facile negligeretur, & mutuus amor inter conjuges ad matrimonii fines necessarius minueretur. Unde, ut notat D. Thom. 3. contra Gent. cap. 123. aves illæ, ad quarum prolem educandam requiritur utriusque parentis opera, tandiu commanent simul, quoadusque proles sit perfecte educata, & instructa, ut ipsa sibi valeat de necessarijs providere.

Tertio matrimonium in lege Evangelica speciali titulo indissolubile est; quia nimirum a Christo elevatum est ad dignitatem sacramenti, significantis duplicem Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia conjunctionem firmissimam, ac prorsus indissolubilem; & quia perfectius duplicem illam unionem significat matrimonium consummatum, quam ratum, majorem etiam habet indissolutionem; nam matrimonium ratum, & nondum consummatum in aliquo casu solvi potest, cū nimirum unus ex conjugibus ante consummationem professionem emittit in aliqua religione approbata, ut infra dicemus; matrimonium vero consummatum in nullo prorsus casu in lege Evangelica solubile est.

An vero in lege Mosaica solvi potuerit per libellum repudii, Deo in lege naturæ dispensante, controversia est inter Theologos; plures enim existimant, libellum repudii non fuisse permissum a Moyse ut licitum, sed ut toleratum ad vitanda graviora mala; sicut per-

mit.

mittuntur a Principibus lupanaria. Unde juxta hanc sententiam peccabant Judæi dimittendo suas uxores, & vinculum matrimonii per libellum repudii non solvebatur; ac proinde si mulieres dimissæ accipiebant novos maritos, non erat novum, ac verum matrimonium, sed adulterium. Ita Magister, D. Bonaventura, Estius, Sylvius, & alii, quibus videtur favere D. Hieron. in cap. 19. Matth. ad verba illa, *Moyfes ad duritiam*, &c. Alii vero docent, sub lege Mosaica, Deo dispensante in lege naturali, permissum fuisse Judæis repudiare uxores non solum impune, sed etiam licite, ita ut non peccarent repudiando, & per libellum repudii vinculum conjugale solveretur. Ita D. Thom. sup. cap. 10. Matth. Albertus Magnus, Durandus, Paludanus, Bellarminus, Sanchez, & alii communius, ac probabilius. Nam Deuter. 24. sic dicitur: *Si acceperit homo uxorem, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua*, &c. Hæc autem verba, & sequentia aperte significant licentiam, & potestatem juris viro ad repudiandam uxorem, & uxori repudiatæ ad nubendum alteri, non vero solam tolerantiam rei illicitæ, ad vitandum majus malum: Ergo per legem repudii mittebatur Judæis non solum impune, sed etiam licite repudiare uxores. Unde nunquam in tota Scriptura legitur, quod repudiantes uxores, servato modo a Moyse scripto, reprehendantur, vel quod matrimonia repudiatarum cum aliis viris improbentur, & tanquam adulteria habeantur. Nec obstat, quod lex prohibens, ne repudiata, quæ alteri nupserat, mortuo secundo viro, reciperetur a prio-

priori, rationem hujus prohibitionis reddat, quia polluta est, & abominabilis facta coram Domino. Nam, ut ait S. Thomas hic qu. 67. ar. 4. ad 5. repudiata, quæ alteri nuplit, dicitur polluta, & abominabilis coram Domino legaliter, eo modo, quo immundus dicebatur in eadem lege Mosaica, qui mortuum tangebatur, vel leprosum, non immunditia culpæ, sed cujusdam irregularitatis legalis. Non obest etiam, quod Christus Matth. 19. dicat; Moysen permisisse Judæis uxores dimittere, propter duritiam cordis eorum: his enim verbis solum significat duritiam cordis fuisse occasionem permissionis, non vero intendit ipsam permissionem non fuisse veram, & positivam concessionem dimittendi uxorem, sed solam tolerantiam ad vitanda mala graviora.

Quamvis autem matrimonium in lege Evangelica triplici titulo supra explicato indissolubile sit, sunt tamen duo casus, in quibus solvi potest ex speciali Christi dispensatione id concedentis in gratiam fidei, vel status religiosi. Primus est, quando ex duobus infidelibus conjugatis unus convertitur ad fidem, & alter non vult pacifice, & sine contumelia Creatoris habitare cum illo: tunc enim licet conjugum ad fidem converso deserere infidelem, & ad alias, si voluerit, nuptias transire. Ita definiuit Innocentius II. cap. *Quanto de divortiis*, ubi sic ait. *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, ad secunda, si voluerit, vota transire potest.* Hoc privilegium in favorem fidei, & Christianæ religionis a Christo concessum deducitur ex verbis illis

Apo-

Apostoli 1. Corinth. 7. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat, &c. Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Quæ ultima verba juxta communem Doctorum explanationem significant, quod si conjux infidelis odio Christianæ religionis sponte recesserit a conjuge fidei, conjux fidelis non subicitur servituti, ut debeat remanere in cælibatu, sed potest alteri nubere. Quod a fortiori dicendum est, si infidelis remaneat quidem cum fidei, sed cum injuria Creatoris, & spiritali damno conversi conjugis; quia hoc est deterius, quam si discederet. Quod si infidelis noluerit quidem converti, sit tamen paratus cohabitare cum converso ad fidem pacifice, & sine contumelia Creatoris, iste non potest, juxta D. Thom. hic q. 59. art. 5. transire ad secundum matrimonium. Christus enim hoc privilegium infidelibus conversis non concessit, nisi in gratiam fidei, quæ tunc non periclitatur.

Secundus casus est, quando alter conjugum ante consummationem matrimonii ingreditur religionem ab Ecclesia approbatam, & in ea professionem emittit: tunc enim solvitur vinculum matrimonii rati, & nondum consummati ex speciali Christi privilegio, in favorem status religiosi concessio, ut constat ex Tridentino sess. 24. can. 6. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugis non dirimi, anathema sit.* Id prius definierat Innocentius III. cap. Ex parte secunda, de convers. conjugat. ubi declarat, *antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri con-*
ju-

jugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari. Idem asserit Alexander III. cap. Verum, & cap. Ex publico, eod. tit. conceditque uxori (idem sentiendum est de marito) spatium duorum mensium, intra quod non teneatur consummare matrimonium, sed de ingressu religionis deliberare possit, si velit: quo elapso, tenentur conjuges mutuo reddere debitum, si exigatur.

Hujus privilegii nulla potest alia ratio assignari, quam voluntas Christi in favorem religionis dispensantis in lege naturæ, & in lege Evangelica de matrimonii indissolubilitate. Hanc tamen congruentiam asserit S. Thom. in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. in corp. *Quod ante carnalem copulam est inter conjuges tantum spirituale vinculum, sed post est inter eos etiam vinculum carnale; & ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis ante carnalem copulam solvitur; quia religio est mors quedam spiritualis, qua aliquis seculo moriens vivit Deo.*

Quæres primo, an Summus Pontifex in matrimonio rato, sed non consummato dispensare, ejusque vinculum dirimere possit? Respondeo sententiam affirmantem probabilem esse ob facta aliquorum Pontificum, qui in matrimonio rato dispensarunt; negantem tamen videri probabiliorem. Primo, quia si non possit Summus Pontifex, ut fatentur omnes, dispensare in polygamia, sive ante, sive post consummationem matrimonii, multo minus in indissolubilitate, cum indissolubilitas magis repugnet naturæ, & fini matrimonii, quam polygamia; quia dissolvere matrimo-
nium

nium est omnino ipsum destruere, cum essentialiter consistat in nexu, non vero secundam uxorem primæ superinducere.

Secundo, ratio præcipua, quæ inducit Adversarios ad asserendum, Christum reliquisse Summo Pontifici potestatem dispensandi in matrimonio rato, est, quia hoc expedire videtur ad bonum publicum Ecclesiæ, & salutem spirituali animarum: At hæc ratio probat quoque Papam a Christo accepisse potestatem dispensandi in polygamia, & in matrimonio consummato; quia similiter bonum publicum Ecclesiæ exigere videtur, ut in illis Pontifex dispensare possit: puta si aliquis Princeps Christianus duxisset uxorem sterilem, & nisi hæredes regni relinqueret, Princeps alius infidelis, vel hæreticus deberet ei succedere: Ergo ruit præcipuum fundamentum adversæ sententiæ. Unde plures docti, & pii Pontifices illam minus probabilem judicarunt, eamque ad praxim reducere, & in matrimonio rato dispensare constanter renuerunt, ut de Innocentio VIII. Adriano VI. & Pio V. refertur.

Quæres secundo, utrum ob adulterium alterius ex conjugibus matrimonium quoad vinculum dissolvatur? Respondeo negative; sic enim definitur in Tridentino sess. 24. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, &c. anathema sit.* Ratio etiam suffragatur. Si enim per adulterium maritale vinculum solveretur, per illud conjux adultera aperiret sibi viam ad secundas nuptias, subindeque melioris esset conditionis, quæ causa adulterii, quam quæ innocens dimitteretur, quod est absurdum.

Neque

Neque his obstat illud Christi Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: Christus enim per hanc exceptionem, *nisi ob fornicationem*, non significare voluit, eum, qui dimittit uxorem ob fornicationem, & aliam ducit, non mœchari: cum enim illa exceptio (ut recte Jansenius Gandavenfis, & alii annotarunt) non afficiat totam sententiam, sed solum primam ejus partem, facit hunc sensum. *Quicumque dimiserit uxorem* (quod non licet nisi ob fornicationem) *& aliam duxerit, mœchatur*. Quod si opponas, separationem quoad torum fieri propter alias causas, quam ob fornicationem, & per consequens exceptionem fornicationis non intelligi de separatione quoad torum, sed quoad vinculum: Respondetur negando consequentiam; licet enim aliæ non desint causæ separationis quoad torum, ibi tamen Christus non fecit mentionem nisi solius fornicationis; quia ista, cum importet divisionem carnis a carne, est causa per se, & directe repugnans matrimonio, cum aliæ solum per accidens opponantur societati conjugali, nec eam dividant speciali titulo, sed communi cuivis societati.

Quod si aliquis contendat, prædictam exceptionem referri ad totam Christi sententiam, illa Christi verba poterunt cum B. Martiali D. Petri discipulo ep. 2. ad Tolosanum cap. 9. sic interpretari: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem hoc faciat, mœchatur*; & quicumque aliam duxerit, mœchatur; ille quidem mœchia aliena, dando uxori occasionem mœchandi; iste vero mœchia propria, cognoscendo eam, quæ non est sua, conformiter aliis

De Sacramento Matrimonii. 549
aliis verbis Christi, Matth. 5. Omnis, qui dimittit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœcham, & qui dimissam duxerit, adulterat.

C A P U T VI.

De impedimentis matrimonii.

Impedimenta matrimonii alia sunt, quæ dicuntur impediencia tantum, quia scilicet impediunt, ne matrimonium licite contrahatur, contractum tamen non irritant: alia vero, quæ dirimentia appellantur, non quod matrimonium jam factum, & valide contractum dirimant, ut ipsi termini significare videntur; (constat enim ex dictis capite præcedenti, matrimonii vinculum inter fideles contractum, & nondum consummatum per solam professionem religiosam dissolvi) sed quia efficiunt, ut nedum illicitè, sed etiam invalide matrimonium contrahatur. De hoc duplici genere impedimentorum breviter hic agendum est.

§. I.

De impedimentis prohibentibus.

Impedimenta prohibentia duodecim communiter numerantur, quorum aliqua ex jure naturali, vel positivo, alia ex crimine oriuntur. Primi generis sunt quinque, quæ his verbis continentur:

Ecclesie vetitum, nec non tempus feriarum, Atque catechismus, sponsalia, jungito votum, Impediunt fieri, permittunt facta tenere.

Primum ergo impedimentum prohibens est

Ec-

Ecclesie vetitum, idest prohibitio facta a superiore Ecclesiastico, quæ potest esse vel generalis, & communis omnibus fidelibus, ut prohibitio contrahendi sine præviis denuntiationibus, aut earum dispensatione; vel specialis, ut cum alicui in particulari iusta de causa prohibetur matrimonium.

Secundum est *tempus feriarum*, id est certum anni tempus, quo Ecclesia matrimonia celebrari vetat.

Tertium est *Catechismus*, idest cognatio spiritualis nata ex catechizatione, seu instructione in fide, quæ fieri solet ante baptismum: ex hac enim contrahitur quedam cognatio spiritualis imperfecta, quæ est impedimentum matrimonii; quamvis plures existiment tale impedimentum a Tridentino sublatum esse sess. 24. de matrim. cap. 2. ubi expresse statuitur, cognationem spirituales non contrahi in baptismo, nisi inter susceptores, & baptizatum, illiusque patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizati-que patrem, & matrem, nullamque prorsus facit mentionem catechismi, aut tenentis in catechismo.

Quartum impedimentum est *Sponsalia*, seu promissio futurarum nuptiarum alicui facta: qui enim cum aliqua sponsalia contraxit, non potest sine peccato mortali cum alia matrimonium inire, nisi ex iusta causa promissionem alteri factam dissolvat.

Quintum est votum simplex religionis, aut castitatis, vel suscipiendi ordinem sacrum, aut non ineundi matrimonium: tale enim votum impedit, quod vovens possit licite contrahere matrimonium, non tamen quod illud valide contrahat; nam, ut ait D. Tho. hic q. 53. a. 1.

Votum simplex est tantum promissio: res autem alicui promissa tantum manet adhuc in dominio promittentis, potestque valide, quamvis illicite ab eo donari alteri.

Alia septem impedimenta dirimentia, quæ ex crimine proveniunt, his versibus recensentur:

*Incestus, raptus sponsatæ, mors muliebris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugii sociandum.*

Sextum ergo impedimentum prohibens est *incestus*: nam, licet ille matrimonium irritet inter eos, a quibus commissus est, ut §. 3. dicemus; non tamen dirimit, sed solum impedit cum aliis contrahendum.

Septimum est *raptus sponsæ alienæ*: nam istud etiam crimen est unum ex illis, propter quæ jure antiquo interdictum fuit matrimonium, ut constat ex c. *Statutum* 27. quæst. 8. ubi sic dicitur: *Statutum est a sacro conventu* (Concilii Toletani, vel potius Rhemenfis, ex quo caput illud desumptum est) *ut si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe conjugii remaneat*. Hoc impedimentum post Tridentinum non solum impedit matrimonium contrahendum, sed etiam dirimit contractum, seu reddit illud invalidum, ut infra dicemus.

Octavum est *mors muliebris*, id est uxoricidium, quod si committatur animo ad alias nuptias transeundi, est impedimentum dirimens, ut infra patebit; si vero ex odio, ira, aut vindicta, est tantum impediens; qui enim uxorem interficit, privatur spe conjugii, cap. *Interfectores*, cap. *Quicumque*, & cap. *Admonemus* 33. qu. 2. Quod diximus de uxoricidio, dicendum

dum est pariter de viricidio; quia, ut re-
 Æ ait Paludanus in 4. dist. 37. quæst. 2.
 lex data pro uno correlativo extenditur ad
 alterum, quando eadem militat pro utro-
 que causa: Sed eadem militat ratio in vi-
 ricidio, ac in uxoricidio: Ergo eadem pœ-
 na privationis perpetuæ conjugii utrumque
 crimen ab Ecclesia punitur.

Nonum est *susceptus propriæ sobolis*, id est
 cum alter, vel uterque conjux proprium fi-
 lium de sacro fonte suscipit, matrimonio in-
 fidiandi causa, id est ea intentione, ut privet
 alterum conjugem debito conjugali ratione
 affinitatis spiritualis, ex ea susceptione inter
 eosortæ. Ille enim in pœnam hujus fraudis
 inhabilis redditur, ut defuncto conjuge ad
 alias nuptias valeat pervenire, ut constat
 ex can. *De eo*, 30. quæst. 1.

Decimum est *mors presbyteralis*, seu oc-
 cisio presbyteri, ut patet ex can. *Presby-
 terum*, de pœnit. & remiss. ubi sic dicitur:
*Qui Presbyterum occiderit, & de eo crimi-
 ne convictus fuerit, usque ad ultimum tem-
 pus vite suæ militiæ cingulo careat, & abs-
 que spe conjugii maneat.*

Undecimum est pœnitentia publica, &
 solemnis, qua durante, matrimonium olim
 interdictum erat pœnitentibus, ut constat
 ex can. 21. Concilii Arelatensis II. & ex
 cap. *Antiqui* 33. q. 2.

Duodecimum, & ultimum impedimentum
 prohibens est matrimonium sacrilege attenta-
 tum cum moniali, ut habetur cap. *Hi ergo* 27.
 quæst. 1. ubi statuitur, *ut qui sanctimonialibus
 scienter matrimonio ad injuriam Christi copu-
 lati sunt, juxta censuram zeli Christiani, sepa-
 rentur, & nunquam eis concedatur conjugali
 vinculo religari, & in pœnitentiæ lamentis se
 vehe-*

vehementer, dum vivunt, afficiant, ac proinde tota vita ab omni conjugio abstineant, cum illud, ut supra vidimus, iniri non posset, quandiu publica, & solemnis pœnitentia durabat. Plura ex his impedimentis non vigent amplius, sed per contrariam consuetudinem abrogata sunt.

§. II.

De impedimentis dirimentibus.

Impedimenta matrimonium dirimentia, seu illud invalidum reddentia sunt quatuordecim, his versibus comprehensa.

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Culius disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc sociare vetant connubia, facta retractant.*

Primum ergo impedimentum dirimens est error circa substantiam personæ, vel circa alia, quæ essentialiter pertinent ad matrimonium; ille enim tollit consensum in essentialia matrimonii, subindeque illud irritat, ac invalidum reddit, ut contingit etiam in aliis contractibus, in quibus error circa substantiam contractus reddit illum irritum jure naturæ, ut si quis pro tritico vendat hordeum, pro auro aurichalcum, pro gemma vitrum. Unde si quis contrahat cum Martha, putans illam Mariam, matrimonium ipso jure naturæ irritum est; secus vero si error non sit circa substantiam, sed tantum circa qualitatem personæ, puta si existimet se contrahere cum pulchra, vel nobili, aut divite, quæ

tamen reipsa est deformis, ignobilis, & pauper. Si tamen error qualitatis redundet in errorem personæ, quod contingit, quando qualitas est simul cum persona per se intenta, dirimit matrimonium, v. g. si scēmina contrahat cum aliquo, quem Principem esse existimat, ita ut personam, & dignitatem per modum unius integri, & totalis objecti simul intendat, non valet matrimonium, si ille revera Princeps non sit.

Secundum est *conditio*, sive status servitutis: si quis enim existimet se contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla, matrimonium jure civili, & canonico irritum est, ut constat ex Authent. de nuptiis §. *Si vero decretum*, & ex cap. *Si quis ingenuus* 29. quæst. 21. Rationem assignat D. Thomas hic qu. 52. art. 1. ubi sic discurret: „ In matrimonii contra-
 „ ctu obligatur unus conjugum alteri ad de-
 „ bitum reddendum: ideo si ille, qui se obli-
 „ gat, est impotens ad solvendum, ignoran-
 „ tia hujus impotentiae in eo, cui fit obliga-
 „ tio, tollit contractum. Sicut autem per im-
 „ potentiam coeundi efficitur aliquis impo-
 „ tens ad solvendum debitum, ut omnino non
 „ possit solvere, ita per servitutem, ut libere
 „ debitum reddere non possit; & ideo sicut
 „ impotentia coeundi ignorata impedit ma-
 „ trimonium, non autem si sciatur, ita condi-
 „ tio servitutis matrimonium impedit.

Tertium est *votum*, quo nomine intelligitur votum solemne religionis, quod non solum impedit matrimonium contrahendum, sed etiam illud irritat, & invalidum reddit, ut definitur ab Alexandro III. cap. *Meminimus*, ab Innocentio III. cap. *Finali*, *Qui Clerici, vel voventes*, a Bonifacio VIII. cap. unico de voto in 6. & novissime a Tridentino sess. 24. can. 9.

can. 9. Est autem difficultas, & controversia inter Theologos, an illud irritet jure naturæ, vel solum jure humano Ecclesiastico? Sed probabilior videtur sententia D. Thomæ hic qu. 52. art. 2. & 2. 2. quæst. 88. art. 11. nec non quodlib. 3. art. 18. & quodlib. 10. artic. 11. ubi docet, votum solemne religionis jure naturæ, sive ex sua natura habere, quod dirimat matrimonium contractum; idque probat hoc discursu: Jus naturæ dicitur, ut qui semel aliquid donavit totaliter alteri, eaque donatio fuit ab illo accepta, non possit illud idem postea alteri tradere: Sed per votum solemne Religionis vovens totaliter se donat Deo, corpusque illi ad perpetuam continentiam tradit, quæ donatio, & traditio ab eo per religionis Prælatos acceptatur: Ergo jus naturæ dicitur, quod non possit suum corpus alteri per matrimonium tradere in usum contrarium voto, quo Deo illud donavit, & tradidit.

Nec valet, quod ait Martinonius hic disp. 74. sect. 3. nu. 34. nempe, quod licet professio Religiosa contineat aliquam sui traditionem, non tamen omnimodam, & naturaliter incompatibilem cum matrimonio: Sed sicut servus voluntarius, aut emptitius non ita domino traditur, ut privetur naturali jure matrimonium ineundi, domino licet invito: sic professus in Religione approbata non ita se tradit Deo, & Religioni, ut quantum est ex natura rei, non possit valide matrimonium contrahere, quamvis illicite. Non valet, inquam, hæc responsio: esto enim, quod professio religiosa non importet omnimodam sui traditionem Deo, & Religioni, importat tamen traditionem sui ad caste vivendum: Sed traditio sui ad caste vivendum est ex sua na-

tura incompatibilis cum matrimonio, cum illud sit sui traditio ad copulam carnalem: Ergo professio Religiosa importat traditionem naturaliter incompatibilem cum matrimonio; subindeque habet quod illud jure naturæ, seu ex natura sua dirimat, non vero solo jure positivo Ecclesiastico.

Confirmatur: Quia jure tantum Ecclesiastico votum solemne castitatis est annexum statui Clericali, potest Papa, relinquendo Clericum in suo statu Clericali, dispensare cum eo, ut matrimonium contrahat, vel matrimonio jam contracto utatur, ut constat in Sacerdotibus Græcis, qui ex dispensatione Ecclesiæ utuntur conjugio ante sacram Ordinationem inito: Ergo similiter, si votum solemne Religionis non ex natura sua, sed ex sola Ecclesiæ constitutione vim habeat impediendi matrimonium contrahendum, & dirimendi contractum, poterit Papa hanc vim a voto solemniter tollere, auferendo præceptum Ecclesiasticum, & tamen relinquere tale votum in suo subiecto; subindeque efficere poterit, quod Monachus, manens Monachus, nubat, uxoremque, ac liberos in Monasterio habeat; quod aperte repugnat Innocentio III. cap. *Cum ad Monasterium*, de statu Monachorum, ubi sic ait: *Abdicatio paupertatis, sicut etiam custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

Objicies primo: Bonifacius VIII. interrogatus ab Episcopo Biterrensi, quodnam votum debeat dici solemne, & ad dirimendum matrimonium efficax? Respondet cap. unico *de voto, & voti redemptione*, in 6. quod *cum voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ sit inven-*

venta, matrimonii vero vinculum sit ab ipso Deo, illud votum debet dici solemne, quod per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem in Religione approbata solemnizatur. Ubi Pontifex expresse asserit, solemnitatem voti esse ex sola constitutione Ecclesiæ, & in hoc differre a vinculo Matrimonii, quod est immediate ab ipso Deo.

Sed respondetur, duplicem esse voti solemnitatem; unam substantialem, consistentem in traditione sui ipsius facta in manu superioris ad servandum illa, quæ promittuntur, & in acceptatione, quam ille facit nomine Dei; aliam vero accidentalem, & cæremonialem, quæ consistit in modo, & cæremoniis, cum quibus ex statuto Ecclesiæ fit illa traditio, & acceptatio; Pontificemque loco citato non loqui de prima solemnitate voti, sed tantum de secunda. Nec valet, si dicas, ex solemnitate accidentali non posse definiri, quodnam votum debeat dici solemne, & efficax ad dirimendum matrimonium: licet enim ex illa hoc non possit colligi, & definiri a priori, & tanquam a causa, bene tamen a posteriori, & tanquam a signo; cum non sit in usu Ecclesiæ adhibere pro votis simplicibus cæremonias illas, ac solemnitates accidentales, quæ adhibentur in votis solemnibus.

Dices. Si summus Pontifex statueret, ut ea vota, quæ in Religione aliqua approbata emittuntur, non essent solemnia, revera talia non essent: Ergo non solum solemnitas accidentalis, sed etiam substantialis votorum solemnium pendet ab Ecclesia, subindeque non est de jure divino, sed tantum Ecclesiastico. Sed nego consequentiam: sicut enim, licet Ecclesia possit efficere, ut matrimonium, quod antea

erat verum , & legitimum , non sit amplius tale , apponendo aliquas conditiones , sine quibus non est validum , ut constat in matrimoniis clandestinis , quæ a Tridentino reddita fuere invalida ; inde tamen colligi nequit , quod substantia , & essentia matrimonii ab Ecclesiæ voluntate dependeat , non vero ab institutione Christi : Ita pariter , tametsi votum solemne pendeat ab Ecclesia quantum ad aliquas conditiones , puta quod fiat in tali ætate , in tali Religione , in manibus talis Superioris , ita ut sine illis non stet ; non sequitur tamen , quod ipsa substantia voti solemnitis non sit de jure divino , subindeque ab Ecclesia independens .

Objicies secundo . Summus Pontifex non potest dispensare in his , quæ sunt de jure naturæ : Sed dispensavit aliquando , ut Religiosi professi matrimonium contraherent , ut ex variis constat historiis : Ergo votum solemne Religionis non dirimit matrimonium jure naturæ , sed duntaxat jure positivo Ecclesiastico .

Huic objectioni , concessa Majore , tripliciter respondetur ad Minorem : Primo , summos Pontifices in illis dispensationibus secutos fuisse opinionem , quæ apud Canonistas reputatur probabilior , quamvis a Theologis minus probabilis censeatur . Secundo , eorum licentias quoad hoc non fuisse dispensationes , sed declarationes nullitatis professionis prædictorum Monachorum propter defectum consensus , vel alterius conditionis ad valorem professionis requisitæ . Tertio , fabulosas esse , vel certe valde dubias illas historias , ut in clypeo Theologiæ Thomisticæ ostendimus .

§. III.

*Alia impedimenta dirimentia breviter
exponuntur.*

Quartum impedimentum dirimens est *cognatio*, quæ triplex est, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis, quæ etiam consanguinitas, id est mutua sanguinis unitas appellatur, definitur a D. Thoma hic qu. 54. art. 1. *Vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum*: Spiritualis est illa, quæ oritur ex generatione spirituali, quæ fit per sacramentum Baptismi, vel Confirmationis, & duplex est: Prima per modum paternitatis inter baptizantem, seu confirmantem, qui se habet ut pater, & baptizatum, seu confirmatum, qui se habet ut filius: Secunda, per modum paternitatis inter baptizantem, sive confirmantem, & parentes baptizati, seu confirmati. Quam etiam duplicem cognationem spirituales contrahunt patrini, & matrinæ puerum de sacro fonte levantes, vel confirmatum suscipientes. Per alia vero sacramenta nulla cognatio spiritualis contrahitur, quamvis per sacramentum poenitentiae oriatur simile quid spirituali cognationi, ut dicitur cap. *Omnes* 30. qu. 1. ratione cujus nonnulli existimant, peccatum luxuriæ inter confessorium, & poenitentem habere malitiam specialem, veluti incestus spiritualis, aut sacrilegii contra reverentiam sacramenti. Demum cognatio legalis definitur, propinquitas ex adoptione alicujus in filium proveniens, quæ jure Ecclesiastico, & civili matrimonium dirimit: nam cap. unico de cognatione legali sic dicitur: *Si quæ per adoptionem mihi soror*

esse cœperit, quandiu durat adoptio, inter me, & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

Porro ut consanguinitatis gradus facile computentur, tres regulæ observandæ sunt ex D. Thoma art. 2. quæstionis citatæ. Prima est: In linea recta ascendentium tot sunt gradus, quot personæ ex uno stipite descendentes, excepto ipso stipite: v.g. pater, & filius sunt quidem duæ personæ, sed deducto patre subsistit filius in primo gradu; ita non solum pater, & filius, sed etiam frater, & soror sibi invicem sunt consanguinei in primo gradu, sicut avus, & ex filio nepos in secundo. Secunda regula hæc est. In linea æquali collateralium eodem gradu a se mutuo personæ distant, quo gradu eodem distant a communi stipite. Unde duo fratrum filii sunt in secundo gradu consanguinitatis, quia duobus gradibus ab avo distant, qui est communis ipsorum stipites. Tertia regula: In linea quoque transversa, seu collateralium, sed inæquali, eo gradu distant inter se collaterales, quo distat gradus remotior a communi stipite: Unde si iste distet tribus gradibus, sunt in tertio gradu consanguinitatis. Ita in jure Canonico numerantur gradus consanguinitatis. Sed jus Civile in eo discrepat a Canonico, quod illud totidem computat gradus in linea collateralium, quot sunt ex utroque latere personæ; & ideo fratres, & sorores, cum duæ sint personæ, collocat in secundo gradu, deinde patruels in quarto, quia patruels, eorumque parentes, ab uno stipite prodeuntes, constituunt quatuor simul personas. Deinde in linea inæquali transversa nepotem, & pronepotem constituit in quinto gradu ob parem utrinque personarum, seu generationum numerum. Jus vero Canonicum

tum tantum connumerat unius lateris generationes a communi stipite deductas; ideoque fratres, & sorores in primo gradu, patruels in secundo collocat. Ratio vero hujus diversitatis inter jus Canonicum, & Civile traditur ab Alexandro II. can. *Ad Sedem* 35. quæst. 5. quia nimirum jus Canonicum considerat gradus consanguinitatis in ordine ad matrimonium contrahendum, quod nequit contrahi nisi inter duas personas, atque adeo duas istas personas extremas in uno gradu computat. At vero jus Civile considerat hujusmodi gradus in ordine ad hæreditatem, ut scilicet illa transferatur ab una persona ad aliam; & ideo singulis personis singulos perficit gradus.

Quintum impedimentum dirimens est *crimen*; per quod intelligitur primo occisio alterius conjugis, quæ impedit, ne conjux superstes possit matrimonium inire cum auctore necis, si cum eo machinatus est mortem, vel si antea adulterium cum eo commisit, etiam sine mortis machinatione. Secundo nomine criminis intelligitur adulterium commissum cum promissione futuri conjugii cum adultera post obitum propriæ conjugis, vel cum ea de presenti inito contractu matrimonii, quamvis irritum, ut constat ex cap. *Finali* de eo, qui duxit, ubi sic dicitur: *Si quis, uxore vivente, fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit; si nec ante, nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem, quamvis utrique ipsorum, pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum, dirimendum. Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Ubi Pon-

tifex, ut hoc impedimentum incurratur, requirit, quod hæc duo inter se conjungantur, nempe adulterium, & fides de contrahendo, defuncta propria uxore, aut præsens contractus cum ea, quam in uxorem ducere cupit: Unde si hæc ab invicem separentur, & sit adulterium sine fide de contrahendo, vel fides de contrahendo sine adulterio, & carnali copula, non incurritur hoc impedimentum.

Sextum impedimentum dirimens est *cultus disparitas*, quando scilicet baptizatus matrimonium init cum non baptizata, aut vice versa; tale enim matrimonium ex antiqua traditione, & consuetudine Ecclesiæ irritum est. Causa vero illud irritandi fuit primo periculum prævaricandi a fide: *Quis enim non dubitet* (inquit Tertull. 2. ad uxorem) *obliterari quotidie de commercio infideli? Bonos corrumpunt mores confabulationes prave, quanto magis convictus, & individuus usus?* &c. Secundo difficultas susceptam prolem bene, pieque educandi. Tertio perpetua inter conjuges discordiarum occasio ob religionis diversitatem. *Quomodo enim potest congruere charitas, si discrepet fides?* ut recte ait Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 9.

Septimum impedimentum dirimens est vis, seu coactio, libertati ad valorem matrimonii necessario repugnans, de qua sup. cap. 3.

Octavum est *Ordo*, quod de Ordine sacro intelligendum est: ille enim jure Ecclesiastico irritat matrimonium subsequens, ut constat ex Tridentino sess. 24. can. 9. non autem jure naturali, sicut votum solemne emissum in Religione approbata. Unde licet Summus Pontifex non possit dispensare in voto solemnizato per professionem religiosam, bene tamen in
voto

voto solemnizato per susceptionem Ordinis sacri. Rationem discriminis assignat D. Th. 2. 2. quæst. 88. art. 11. quia nimirum votum castitatis non est essentialiter, sed ex sola constitutione Ecclesiæ annexum Ordini sacro, quod inde provenit, quia in tali voto est tantum traditio imperfecta; directe enim, & per se est solum ad ministrandum altari; statui vero religioso votum castitatis essentialiter annexum est, quia in eo fit perfecta traditio.

Nonum impedimentum dirimens est *ligamen*, idest vinculum prioris matrimonii, quo durante, jure divino invalidum est secundum matrimonium: quia, ut supra ostensum est, Polygamia, & repudium a Christo in lege Evangelica sublata sunt, & matrimonium redditum monogamum, ac indissolubile, sicut erat in principio, quando in paradiso terrestri a Deo institutum est.

Decimum est *honestas publica*, quæ est propinquitas quædam ex sponsalibus proveniens, quæ facit, quod alter sponsus cum alterius consanguineis matrimonium contrahere non possit. Æquum enim est, ac honestati congruum, ut, quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit, qui cum aliqua sponsalia inivit, cum illius consanguineis matrimonio copulari. Hæc tamen prohibitio primum gradum non excedit, ex Trid. sess. 24. cap. 3.

Undecimum est *affinitas*, quæ est conjunctio, vel propinquitas orta ex carnali copula inter feminam, & consanguineos viri, cui copulata est, similiterque inter marem, & consanguineas feminæ, cui copulatus est. Illa, quæ oritur ex copula licita, sive conjugali, extenditur usque ad quartum gradum inclusive; ea vero, quæ ex copula illicita provenit, se exten-

dit solum usque ad secundum gradum inclusive, ex Tridentino sess. 24. cap. 4. de reformatione matrimonii, restringente jus antiquum, quo talis affinitas usque ad quartum gradum extendebatur.

Si affinitas præcedat matrimonium, illud jure Ecclesiastico dirimit, seu invalidum reddit: si autem superveniat matrimonio jam contracto, ut sit interdum per copulam illicitam cum consanguineis conjugis in primo, vel secundo gradu, per eam non dirimitur matrimonium, sed duntaxat usus illius impeditur, quatenus ille, qui copulam incestuosam habuit, privatur jure petendi debitum conjugale, (nisi præhabita dispensatione, quam Episcopus dare potest) tamen non privetur facultate reddendi, ne pars innocens puniatur ob delictum alterius.

Hoc impedimentum non est de jure naturali, sed Ecclesiastico; unde Ecclesia potest in eo dispensare, ut pluries fecit, etiam in primo gradu affinitatis: nam Alexander VI. dispensavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege, ut duceret Catharinam uxorem fratris sui Arturi demortui. Quam dispensationem Clemens VII. consultis Theologis, & Canonistis ex totius fere Europæ Academiis, licitam, ac validam declaravit. Item Innocentius X. dispensavit cum Casimiro Poloniæ Rege, ut Mariam Gonzagam Mantuæ principem, uxorem fratris sui demortui, matrimonio sibi copularet. Nunquam tamen Ecclesia dispensavit in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, ut videlicet privignus novercam, aut privigna vitricum, vel socer nurum, aut soerus generum conjugem haberet; quia, cum in his matrimoniis indecentia quædam appareat, nullus ex
Ca-

Catholicis ea inire unquam tentavit, nec a Sede Apostolica dispensationem postulavit. Unde non improbabiliter multi existimant, talia matrimonia irritari jure naturæ.

Duodecimum impedimentum dirimens est impotentia coeundi: nam jure naturæ contractus irritus est, quo aliquis se obligat ad aliquid, quod exequi, & præstare non potest. Si tamen dubitetur, an hæc impotentia sit perpetua, vel tantum temporalis, matrimonium non dirimit, sed datur ab Ecclesia conjugibus triennium ad hoc experiendum, quo elapso sine fructu censetur perpetua, & matrimonium dissolvi potest, seu declarari invalidum.

Præter hæc duodecim impedimenta matrimonium dirimentia, alia duo addita fuere a Tridentino, nempe clandestinitas, & raptus; nam sess. 24. decreto de reform. matrim. cap. 2. statuit, ut non possit deinceps contrahi matrimonium, nisi præsentem Parocho, & duobus, vel tribus testibus, de quo fuit cap. 3. agendo de consensu clandestino. Item ibid. cap. 6. decernit, inter raptorem, & raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium.

Ad complementum hujus tractatus quaeres, an Reges, & Summi Principes habeant potestatem dirimendi matrimonia, non solum quatenus sunt contractus civiles, sed etiam inquantum rationem sacramenti habent, seu impediendi, quod aliqui contractus matrimoniales ad dignitatem sacramenti pertingant?

Respondeo, id non posse directe, & per se, bene tamen indirecte, & per accidens.

Ratio primæ partis hujus resolutionis manifesta est; leges enim Principum, cum sint pure

re humanæ, & politicæ, per se, & directe attingere nequeunt ea, quæ sunt juris divini, vel ecclesiastici, qualia sunt sacramenta.

Secunda vero hac ratione suadetur: Christus ad dignitatem sacramenti eos tantum contractus matrimoniales elevari voluit, qui liciti, & legitimi sunt, non vero eos, qui sunt illegitimi, & illiciti, & legibus divinis, aut humanis diffformes. Atqui Reges, & summi Principes legibus suis efficere possunt, quod aliqui contractus matrimoniales, qui antea erant liciti, & legitimi, fiant illiciti, & illegitimi: Ergo indirecte saltem, & per accidens præstare possunt, quod illi ad dignitatem sacramenti non perveniant, sed ea careant, ac priventur. Major constat, minor vero probatur ex D. Thoma in 4. dist. 34. quæst. unica art. 1. ad 4. ubi sic ait: „ Matrimonium, inquantum est in „ officium naturæ, statuitur lege naturæ; in „ quantum est sacramentum, statuitur lege di „ vina; inquantum in officium communitatis, „ statuitur lege civili. Et ideo ex qualibet di „ ctarum legum potest aliqua persona effici „ ad matrimonium illegitima. *Et rursus 4. con „ tra Gent. cap. 78. sic discurret:* Consideran „ dum est, quod quando aliquid ad diversos fi „ nes ordinatur, indiget habere diversa diri „ gentia in finem, quia finis est proportiona „ tus agēti: generatio autem humana ad mul „ ta ordinatur, scilicet ad perpetuitatem spe „ ciei, & ad perpetuitatem alicujus boni poli „ tici, puta populi in aliqua civitate; ordinatur „ etiam ad perpetuitatem Ecclesiæ, quæ in fi „ delium collectione consistit: unde oportet, „ quod hujusmodi generatio a diversis diriga „ tur. In quantum igitur ordinatur ad bonum „ naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigi „ tur in finem a natura inclinante in hunc fi „ nem;

nem; & sic dicitur esse naturæ officium: In-
quantum vero ordinatur ad bonum politi-
cum, subjacet ordinationi civilis legis: In-
quantum autem ordinatur ad bonum Ec-
clesiæ, oportet, quod subiaceat regimini Ec-
clesiastico. Ergo juxta D. Thomam con-
tractus matrimonialis potest reddi illegiti-
mus, ac illicitus non solum lege naturali, vel
ecclesiastica, sed etiam lege civili Principis
illum prohibentis. Unde sicut contractus ma-
trimoniales, qui legi naturali repugnant, pu-
ta, quia sunt invitæ, & coacti, vel legi eccle-
siasticæ, puta quia sunt clandestini, non ele-
vantur ad dignitatem sacramenti; ita nec il-
li, qui a legibus Principum exorbitant, & ab
illis irritantur, vel prohibentur.

Confirmatur. Cum Ecclesia non habeat po-
testatem in materiam, vel formam sacramen-
torum, non alia ratione matrimonia clande-
stina potuerunt irritari a Tridentino, & impe-
diri, quominus rationem sacramenti fortian-
tur, nisi quia ab illo potuerunt reddi illicita,
& illegitima, cum antea licita, & legitima
essent, ut supra cap. 4. declaravimus: Ergo
si idem a Principibus sæcularibus præstari pos-
sit, illis non potest denegari potestas impediendi,
indirecte saltem, & per accidens, quod a-
liqui contractus matrimoniales ad rationem,
& dignitatem sacramenti perveniant.

Confirmatur amplius: Destructo funda-
mento, edificium superstructum destrui pariter
necesse est: Sed basis, & fundamentum sacra-
menti matrimonii est contractus connubialis
validus, ac licitus; cum Christus hunc solum
contractum ad sacramenti dignitatem elevari
voluerit: Ergo si Reges, & supremi Principes
possint tale fundamentum destruere, ac red-
dere contractum aliquem matrimonialem in-

validum, & illicitum, possunt per accidens, & indirecte impedire, ne aliquis contractus matrimonialis attingat rationem, & dignitatem sacramenti.

Observandum tamen est, numquam, vel rarissime Principes Christianos uti tali potestate, vel quia talem usum Ecclesiæ sponte cessarunt, ut ait Petrus Soto de matrimonio lect. 4. vel, ut alii volunt, quia Ecclesia iustis de causis usum talis potestatis sibi reservavit. Ex quo facile resolvi potest alia celebris controversia, quæ inter Theologos, & Jurisperitos versatur, an scilicet matrimonia filiorum familias sine consensu patris inita, quæ per ordinationem factam ab Henrico III. Galliarum Rege in comitiis regni Blesensibus art. 40. prohibita, ac irritata sunt, rationem sacramenti obtineant, vel illa careant, ac priventur? Dicendum enim est, non obstante tali edicto, vel ordinatione, illa matrimonia non carere ratione sacramenti.

Ratio est, quia leges non obligant nisi secundum voluntatem, & intentionem legislatoris, ut ostendimus in tractatu de legibus: Henricus vero III. qui talem legem condidit, ejusque successores, qui illam approbarunt, & confirmarunt, noluerunt per illam invalida reddi, ac nulla prædicta matrimonia, quantum ad rationem sacramenti, sed totam illam nullitatis, & invaliditatis declarationem restrinxerunt, & concludi voluerunt intra limites aliquorum effectuum, vel penarum mere civilium, puta, quod tales filii familias non admitterentur ad actiones civiles fori, quæ ex vi contractus, & conventionum connubialium nasci possent, & quod filii, qui ex tali nascerentur conjugio, illegitimi haberentur tam quoad honores, quam quoad successiones.

Quod

Quod vero hæc sit vera mens, & sensus huiusmodi ordinationis, seu constitutionis regiz, constat: tum quia, ut diximus, Principes Christiani nunquam, vel rarissime utuntur potestate, quam habent, irritandi contractus connubiales quantum ad rationem sacramenti: tum etiam ex eo, quod habetur in tertio tomo rerum, & decretorum Cleri Franciæ, ubi refertur, quod cum rex Christianissimus Ludovicus XIII. suum publicari fecisset edictum anni millesimi sexcentissimi vigesimi noni, mense Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Blesensis, & Iudices Ecclesiasticos juberet conformiter ad illud in causis matrimonialibus judicare art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore sua Parisiis Comitia habens Regem suppliciter his verbis admonuit: „ Rex humillime supplicatur, ut
„ considerare non pigeat, quantum sit momentum in hoc articulo, qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem.
„ Prima est, ut non aliter intelligantur hæ voces valide, aut invalide contracti matrimonii, quam per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum spirituales sacramenti. Secunda, ut non astringantur Ecclesiastici ad judicandum secundum hujus Edicti, simulque Blesensis articulos, sed juxta sacros Canones, & Ecclesiastica decreta, quæ sunt unica regula, & norma judicii Ecclesiasticorum. Hi enim non possunt, aut debent jurisdictionem, quam a Deo solo collatam habent circa res spirituales, ab ipsis laicis mutuari. Quapropter necesse est ex isto articulo hæc verba rescare: Et obligabuntur Ecclesiastici Iudices in causis istiusmodi matrimonium judicare ad hujus articuli normam,

Ad

Ad hanc supplicem requisitionem Rex Christianissimus officium respondendi commisit magno regni Cancellario, & selectioribus quibusdam Officialibus sanctioris Consilii. Hi verbis istis ex scripto responderunt.

„ Commonitio Cleri, quod spectat ad priorem difficultatem, sic resoluta fuit: Verba ista (valide, aut invalide contracta matrimonia) non esse aliter explicanda, quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos iudices. Altera pariter difficultas iusta, & rationi congrua visa fuit.

Omnia, quæ in hoc Manuali scripsi, Romanæ Ecclesiæ censuræ humiliter subijcio, & verbis istis D. Bern. ep. ad Lugdunenses huic operi finem impono: „ Quæ dixi, absque præiudicio sane dicta sint sanius sapientis: Romanæ præsertim Ecclesiæ authoritati, atque examini totum hoc, sicut & cetera, quæ huiusmodi sunt, universa reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus iudicio emendare: *Addo cum Petro Damiano*: Nos, si quid erravimus, ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa officina fabrilis, cui nimirum is, qui fabri filius dicebatur, Dei filius præsidet, ad cuius regulam omnis merito moneta reducit, ad cuius rectitudinis lineam quidquid uspiam depravatum fuerit, reformatur.

F I N I S

Manualis Thomistarum, sive Brevis Theologie Thomisticæ cursus.

INDEX TOMI VI.

MANUALIS THOMISTARUM.

T ra ^{ct} atus II. De Sacramentis in gene- re.	pag. 3.
Cap. I. <i>Quidditas, seu essentia sacramenti in genere.</i>	4
Cap. II. <i>Partes intrinsecæ, & essentielles sacramentorum.</i>	10
Cap. III. <i>De existentia, seu necessitate sa- cramentorum.</i>	17
Cap. IV. <i>De gratia sacramentali.</i>	26
§. I. <i>Duo præmittuntur, quæ apud omnes Catholicos sunt certa.</i>	ibid.
§. II. <i>Causalitas physica sacramentorum no- væ legis statuitur.</i>	28
§. III. <i>Solvuntur objectiones.</i>	35
§. IV. <i>Quam gratiam causent sacramenta novæ legis? an primam, vel secundam?</i>	41
Cap. V. <i>De charactere sacramentali.</i>	46
§. I. <i>Sententia D. Thomæ præfertur.</i>	48
§. II. <i>Solvuntur objectiones.</i>	51
§. III. <i>Quodnam sit subjectum proximum, & immediatum characteris sacramentalis?</i>	55
§. IV. <i>An character sit indelebilis, & incor- ruptibilis ex natura sua?</i>	59
Cap. VI. <i>De institutione sacramentorum.</i>	61
Cap. VII. <i>De Ministro Sacramentorum.</i>	64
§. I. <i>Resolutio primæ difficultatis.</i>	69
§. II. <i>Resolutio secundæ difficultatis.</i>	73
§. III. <i>Resolutio tertie difficultatis.</i>	75
Tra ^{ct} atus III. De Baptismo, & Confirmatio- ne.	78
Cap. I. <i>Quo tempore Baptisma fuerit a Chri- sto institutum.</i>	79
Cap. II. <i>Quo tempore ceperit obligatio Ba- ptismi?</i>	82
Cap.	

I N D E X.

Cap. III. <i>Materia remota, & proxima Baptismi.</i>	86
Cap. IV. <i>Forma Baptismi.</i>	90
Cap. V. <i>Minister Baptismi.</i>	93
Cap. VI. <i>Subiectum Baptismi.</i>	97
Cap. VII. <i>Necessitas Baptismi.</i>	106
Cap. VIII. <i>Effectus Baptismi.</i>	113
Cap. IX. <i>Baptismi reviviscentia.</i>	119
Cap. X. <i>De Baptismo flaminis, & sanguinis.</i>	130
Confectaria <i>præcedentis doctrinæ.</i>	114
Cap. XI. <i>De Circumcisione, cui successu Baptismus.</i>	147
Cap. XII. <i>De sacramento Confirmationis.</i>	155
§. I. <i>Existentia, & institutio hujus sacramenti.</i>	156
§. II. <i>Materia, forma, & effectus hujus sacramenti.</i>	161
§. III. <i>Minister hujus sacramenti.</i>	171
Tract. IV. <i>De augustissimo Eucharistiæ Sacramento.</i>	179
Cap. I. <i>De existentia, essentia, unitate, necessitate, & institutione hujus Sacramenti.</i>	180
§. I. <i>Existentia, & essentia hujus sacramenti.</i>	ibid.
§. II. <i>Unitas hujus Sacramenti.</i>	191
§. III. <i>Necessitas hujus Sacramenti.</i>	195
§. IV. <i>Institutio hujus Sacramenti.</i>	199
Cap. II. <i>Materia hujus Sacramenti.</i>	204
Cap. III. <i>Realis præsentia corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia.</i>	218
Cap. IV. <i>Transubstantiatio Eucharistiæ.</i>	236
§. I. <i>Substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini secundum se totam convertitur, unde & vera dicitur transubstantiatio in Eucharistiæ Sacramento.</i>	238
§. II. <i>Transubstantiatio Eucharistica est actio productiva corporis Christi, non absolute, & sim.</i>	

I N D E X.

<i>simpliciter, sed tali modo, nimirum ex substantia panis in ipsum Christi corpus conversa.</i>	246
Cap. V. <i>Modus, quo Christus existit in Eucharistia.</i>	255
§. I. <i>Quid vi verborum, quid concomitanter sub utraque specie contineatur.</i>	ibid.
§. II. <i>Quid sit presentia sacramentalis corporis Christi in Eucharistia?</i>	261
§. III. <i>An Christus in Eucharistia possit moveri localiter, agere, vel pati actione corporea, & oculo corporeo videri.</i>	266
Cap. VI. <i>De accidentibus Eucharisticis.</i>	272
Cap. VII. <i>Quomodo ex speciebus sacramentalibus aliquid generari possit.</i>	275
Cap. VIII. <i>Forma sacramenti Eucharistiae.</i>	281.
Cap. IX. <i>Effectus sacramenti Eucharistiae.</i>	299
Cap. X. <i>De obligatione sumendi Eucharistiam.</i>	309
Cap. XI. <i>De Communionem sub utraque specie.</i>	312
§. I. <i>Resolutio primæ difficultatis.</i>	313
§. II. <i>Resolutio secundæ difficultatis.</i>	318
Cap. XII. <i>De sacrificio Missæ.</i>	325
§. I. <i>Missæ habet veram, & propriè dictam rationem sacrificii.</i>	ibid.
§. II. <i>Essentia sacrificii Missæ consistit in consecratione, ut dicente ordinem transcendentalem ad sumptionem, tanquam ad finem, & terminum extrinsecum.</i>	331
Tract. V. <i>De Sacramento pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis.</i>	339
Cap. I. <i>De Pœnitentia ut est sacramentum.</i>	340
§. I. <i>Existentia hujus sacramenti.</i>	ibid.
§. II. <i>Institutio hujus sacramenti.</i>	345
§. III. <i>Materia, & forma hujus sacramenti.</i>	349
Cap.	

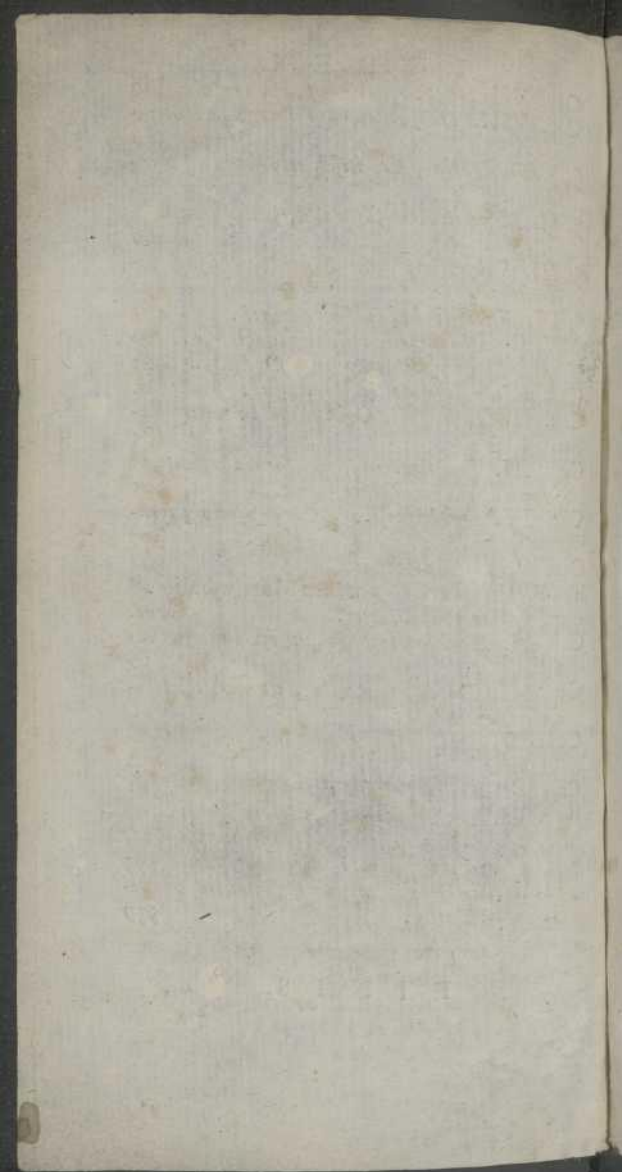
I N D E X.

Cap. II. De Pœnitentia ut virtute.	354
Cap. III. De effectibus Pœnitentiae.	365
§. I. Primus Pœnitentiae effectus remissio omnium peccatorum mortalium.	ibid.
§. II. Per Pœnitentiam tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicujus pœnæ temporalis.	368
§. III. Remissio venialium tertius pœnitentiae effectus.	374
§. IV. Recuperatio virtutum, & reviviscencia meritorum quartus pœnitentiae effectus.	385.
Cap. IV. De contritione.	398
§. I. An contritio perfecta justificet etiam extra sacramentum?	400
§. II. De præcepto contritionis.	403
§. III. Utrum contritio differat essentialiter ab attritione?	406
§. IV. Utrum ad sacramentum Pœnitentiae requiratur aliquis actus charitatis, vel sufficiat sola attritio ex motivo aliquo supernaturali concepta?	410
§. V. Præcipuum nostræ sententiæ fundamentum exponitur.	415
§. VI. Solvuntur objectiones.	420
§. VII. Quas condiciones habere debeat attritio, ut disponat ad justificationis gratiam in sacramento pœnitentiae obtinendam?	428
Cap. V. De Confessione sacramentali.	430
§. I. Præceptum Confessionis sacramentalis.	ibid.
§. II. Minister Confessionis sacramentalis.	433
§. III. Qualitas Confessionis sacramentalis.	436
§. IV. Integritas Confessionis sacramentalis.	438
§. V. Sigillum Confessionis.	444
Cap. VI. De absolutione sacramentali.	448
Cap.	

I N D E X.

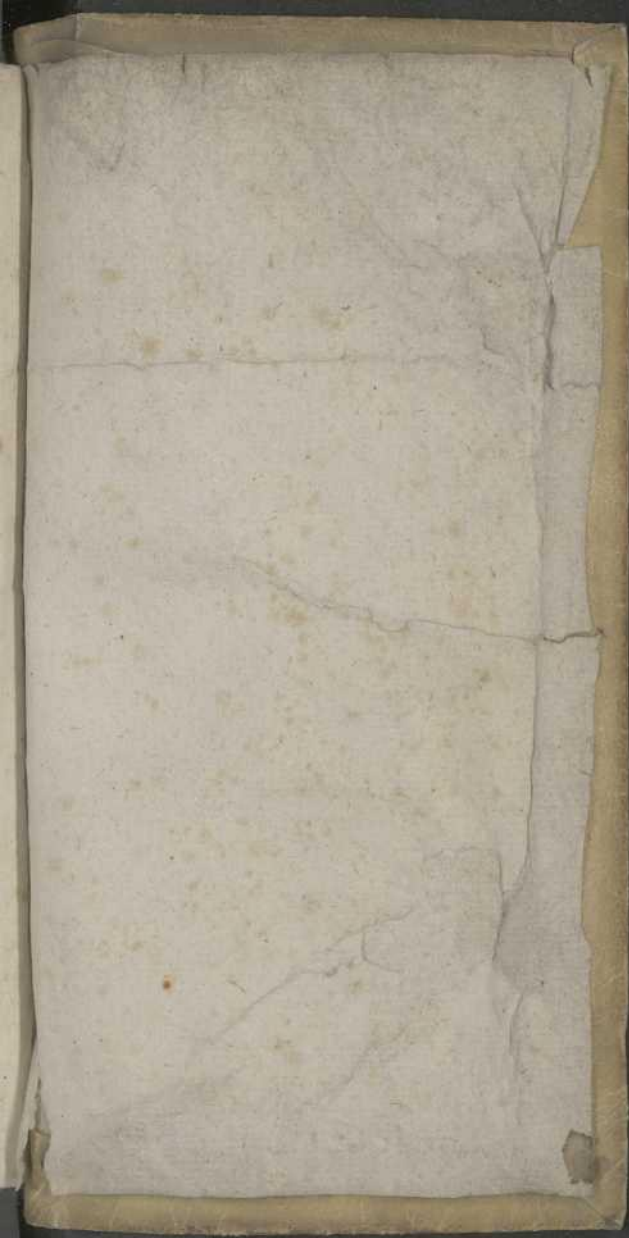
Cap. VII. De satisfactione sacramentali.	460
Cap. VIII. De sacramento Extremæ Unctio- nis.	466
§. I. Existencia, & institutio hujus sacra- menti.	ibid.
§. II. Materia, & forma hujus sacramen- ti.	469
§. III. Subiectum, & Minister hujus sa- cramenti.	472
§. IV. Effectus hujus sacramenti.	474
§. V. Corollaria præcedentis doctrinæ.	480
Tract. VI. De Sacramento Ordinis.	482
Cap. I. De Ordine in communi.	ibid.
Cap. II. De singulis Ordinibus in particula- ri.	485
Cap. III. De materia, & forma essentiali Sacerdotii, & Diaconatus.	491
Cap. IV. De Ministro, & subiecto sacra- menti Ordinis.	497
Cap. V. De Episcopatu.	503
Tract. VII. De Sacramento Matrimonii.	508
Cap. I. De sponsalibus.	ibid.
Cap. II. De Matrimonio, ut est in officium naturæ.	516
Cap. III. De Matrimonio, ut habet ratio- nem sacramenti.	521
Cap. IV. De consensu ad Matrimonium re- quisito.	532
Cap. V. De indissolubilitate Matrimonii.	541
Cap. VI. De impedimentis Matrimonii.	549
§. I. De impedimentis prohibentibus.	ibid.
§. II. De impedimentis dirimentibus.	553
§. III. Alia impedimenta dirimentia brevi- ter exponuntur.	559

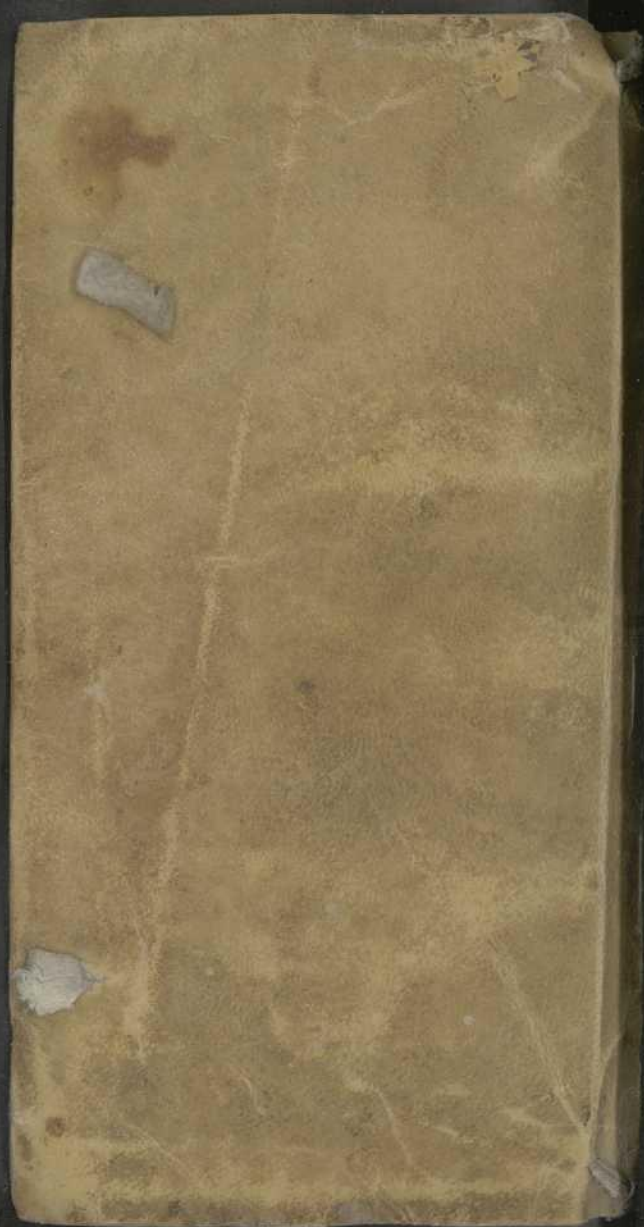
F I N I S.

45

362

5.531